

İslam Deklerasyonu

Aliya İzzetbegović

Kitaplar, uygarlığa yol gösteren ışıklardır.

UYARI:

www.kitapsevenler.com

Kitap sevenlerin yeni buluşma noktasından herkese merhabalar...

Cehaletin yenildiği, sevginin, iyiliğin ve bilginin paylaşıldığı yer olarak gördüğümüz sitemizdeki

tüm e-kitaplar, 5846 Sayılı Kanun'un ilgili maddesine

istinaden, engellilerin faydalanabilmeleri amacıyla

ekran okuyucu, ses sentezleyici program, konuşan "Braille Not Speak", kabartma ekran

vebenzeri yardımcı araçlara, uyumlu olacak şekilde, "TXT", "DOC" ve "HTML" gibi formatlarda, tarayıcı ve OCR

(optik

karakter tanıma) yazılımı kullanılarak, sadece görmeengelliler için, hazırlanmaktadır. Tümüyle ücretsiz olan

sitemizdeki

e-kitaplar, "Engelli-engelsiz elele"düşüncesiyle, hiçbir ticari amaç gözetilmeksizin, tamamen gönüllülük

esasına dayalı olarak, engelli-engelsiz Yardımsever arkadaşlarımızın yoğun emeği sayesinde, görme engelli kitap

sevenlerin

istifadesine sunulmaktadır. Bu e-kitaplar hiçbirşekilde ticari amaçla veya kanuna aykırı olarak kullanılamaz,

kullanılamaz. Aksi kullanımdan doğabilecek tümyasalsorumluluklar kullanana aittir.

Sitemizin amacı asla eser sahiplerine zarar vermek değildir.

www.kitapsevenler.com

web sitesinin amacı görme engellilerin kitap okuma hak ve özgürlüğünü yüceltmek

ve kitap okuma alışkanlığını pekiştirmektir.

Sevginin olduğu gibi, bilginin de paylaşıldıkça pekişeceğine inanıyoruz.

Tüm kitap dostlarına, görme engellilerin kitap okuyabilmeleri için gösterdikleri çabalardan ve

yaptıkları katkılardan ötürü teşekkür ediyoruz.

Bilgi paylaşmakla çoğalır.

İLGİLİ KANUN:

5846 Sayılı Kanun'un "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler" bölümünde yeralan "EK MADDE 11" : "ders

kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası

yoksa

hiçbir ticarî amaçgüdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü bir kişi tek nüsha olarak

ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi

kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braille alfabesi ve benzeri formatlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi

bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir."Bu nüshalar hiçbir

şekilde satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullanılamaz.

Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin

bulundurulması ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur."

bu e-kitap Görme engelliler için düzenlenmiştir.

Kitap taramak gerçekten incelik ve beceri isteyen, zahmet verici bir iştir. Ne mutlu ki, bir görme

engellinin, düzgün taranmış ve hazırlanmış bir e-kitabı okuyabilmesinden duyduğu sevinci paylaşabilmek

tüm zahmete değer. Sizler de bu mutluluğu paylaşabilmek için bir kitabınızı tarayıp,

kitapsevenler@gmail.com

Adresine göndermeyi ve bu isimsiz kahramanlara katılmayı düşünebilirsiniz.

Bu Kitaplar size gelene kadar verilen emeğe ve kanunlara saygı göstererek lütfen bu açıklamaları silmeyiniz.

Siz de bir görme engelliye, okuyabileceği formatlarda, bir kitap armağan ediniz...

Teşekkürler.

Ne Mutlu Bilgi için, Bilgece yaşayanlara.

Tarayan: Müslim Doğmuş

Aliya İzzet Begoviç _ İslam Deklerasyonu

Birkaç yüzyıl öncesine kadar medeniyeti belirleyen müslümanlar, bugün neden geri kalmış durumdadır? Çağdaşlık ve İslâm yanyana gelebilir iki kavram mıdır? Kuran ve islâm hakkında ne kadar şey biliyoruz? Bildiklerimizin ne kadarı gerçeğe örtüşüyor? islâm sadece bir inanç biçimi midir, yoksa insan hayatının tüm çizgilerini belirleyen bir sistem mi? Müslüman kadın kimdir, nasıl olmalıdır? İnsanların eşitliği diye bir şey var mıdır? Müslümanların kardeşliği nasıldır ve bu mümkün müdür? Din ve vicdan özgürlüğünün sınırları var mıdır? Azınlıklar sorununa nasıl bakmalıyız? İslâmî yeniden doğuş, dinî veya siyasî devrim mümkün mü?

Geçmiş-günümüz-gelecek üçgeninde yer alan bu ve benzeri konuların aydınlatılması, müslüman zihinlerde şüpheye yer bırakmayacak şekilde çözülmesi gerektiği ortadadır.

Elinizdeki kitapta Aliya izzetbegovic, yukarıda bir kısmı zikredilen onlarca soru ve problemin cevabına ilişkin görüş ve düşünceleriyle çözüm önerilerini ortaya koymakta.

9789944432085

İslâmî Yeniden Doğuşun Sorunları ve İSLAM DEKLARASYONU

Aliya İzzetbegovic

FİDE YAYINLARI 30

Aliya İzzetbegovic

Aliya İzzetbegovic 1925'de Bosna-Hersek'in Bosanski Samac ilinde doğdu. Saraybosna'da hukuk eğitimi gördü ve avukat olarak çalıştı.

1946 yılında Genç Müslümanlar Örgütü'ne üye olmaktan üç yıl hapse mahkum edildi. "İslam Deklarasyonu"nu yayınladı. 1983 yılında düşüncelerinden dolayı 14 yıl hapse mahkum oldu. Cezasının beş yılını hapiste geçirdi. Yugoslavya'nın dağılma sürecine girdiği dönemde Demokratik Eylem Partisi (SDA)'ni kurdu ve genel başkanı seçildi.

Sovyetler Birliği ve Doğu Blokunda meydana gelen anî ve sarsıcı siyasî gelişmelerin akabinde Komünist yönetimin çökmesiyle birlikte yapılan ilk serbest seçimlerde Bosna-Hersek Cumhuriyeti Devlet Başkanı seçildi.

Sırpların Bosna-Hersek Cumhuriyetine karşı başlattığı ve Hırvatistan'ın da bazen müttefik bazen düşman olduğu savaş boyunca Aliya İzzetbegovic Sırp ve Hırvat güçlere karşı yürütülen bağımsızlık savaşına liderlik yaptı. 1995 yılında savaşa son veren Dayton Anlaşması'nın imzalanmasından sonra 1996'da yapılan seçimlerde üçlü başkanlık konseyine seçildi. Devlet Başkanlığı dönemi boyunca Uluslararası gücün baskılarına karşı çıkan İzzetbegovic, 2000 yılında sağlık nedenlerini gerekçe göstererek başkanlık görevinden istifa etti.

Cesur, inançlı ve azimli mücadelesi ile tüm hayatı boyunca halkına önderlik yapan, bilge-zahid kişiliğiyle haklılığını her zeminde haykırarak, güçlü ve şahsiyetli bir örneklik ortaya koyan Aliya izzetbegovic, bu özellikleriyle İslam Dünyasında yeni bir lider tipinin de öncüsü oldu. Son derece güçlü entelektüel birikiminin yanında eylem adamı kişiliğini de gösterebilen Aliya İzzetbegovic 2005 yılında vefat etti.

Tercüme

Dr. Rahman Ademi

Yayın Yönetmeni

Feridun Terzioğlu

Yayın Editörü

Kevser Terzioğlu

Kapak Tasarım

Hamdi Akyol

Sayfa Tasarım

Yaşar Yeşil

Baskı / Cilt

Düzey Matbaacılık / 0212 613 40 41

1. Baskı, İstanbul / Ağustos 2007

ISBN: 978-9944-432-08-5

FİDE YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Sunuş

İSLAMİ YENİDEN DOĞUŞUN SORUNLARI

Müslümanlar neden geri kaldı?	13
Müslüman kadın - kadın ve anne.....	33
Kur'an'ın 1400. yıldönümü dolayısıyla tefekkür.....	51
Müslümanlar ve İsrail.....	71
İslam ve çağdaşlık	81
Kur'an'ı Kerim hakkında gayr-i müslimlerin söyledikleri	93
Müslüman mı yoksa tebaa mı yetiştiriyoruz	101
İslam devrimi hakkında.....	105
İkilem.....	105
Allah adına devrim.....	106
Bir programın ve eylemin dış hatları	109
Kur'an-ı nasıl okumalı?.....	117
Hicret hakkında düşünceler.....	121
Kur'an ve İslam şartları	127
Allah Resulü Muhammed a.s	133

İslam ve müslüman halkların millî ve sosyal kurtuluş için mücadeleleri 139

İSLAM DEKLARASYONU: MÜSLÜMAN HALKLARIN VE MÜSLÜMANLARIN İSLAMLAŞMASINA DAİR BİR PROGRAM

I. Müslüman halkların geri kalmışlığı	157
Muhafazakâr ve modernistler.....	157
Güçsüzlüğün sebepleri	163
Müslüman yığınların kayıtsızlığı.....	169
II. İslâmî düzen.....	173
Din ve kanun.....	173
İslam sadece din (religion-inanç) değildir.....	177
Bizim zamanımızda İslam düzeni-tezler 1- İnsan ve toplum	
2- İnsanların eşitliği.....	
3- Müslümanların kardeşliği.....	
4- Müslümanların birliği	
5- Sahiplik.....	182
6- Zekat ve faiz.....	
7- Cumhuriyetçi yaklaşım	
8- Allah'tan başka ilah yoktur.....	
9- Eğitim-terbiye.....	
10- Öğretim.....	
11- Vicdan özgürlüğü	
12- İslam ve bağımsızlık	
13- Çalışma ve mücadele.....	
14- Kadın ve aile.....	
15- Hedef vasıtayı mubah kılmaz.....	
16- Azınlıklar.....	
17- Diğer topluluklar ile olan ilişkiler.....	
III. İslâmî düzenin bugünkü sorunları	
İslâmî yeniden doğuş - dinî veya siyasî devrim	
İslâmî iktidar.....	
Pakistan İslam Cumhuriyeti	
Panislamizm ve ırkçılık	
Hıristiyanlık ve yahudilik.....	
Kapitalizm ve sosyalizm.....	
Sonuç.....	

SUNUŞ

Tarihiyle bağları koparılmıştı. Faşizmden sonra komünizm dalgasıyla İslam'a ait ne varsa silinmeye çalışılmıştı. Cezadan mükafata her yol denenmiş ve neredeyse başarı denilebilecek bir sonuç elde edilmişti. Sıp, Hır-var, Boşnak aynı dine mensupmuşçasına yaşıyor, giyiniyor, yiyip-içiyor, eğleniyorlardı. Ama katliama uğramaktan kurtulamadılar. Özgürlükçü, çağdaş batı; içindeki bu müslüman topluluğa 'her şeye rağmen' tahammül edemedi.

Bir gecede boşalttı Sırp lar şehirleri ve teperlerden bombalar yağdırdılar. Yıllardır, aylardır hazırlanmışlardı. Fakat müslümanlar komşularının hatta evlilik yoluyla akraba oldukları bu halkın kendilerine soykırım uygulayacaklarına ihtimal bile vermiyorlardı. Hiçbir boşnak evinde silah yoktu. Saldırıya hazırlıklı değildiler. Üzerlerine yağın kurşunlarla uyandıklarında dünyanın en büyük dramının pek çoğu cansız kahramanlarıydı.

Masumdular... Yapılan asimilasyonlar sonucu neredeyse asimile olmuş ama düşman olamamışlardı. Yürekları güzel, naif insanlardı. Onların hükümdarı ceddimiz Fatih Sultan Mehmet yaşadıkları bu toprakları fethettiğinde ilk işi kiliselere dokunulmamasına ve halkın inançlarını yaşamalarına engel olunmamasına dair idarecilere ferman göndermek olmuştu. O ferman çoğaltılarak ülkenin her yerine dağıtılmıştı. Bugün dahi Osmanlıdan kalan, halen faaliyetlerini sürdüren medreselerin ve birçok müessesenin duvarlarında bu fermanın orjinal halinin kopyalarıyla beraber Boşnakçaları da bulundurulmaktadır.

Onlar hoşgörü ve sevginin, insan sıcaklığının tarihi bir mirascısıydılar. Bugünkü anlamıyla gerçek bir Avrupalıydılar. Yüzyılı aşkın bir süredir yok edilmeleri için dünyanın yarısı işbirliği yapmış, tarihte eşine rastlanılmayan zulüm ve baskılarla yok edilmeye çalışılmış ama yüreklerine düşmanlık tohumları dahi ekilememiş bir Müslüman toplumdular.

Kendi hallerine bırakılsa Endülüs güzelliğinde bir İslam toplumu ve dünya kardeşliği örneği verebileceklerdi. Dini farklı olanla, rengi farklı olanla bir arada beraber yaşayabilmenin en güzel örneğini vermekteydiler. Bugünkü dünyamızın en çok ihtiyacı olan kardeşçe bir arada yaşayabilmenin ender örneklerindendiler. Ama onların sevgi dolu yüreklerine kıydılar. Hem de en son yaşayan Müslüman Boşnağı yok etmeye kast eden vahşi bir soykırım uyguladılar. Tek tek müslüman evlerine giren Sırp lar öldürmekten öte bir vahşeti halklarının tarih sayfalarına silinmez koca bir leke olarak kazıdılar.

Bu kitabın yazarı Aliya İzzetbegovic onlardan biriydi. Bu güzel insanların güzel yürekli mücadele önderiydi. Toplumuna yapılanlara yıllardır barış güvercini gibi çırpınmıştı. Asimilasyona onurlu karşı duruşu, barışçı mücadelesiyle kendisinden sonra gelecek olan devlet adamlarına ve çağdaşları-

na emsalsiz bir örnek olmuştu. Halkının haklarını savunmaktan tehdit, hapis ve işkencelere rağmen yılmamıştı. O "bilge" bir liderdi. Tarihten günümüze, doğudan-batıya bir köprü olmuştu. Elinizdeki kitap onun çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalarından derlenmiştir. Her fırsatta halkıyla birlikte olur, onlarla konuşur, sohbet eder ve herkes ona ulaşabilirdi. Bosna-Her-sek halkına, ordu mensuplarına, parti üyelerine çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalarında soykırıma uğramış bir toplumun liderinin kazanılmış bir zafere rağmen bir arada yaşamak zorunda oldukları o zalim halka karşı sağduyulu davranmaya davet ettiğini, intikam duygusuyla değil adalet duygusuyla hareket etmelerini, eğer affedebilirlerse affetmelerini, masum olan Sırp ve Hırvatlar'a asla dokunulmamasını tavsiye ettiğini göreceksiniz.

Aliya İzzetbegoviç uluslararası görüşmelerde gerek savaş esnasında gerekse zaferden sonra onurlu ve bilge bir başkaldırıyla dimdik durarak dünya barışını sağlamak için yola çıkmış milletlerin nasıl iki yüzlü olduklarını ve Bosna-Hersek'te yapılanlara seyirci kalmakla yetinmeyip soykırıma maruz kalmış bu halka ambargo uygulayarak Sırp ve Hırvatlar'dan daha öldürücü davrandıklarını yüzlerine haykırmıştır.

Cesurdu, inançlıydı, azimliydı. Bunu halkına da aşıladı. Tarihe kendisinden sonra gelecek devlet ve mücadele adamları için eşsiz bir sayfa bırakarak çok sevdiği Rabbinin yanına göçtü. Ahiret yurduna intikal ettiğinde de şehitlerinin arasında olmayı dilemiş ve bugün o mütavazi kabrinde kendi hayatı kadar temiz ve aziz bir suyun hilâl biçimli, daima kaynayan, bütün kabristanı dolanan şehit mezarları arasından berrak, huzurlu, tertemiz akan mücadelesinin sembolü havuzun yanı başında huzurla yatıyor. Hayatı gibi ölümünde de hiçbir aşırılık yok. Hayatı gibi ölümüyle de hilâlin bekçiliğini yapıyor. Komşularının tamamı şehit. Saraybosna'nın ortasında bütün şehre huzur dağıtan bir çiçek bahçesinden dünyaya masumiyetin, sevginin ve barışın mesajlarını yaymaya devam ediyor.

Onun mücadelesine kendi sözlerinden okuyacağımız bu kitabı yayın dünyasına kazandırarak katkı sağlamak istedik. Haklı, masum ve güçlü olmanın en güzel örneğini halkıyla birlikte veren bilge lider Aliya İzzetbego-viç'e Allah'tan rahmet dileriz. Bize bıraktığı bu değerli örneklik ve ibretli sözleri için manevi şahsiyetine şükranlarımızı sunarız.

İSLAMİ YENİDEN DOĞUŞUN SORUNLARI

MÜSLÜMANLAR NEDEN GERİ KALDI?

I

Bu sorun uydurma veya basit bir tefekkürün eseri değildir. Cebelitarık'tan Endonezya'ya kadar bütün bölgelerde mevcut sakinlik ve atalet manzaraları bu soruyu zorunlu kılmaktadır. Bazıları tarafından "İslam'ın Gecesi" olarak tarif edilen bu durumun kendini açıkça göstermesi, Hindistan'ın İngiltere tarafından işgali ile I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan dönemi kapsamaktadır. Tıpkı sonuçlarının günümüze kadar bütün gücüyle hissedildiği gibi onun daha derin sebepleri ve çok eskilere dayanan başlangıcı bulunmaktadır.

Bir halkın yükseliş ve çöküş sebepleri her zaman çok karmaşık ve çeşitlidir. O sebeplerin sadece bir kısmı objektiftir ve böylece değerlendirme ve öğrenmeye açık, diğer bir kısmı ise insanların kalp ve iradelerinde bulduklarından dolayı ulaşılmaz ve açıklanamazdır.

Sayacağımız bölgeler dışındaki geniş alanlarda sayısız nesil "fellâh" (köylü) tarih dışında kalıp yerinde sayarak yaşar ve ölürken, aynı zaman diliminde hayat, irade ve aydınlanmanın kaynaklarının tarih boyunca Mısır, Yunanistan, Roma, Arabistan, Hindistan, Çin ve Meksika'da, bugün ise Avrupa ve Amerika'da ortaya çıkma sebepleri nelerdir? Başkalarıyla, aynı güneş ve aynı şartlar altında oldukları halde biçimsiz ve bilinmez olarak gezinmeye devam ederken, bir halkın birdenbire kendini bulması ve kahraman, aziz, şair beşiği olmasını sağlayan nedir?

Açıklamalar bir dairede toplanmakta: Liderler, kurumlar, ekonomik şartlar v.s. suçludur. Halk cahildir ve bu yüzden ahlaksız liderlere tahammül etmektedir. Liderler ise bencildir ve halkını

13

bilinçlendirmemektedirler. Kurumlar ortamın kültür seviyesinin sonucudur ve kendi açısından da düzenin, daha doğrusu aynı kurumların sonucudur. Burada sebep nedir, sonuç ne olabilir?

Tarih, söz gelimi matematik gibi kesin doğru değildir. Onun kendi kuralları vardır fakat bu kurallara bakarak hadiselerin cereyanını tahmin etmek veya cereyan etmiş olanlarını kesin olarak açıklamak mümkün değildir. Tarih hayat ile alakalı bir hikâyedir. Hayat ise özgürlüğün, kendiliğinin ve öngörülmezliğin tezahürüdür. Onun son tanımlanmasında hayat sır olarak kalır. Bu sebepten dolayı, bir halk neden geri kalır sorusuna kesin ve tam bir cevap yoktur ve olamaz.

Alan sınırlaması sebebiyle mümkün olmadığı gibi bu makalenin hedefi Müslüman halkların gerileme sebeplerini araştırma hatta saymak bile değildir. Fakat ona rağmen diğerlerinden, taşıdıkları önem itibarıyla ayrılan iki sebebi zikredeceğim: Dış sebep- Moğol istilası, iç sebep- İslam'ın teolojik yorumu.

Her ne kadar Moğol istilasıyla alakalı olarak çok yazılıp çizil-diye de, bu faciyanın korkunç boyutlarının insanların zihinlerinde hiçbir zaman yeterince anlaşılmadığını düşünüyorum. İslam için hayati önem taşıyan muazzam büyüklükteki alanda yüzlerce şehir ve insan eli ile yaratılan ne varsa yeni ve hatta eski tarihte örneği bulunmayacak şekilde yok edilmiştir. Birçok bölgenin nüfusu, son insana kadar, tamamen ortadan kaldırılmıştır. Ayaklar altına alınmış insanların bir daha ayağa kalkmaları mucize sayılabilir.

Diğer taraftan; İslam'ın sadece teolojik olarak anlaşılması -onun sadece din mesajı olarak algılanması ve böylece dış dünyayı düzenleyen ve değiştiren rolünün dışlanması hatta yok sayılması- İslam toplumunun gücü ve direncini içerden zayıflatarak barbarların kolay avı haline gelmesine sebep olmuştur.

Şimdi bu makalenin gerçek görevine dönelim. Ki bu görev sadece ve sadece sebeplerin karmaşıklığı, içinde milyonlarca müs-lümanın dini, ülküsü, hayat tarzı veya hayat felsefesi olarak İslam, "halkların geri kalmalarının sebebi olabilir mi?" meselesini değerlendirmektir. Geçmişte İslam halkları veya onların büyük çoğunluğu geri kalmış değillerdi. Bugün ise geri kalmışlık vardır.

14

Fakat Müslümanlar İslam'ı takip etmemektedirler. İlki için şahit olarak tarihi, ikincisi için kendimi, sizi ve hepimizi alıyorum.

II

İslam; Kur'an, Hadis ve diğer kaynaklarda mevcut bulunan mesajların toplamıdır. Fakat aynı zamanda İslam gerçek dünyada var olan bir hadisenin, hukuk, şehirler, devletler ve medeniyetler yaratan hareketin adıdır. Hem mesaj olarak hem de gerçek tarihi olay olarak o gerilemeyi reddeder. İslam'ı savaştıran din kabul edip ona saldıranları, onu "ibadette bile sakin olmayanların, insanları Tanrı İmparatorluğu'na hazırlamak yerine dünyayı fethetme hedefleri olanların, oruç tutmaları daha çok içinde güç ve merhamet ile taat ve zevkin umutsuz bir karışımı olan kimselerin dini" olarak görenleri hatırlayalım.

Motifleri ne olursa olsun bu saldırıda biraz gerçek vardır. İslam her zaman, iç ve dış, ahlakî ve tarihî, bugünü ve ahireti, iki dünyayı istemiştir. İslam bu ikili davetle tanımlanabilir. Allah'a ve iyiliğe karşı İslam teslimiyeti emrediyordu fakat kötülük, zulüm, düşmanlar, hastalık, pislik ve batıl inanca karşı onun sadece tek bir emri vardı: Mücadele. Fransız islamolog Jacques Riss-ler İslam'ın beş değil altı ana emri (İslam Şartı) olduğunu iddia eder; ona göre İslam'ın altıncı şartı mücadeledir. Kuşkusuz, gerçek İslam'ın ruhu ve sözünün en güvenilir yorumcuları ilk Müslümanlar olmuştur. Aşağıda vereceğimiz bilgiler onların, İslam davetinde kadere boyun eğmek değil, dünyanın fethedilme ve değiştirilme talebinin sesini duyduklarını açıkça ortaya koymaktadır.

İslam 610 yılında, bilinmeyen kabileler arasında ve o zamanki medenî dünyanın uzak bir bölgesinde ortaya çıktı. Muham-med a.s. 632 yılında vefat etti ve bundan sadece 100 yıl sonra onun askerleri bugünkü Paris'in önünde bulunmaktaydılar (732 yılında Poitiers savaşı). Hayatın bu güçlü basıncını ve sadece 100 yıl içinde onun dev kuşağı cereyan eden hadiseleri gözlemleyelim. Temelleri devamlı hareket ve inşa faaliyetlerinde bulunan ve o zamana kadarki olanların hiç birine benzemeyen yeni bir dünya yaratıldı. O zamanki kültür dünyasının muazzam alanı

15

akıl ve dinin belirgin gücü ile asimile edilmişti. Suriye 634, Şam (Dimeşk) 635, Ktesifon 636 yılında fethedildi. Hindistan ve Mısır'a ise 641 yılında ulaşılmış oldu. Kartagina 647, Semerkand 676, İspanya 710 yılında fethedildi. 732 yılında ise Müslümanlar Fransa'da durduruldu. 629 yılında uzak Çin'e gelen İslam tebliğ-cileri o zamanki çar olan Tay Çung'a mesajları teslim ederek görev için izin aldılar (o sırada onlar bugün de ayakta olan ve dünyanın o bölgesinde en eskisi sayılan Kanton'da cami inşa etti). Bu heyecan, bu "örneği bulunmayan meshûr (büyülenmiş) insanlığın kurtuluşu" (Spengler), insanlık tarihinde tek bir hadise olarak karşımızda durmaktadır. Dünya Tarihi eserinde H.G.VVels o günlerle alakalı olarak "Arabistan din ve iradenin odağı haline geldi" demektedir. 655 yılında İslam donanması Likya sahillerinde cereyan eden savaşta Bizans donanmasını yenmiş ve bugüne kadar Arapların böylesine bir donanmaya nasıl sahip oldukları açıklanamamıştır. Böylece 662 ve 667 yıllarında Muavi-ye İstanbul'u kuşatır. Halife Abdülmelik ve oğlu Velid hilafeti esnasında İslam Devleti batıda İspanya (Piriney adası)'dan doğuda Çin'e kadar olan toprakların hakimiydi (685-715 yılları arasında). Daha sonra Kurtuba, Bağdat ve Delhi merkezleriyle İspanya, Ortadoğu ve Hindistan'da kurulan İslam imparatorlukları tarihin 1000 yıldan fazla bir bölümünü kapsamaktadır. Engizisyon'un acımasız darbeleri karşısında, İslam'ın 700 yıl boyunca en güzel çiçeklerini verdiği İspanya'dan çekilmek zorunda kaldığı zamanda yeni ve güçlü bir dalga Küçük Asya'da (Anadolu) büyümeye başladı ve İstanbul'u fethederek Balkanlar üzerine Avrupa'ya güçlü bir şekilde aktı. Türkler (burada Müslümanlar demek) en son 300 yıldan az (daha doğrusu 1682 yılında) bir zamanda Vi-yana'nın önünde idi. Hindistan'daki İslam iktidarı "Hindistan'ın tarihinde yaşadığı en güzel dönem" den sonra 250'den evvel sona erdi (H.G.Wels'in Büyük Moğollar hanedanı dönemi (1526-1707) hakkındaki düşüncesi). Sırf fikir vermek maksadıyla, belli bir sıra takip etmeksizin, işte bazı tarihi gerçekler. Büyük Moğollar hanedanından olan meşhur Şah Ekber "en büyük Hindistan hâkimlerindendi ve aynı zamanda dünya tarihi içinde büyük insanlar grubuna aitti. Hindistan'ın daha güçlü olmasını sağlayan organizasyonun bir kısmı bugün dahi varlığını

16

devam ettirmektedir. Savaşta sonuna kadar cesurdu fakat zafere ulaşıldığı anda hâkimiyeti altına aldığı kimselere karşı insanca davranmaktaydı ve her türlü zulüm ve acımasızlığa (vahşete) karşı idi. Barışın büyük eserleri için bütün gücüyle gayret sarf etmekteydi... Eğitim hususunda Hindistan'daki iktidarının halefleri olan İngilizlere nazaran çok daha az bilgili olmasına rağmen, o ülkenin halkı için çok daha fazlasını yapmıştır." (Helmholtz'un Dünya TarihFnâe Dr. Şmit).

Ekber'in torunun torunu Aurangzeb (1658-1707) bütün Hind yarımadasının gerçek hakimiydi. Okuyucu, bunun ne kadar yakın bir zamanda olduğuna dikkat etsin!

Müslümanlar hiçbir yerde tahribat yapmadılar; onlar buldukları bilgi ve becerileri benimseyip zenginleştirdiler ve daha sonrakilere naklettiler. Kuşkusuz bu genel tutum için İslam'ın kesin kurallarına ve ruhuna teşekkür etmek lazımdır. Bir barbar galibin zafer şartlarını dikte ederken barış için ortaya koyduğu şartlar arasında Yunan el yazmalarını satın alma hakkının bulunması dolayısıyla bir Bizans kralı şaşırmıştır. O "barbar" bir arap komutanıydı!

İslam Fenikelilerin cam ile alakalı olan becerilerini, daha sonra Mısır'ın tekstil, Suriye'nin pamuk, Farslıların ise ipek üretimi ve işlemesi ile alakalı olan bilgilerini benimsedi. "Bizans, Kıptî ve Sasanî kumaşları meşhurdur. Müslümanlar onların şöhretlerini korumayı bildiler", diyor Rissler. Muslin, ismini büyük İslam merkezi olan Musul'dan, damast ise adını Dimeşk (Şam) ten almaktadır. O zamandan kalma bazı kumaş örnekleri Louvre müzesinde ve Japonya çarlık hazinesinde korunmaktadır. Arap camcılığı becerisi ve marifeti sebebiyle zirveye ulaşmış ve henüz aşılmış değildir. Louvre ve British müzelerinde Samarra ve Fus-tat'ın mükemmel örnekleri bulunmaktadır. Arap kimyacılar ilk defa sabunu yapmış ve bu ürünün güçlü sanayisini kurmuşlardır. Vezir Bermekid el- Fadıl Bağdat'ta kağıt manifaturasını tesis etti. Çin kökenli bu üretim kısa sürede gelişti ve daha sonra İspanya üzerinden Avrupa'ya geçti. Semerkand uzun süre boyunca kaliteli kağıt hususunda dünyanın başkenti olarak kaldı.

1001 gece'nin büyümlü şehri Bağdat'ı, bugünkü Irak toprakla-

rına gelen Araplar kurdu. İçinde efsanevi halife Harun er- Re-şid'in yaşadığı zamanda şehir 500 yıldan biraz fazla eski idi ve dünya kültür ve zenginliğin merkeziydi. Bazı tespitlere göre XI. Asırda onun nüfusu iki milyondan fazla idi ve kuşkusuz zamanında dünyanın en büyük şehriydi. İslam geleneğinin büyük halifesi olan Harun er- Reşid hakkında konuşurken J. Rissler şöyle yazmaktadır: "Onun büyüklüğü yetenek ve ruh sahibi insanları adeta mîknatîs gibi başkente doğru çekmekteydi. Böylece o etrafında alışık olunmayan ve şair, hukukçu, hekim, dil bilimcisi, musikî erbabı ve sanatçılardan oluşan bir parlamento toplamıştı. Harun er- Reşid'in sarayında olduğu gibi öylesine kaliteli aydınlarının toplandığı başka bir yere tarih tanıklık edememektedir. O ince kültür ve hoşgörünün zamanydı. Halife Me'mun zamanında (Harun er- Reşid'in halefi) İslam devleti topraklarında 11.000 Hıristiyan kilisesi, yüzlerce sinagog ve zoroastra (ateşe tapanların tapınakları) mevcuttu... 1065 yılında Bağdat'ta kurulan Nizamiye üniversitesi bütün büyük İslâm şehirlerindeki yüksek okullara numune olmuştur. Burada Kur'an-ı Kerim, Hadis, hukuk, Şafii mezhebinin özel hukuku, filoloji, edebiyat, coğrafya, tarih, etnografya, arkeoloji, astronomi, matematik, kimya, musikî ve geometri

okutuluyordu... Kısa bir süre sonra yine Bağdat'ta Mustansiriyye ismi ile meşhur olan ve hukuk, pozitif bilimler, edebiyat ve sanatı okutan evrensel İslamî bir merkez kuruldu... O uluslar arası genel kültürü bakımından önemi olan, daha sonra batının da Paris üniversitesinde dört Hıristiyan milleti birleştirerek taklit edeceği gerçek bir organizasyondur. İlkokul ve ikinci dereceli okullarda (medreselerde) eğitim ücretsizdir... Bazıları Mekke, Kahire, Bağdat veya Şam'ın yolunu tutup bu şehirlerdeki büyük alimleri dinlemek için gidiyorlardı. Yolculuk esnasında her yerde ücretsiz kalacak yer, yemek ve ders bulabiliyorlardı... Tek kelimeyle XI. asırdan XII. asra kadar o zamana kadar görülmemiş bir şeyi görüyoruz: Kitaba karşı her tarafta ölçülemez bir arzu, alimlerin hitabetiyle cınlayan binlerce cami, şiir ve felsefe tartışmalarının yapıldığı binlerce prens sarayı, ilim peşinde olan coğrafyacı, tarihçi ve ilahiyatçının dolu olduğu yollar. Bu, İslam tarihinin en önemli entelektüel devresidir". (J.Rissler).

18

Beş yüzyıl zarfında, 700 ile 1200 yılları arasında İslam, medeniyetinin üstünlüğü sayesinde dünyaya hâkim olmuştur... "Marakeş'te halife En-Nasir İbn-ı Rüşd (Averroes) ile Aristo ve Platon hakkında tartışırken aynı zamanda batıda aristokrat kesimi okuma yazma bilmemekle övünüyorlardı". Emevîsultanı mütefekkir Hâkim 400.000 ciltlik kütüphaneye sahip idi ve 400 yıl sonra "Bilgin" lakaplı Fransız kralı V. Şarl ancak bin adetten az fazla bir kitap sayısı ile övünebildi. 891. yılında Yakubî Bağdat'ta 100'den fazla kütüphane saymaktadır. " Bu devirde edebiyat ve sanata yardım etmeyecek birinin zengin olması düşündürülemezdi". (Rissler). Irak'ın küçük bir kasabası olan Nadife'de bulunan kütüphanenin içinde 40 000 cilt kitap, Hama'lı kürd prensi Ebu'l-Fidaa'nın şahsi kütüphanesinde 70 000 cilt, Güney Arabistan'da olan Resulid el- Muayid'in kütüphanesinde 100 000 cilt, Mara-ga'da 400 000 cilt kitap bulunuyordu ve Rey'de bulunan kitapların tasnif edilmesi için 10 büyük katalog gerekiyordu. Fakat en kapsamlı kütüphane 6.500 cilt matematik ve 1.800 cilt felsefeden olmak üzere toplam 1.600.000 cilt kitaba sahip olan Kahi-re'deki El- Azîz'in kütüphanesidir. Buhara'da bulunan kütüphaneye gelince meşhur Avicena (İbn-i Sina) burada "dünyanın hiçbir yerinde bulunmayan" kitaplar gördüğünü söyler.

İslam İspanyası büyük hükümdarı olan I. Abdurrahman hakkında görüşünü ifade eden Rissler, onun batı hilafetinde bulunan çeşitli etnik grupları (Araplar, Berberler, Numdler, İspanyollar) manevî birlik içinde birleştirmeye çalıştığını söyler ve şöyle devam eder: " Bu hedef, sonraki birkaç asırda İspanya'yı medeniyetin zirvesine taşıyacak hareketin temeli idi. 788. yılında, I. Abdurrahman vefat ettiğinde, Müslüman-İspanyol şiir, sanat ve tekniği göz alıcı parlaklığıyla batıyı aydınlatmaya başlamıştı". Hollandalı bilim adamı Dozy, Avrupa'da okur-yazarlık sadece kilisenin sayılı adamlarının tekelinde iken İslamî dönem Endülüs'ünde yaşayan nüfusun hemen hemen tamamının okuma yazma bildiğini ifade eder. "Bu parlak kültürün çekiciliğinden etkilenen bütün Hıristiyan Avrupa'dan çok sayıda gönül adamı ve başkaları Kurtuba, Toledo ve Sevilya'daki İslam Üniversitele-ri'nin derslerine katılmak üzere akın ediyordu". (Dozy). Ziraat

19

her yerde yüksek seviyede ve bilimin güçlü etkisinde bulunmaktaydı. Bu konuda daha fazla söyleme imkanımız olmadığından elimizde bulunan bilgilere dayanarak bazı tespitlerle yetineceğiz. "İslam Devleti'nin her vilayetinde sulama sisteminden sorumlu devlet memuru bulunmaktaydı... XI. asırda Sevilya'da ortaya çıkan tartışma 50'den fazla meyvenin üretiminin nasıl yapıldığını, bazı bitki hastalıklarının tedavisi ile alakalı olarak bazı yöntemlerini açıklamaktadır... İran'da ipek kozasının üretimi gerçek bilim seviyesine yükseltilmişti. Buna bağlı olarak İran, hemen hemen bir asır boyunca Avrupa'nın ipek ihtiyacını karşılamaktaydı. İdrisî, eczacılık bilimi bakımından önemli olan 360 bitkiyi tarif etmiş, Sevilya'lı Ebu Abbas ise kendini deniz altındaki florayı araştırmaya vermişti, (lakabı En- Nebatî idi)... 1190 yılında yine Sevilya'lı olan İbn-ı el-Avvan, bitki, meyve, gübre çeşitlerini açıklayan "Kitabül- Felah" (Köylü'nün Kitabı) 1 yayımlayarak meşhur oldu. Bu ziraat uzmanı, ziraat bilim hakkında ortaçağın büyük öğretmeni sayılabilir... Bugünkü ziraatın olağanüstü gelişmiş olması, İspanya'nın Arap medeniyetine borçlu olduğu kalıcı faydalarından bir tanesidir". Bunu ifade eden Rissler sonuç olarak şunları söyler: "Nimet ve bolluk Nil, Dicle ve Fırat vadilerinde, İran ve Suriye yaylarında, büyük şehirlerin atölyelerinde ve limanlarında hâkim idi".

Temizlik ve tıp muazzam ilerleme gösterdi. Onların gelişmesi bizim için son derece önemlidir çünkü şüphesiz bu durum İslam'ın emirleri ile doğrudan alakalıdır. Temizlik ve tıp hakkında söylenen hadislerin sayısı 300'den fazladır ve Allah Resulünün Tıbbî adında özel bir mecmuada toplanmıştır. Bunun sonucu olarak İslam'ın ulaştığı her yerde su yolları, hamam ve hastanelere yönelik özel bir ilgi görmektedir. Bu devlet idaresinin kamu görevi idi. 850. yılında İslam devleti'nde 34 büyük hastane mevcuttu. Onlardan birinin tarifinde (Şam'daki "Bimaristan"), onun, devletin cömert desteği ile faaliyet gösterdiğini, iyi donanıma sahip olduğunu, zengin olsun fakir olsun bütün vatandaşlara kapılarının açık olduğunu ve 24 hekime sahip olduğunu görüyoruz. Meşhur tıp tarihçisi Neugebauer diyor ki: "Ortaçağ seyyahların hepsi -ki çok sayıdadırlar- doğuda ki hastane kurumlarıyla ala-

20

kali olan imrendirici düşüncelerinde hemfikirdirler. Hastane organizasyonu İslam kültürünün en güzel icadıdır". Saraybosna su şebekesine Viyana'dan 378, Londra'dan ise 148 yıl evvel kavuştu! Yaygın bir uygulama olarak halka açık hamamlar İslam'ın özelliğidir ve en fakir de olsa her evde bir banyonun (veya o maksada yönelik ayrılan bir bölüm) bulundurulmasıyla sistematik şahsî temizlik hadisesi rutin bir şeydi. Kıyaslamak için, XX. asrın ikinci yarısında "sokaklarında pislik, çöp, ucuz alkol kokusu ve fuşun hakim olduğu" New York mahallesi olan Harlem'i örnek olarak almak zorunda değiliz, Paris'i alalım. 1965 yılında yayınlanan İtalyan gazetesi "Corriere della Sera"nın bir haberini nakletmekle zorlanıyorum çünkü neredeyse inanılmaz bir şeydir: "Paris'teki evlerin %66'sı ve eğer sadece şehir

merkezi hakkında konuşacak olursak o zaman evlerin tam tamına %80'inin banyosu yoktur. Paris nüfusunun %10'u Voltaire'nin "bütün Parislilerin su şebekesine kavuşmalı" dileğinin gerçekleşmesini beklemektedir".

773. yılında El-Mensûr, milattan evvel 425. yılında Sanskritçe olarak yazılmış olan astronomi ile alakalı bazı metinlerin tercümesini istemiştir. Muhtemelen İbrahim ez-Zerkali'nin eseri olan ve gezegenlerin hareketleri ile alakalı olan meşhur Toledo tabloları, uzun zaman boyunca Avrupa astronomisinin temeli idi. El-Bitruyi, o teori sayesinde Ptolomey'in gök cisimlerinin hareketini yorumladığı episikl ve aksantriklik teorisini devre dışı bırakarak Kopernik'e yolunu açmış oldu, (Batıda daha çok şair olarak bilinen) Ömer Hayyam'ın ilim araştırmaları ise, bugün kullandığımız Gregoryen takviminden de daha doğru olan takvimin bulunmasını mümkün kıldı. (Hayyam takvimi 5.000 yılda bir gün hata yaparken, gregoryen takviminde bu hata 3.300 yılda bir gündür). İspanyalı Müslüman ilim adamı ve optik hakkındaki kitabın yazarı olan El Heysem (Batıda Alhazen) in bu husustaki çalışmaları Avrupalı araştırmacı Bacon ve Kepler'in çalışmalarının temelini oluşturmuştur. Avrupalı matematikçi Chasles (XIX asır) Alhazen'in çalışmalarını "optik alanındaki bilgilerimizin özü ve temeli" olarak değerlendirmekte, astronom Bigourdain o çalışmalar hakkında şunu söyler: "Onlar (Al-hazen'in çalışmaları)

21

Ptolomey teorilerinden çok üstündür". Arap astronomisi hakkındaki Sedillot'un genel düşüncesi şöyledir: "Onuncu asrın sonunda Bağdat astronomi okulu teleskop ve lens yardımı olmaksızın ulaşılabilecek bilimin en son hudutlarına ulaşmıştır".

Arap şiirinin tesiri, batı edebiyatının ilk büyük şiiri olan Ro-land Hakkında Şiir (yaklaşık 1080 yılında) de açıkça görülmektedir, tıpkı onun Boccacci, Chaucer, Tennyson ve Brovning'e olan tesirinin tartışmazlığı gibi. ilahî Komedi şairi Dante İslam kaynaklı güçlü tesir altında idi. Bir yazar diyor ki: "Bu ölümsüz şiir, gök ve cehennem yollarındaki gizemli yolculuğunu tarif eden bölümlerinde arap tarifleriyle doludur". Bazı yazarlar bu tesiri doğrudan Kur'an-ı Kerim ve Miraç hadisesine bağlamaktadırlar (Baruh Kaimi), diğerleri ise arap edebiyatına ve özellikle de arap felsefeci ve mistik olan XII. asırda yaşamış olan İbn-ı Arabî'ye bağlamaktadırlar (J-Rissler). Don Kişot hakkındaki fikir aslında arap kaynaklıdır (Cervantes uzun zaman boyunca Cezayir'de esir olarak yaşamış, kendisi de bu eserini ilk olarak Arapça yazdığını söylemiştir), tıpkı Daniel Defoe'nin Robinson Kruso adlı eserinin arap felsefe yazarı olan İbn-ı Tufeyl'in Hayy İbn Yekzan eserinden ilham aldığı gibi, v.s

Herkesin kendi içinde ve kendisi için: İslam bir halkın güçlerini uyutuyor mu? Sorusuna cevap verebilmesi için kaçınılmaz olan bu "gerçeklerin vurucu dozu" için okuyucudan özür dilemek zorundayım. Bir zamanlar ilham ve eylem aşıl原因, şehirleri ve devletleri kuran İslam'ın buna aykırı olacak bir netice vermesini kabul etmek mümkün müdür?

Ayrıca, İslam medeniyetinin sonuçları ile alakalı olarak verdiğimiz tasvirin parçalı ve natamam olduğunu hatırlatmak gerekir. Onlarca parlak isimlerle kendini ifade edebilecek İslam Felsefesi burada zikredilmiş değildir. İslam Felsefesi Tarihi'nin en kısa bir tasviri bile birkaç cildi gerektirir (örneğin Les penseurs de l'Islam/Müfettehkirleri, Fransızca eser 10 cilttir). Yine, inci kolyenin sadece iki sonu olan Hindistan'daki azametli Taç Mahal ve İspanya'daki sevimli Elhambra'nın da olduğu İslam Mimarisi de zikredilmiş değildir. Belirli hedefi göz önünde tutarak biz, İslam Medeniyeti fenomeni ile alakalı olan muazzam sayıdaki ve-

22

rilerden, tıpkı bir jeologun önünde bulunan muazzam büyüklükteki toprakla alakalı olarak bir avuç kum veya kaya parçası aldığı gibi sadece az sayıda, sıralamaya tabi tutmadan ve en üstte bulunanlardan bir kısmını değerlendirdik.

Şimdi birçok kimse haklı olarak şu soruyu soracaktır: Böylesine tarihi gerçekler varken İslam'ın fanatizm, cehalet ve zulüm dini olarak yaygın olan efsanesi nasıl devamlı olarak gündemde tutulabildi?

İslam hakkında ortaçağda yaratılan ve gerçekle alakası olmayan tasavvur, eskiden olduğu gibi bugün de Avrupa'da bulunan çeşitli ideolojik ve siyasî güçlerin menfaatlerinin lehinde olan bir durumdur. Bu güçler bütün diğer meseleler konusunda birbiriyle kavgalı oldukları halde, İslam ve Müslümanlara zarar vermek gerektiğinde her zaman hemfikirdirler. Sözde "ilerici unsurlar" ın ayrı, kilisenin ayrı sebepleri vardı ve emperyal devletler doğuya yönelik kendi işgal ve yağma seferlerini burada, barbarlar arasında medenileştirme misyonu olarak gösterebiliyorlardı. Bütün bunlara da yeni neslin tarih bilgisinin neredeyse sıfır olduğu hakikati yardımcı olmuş ve gerileme dönemindeki Müslüman şehirlerin sefalet ve pislik görüntüleri gerektiği şekilde bu yalancı tiyatroyu desteklemiştir. Tabii ki aynı sonucu denenmiş metot olan yarı gerçekleri kullanarak da elde etmek mümkündür. Bu metodun içeriği İslam geçmişi ve bugününde, her gün, titiz bir şekilde ve devamlı olarak bütün olumsuz hadiseleri tescil etmek ve ısrarla tekrarlamak, olumlu hadiseleri ise sistematik olarak görmezden gelmekten ibarettir. İşte, bu "suskunluk ihane-ti"nin bir tespiti olarak İslam'ın bilim düşüncesinde yaptığı katkılarla alakalı bir örnek gösterelim.

Matematiğin tarihsel gelişimi içinde az da olsa ciddi bir değerlendirme, Müslümanların bu bilime yaptıkları katkılar olmaksızın tasavvur dahi edilemez. Ancak öyle "becerikli" (!) tarihçiler oldu ki bu imkânsız görülen olayı başarıyorlardı. Onlar, 1000 yıldan fazla bir zaman dilimini şaka gibi atlayarak, Euklid'den doğrudan Avrupa matematiğinin başlangıcına geçiyorlar. Ciddi olmayan okuyucu bu "ölümcül atlayışın" farkına bile varmaz, varsa bile daha evvelden ortaçağın sözde boşluğuna hazırlandığı

23

için buna çok önem de vermemektedir. O tip okuyucular, ortaçağın İspanya'dan Hindistan'a kadar olan geniş bölgelerde öyle boş olmadığını bilmez. Hakikatte ise matematik gelişmesinde kocaman bir devir atlanmıştır zira İslam matematikçisi İbn Ah-med (kullanılmasını İlmin Anahtarları adlı eserinde önerdiği) sıfır rakamını keşfetti. Bu keşfin

devrimci önemini sadece bu hususta tam anlamıyla bilgili olan bir okuyucu değerlendirebilir. İbn Musa'nın integrasyon ve Birlik Hesabı adlı eseri Gerard de Cremona tarafından XII. asırda Latinceye tercüme edilmiş ve bu eser batı üniversitelerinde XVI. asra kadar temel eser olarak okutulmaktaydı. Daha evvel zikredilen Ömer Hayam Euklid'in geometri ile alakalı tezlerine yönelik meşhur eleştirilerini yayınlamış, onun (Hayyam'ın) ortaya koyduğu metreküp ölçümleri ise tüm ortaçağ matematiğinin en üst seviyesi olarak değerlendirilmektedir. Abdullah el-Barani (batıda Albategius adıyla bilinen zat, X asır) çağdaş trigonometrinin hakiki yaratıcısı olarak değerlendirilmekte ve onun bu manada ortaya koyduğu ilişkiler aynı formda bugün dahi kullanılmaktadır. Sinüs, kosinus, tan-gens, kontangens, binom, küre trigonometrisi kavramları Araplara borçludur. İlk sinüs tabloları 1229 yılı civarında Hasan el-Marakeşî yaptı. "Onlar yunanlılar değil, bizim rönesansın hocaları olan Araplardır", J.Rissler iddia eder.

Bu hemen hemen aynı olan çok sayıda örneğin sadece bir tanesidir. Ancak bizim kendi geçmişimiz üzerine hakkımız var ve kim olduğumuzu, nereden geldiğimizi ve nereye gitmemiz gerektiğini bilmemiz için ona götüreceğiz yolu da açmak zorundayız. Bu tarihi perspektif, insanlığın gerek siyasi gerekse kültür tarihinde Müslümanların uzun zaman boyunca nasıl etken (aktif) bir katılımcı olduklarını ve bizim gerileme devrinin aslında ne kadar kısa olduğunu göstermektedir. Çünkü İslamî gerilemenin en alçak noktası olan, 1918 yılının bir sonbahar gününde ortaya çıkan ve hiç bir Müslüman ülkesinin bağımsız olmadığı gerçeği artık büyük ölçüde geçmişe ait ve umuyoruz ki bununla beraber esir, fakir ve cahil olmanın Müslüman demek olduğu düşüncesi de artık geçmişte kalmış olsun. Müslüman dünyasının bütün taraflarında uyanış işaretleri ve yeni iradenin ortaya çıkışı görül-

24

mektedir. Bir şey hareket etti ve hareket eden o şey artık durdurulamaz. Bütün bunlar henüz yeniden doğuş değildir ancak bu yeniden doğuşun emin bir vaadidir.

III

Bizim başta sorduğumuz "İslam halklarının gerilemesinden dolayı sorumlu olan İslam mıdır?" sorusu artık galiba ters olarak karşımıza çıkmaktadır: Söz konusu gerilemenin sebebi şahsî ve kamuoyu hayatından İslam'ın dışlanması olmasın? Bu soru, bizi, bu makale başında ortaya konulan ikinci şartı değerlendirmemize sevk etmekte: Müslümanlar İslam'ı hiç takip ediyorlar mıdır?

İslam zulme karşı direniş ve cesaret ister. Şura suresinin 39. ayetine göre zulme boyun eğen kimselerin Müslüman olamayacağı hükmü çıkarılabilir. Yani buna kesin olarak Kur'an davet eder ve bununla alakalı İslam geçmişinde binlerce örnek vardır. Ancak Müslüman toplum öteklerle ve yerli veya yabancı olsun iktidar sahiplerine yağcılık yapan kimselerle doludur. Moğolların hazırladığı mezbahaneye sakin, direniş göstermeden ve koyun sürüsü gibi yürüyen Bağdat'ın binlerce vatandaşı (ve sadece onlar değil) kesin olarak artık Müslüman değillerdir.

İslam alkolü yasaklamıştır fakat o arkasında aile ve sosyal alanlarda yıkım bırakarak birçok Müslüman ülkesinde üretilmekte ve içilmektedir.

İslam bütün Müslümanların kardeşliğini farz kıldı fakat Müslümanlar birlik değiller, hatta başkalarının hesabına aralarında savaş yapmaktadırlar.

İslam kadına, insan şerefi, yüksek derecede bağımsızlık ve bazı konularda tam eşitlik tanımıştı. İslam'ın ilk yıllarında Müslüman kadınlar kocaları savaşa giderken arkalarına gitmez ve onlara çılgın atarak cesaret verici hareketlerde bulunmaz mıydı? (mesela 634 yılında Heraklius'a karşı kesin zafer olan Yermuk savaşında). Dünyanın en eski üniversitesi -Fas'ta bulunan Kay-revan Üniversitesi (1960 yılında bu üniversitenin 1100 yıldönümü kutlandı) iki Müslüman kadının vakfidir. Buna karşın bazı Müs-

25

luman ülkelerindeki Müslüman kadının durumu, kadını ezme ve ona baskı örnekleri adeta okul misali oldular.

İslam toprağın topluma, yani bütün Müslümanlara ait olduğunu ilan etmiştir. Ancak muktedir azınlığın, milyonlarca köylüyü topraksız bırakarak en büyük payı kendisine gasp ettiği görülür. Irak'ta, toprak reformunun yapıldığı 1958 yılından evvel, 22 milyon dönüm işlenebilir topraktan 18 milyonu veya %82 si 3.619 adet büyük toprak sahiplerinin elinde kaldı. Aynı zamanda 1,4 milyon köylü tamamen topraksız kaldı. Benzer durum diğer birçok Müslüman ülkesinde de söz konusu idi. İslam "Müslümanlar kardeştir" diyor, fakat büyük toprak sahipleri (feodalist) ve köylünün kardeş olmadıkları bir gerçektir. İslam, hakiki olarak uygulanması halinde sosyal farklılıklarının devamlı azalmasına sebep olacak olan, zenginlerin malında fakirlere ait bir kısmının bulunduğu kuralını söyler. Ancak birçok Müslüman şehir, aynı zamanda azgın savurganlık ve sınırsız sefalet örneklerini sergilerler. İslam komşusu açken tok uyuyan kimse Müslüman değildir demektir. Bazı istatistiklere göre bazı Müslüman ülkelerinde sürekli olarak beslenen (aç olan) insanların sayısı bazen nüfusun %20 sine yükselmektedir. Aynı zamanda onların din "kardeşleri" ipek ve atlasan yapma yataklarında huzurlu olarak uyumaktadırlar ve en azından vicdan rahatsızlığı dolayısıyla uykusuzluk çekmemektedirler.

İslam halifeyi yarattı ve o krallardan da üstün olan bir krala dönüştü. İlk halifeler olan Ebu Bekir ve Ömer, harem kuran ve hizmetçilerle sarayların kalın duvarlar arkasında kapanan ve cihat yerine yağma seferleri tasarlayan ve icra eden "haleflerine" nasıl hükmederlerdi kendiniz tasavvur etmeye çalışın. Halife Ömer'in Kufe valisine gönderdiği mektup (ki bu vali birçok Müslüman hükümdarı hatırlatmaktadır) onların hakkında varacağı hükmü ile alakalı olarak hiçbir şüpheye yer bırakmamaktadır (bu mektubun bir kısmını Dünya Tarihi adlı eserinde H.G. Wels nakletmektedir). Fakat halklar layık oldukları iktidarlara sahip olurlar. Bazı İslam ülkelerinde iktidar sahibi olan çeşitli kral ve emirler

veya satın alınmış siviller halkın içinde "bir şeyin çürük" olduğunun emin bir işaretidir çünkü şans sadece cesurları takip

26

eder ve yalnızca iyi ve sağlıklı halklar iyi hükümet sahibi olma "şansına" sahiptir.

Muhammed a.s. demiştir ki: "Üç hâkimden en az ikisi cehennemi hak ediyor". Bu iktidar ile alakalı genel bir tavidir. Her iktidar insanları bozar ve bu bozgunluğun yıkıcı etkisine ancak sadece Allah'a iman ve ahlakî değerlerin sürekli canlı tutulması faaliyeti karşı durabilir. Halk ise cehennemi hak eden o iki hâkimi tanıyacaktır ve onlardan en kısa zamanda kurtulabilecek şartlara sahip olması gerekir. İslam batıl inançlara karşı çıkmış ve onu bir çırpıda o zamanki dünyanın geniş alanından temizlemiştir. O din ile batıl inanç arasında açık bir çizgi çizmiştir. Fakat batıl inanç bir çok Müslümanın ruh ve evinde rahat sığınma bulmuştur, daha sonra ise çeşitli muskalar şeklinde v.b. tam bir din ticaretine dönüşmüştür. Eğer din batıl inancı yok edemezse batıl inanç dini yok edecektir. Muhammed a.s. zor savaş günlerinde Müslümanların cehaletten kurtulmaları için gayret sarf etmiştir (esir düşman belli sayıda Müslümanı okuma-yazmayı öğretirse serbest kalabiliyordu). İlk Müslümanlar, pagan kültürün eserleri olduklarından sıkıntı duymaksızın Latince ve Yunancadan kütüphaneler dolusu kitabı tercüme etmeye başladılar çünkü "ilim müslümanın yitiğidir ve buldukları yerden almalıdır" (Muhammed a.s.). Burada ise sözde bir İslam hükümdarı neredeyse İslam adına ülkesinde eğitimi sınırlandırmaktadır. O İslama cehalet yoluyla hizmet etmek istiyor.

Eğitimin bu korkunç sınırlandırma fikrini bir tarafa bırakarak, İslam ülkelerin çoğunda eğitime çok az para - ortalama milli gelirin % 1'i ayrılmaktadır ve var olan farkın az-çok anlaşılabilir bir sürede kapatılabilmesi için bu miktar 4-5 katına çıkarılmalıdır (İki tespit UNESCO'nun verdiği ve genelde Müslümanların yaşadığı ülkeleri ilgilendiren 1964 yılında yayınlanan bir tespittir).

İslam, Allah'a iman, namaz, cemaat, oruç ve hac vasıtasıyla, içinde insanların beraberce mücadele ettiği, acı ve mutluluk çektiği ve belki bütün insanların zenginliği ülküsü ulaşılmaz fakat ısrarla meyil duyulduğu bir hedefi olan dayanışma toplumunu yaratmak istedi. Ancak bugün (daha doğrusu kısa bir süre önce) Müslüman ülkelerin çoğundaki reel ve hâlihazırda gerçek resmi,

27

onun fakir köylü, kendi kendini adlandırmış zenginler ve kendi ülkelerinde yabancı olmuş olan soysuz aydınlardan ibarettir. Bununla beraber fakir ve cahil köylü İslam'ı (belki anlamadığı halde) seviyor, zengin ikiyüzlü olarak İslam'a olan teslimiyeti ifade ediyor, aydın ise ona karşı kayıtsız kalıyordu. Muhammed a.s. ise "İki şeyden tiksiniyorum: Âbid cahilden ve inanmayan âlimden" diyordu. Ey Allah'ın Resülü, senin tiksineceğin daha çok şey var, hatta bir yabancı bile şu çığılığı atmak zorunda hissetmiş kendini: "Eğer Allah'ın Resülü şimdi mezarından kalkıp takipçilerinin kendi dini ile neler yaptıklarını görse mutlaka çok kızar ve buna katılanları lanetlerdi". (İkinci Dünya Savaşı arifesinde yayınlanan İslam Dünyasının Bugünü adlı eserinde Lot-hrop Stodard).

Birkaç sene evvel Pakistan'da, Pakistan toplumunu sıkıntıya sokan bazı sosyal kötülüklerin kökünü kazımak maksadıyla öneri sunacak bir komisyon çalışmalarını sürdürüyordu. Hedefe alkol, fuhuş, faiz (tefecilik) ve Pakistan toplumunu büyük maddî ve manevî zarara sokan bazı gayr-ı İslamî adetler kondu. Daha sonra basın, bunu protesto etmek maksadıyla Karaçi'de ki genelev sahipleri orada çalışan kadınlarla birlikte, herhalde kendini İslam Devleti olarak ilan eden bir ülkede beraber yaşama hakkını talep ederek, gerçek küçük protesto mitingleri düzenlediklerini duyurdu. Ve böyle sırayla devam edilebilir.

İslam halklarının yakın gerçeğinin resmi belki tam değil, fakat yeterince sıkıntı vericidir. Onları yıkacak kimselere adeta yalvaran bu acı şeyleri sayma işi sonsuza dek uzatılabilir. Her şeye rağmen İslam'a inananlara bir teselli kaldı: Bu durum İslam'ın uygulandığından değil onun dışlanmasından kaynaklanmaktadır. Onun varlığından değil, yokluğundan kaynaklanmaktadır. Bu teselli ise şu mantığı devreye sokar: İslam'ın yokluğu gerileme ve keşmekeş durumuna getirdiyse eğer, İslam'ın dönüşü, İslam halklarının hayatında yeni bir ruh ve yeni, daha aydınlık bir dönemi getirebilir mi? Bu soru ne zaman sorulursa bir başka soruyu da beraberinde getirir: İslam'ın çağdaşlığı, onun hayatın yeni ve değişmiş şartlarında tahrik etme (hareket ettirme), heyecanlandırma ve liderlik yapma yeteneğine sahip olup

28

olmadığı sorunu. Çünkü çok sık sık duyuyorsunuz: Bugün atom zamanıdır, İslam eski bir zamana uygundu ve o zaman içinde ilerleme sayılırdı v.s. Bu sözde "atomik bakış" bu tip konuşmaların sıkça başvurulan bir gerekçesidir.

İslam'ın çağdaşlığı hakkında yapılacak bir tartışma genelle-nemez. İslam'ın yaşanmış ve bitmiş mi, yoksa çağdaş mı olduğu sorusu onun emrettiği ve yasakladığı şeylerin sorusudur. Mesela İslam'ın alkol yasağı ve temizlik emrinin çağdaş olup olmadığı veya onun temel kavramlarının tarihî gelişmenin yol aldığı akımın dışında kalıp kalmadığı sorulabilir.

İslam'ın temel kavramlarını zikrettiğinizde insanların çoğu onun temel beş farzını, daha çok İslam'ın beş şartı olarak bilenenleri akla getirir. Bu sebeple sözde atom çağında, onların çağdaşlığını ana hatlarıyla bir değerlendirelim.

İslam'ın ilk şartı Allah'a imandır. Atom çağında dine kuşkuyla bakanlara, yeni çağın en otoriter habercisi olan Albert Einste-in'in Allah'a inandığını hatırlatırız. Mesela o, insanlık için tüm önemiyle birlikte, fizik ve evren konusunda bütün bildiklerinin Allah'a iman hususuyla bağdaşmadığını düşünmemişti... Konuyla alakalı onun bir beyanı şöyledir: "Her dinin özünde, hiçbir zaman tamamıyla anlaşılması mümkün olmayan, bizim yeteneklerimizin ancak onu en basit şekilde kavrayabildiği fakat kendini en yüksek hikmet ve parlak güzellikle gösterdiği bir varlığın mevhumu ve duygusu vardır. Bu manada ben çok dindar bir insanım. Ebedî hayatın gizemini kabul etmekle, var olan dünyanın mucizevî

mimarî yapısını anlamak ve hissetmekle, doğada kendini gösteren aklın en ufak bir parçasını huşu içinde anlamaya çalışmakla yetiniyorum". Yani din tarihin başlangıcına ait, ateizm ise atom çağına has bir şey değildir. Din ve ateizm bütün zamanlarda eşit olarak bulunuyorlardı.

Namaz sadece dua (ibadet) değildir. O, eskiden disiplin, birlik ve dayanışma okuluydu ve yeniden bu olmalıdır. O, temizlik, çalışma, birlikteliktir. Pagan İran'ın kaderini tayin eden Ka-disiye savaşı öncesinde, uzakta, düz ve sıkı saflarda namaz kılan Müslüman askerlerini görünce Farslı komutan yanındakilere şöyle demiştir: "İşte, askeri tatbikattaki Ömer'in askerleri".

29

İslam orucu, hedefleri çeşitli olan ağır bir alıştırmadır. Bir çeşit ibadet olmakla beraber onun, mutlaka pedagojik, tıbbî ve sosyal önemi vardır. İslam toplumu onu hiçbir zaman, her bireyin şahsî meselesi olarak görmedi ve bu farzın yerine getirilmemesine sert tepki gösterirdi. Toplum oruç tutulmamasını orucun hizmet etmesi gereken iç kohezyonun (birbirine bağlı olma) ihlali olarak düşünmüştür. O aynı zamanda zekât (fakirlere verilen vergi) için psikolojik bir hazırlıktır çünkü aç olmanın ne demek olduğunu bilmeyen Müslüman yoktur. Hâlbuki birçok insan bu duygunun ne demek olduğunu kavramadan yaşar ve ölür.

Zekât sadaka değil, daha çok fakirlere verilmesi mecbur olan bir çeşit vergidir. Zekât prensibi, sadece sefaleti ortadan kaldırmak için değil, karşılıklı anlayış ve güvenin olmadığı, güven ve anlayışın en ağır sınava tabi tutulduğu yerler için henüz keşfedilmemiş fakat önemli imkânlar içermektedir.

Hac, insanların, dünyada hayata geçirilen en büyük ve benzersiz toplantısıdır. 1962 yılında, resmi verilere göre hacca 68 ülkeden 1.185.948 hacı katılmıştır. Bu benzersiz toplantının potansiyel manevî ve siyasi imkânları çok az, neredeyse hiç değerlendirilmemiştir. Hac, bu ayrışma zamanında insan ve halkların birbirine yaklaşması ve tanınması bakımından güçlü bir etken olabilir. Hac'da hâkim olan manzara eşitliktir. Aynı elbise ve aynı düşünceleri taşıyan, ortadan kaldırılabilecek her türlü farklılıklardan kurtulmuş olarak milyonlarca insan, her zaman rüya ve gerçek arasında bulunduğunu düşündüğümüz, işte insanlık kardeşliği ve eşitliğinin tekrarı mümkün olmayan görüntüsü. Veda haccında yaptığı büyük konuşmasında (632 yılı civarında) Muhammed a.s. dedi ki: "İnsanlar, sizin bir tanrınız ve bir babanız vardır. Hepiniz Âdem'den geliyorsunuz, Âdem ise topraktandır. Arab'ın Arap olmayanın üzerinde, zencinin beyazın üzerinde ve beyazın zencinin üzerinde hiçbir üstünlüğü yoktur. En iyiniz en çok iyilik yapanınızdır". Allah'ın resulü, insanlık eşitliğinin en yalın ve en samimî ifadesinin örneği, bizim yaşadığımız XX. asırda bile çok güncel olan büyük kelimelerini ifade etmek için daha iyi yer ve zaman tespit edebilir miydi?

Müslüman halklarının kader anında, İslam'ın bu ve benzer

30

mesajlarının geçerliğini kaybetmiş olduğunu kabul etmelerinin imkânı yoktur. Onlar, insanlara ve halklara dün olduğu gibi bugün de lazımdır.

İslam dünyasının her tarafında yeni iradenin ortaya çıktığı görülür, çünkü bugünkü hareket ve arayış, geçici yalpalamaya, sapmalara, yenilgilere ve başkalarının sebep oldukları diğer olaylara rağmen, çok uzun kriz ve gerileme dönemi uyku ve durgunluğundan başka her şeye benzemektedir.

İslam düşüncesinin yol göstereceği ve İslam ülkelerinin olağandışı doğal kaynaklarının da maddî kaynak vereceği bu irade, yaklaşan İslamîyeniden doğuş günlerinde dünyayı bir daha kendine hayran bırakacaktır.

Bu yeniden doğuşa katılması için her Müslüman davetlidir.

Eylül 1967

31

MÜSLÜMAN KADIN - KADIN VE ANNE (İslam'daki Kadın Meselesinin Araştırılmasında Bir Katkı)

İslam hakkında daha çok yanlış düşünce vardır. Onlardan biri Müslüman kadını ve onun İslam toplumdaki yeri ile alakalıdır. Bu konu hakkında tartışırken Avrupalı size, Müslüman kadının sadece ev hayatına sınırlandırıldığı, yeteri kadar bağımsız-laşmadığı (onun bağımsızlık anlayışı her şeyden evvel kadının ev dışında çalışmasını kast eder), poligami ve benzeri hususlarda itirazda bulunacaktır. Eğer o aynı zamanda Hıristiyan bakış açısına sahip ise mutlaka İslam'ın cinsel hayat ile ilgili tavrıyla beraber İslam'ın bir hak olarak tanıdığı boşanma kurumu ile alakalı itirazlarını ve bunlara katılmadığına dair fikrini dile getirecektir.

Biz bu ve buna benzer eleştirilerden dolayı kendimizi savunmayız. Diğerleri ile birlikte bunlar, sadece hayatın bazı önemli meselelerinde İslam'ın anlayışının Avrupalı anlayıştan farklı olduğunu göstermektedir. Muhatabınıza, sizin de Müslüman ailesi ve toplumunda mevcut olan Müslüman kadının durumundan hoşnut olmadığınızı anlatınız, ancak bu hoşnutsuzluk bunun Avrupalı olmadığından değil, aksine yeteri kadar İslamî olmadığından dolayıdır.

İslam dünyasında rastladığımız her şeyin aynı zamanda İslamî olduğu, daha doğrusu Kur'an-ı Kerim'in prensiplerine dayalı olduğunu düşünmekten daha büyük bir hata olamaz. Bu durum, Müslüman kadın söz konusu olduğu zaman daha da geçerlidir. Şeriat'ın tek olmasına rağmen, Mağrib'ten Yakın ve Ortadoğu'ya, oradan da Pakistan'dan Endonezya'ya kadar asırlar boyu Müslüman kadının durumu çok önemli farklılıklar taşıyordu ve bugün de farklılık arz ediyor. Mesela Suriye ve Filistin'de yaşayan Müslüman kadın camiye gitme hakkı gibi bir temel hak için

33

mücadele ederken, bugün, şeriatın tavizsiz uygulanması bakımından en orijinal İslam ülkesi olan Pakistan'da Müslüman kadın Devlet Başkanı adayı olabilmektedir (1965 yılındaki seçimlerde Fatima Cinnah), Cezayir'de ise İslam

parolası altında ve Avrupa'nın siyasî ve manevî üstünlüğüne karşı yürütülen bir savaşta çok sayıda Müslüman kadın savaşmıştır.

Bugün Müslüman kadının gerçek durumu bir taraftan şeriatın, diğer taraftan mevcut bulunan şartlar, gelenekler, zevkler ve ortamın ahlakî anlayışların karşılıklı etkileşimin sonucudur. Mesela bazı bölgelerde kadının yüzünün örtünmesi (peçe) olayı bilinmeyen bir hadise iken, başka bölgelerde bu uygulama dogma mertebesine yükseltilmiş ve adeta din savunulur gibi savunulmaktadır. Ancak Müslüman kadının Muhammed a.s. zamanında peçe takmadığını kesin olarak biliyoruz. Bu âdeti ilk defa kadın modası olarak Harun er- Reşid'in üvey kız kardeşi olan Uleyya uygulamıştır. Bir moda uygulamasının İslam'ın bir parçasına nasıl kolayca dönüştüğünü araştırmak ilginç olurdu fakat bir şey neredeyse kesindir ki o da Uleyya'nın, şeriata şahsî kat-kılyapmak gibi ahlakîdonanımına sahip olmadığıdır. Cinsiyetlerin kati bir şekilde ayrılması olayı yaygın olarak ancak X. asrın sonunda ortaya çıktı, yani İslam'ın çıkışından 250 yıl sonra, harem sistemi ise Bizanslılardan alınmış ve ancak II. Velid iktidarında yerleşmiştir (Bakınız Philip Hitti, Araplar Tarihi, sayfa 307). Her halükarda dolaylı kaynakların etkisi yeterince güçlü olduğu İslam'ın erken döneminde, kadın erkek ilişkilerinde daha doğal, daha basit ve buradan hareketle de daha ahlakî bir uygulama söz konusuydu. Zikredilen Hitti diyor ki: "Erken Abbasî hâkimiyeti esnasında kadın Emevî kız kardeşinin sahip olduğu özgürlüklerin aynısına sahipti... Sadece, erken dönemde yüksek ortamlarda bulunan, önde gelmiş ve devlet işlerinde önemli ölçüde etkili olmuş kadınlar değil, edebiyatta erkeklerle yarış içinde olan, şiir yazar, savaşa katılan ve komutanlık yapan arap kızlar hakkında okuyoruz., v.s. (Hitti, aynı eser).

Kadının durumu sadece İslam dünyasında değil genelde de, onun durumunu düzenleyen kanuna ancak sınırlı ölçüde bağlıdır. Burada gelenek, genel kültür ve ahlak seviyesi ve kadının

34

eğitimi önemli rol oynamaktadır. Birbirine yakın hukuk anlayışı olan İngiltere, Amerika ve İskandinav ülkelerinde, genel olarak İngiliz, amerikan veya İskandinav hayat tarzı olarak tarif edilen sebeplerden dolayı kadının toplum içinde ve ailede bulunduğu konum itibarıyla önemli farklılıklar söz konusudur. İslam tektir. Ancak, onu taşıyan ve gerçekleştiren geri kalmış veya ileri toplum, sağlıklı veya çöküş içinde olan nesil sebebiyle onun uygulaması da farklı olacaktır. İslam kendi kaynaklarında yazılmış olan şeydir, ancak hayat uygulaması olarak İslam, aynı zamanda, İslamî prensiplere dayanarak, aklımız ve kalplerimizin gerçekleştirebildiği ve bizim olması istediğimiz şeydir de. Bu sebeple, İslami prensiplerinden hareketle biz gelecekte Müslüman kadını, hem onun insanî şerefine uygun olacak hem de İslamî yeniden doğuşun ihtiyacı olan bir konuma sokabiliriz.

İslam'ı diğer birçok dinden ve özellikle de Hıristiyanlıktan ayıran nokta anti erotizm olarak ifade edilebilecek olgudur. Kur'an-ı Kerim birçok yerinde, şaşırtıcı doğrudanlıkla kadın-er-kek ilişkilerinden, temizliğe, hijyene ve ölçülüğe olan ihtiyacının altını çizerek- bahsederek adeta halk için bir çeşit tıbbî kitap vazifesini görmektedir. Kur'an'da güzelleştirilmiş hipokrizler yoktur, ancak çok sayıda basit ve yalın gerçekler vardır.

Kimilerinin Kur'an'dan bazı ayetler ve Muhammed a.s.'ın hayatından bazı örnekler de zikrederek İslam ve Muhammed a.s.'ın özel hayatla alakalı olan tavrından dolayı saldırmalarına sebep budur.

Bu suçlamalardan İslam'ı savunmak gerekli değildir. Aksine, açıkça söylemek gerekir ki: İslam özel hayatı yok saymamaktadır. O doğal hayatın, sevginin mutluluğun taraftarıdır tıpkı bir taraftan sağlık, temizlik, güç, cesaret, mücadele ve zenginlik taraftarı ve aşırı zühd (bütün dünyevi zevklerden vazgeçmek) ve azgınlığın aleyhtarı olduğu gibi. İslam insan için, "uhrevî" olanların yanında "dünyevi" meyveleri de ister ve az önce ibadet esnasında bağlanmış olan ellerinin, daha sonra hayatın mutluluk verici şeylere de uzanmasına izin vermektedir. İslam ahlakı ne yasak şeylerin neler olduğunu öğretmek, ne de "susuzluğumuzu giderecek bütün suları kuşatan duvar" olmak istemez. Bizden istediği tek şey "sınırları geçmememiz" (Kur'an'da çok sık

35

bulunan kavram), mutluluk ve eğlencelerin sağlıklı ve temiz olmasını, kadınlara gelince de onlara "azgınlar gibi değil iffetli kocaları olarak yaklaşmamızı" istemektedir (Nisa, 34).

İslam arzuların yok edilmesi değil, kontrol edilmesini ister. Seksin boğulmasını değil, seks disiplini talep eder. İslam'a göre doğanın olduğu yerde şeytan değil Allah ve Onun eseri vardır.

Bu sebeple İslam, sadece ibadet, fedakârlık, tevbe (itiraf), zühd, iyilik ve sevgi kavramlarıyla ifade edilemez. Beden, iktidar, mücadele, adalet, sağlık, ilim, ödül ve güç kavramlarının kullanılması kaçınılmaz bir ihtiyaçtır. Fakat İslam'ı hakikaten anlamak, bu kavramları, batı medeniyeti insanının duyduğu ve anladığından farklı şekilde kavramak da şarttır.

Abdest basit bir yıkanma ve zekât da sadaka (batıda tercüme edildiği ve anlaşıldığı gibi) olmadığı gibi, İslam'ın bu dünyayı kabul etmesi ve benimsemesi de batı tarzı bir materyalizm değildir. Bir din bu dünyayı düzenlemeye davet etmekle kendini aştığı vakit, o zaman mücadele, refah ve güç kavramları, aşkın ve mutlak bir şeyin özelliği olan bir çeşit ahlakî mana kazanırlar.

Hayat karşıtlığını önermeyerek İslam özel hayatın, zevkin hatta seksin, sınırlar dâhilinde kalmasını sağlamıştır. Bu İslam toplumunun milyonlarca yığınları için tek bir gerçektir ve gerçek olarak kaldı. Azgınlık ve aşırılık, sadece halkın çok azını oluşturan fakat edebiyatta dengesiz veya dışlayıcı bir biçimde yer alan yüksek tabakalarda ve saraylarda vardı ve bu durum basit okuyucu nezdinde İslam toplumlarının genel ahlakî durumları ile alakalı hatalı bir tesir yaratabilir. Aynı zamanda İslam tarihi esnasında püritenizm (yobazlık) ve ahlaksızlıktan da bahsedilmektedir. O durum çelişki

değildir: Sıkı takip, sertlik ve püritenizm ezici çoğunluk olan normal insanların evlerinde, fuhuş ise saraylarda mevcuttu.

Bedenin, seks ve arzuların yok edilmesi için aşırı talepler normal insanın imkânları dışındadır ve tam tersi bir sonuca; bazı çeşitlerinin batıda görülmeye başlayan seks seline götürebilir. Kierkegaard, Hıristiyanlığın antierotik duruşu sebebiyle cinsel problem yarattığını söylüyordu, Deniz de Rugemont ise (Aşkın Mitleri) "erotığın, asırdan aşıra devamlı olarak normal insanların

36

talepleri ile çatışan, sadece Hıristiyanlık normları ve Hıristiyan ahlakıyla sarsılan Avrupa'da karmaşıklığa sebebiyet verdiğini söylüyordu". Aslında, Avrupa toplumu aynı anda, aşırı antierotik olan Hıristiyan ve "yaşanması gereken tek ve biricik hayatın varlığına inanan" materyalist, iki, birbirine karşıt olan ideolojinin etkisiyle geliyordu. Hıristiyanlığa dayalı olan alternatifin ulaşılmaz olduğu ortaya çıktığı için, pratikte, bunun böyle olduğunun ne ölçüde kabul edildiğine bakılmaksızın, ikinci (materyalist) düşünce galip geldi. İslam, diğer birçok meselede olduğu gibi, cinsel hayat hususunda da orta yolu araştırıp buluyordu. O, olabilirlik felsefesi idi ve öyle kaldı.

İslam kadının eşitliği taraftarı mıdır?

Cevap, hem evet hem de hayır.

İnsan olarak, aynı ve eşit değerlerde olan bir şahıs olarak, etik, ahlakî ve insani mükellefiyetlerin yüklenicisi olarak söz konusu ise, evet.

Avrupa'da genel olarak anlaşılan eşitliğin, aile ve toplum içinde görevlerin aynileştirilmesi söz konusu ise, hayır.

Üstün veya aşağı olma meselesi sadece aynı tür (çeşit) eşya için söz konusu olabilir. Kadınlar ne daha uzun ne de daha kısadır, onlar basit bir ifadeyle erkeklerden farklıdır ve aralarında basit bir kıyaslama yapmak ile kim uzun kim kısadır sorusu da devre dışı kalmaktadır. Kalp mı akciğer mi önemlidir sorusu abestir. Bu organların her biri kendi fonksiyonunda vazgeçilmezdir ve asıl onların farklılığı, aralarındaki ilişkilerde onlara ayrı ayrı değer vermektedir.

Şu cümleye dikkat edelim: Kur'an'a göre kadın ve erkeğin dinî görevleri tamamen aynıdır. Kadın ve erkek için, dinin bilinen beş temeli olan (kelime-i şehadet, namaz, oruç, zekât ve hac) dan kaynaklanan görev ve sorumluluklarda hiçbir fark yoktur. Kur'an'ın kesin olarak ifade ettiği veya susarak onayladığı ahlakî görevlerle alakalı olan durum da aynıdır. Sorumluluk eşittir, dolayısıyla da değer eşittir, çünkü her kanunda değer, sorumluluğun temelidir.

Kadın ve erkek arasında yapılan zekâ farklılıklarının araştırmaları, bunun seviyeden çok, kalite farklılığı ile alakalı olduğunu

37

ortaya koydu. Kadınlar, dikkat ve doğrudan ezberleme hususlarında yapılan testlerde daha iyi sonuçlar elde ediyorlar. Erkekler ise, sayılar ve mekanik problemlerle alakalı olan testlerde daha iyi sonuçlar elde ediyorlar. Deha derecesindeki zekâ örnekleri erkeklere mahsus olmakla beraber, kadınlar arasındaki geri zekâlilik durumu ise daha az görülmektedir. Erkek zekâsı daha özgür ve daha çok dış dünyaya dönük; kadınınki ise daha az özgür ve daha çok hayata, şahsiyete ve duygusal olana meyillidir. Bu durum onların, hayatın ortaya çıkışı ve devamı hakkındaki farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Kadın verimliliğin, doğumun, nesillerin sonsuz değişiminin sembolüdür. Bu, her şeyden önemli olan hayatın çeşitlerinde, arzu ve aklın sınırının oranında, kadın doğrudan aktördür. Erkek burada sadece şaşkın bir izleyici veya ondan az daha fazla bir şeydir. Burada kadın erkeğe değil, bir anne olarak çocuklarının babasına karşı durmaktadır. Burada her şey, olması gerektiği ve olmak zorunda olduğu gibidir. Bu ilk ilişkilerde cinsler arasındaki eşitlik sorusu manasızdır ve onu tartışmak da komik düşer.

Eğer İslam'da kadın meselesi varsa, bu meselenin çözümünün adı da annedir. Kadının bağımsızlığı ve eşitliği adına bu çözümü beğenmeyenlere şu cevabı vermek gerekir: "İslam, kadını aşağılamış değil, siz anneyi aşağıladınız."

Aslında kadın için, her insanî kanundan evvel, hatta İslam'ın kendisinden de evvel, üstün ve öncelikli seçim olarak annelik kanununu doğa tespit etmiştir. İslam ise, hayatın gelişiminde bulunan insanlık merdiveninde doğanın devamıdır.

Demek ki anne görevinin kendisi aşağılayıcı değildir. Aksine, o kutsal ve aşkındır ancak insanlar onu alçaltırlar. Meyhanede garsonluk yapan veya hayvan besleyen bir kadının yaptığı iş karşılığında emeklilik kazandığı, fakat üç, dört veya daha fazla çocuğu doğurup büyüten bir kadının bu gerçekten dolayı hiçbir hak elde edemediği yolunda saçma örnekler vardır. Bir zamanlar, Roma ileri gelenleri, müstakbel anneye olan saygısının bir ifadesi olarak, halktan olan hamile kadınların yanında geçerken eğiliyorlardı, XX. asrın istatistiklerinde ise anne "çalışmayan kişi" olarak değerlendirilir, yani "diğer çalışmayan unsurlar arası-

38

na" konmuştur. Kadın terzisi, kadın çiçekçisi, balerin hatta manken okulları var, ancak niteliksiz işçiler için olmadığı gibi anneler için okullar mevcut değildir. Öyle bir hale geldik ki, genel eğitim veren okullarda kızlar için "annelik" adında konulacak bir dersin, böyle bir tedbirin derhal eğitimde cinsler arasındaki eşitliğin ihlali olarak değerlendirilmesi kuvvetle muhtemeldir. Rahatlıkla söylenebilir ki yeni çağda annelik toplumsal olarak tanınmış değildir, o doğrudan ilgili kişilerin "özel işidir". Dalalet ve günah apaçıktır. Herkes bunun farkında ve görmekte, fakat her şey hiç kimse görmüyormuş gibi devam etmektedir. Bu duruma nasıl gelinmektedir?

Bu sefer cevap, yeni, çağdaş toplumunun ekonomisinde saklıdır. Son iki asır boyunca sel gibi yayılan sanayi, daha fazla ve daha ucuz ellere ihtiyaç duyuyordu. Ve insanlık neslinin yarısını oluşturan kadın işçi ordusundan başka daha

fazla ve daha ucuz el nerede bulabilirdi ki? Bugün, kadının toplam iş gücü içinde payı, Amerika'da % 32 (22.5 milyondan fazla), Almanya'da % 37, Japonya'da % 40 ve Sovyet Rusya Cumhuriyetlerinde ise neredeyse % 45 tir.

Yani eşitsizlik söz konusu değildi. Menfaat ve daha ziyade sanayi medeniyetinin ruhu sözkonusu olmuştur.

Kadına diyorlardı ki: "Anne olup ta çocuk bakman gereksizdir; hekim, gazeteci, iş kadını, temsil kurumunun üyesi olmalısın." Ancak 22,5 milyon çalışan Amerikalı kadından, yaklaşık 30 milyon Rus ve 15 milyon alman kadından % 2 den de az olan hekim, gazeteci ve sanatçı kadın söz konusudur. Kalan muazzam kısmının çoğunluğu, yani %95'ten fazlası çiftlik ve fabrikalarda ve burada makinenin bir ilavesi olarak günde 7-8 saat aynı monoton hareketleri tekrar edip dururken veya bazı kurumların masa başı görevlerinde günden güne biçimsiz bir işi yaparken kendini bulur. Kendi evinde ki kadın anne olmakla beraber, aynı zamanda bir eş, daha sonra bir şekilde sağlıkçı, aşçı, pediyatrist, diyetisyen, hijyenist, pedagog, ev bütçesinin ekonomisti, terzi, çiçekçi ve dekoratördür. Bazıları ona "ev mühendisi" derler. Kadının ne pahasına olursa olsun bağımsızlığını önerenlerin, kadın işçinin fabrikada çalışması ev kadının çalışmasından daha yara-

39

tıcı ve daha az monoton olduğu hususundaki bütanlarını nasıl gündemde tutabildikleri sorusu cevapsız kalmaktadır. Başkalarına ait çocukların terbiyesini yapmak (öğretmen veya mürebbi-ye olarak) yaratıcı, kendi çocuklarını yetiştirme işinin ise aşağılayıcı, bıktırıcı ve tanınmayan (değeri anlaşılmayan) ev işinin sadece tali (önemsiz) bir parçası olduğu konusunda birçoğunun inancı vardır.

Kadın, siyasî kariyerde de aynı şeylerle karşılaştı. Bugün amerikan kongresinde sadece 17 kadın oturmaktadır. 1964 yılında yapılan İngiliz genel seçimlerde muhafazakârlar arasında sadece 4 kadın, işçi partisinde ise aday olarak %5 idi. 1966 yılında yapılan bir sonraki seçimlerde ise, bütün partilerin toplam 1.707 adayından sadece 80, daha doğrusu %5 ten az kadın vardı.

Erkek ve kadının durumuna gelince, sanayi ve genel olarak memuriyet alanındaki çalışmalar, cinsler arasındaki eşitsizliğe çarpıcı örnekler teşkil etmektedirler. Erkeklerle kıyaslandığında, İngiltere 'de çalışan kadınların ortalama kazancı % 59, Almanya'da % 63, Japonya'da ise sadece % 43'tür. Çalışan bir kadın anlatıyor: "Sabah saat altıda kalkıyor, uykusunu alamamış çocukları uyandırıyor ve yediriyorum, üçümüzü de giydirip kreşe acele ediyor oradan da ofisime gidiyorum. Burada öğleden sonra saat ikiye kadar kalıyor, yine aceleyle kreşe gidiyorum, (oradan eve gidip R.A.) öğle yemeğini hazırlıyor, çamaşır yıkıyor, evi düzenliyor, çocuklarımı yediriyor, çocukların çamaşırını yıkıyor, çocukları yeniden yediriyor ve yıkıyor, dikişlerini yapıp ütü yapıyorum. Bir senedir sinemaya gidemiyorum. Tek arzum vardır; iyi uyku almak, özel hayatıma gelince, var olmadığımı hissediyorum".

Kadın, sadece anne olarak yeri doldurulamaz ve mutlak değere sahiptir. Kadını anne olarak yıkan hiç kimse onun daha fazla saygı görmesine ve önemine katkıda bulunamaz, çünkü annelik hakkı sadece dokunulamaz değil, aynı zamanda insanlığın bildiği en eski hakktır.

Kadının hiçbir şeyle kıyaslanamayan bu yeteneğe olan mükemmel yatkınlığı, belki onu, başka biçimsiz işler için beceriksiz kılmaktadır. Daha çok kalp, içgüdü, kör sevgi, ölüme ve her tür-

40

lü sıkıntıya meydan okuyan akılsız ısrar gerektiren annelik görevi, hesapçılık ve soğuk (duygusuz) değerlendirmeleri, memuriyeti, cansız eşyayla alakalı olan işleri, kadının başarılı icra etmesini nerdeyse imkânsız kılar. Monoton çalışmak kadının doğasına aykırıdır. Kadından, hâkim veya tanık olmasını istemeyin. Onun çocuğu ve sevdiği kişi asla suçlu olmayacak. Kur'an bunu fark etmekle insan olarak kadının değerini düşürüyor olmamakta, sadece bizim bazen göremediğimiz şeyleri görmektedir.

Fakat anne için saygı talep ederken ilk evvela onun kendi kendisine saygılı olmasını talep edelim. İki, üç ve daha fazla çocuk doğurup büyüten bir kadın, mühendis, veteriner veya telefon santral memuru olarak çalışan diğer kadınların bu işlerine nazaran kendi annelik işini bazen daha az değerli görmüyor mu? Toplumun tutumu onun böyle düşünmeye sahip olmasını zorla empoze eder ve bu düşüncesini destekler. Her annenin, meşhur amerikan psikanalisti olan Profesör Theodor Reik'in Cinslerin Duygusal Değişkenliği adlı eserinde zikrettiği şu gerçeği bilmesi gerekir. "Biz, erkeklerin daha zeki ve birçok alanda çok çeşit başarılar elde ettiklerini severek itiraf ediyoruz. Fakat biz kadınlara, çok daha önemli bir şey verilmiştir. Biz olmasaydık insanlık sönerdi. Biz, dünyada çocukların var olması, gelecek nesillerde de hem erkek hem de kadınların varlıklarını sürdürmelerini sağlıyoruz". Bilinen ilişkide, çalışan kadın iş ile çocuğu bir arada, hiç kimse zarar görmeden yürütemez, fakat galiba çocukların zararı en fazladır, çünkü onlar, sevgi için değil para için çalışan kimselere emanet edilmişlerdir. Çocuk sadece kendi ebeveyni için ve kendi evinde şahsiyettir. Kreşte o çoğu zaman, mürebbi-ye-memur için sadece eşyalar arasında bir şeydir. Kreşler, anaokulları ve yurtlar çok az terbiye eder ve yetiştirir, bu kurumlar çocukların duygusal tarafını gelişmemiş ve bakımsız bırakarak, onları sadece "gözetir ve korur". Büyük Rousseau'nun şöyle yazdığını hatırlıyorum: "Hakikaten, birinin insanı terbiye edebilmesi için baba veya insandan üstün bir şey olması gerekir. Ve siz böyle bir görevi sakince para için çalışan kimselere emanet ediyorsunuz". Ve "Herkesi kendi hakikî görevine mi döndürmek istiyorsunuz, o zaman annelerle işe başlayın. Ortaya çıkaracağı-

mı

nız değişim sizi hayrete düşürecek. Bu ilk sapkınlıktan bütün kötülükler çıkar". (JJ. Rousseau: Emil).

Genç bir varlık olan çocuğa, doğanın temin ettiği ve annesi ile ailesinin verebileceği sıcaklığı hiçbir toplum ve onun zengin donanımlı kurumları sunamaz. Bu manada nazilerin "çocuk çiftlikleri" denemesinin neticeleri göz önünde bulundurularak, Alman halkının elit tabakası buralarda yaratılıp terbiye edilecekti. Kuzey tipli, sarı saçlı erkekler,

seçilmiş kızlarla "çiftleştirilmiş" ve bu "nikâh" tan doğan çocuklar bakım için devlete emanet ediliyordu. Onlar hiçbir zaman kendi ana-babasını tanımamış, çünkü erkekler hemen, kadınlar ise doğumdan sonra ayrılıyordu. Münih Üniversite profesörlerinden ve mükemmel pedyater olan Theodor Helbige savaştan hemen sonra ve bu yurtların lağvedilmesinden evvel onlardan bir grubunu muayene ettiğinde bu çocukların ruhen ve fiziksel olarak geri kaldıkları sonucuna vardı. Şöyle bildirmektedir: "Çoğu zaman onların yüzleri güzel ve hemen hemen hepsi sarı saçlı ve mavi gözlü idi. Fakat insan onlara yakından baktığında, idiotun (geri zekâlı) özelliği olan boş bakışı hemen fark ederdi. O çocuklar hem ruhen hem de fiziksel geri kalmıştı". Resmi olmayan istatistiklere göre Almanya'da 11.000 böyle çocuk doğmuştu. Çocuklar ruhu ve terbiyeleri üzerine aile ve anne- baba sevgisinin tesiri ile alakalı olarak benzer sonuçlara Amerikalı psikolog Renne Spitz vardı. Profesör Spitz hapishanelerde doğan çocukları ile zengin ailelerin konfor ve hizmetçilerle dolu evlerinde doğan çocukları gözlemlemiş ve aralarında kıyaslama yapmıştır. Anne ve babalarının çok meşgul olmaları ve onlara ilgi gösteremedikleri için hizmetçilere emanet ettiklerinden dolayı zengin aile çocukları, hapishanelerde doğan fakat annelerinin yanında büyüyen çocuklardan daha ileri olmadıkları sonucuna vardı. Gençliğin çağdaş problemleri özde, çözülmemiş statüden ve anne ile ailenin toplumdaki tanınmayan rollerinden kaynaklanmaktadır.

Kadın annelik ile ev dışındaki çalışma meselesini bir arada yürütebilir mi? Bir an için de olsa duygusal sorunları bir tarafa bırakarak, bu meselenin sadece teknik tarafını değerlendirelim.

42

Çocuğunun üç yaşını bitirmesine kadarki sürede annesinin ondan ayrılmaması gerektiği hususunda ki talepte hekimler ve sosyologlar hemfikirdir. Bu, çocuğun ancak annesiyle yaşayabildiği ve onun görevlerini başkalarının üstlenemediği bir zaman dilimidir. Buna uygun olarak II. Dünya Savaşı sonrasında hemen hemen bütün ülkelerde doğum izninin önemli ölçüde uzatılması söz konusu olmuştur. Galiba şu anda en uzun doğum iznini (2.5 sene) Macaristan ve Amerika'daki (2 sene) kadınlar kullanmaktadır. Diğer ülkelerdeki daha kısa doğum izinleri kesinlikle yeterli değildir ve bu durum yalnızca o ülkelerin yetersiz maddî güçlerinin sonucudur. Üç yıllık doğum izni tek doğru olan çözümdür.

Bilimde "toplumun basit biyolojik reproduksiyonu" olarak adlandırılan doğurganlığın asgarisini temin etmek için kadının en az üç çocuk doğurması gerekir. Bugünkü gelişmiş ülkelerde optimum sayılan aile dört çocuklu olmalıdır.

Tıp, kadının 20 ila 30 yaşları arasında doğum yapmasının en uygun olduğunu iddia eder.

Son üç tespitten ortaya çıkmaktadır ki kadının, buluşa erdikten hemen sonra /20 yaş/, ortalama 10 yıl süren ve bu esnada her türlü aile dışı çalışmayı dışlayan annelik dönemine girmesi gerektiğidir. Acaba, 30 yaşında ve 3 ila 10 yaşında üç çocuğu olan bir anne ev dışındaki kariyerini başlatması gerekli midir? Hadiselerin çoğunda, açık ve belirli sayılabilecek cevabı pratiğin kendisi verecektir.

Burada, iş görevlerinin çoğunda erkeklerin yerini başarıyla dolduran ve hatta bazı durumlarda onlardan dahi başarılı olan milyonlarca kadın eli olmaksızın, bugünkü çoğu ülkelerde bulunan sanayinin hayal bile edilemeyeceği itirazı yapılabilir. Bir sabah, her üç işçiden biri ebedî olarak evde kaldığı takdirde amerikan ekonomisi ne olur? Kadınların çalışması, zengin ve gelişmiş ülkelerin hızlı gelişmelerine önemli katkılarda bulunmadı mı?

Bu karmaşık soruya cevap vermeye çalışmak, bu makalenin amacını önemli ölçüde aşar. Bu cevaba küçük bir katkı olarak, en çok kadın işçi istihdam eden gelişmiş ülkelerinin aynı zamanda

43

korkunç derecede israf ettiklerini ifade edelim. Birisi, bizim medeniyetimiz "tüketim medeniyeti" adını verdi. Mesela Amerikan ekonomistleri, korkunç seviyede yayılmış ve patlamaya sonuçlanabilecek, nimetlerin şimdiye kadar görülmemiş derecede verimsiz tüketilmesi hususunda milletini ikaz ediyorlar. Gelişmiş ülkeler sadece kozmetik ürünler için yılda 15 milyar dolar harcamaktadırlar. "Newsweek" dergisinin tespitlerine göre Amerika'da tüketilen şahsî ürünlerin 2/5'i lüks için tüketilmektedir. Amerika'nın muazzam büyüklükteki reklâm mekanizması, çoğu zaman acayip ürünler için yılda 14 milyar dolar harcamaktadırlar. Bir ekonomist, yoğun şekilde reklâm edilen 100 üründen 80'ninin kısa bir süre sonra faydasız ve manasız olarak unutulduğunu iddia eder. Bugünkü dünya sadece bir sene içinde silahlanma için 200 milyar dolar harcamaktadır. Bu rakamların toplamı, bütün dünya ülkelerindeki kadınların çalışmasından elde edilen değeri önemli ölçüde aşmaktadır. Yani, eğer milli ekonomi içinde verimli olmayan bazı giderleri kısarsak ve böylece daha sağlıklı, daha iyi ve daha fazla ruha sahip bir genç nesil elde ederiz ki bu kuşkusuz iyi bir iş olmuş olur. Böylelikle sadece milletin gerçek zenginliği büyüyebilir.

Var olan ekonomi derecesinde, belli bir tasarruf ve üretimin daha akıllı bir şekilde yapılması bile, çözüm için önemli şanslar sunmaktadır. Ancak biz, yakın zamanda sadece kadınların ve erkeklerin çok büyük çoğunluğunun çalışmasını gereksiz kılabiliriz, daha doğrusu şimdiki şartlarda bizim için kavranılmayacak bir şekilde çalışma gününün kılınmasına sebep olabilecek otomasyon devri'nin arifesindeyiz.

Ancak söylenen bütün bunları hiç kimse, kadının çağdaş ekonomi ve kamu hayatından tamamen dışlanması olarak algı-lanamamalıdır. İslam kaynaklarında, kadının ev dışındaki çalışmasını ve faaliyetini doğrudan men edecek hükümlerin olmadığını ifade etmek gerekir. Kadının mal varlığının nikâhtaki bağımsızlığı, kazandığı veya miras olarak devraldığı üzerinde istediği şekilde tasarrufta bulunma hakkı ile alakalı olarak şeriatın açık hükümleri, kadının bağımsız bir şekilde üretme hakkına yönelik izafi bir işaret sayılabilir. Ayrıca, çeşitli dönemlerde, Müslüman

44

kadının savaşlara ve edebiyat çalışmalarına katıldığına dair güvenilir tarihi deliller vardır. Ve "çok yapabilen az da yapabilir".

Bazı durumlarda, kadının istihdam edilmesi meselesi kaçınılmaz veya gerekçeli olarak karşımıza çıkar:

- Kadının eşi yoktur, dolayısıyla da çocuklarının veya anne-babasının iâşesini sağlamaktadır;
- Kadının çocukları yok veya onları büyütmiştir, böylece zamanını ev dışında faydalı işlerde kullanabilir;
- Kadınların doğal olarak daha uygun ve daha yetenekli oldukları işler için;
- Savaş ve genel olarak olağanüstü hallerde. (1940 senesinde cepheye giden İngiliz erkeklerin boş bıraktıkları yerleri arkalarına giden üç milyon İngiliz yetenekli kadın doldurmuş olmasaydı savaş nasıl sonuçlanacaktı bir soru işaretidir.)

Bu sorunun cevabı ne olursa olsun, İslamî anlayış, annelik duygusu ve çocukların kurban olmamalarını talep eder.

İslam dünyası batıdan, çalışma ve organizasyon anlayışını, bilimsel çalışma metodu ve tekniğini almıştır, fakat iç hayat, hayat felsefesi, ahlakî anlayış ve aile hayatı ile alakalı Avrupa örnek teşkil etmemektedir. Bazı durumlarda Avrupalı hayat tarzı, nasıl yaşanmaması gerektiğinin örneğidir.

Avrupa bilim ve tekniğin inanılmaz başarılar elde ettiği zamanda, batıda hâkim olan felsefe pesimisttir. O, hayatın çıkmazlığı ve saçmalığı hakkında konuşur. Hayatın belli şartları Avrupalı aileyi tahrip etmektedir. Tahrip edilen Avrupalı aile, içinde her şeyin anlamsız olmaya başladığı sanılan belli manevî iklim yaratmaya devam etmektedir.

İşte bazı çarpıcı tespit ve veriler:

1920 senesinden itibaren İsveç'te boşanmaların sayısı dörde katlandı. İskandinav ülkelerinde her yedinci nikâh boşanma ile sonuçlanmaktadır. Boşanma durumlarının % so'sinde boşanma sebebi aldatmadır.

1960 senesinde Kaliforniya'da toplam nikâh sayısının yarısı boşanma ile sonuçlanmıştır. Son nüfus sayımına göre ABD'de 21 milyondan fazla bekâr, dul ve boşanmış kadın vardır. Dr. Aydin Coselin (Psikiyatr) amerikan kadınlarının toplumsal ve iş sahala-

45

rındaki istihdamı sonucunda, amerikan erkeklerinin çöküşü hakkında haber vermektedir. "Biz, erkeksi kadın ve kadınımsı erkeklerin oluşturduğu toplum yapısına doğru gidiyoruz". Çok sayıda yetkin bilim adamı, çağdaş toplumda, açık yozlaşma özellikleri olan ve son raddede her iki cinsiyetin de zararda olacağı cinsiyetlerin yakınlaşması ve rollerinin birbirine karışması sürecinin devam ettiğine dair hemfikirdir.

Amerikalı psikologlar Abram Kardiner ve Kermit Menhlinger, birbirinden bağımsız olarak çalıştıkları halde, bugünkü medenî dünyada kadınların cinsel soğukluk ve erkeklerin de iktidarsızlık vakalarının, hiçbir zaman olmadığı kadar yaygınlaştığının sonucuna vardılar. Kardiner'e göre "Bu cinsel bozukluklarının en büyük sebebi kadın ve erkeğin rollerinin değişmesidir".

Zikredilen Amerikalı psikanalisti Theodor Reik ise, Amerikan tarzı denilen hayata özgü olarak kadının her geçen gün daha fazla çıplaklaşması, yavaş yavaş erkeğin cinsel iktidarını azaltmak ve böylece her türlü sapıklığa yol açmakla sonuçlanmaktadır" diye iddia eder.

Profesör B. Jazzo, Fransız lise talebeleri arasında yapılan bir anket hakkında konuşurken şunları ifade eder: "Çok sayıda değişik cevaplar vardı. Kızların büyük çoğunluğu, hayatının amacı olarak bağımsızlık ve rahat yaşamı tespit etti. Onlar arasında çok az sayıda kimse aile taraftarı olduğunu beyan etti". (1960 yılında Bonn'da yapılan Uluslararası XVI. Psikoloji Kongresi'nde sunduğu bildiri alınmıştır). Çok sayıda ülke, her geçen gün azalan doğumlar sebebiyle nüfus artışının azalması sonucunda yaşlı millet kategorisine düştü. 1951 senesi, Çekoslovakya'da yeni doğum itibarıyla facia bir sene olarak tespit edildi. Ancak nüfus artışı azalmaya devam etti ve 1966 yılına gelindiğinde 1951 yılına nazaran yarı yarıya düştü. Benzer bir durum iki savaş arasında Fransa'da mevcuttu, bugün ise durum biraz daha iyidir.

Beş İskandinav ülkesi parlamento üyelerinden oluşan Nord Danışma Kurulu, yakın bir zaman evvel, aile krizi karşısında, aile hukukunda değişiklikler önermeyi değerlendiriyordu. Bu teklife göre gelecekte nikâh taraftarlarından birinin aldatması, doğrudan boşanma hakkını gerektirmez, daha da ilginç, nikâhtaki

46

aldatmayı bir şekilde onaylamasının bu teklifin, aslında aile kurumunun kurtuluşu için yapılıyor olmasıdır(!?). Aynı zamanda İsveç ve Norveç aydınlarının ciddi toplantılarında, nikâh taraftarlarından birinin istediği anda özgürce boşanabilmesi, her iki cinsiyet için genelevlerin açılması v.s. tartışılmaktadır. Çıkış, bir cehennemden daha da derin bir cehenneme dalınmakta aranmaktadır. Fakat bu istikamette çıkış yoktur.

Bu ağır durum absürt dram yazarları olan ve günümüz insanının ahlakî ve manevî istikametsizliğini bütün boyutlarıyla resmeden Beckett, İonescu, Adam, Camus'un eserlerinde yer bulur. Bizde de gösterilen Virginia Woolf tan Kim Korkar adlı eserde, meşhur çağdaş drama yazarı Albee, çağdaş ailenin dramını, gerçek "aile cehennemini" ortaya koyarak, Simone de Bouvoire'nin de ifade ettiği gibi "O kadar sık rastlanılan bir olgu ki artık normal olarak kabul edilir ve fark bile edilmemekte, hâlbuki bu bizim toplumumuzun en büyük felaketidir", demektedir.

Bütün bunlar sadece birer hatırdır ve topluca değerlendirildiğinde, Herbert Marcuse'nin de kısa bir süre evvel "bir dünya gecesinin gece yarısı" olarak tarif ettiği gibi, bir dünyanın genel manevî durumunu tasvir edebilir.

İslam kendi yeniden doğuşuna doğru yol almaktadır. Bu sebeple ne kadar zengin ve güçlü olursa olsun, yaşlanmış ve kaybolmuş bir dünya, ona örnek olamaz.

İslam'daki poligami hakkında birkaç kelime söylemek gerekirse:

İslam toplumunun pratik hayatında çok küçük ve episodik (olay, bölüm, serüven) öneme sahip olan bu meseleden dolayı galiba bütün İslam dışındaki dünya endişe içindedir.

Avrupalılar tarafından poligaminin kınanması ayrıca olağandışı bir iki yüzlük durumudur. İslam ülkelerinde mevcut olan bin nikâhtan bir tanesi poligamidir. Batıda yapılan anonim anketler ise tam tersi bir tablo ortaya koymaktadır: Bin

erkekten sadece bir tanesi verdiği iffetlik sözüne sadık kalmıştır. Avrupa şekli monogami ile yetinmektedir. Amerikalı yazar Irwing Wallace Yirmi Yedi Kadın adlı eserinde, Amerikan toplumunda var olan kitlesel gizli poligami hakkında değerlendirmeler yapar. Kitap,

47

Amerika'da bu hadisenin bilimsel olarak ele alınması sonucunda varılan tespitlere dayanmaktadır.

Allah bir erkek ve bir kadın yarattı ve doğada cinsiyetlerin bu i: i ilişkisi anlaşılabilir bir biçimde devam etti. Sadece olağanüstü dış hadiseler bu ilişkiyi geçici olarak bozabilir. Buradan tek eşli ailenin doğal aile biçimi olduğu ortaya çıkar.

Kadın ve erkeğin, ortak yaşama biçiminin açıkça geri bir ifadesi olan poligamiye Kur'an neden izin verdi?

Büyük ihtimalle gerçek cevap şudur: Çünkü zinayı kesin olarak yasakladığı veya Avrupa tipi şekli (yani yalan) monogami ile yetinemediği içindir.

Yani burada mesele poligami ve monogami aile seçimi meselesi değildir. Seçim, İslam toplumunda çok az rastlanan ve açık olan poligami ve batıdaki yaygın fakat gizli poligami arasındadır. Eğer poligami ortadan kaldırılmak istenirse, İslam dünyasında bunu tek bir fetva ile yapmak mümkündür. Fakat gayr-ı resmî ve meşru görülmeyen Avrupa tipi poligamisi hiçbir şekilde ortadan kaldırılamaz çünkü geçmişte ve bugün o bir hayat tarzının parçası haline gelmiş ve ancak toplumla beraber yok olabilecektir.

Gizli veya açık poligami meselesi çok karmaşıktır, ancak en azından İslam'a göre, yeniden doğuş ve ilerlemenin hız ve güç kazanmasıyla orantılı olarak çok eşlilik olayı daha fazla sınırlandırılacaktır. Afganîve Abduh'un talebesi ve İslamîyeniden doğuşun taraftarı olan büyük âlim Kasım Amin, daha bu asrın başında, eserlerinin birinde poligamiyi sert bir şekilde eleştirmiş ve böylece yeni neslin bu meseleyle alakalı olan tavrını bir ölçüde ortaya koymuştur. Bugün Pakistan, İran ve Mısır'da erkek ancak mahkeme kararıyla ve ilk eşinin izni sonucunda, ikinci bir evliliği yapabilir. Kadına sorulan poligaminin vay haline!

Öyle görünmektedir ki bu manada erkeklerin gözden kaçırdıklarını eğitilmiş Müslüman kadınlar başarılı bir şekilde tamamlayacaklardır.

Bugün İslam toplumları kendilerini bulma mücadelesini vermekte ve sonu olmayan birçok sorunu çözmeye çalışmaktadırlar. Bu mücadelede zaferler de var yenilgiler de. Ancak gittikçe daha çok zafer ve daha az yenilgi olması için, İslam dünyasının

48

yarısını oluşturan Müslüman kadınının eli, kalbi ve aklıyla bu mücadeleye katkıda bulunmasına ihtiyaç vardır.

Müslüman kadın yeni nesli doğurmalı, yetiştirmeli ve ona, İslam ve geleceğe olan imanı vermelidir.

O, ancak eğitilmiş ve yetiştirilmiş olursa eğitebilir ve yetiştirebilecektir.

İslamî yeniden doğuşun Müslüman kadın için yapacağı kadar, Müslüman kadın da yeniden doğuş için o kadar ve daha fazlasını yapacaktır.

(Ekim 1968)

49

KUR'AN'IN 1400. YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA TEFEKKÜR

Bu sene, İslam'ın saygı gördüğü dünyanın her yerinde Kur'an-ı Kerim'in vahyinin başlamasının 1400. yıldönümü kutlandı. Kendim için bu yıldönümünü Kur'an'ı bir daha dikkat ederek okumakla idrak ettim. Okuyuculara bu Kur'an'la olan yeniden "karşılaşmamı", elde ettiğim bazı tespitlerimi nakletmek ve bu sefer bana özellikle önemli görünen bazı yer ve fikirleri onlarla birlikte hatırlamak istiyorum.

İslam hakkındaki genel kanaatlerin biri şöyledir: İslam sadece inanç değil daha fazlasıdır. O, insanın sadece özel hayatını ve davranışlarını değil toplumsal hayatı da tamamıyla kapsayan bir dindir". Temelde doğru olan bu düşüncüyü, kimin ortaya koyduğu, nasıl bir bilgi birikimi ve gerekçelere sahip ve bu genel iddiaya nasıl bir önem verdiğine bağlı olarak yazılı metinlerde sayısız değişik şekillerde ortaya konulmuş ve gerekçelendirilmiş bulacaksınız. Burada bizim için önemli olan tanımlama, İslam'ın sadece inanç olmadığı, onun insan hayatını bütün yönleriyle kapsayan bir sistem olduğudur... v.s, son onyıllarda (İslamî yeniden doğuş gittikçe daha fazla zikredilmeye başladıktan sonra) artık salt bilimsel bir tespitten fazla bir şey olmaya başladı ve bu formül mücadeleciler anlam kazanıp Müslümanların, sadece manevî ve şahsî değil aynı ölçüde toplumsal ve siyasî sorunlarının çözümünü İslam'da (yabancı ideolojilerinde değil) aramalarını talep etmektedir.

İslam'ın her şeyi bütünüyle kapsadığı hususundaki bu ilginç iddia hakkında tekrar düşünerek kendime şu soruyu sordum: İslam, daha doğrusu onun ilk ve temel kaynağı olarak Kur'an, hangi şekilde evrenseldir?

Gençliğimde, bu sorunun cevabını ararken, Kur'an okuya-

51

rak, onun özellikle sosyal, siyasî ve bilimsel, yani daha çok ve öncelikle dinî olmayan gerçekleri araştırıyordum. İçinde belli bilimsel gerçekler, siyasal ve toplumsal hatta ekonomik sistemin işaretlerini bulacağım hususundaki güçlü inancım, bazen beni, Kur'an'da en azından doğrudan var olmayan şeyleri bulmaya itiyordu. Daha sonra, yıllar geçtikçe, hayat benim bazı tutumlarımı düzeltiyordu ve ben, insan hayatı ve kaderi bakımından dinî ve ahlakî gerçeklerin, aslında tek hakikat olduğunu anlamaya başladım. Çünkü -öyle düşünüyordum- uzak olması gerekmeyen bir günde hepimizin iş ve aş sahibi olacağımızı ve belki de az çalışarak çok şeye sahip olacağımıza rağmen mutlu ve mutmain olmayacağımızı görüyordum. Sadece kendimiz için yaşayarak ve sadece kendimizle meşgul olarak, karşılıklı ve birlikte yaşamaya dair

dinî gerçeği unuttuğumuz ve ret ettiğimiz için, yavaş yavaş ve ister istemez, yalnız yaşayacak ve öleceğimiz, heyecanın yerini duygusuzluk ve can sıkıntısı, ibadet ile derin düşüncenin yerini ise hayat ve ölümün manasızlığı hakkındaki lanetin alacağı kayıtsız bir dünyayı yaratacağız. Bireylerin maddî refahının tek başına gerçek mutluluk ve sevinç getirmedeği hususunu aynı şekilde ve eskiden beri bütün büyük dinlerin kurucuları ve ahlakçılar iddia ediyorlardı. Fakat çok yaygın ve genel olsa dahi, maddî standardın, insan mutluluğunun meselesini çözmediği tamamen bugünün keşfidir. Bu, çağımızda, Amerika ve Avrupa'nın bazı bolluk sahibi toplumlarında "olan" bir gerçektir. Tıpkı insan ile bir başka insan arasındaki farkın, onların kendilerini nasıl tanımladıklarında değil de hakikatte ne olduklarında bulunduğu gibi, iki toplum arasındaki gerçek fark da, onların nasıl fonksiyon ifa ettiklerinde değil, o toplumları oluşturan insanlarda bulunmaktadır. Onların gerçek varlıkları, onların her birini ayrı ayrı olarak tanımlayan ahlakları, az veya çok insanlıklarının seviyesi, şahsiyetleri ve vicdanlarıdır. Adî veya ahlaken çökmüş olan insanlardan oluşan gruplardan ideal toplumu ortaya çıkaracak mucize reçete veya dâhice hazırlanmış bir plan yoktur. Öyle bir toplum, kendini nasıl organize ettiği veya zannettiğine bakılmaksızın, kendi ahlaksız şahsiyetini ortaya koymak için her fırsatı değerlendirir-

52

çektir. İnsan toplumunun düzeni her şeyden evvel insan terbiyesi meselesi olarak durmaktadır.

Bu yıl dönümünde Kur'an'ı bu düşüncelerle okuyordum.

Gençliğimde beni meşgul eden, beni dünyanın bütün devrimlerinin taraftarı yapan bütün o hukuki, toplumsal, ekonomik, siyasal ve diğer problemlerin gerçek manadaki çözümünün ancak veya hemen hemen sadece insanın terbiye edilmesiyle mümkün olabileceğini kavramakla ruhumdaki sır çözülmüş oldu: İnsan hayatının bütün sorularına Kur'an nasıl cevap vermeyi başardı? Birden, insan hayatının bütün somut sosyal ve siyasal sorunlarına yönelik veya hazır çözümü veya doğa ve doğal hadiseler hakkındaki var olan gerçekleri Kur'an'ın içermediği ve içermemesi gerektiğini anladım. Kur'an, sadece insanın dünyadaki kaderini ve durumunu tespit eden temel hakikatleri ihtiva eder ve etmelidir. Bu hakikatler de din ve etik konusudur ve gelişmişliğe bağlı olarak ortada bulunan sorulara nazaran bunlar insan hayatının değişmezleridir ve onları hiçbir ilerleme gereksiz ve aşılış yapamaz.

Bu temel hakikatler din ve bütün âlemlerin Yaratıcısı olduğuna; her şeyi bilen ve kerim olan, O'nun mahlûku olan insanın varlığına, ("Allah yoksa insan da yoktur"); insanla alakalı her türlü güdülemeyi devre dışı bırakan insan hayatının kendiliğinden değerli olduğuna; dünyadaki gücü ve dünyadaki kanunlara yakınlığı ne olursa olsun, herkesin kendi amelleri ile ilgili eşit sorumluluk sahibi olacağına, her insan için, seçmesi ahlaken serbest olan iyi ve kötü olmak üzere, iki yolun var olduğuna; Allah'ın mahlûkları ve kardeşler olarak insanın diğer insana yönelik tutumu ve bütün insanların yaşamaya ve mutlu olmaya eşit derecede hakkı olduğuna ilişkindir.

Bu temel meseleler hakkındaki din ve ahlakın önemi ve tutumuna soru işareti koyabilecek hiçbir tartışma, mantık veya delil oyunu olamaz. Ancak aynı zamanda vahiy haricinde, dünya dinî vizyonuna yönelik kesin ve kararlı tanıklık yapacak hiçbir bilgi yoğunluğu, tespit ve delil de bulunmamaktadır. Tehdit ve acılar pahasına başı dik ve doğru kalmak mı, yoksa haysiyet ve şeref denilen değerleri ayaklar altına almak pahasına konfor, çıkar ve

53

hayatı korumak ikilemin cevabına -ki bu durum her insanın günlük hayatında sürekli olarak tekrarlanıp durmaktadır- dünyanın bütün bilimleri ve enstitüleri bir saç teli mesafesi kadar yakınlaştı-ramamaktadır. İnanmak veya inanmamak sorunuyla olduğu gibi bu ve benzer meselelerle karşı karşıya kalan her insan tamamen yalnız başına kalmaktadır. Sadece ve sadece Vahiy bu "yalnızlığı" dağıtmaktadır. Cevap sadece orda bulunmaktadır. Bu sebeple vahiy sadece çok kıymetli bir şey değil o aynı zamanda en büyük ve yeri doldurulamaz bilgidir.

İnsan varlığının bu muazzam sorularına Kur'an'ın cevabı nasıldır? İfade ettiğimiz çok sayıda yüce konu hakkında onun tavır nedir? Bu makalenin hedefi Kur'an'ın bu manada bilinmesine katkıda bulunmaktır.

Allah'a iman, tek, iyi ve âdil bir tanrı hakkındaki şuru geliştirmek Kur'an'ın ilk ve en önemli gerçeğidir. Bu konuda Kur'an en temiz ve en yüce monoteizm örneğidir:

"Doğu da Batı da Allah'ındır. O halde nereye yönelirseniz yönelin (iyi bilin ki) Allah'ın yüzü oradadır." (Bakara, 115).

"De ki içinizdekini ister gizleyin ister açığa vurun; çünkü Allah zaten onu bilmektedir. O, göklerde olanı da yerde olanı da bilir; çünkü Allah her şeye gücü yetendir." (A'li İmran 99) "... Allah ise, sana kitabı ve bilgeliği indirmiş ve sana bilmediğini öğretmiştir. Sana Allah'ın lütfü (gerçekten) çok büyük olmuştur." (Nisa, 113). "... O halde Allah'a ve elçilerine inanın ve "üç" demeyin! (Bu konudaki yanlış inançlarınıza) son verin; (eğer son verecek olursanız) sizin için daha iyi olur; çünkü Allah tek bir tanrıdır..." (Nisa, 171). "Ayetlerimize inananlar sana geldiklerinde, (onlara) 'Size selam olsun' de. Rabbiniz, sevgiyi kendine ilke edinmiştir. Şu halde kim, bilmeden bir kötülük yaptıktan sonra tövbe edecek ve kendini düzeltecek olursa (çok iyi bilsin ki) O, çok bağışlayan, çok müşfik olandır." (En'am, 54). "Hani bir zamanlar, İbrahim, babası Azer'e: 'Sen, putları tanrı mı ediniyorsun? O halde ben, seni ve halkını apaçık bir sapıklık içinde görüyorum' demişti. İşte biz, inancı konusunda emin olması için, göklerin ve yerin hükümlerini şöyle gösteriyorduk: İbrahim gece olduğunda, bir yıldız görmüş ve ona: 'Bu, benim rabbimdir' demişti. Ancak yıldız ba-

54

tınca da, o: 'Ben batanları sevmem' demişti. Ayı doğarken görünce bu sefer de o: 'Bu, benim rabbimdir' demişti; ancak ay da batınca, (bu durum karşısında) o: 'Andolsun ki, eğer rabbim bana doğru yolu göstermeyecek olursa, sapıklığa düşenlerden olacağım' demişti. Güneşi doğarken görünce de, o: 'Bu, benim rabbimdir; çünkü bu onlardan daha büyüktür.' demişti. Ancak güneş de batınca, o zaman, o: 'Ey halkım! Ben, sizin, Allah'a koşmakta olduklarınızdan uzağım, çünkü ben, yüzümü, Allah'a koştuğunuz bütün ortakları reddederek, gökleri ve yeri yaratan Allah'a çevirmiş

bulunuyorum ve ben, asla O'na ortak koşanlardan değilim' diye haykırmıştı". (En'am, 74-79). "Kuşkusuz, Allah, taneyi ve çekirdeği yaran, ölüden diriye, diriden de ölüyü çıkarandır. İşte Allah budur. O halde nasıl olur da O'ndan yüz çevirirsiniz? Sabahı (gecenin karanlığından) yarıp çıkararak O'dur. O, geceyi dinlenme zamanı, güneş ile ayı da hesap ölçüsü kılmıştır; bu, çok güçlü olan ve çok iyi bilen (Allah'ın) takdiridir. Karada ve denizde karanlıklar bastırıldığında yolunuzu bulmanız için yıldızları yaratan da O'dur. Kuşkusuz Biz, bilen bir toplum için ayetlerimizi ayrıntılı bir biçimde açıklamış bulunuyoruz. Sizi tek bir nefisten vareden O'dur. (O, her biriniz için, bu dünyada yaşarken) bir kalma yeri, (ölürken de) bir dinlenme yeri (belirlemiştir). Kuşkusuz Biz, anlayan bir toplum için ayetlerimizi ayrıntılı bir biçimde açıklamış bulunuyoruz. Gökten su indiren O'dur. Biz, onunla her türlü bitkiyi bitirdik. O bitkiden de üzerinde üst üste binmiş taneler çıkaracağımız bir yeşillik ve hurma tomurcuğundan da sık salkımlı hurmalar bitirdik. (Biz yine o su ile) üzüm bağları, nar ve zeytin bahçeleri yetiştirdik, (bütün bu bitkiler sudan meydana gelmeleri bakımından) birbirlerine benzerlerse de (tatları bakımından) birbirlerine hiç benzemezler. O halde, hem meyve verecekleri hem de meyveleri olgunlaşacağı zaman onlara bir bakın! Kuşkusuz bütün bunlarda, inanacak bir toplum için ibretler vardır." (En'am, 95-99). "De kh'namazım da ibadetlerim de hayatım da ölümüm de âlemlerin Rabbi olan ve hiçbir ortağı bulunmayan Allah'a aittir." (En'am, 162). "Ne zaman bir kötülük yapsalar, 'Biz atalarımızı bu işi yapar bulduk ve Allah da bunu bize buyurdu' derler. De ki: 'Allah kötülüğü buyurmaz. Allah hak-

55

kinda bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz? De ki: 'Rabbim, adaleti buyurmuştur'. Her secde ettiğinizde, bütün varlığınızla O'na yönelin ve içinizden gelerek, samimi bir biçimde O'nu çağırın... (A'raf, 29-30). "Benim koruyucum, bu kitabı indiren Allah'tır. O'nun dışında çağırıklarınıza gelince; onlar, ne size ne de kendilerine yardım edebilirler." (A'raf, 196-197). "Allah sizi, hiçbir şey bilmez durumda iken, annelerinizin karınlarından çıkarmıştır. Ama O, şükretmeniz için, size, kulaklar, gözler ve kalpler bahsetmiştir. Onlar, (ilahî kanunlara) boyun eğmeleri sonucu göğün boşluğunda (yere düşmeden uçabilen) kuşları görmüyorlar mı? Onları (orada öyle düşmekten) Allah'tan başka tutan yoktur. Gerçekten de bunda inananlar için alınacak birçok ders vardır. (Nahl, 78-79). "Kuşkusuz, Allah, adaletli davranmayı, iyilik yapmayı ve yakınlarla vermeyi buyurur.; her türlü hayasızlığı, kötülüğü ve zulmü ise yasaklar. O, düşünüp taşınmanız için size (böylece) öğüt verir. Anlaşma yaptığınızda, Allah'a karşı verdiğiniz sözü yerine getirin. Allah'ı kendinize kefil göstermek suretiyle pekiştirdiğiniz yeminlerinizi ise asla bozmayın; gerçekten de Allah, yapmakta olduklarınızı bilir." (Nahl, 90-91). "Allah'a verdiğiniz sözü az bir değer karşılığında değiştirmeyin! Eğer bilerseniz, Allah katındakiler sizin için daha hayırlıdır. Sizin yanınızdakiler tükenir. Allah'ın katındakiler ise tükenmez..." (Nahl, 95-96). "Gece ile gündüz, güneş ile ay O'nun (varlığının ve gücünün) delillerindendir. Güneşe ve aya sakın secde etmeyin! Eğer siz, gerçekten de Allah'a ibadet ediyorsanız, o taktirde, onları yaratan Allah'a secde edin!" (Fussilet, 37). "Sen, yeryüzünü kupkuru görürsün; ancak Biz, üzerine su indirdiğimiz zaman, hemen canlanıverir ve kabarr. İşte bu da Allah'ın (varlığının) delillerindendir. İşte toprağı canlandıran, kuşkusuz, ölüleri de diriltir; çünkü O, her şeye gücü yetendir." (Fussilet, 39). "sonra (putlarının) üzerlerine yürüyüp onlara sağ eliyle kuvvetli bir darbe indirmişti. (Durumdan haberdar olan halk) koşarak onun yanına gelmişlerdi ve (yaptıklarından dolayı onu suçlamışlardı). Bunun üzerine o da (onlara):'Siz, sizi de yaptıklarınızı da yaratan Allah olduğu halde yine de kendi ellerinizle yonttuklarınıza mı ibadet ediyorsunuz?' diyerek karşılık vermişti. (Sâffât, 93-96). "Hü-

56

kümdarlık elinde bulunan, kutlu olsun; çünkü O, sizi sınamak ve böylece hanginizin daha iyi iş yaptığını (göstermek) için ölümü ve hayatı yaratandır. O, gerçekten de çok güçlü, çok bağışlayıcı olandır." (Mülk, 1-2).

Tek, kadir-i mutlak ve iyi bir tanı anlayışına bağlı böylesine açık kavramlara dayanan din ve iman da normal insanın akıl ve kalbine açık, basit ve kabul edilebilirdir. Onların içeriği Allah'ın iradesini kabul etmek ve iyi işler yapmaktır:

"İnananlara, Yahudilere, Hıristiyanlara ve Sabitlere gelince; kuşkusuz ki, bunlardan her kim Allah'a ve ahiret gününe inanır ve yararlı iş yaparsa, (iyi bilin ki), bunların ecirleri Allah katında olacaktır, bunlara korku olmayacaktır, bunlar üzülmeceklerdir de." (Bakara, 62). "... Allah'tan başkası için ibadet etmeyin (çalışmayın), anaya, babaya, yakınlarla, yetimlere ve yoksullara iyilik yapın, insanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın ve zekâtı verin". (Bakara, 83). "...

Hayırlı işlerde birbirinizle yarışın! Nerede olursanız olun, Allah sizi mutlaka bir araya getirecektir..." (Bakara, 148). "Ey inananlar! (Allah'tan) güçlülere göğüs gererek ve namaz kılarak yardım dileyin; çünkü Allah göğüs gerenlerle beraberdir." (Bakara, 153). "Yüzlerinizi Doğu ve Batı tarafına çevirmeniz asla erdemli olmak demek değildir, ama asıl erdemli olanlar; Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve peygamberlere iman edenler, sevmelerine rağmen, mallarını, yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere verenler ve kölelerin (özgürlüklerine kavuşmaları için harcayanlar), namazı kılanlar, zekâtı verenler, söz verdiklerinde, sözlerini yerine getirenler, zorda, darda ve savaşta güçlülere göğüs gerenlerdir. İşte onlar, doğru olanlar ve Allah bilincine varmış olanlardır." (Bakara, 177). "Ey inananlar! İçinde hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin olmayacağı gün gelmeden önce, size rızık olarak vermiş olduklarımızdan (başkaları için de) harcayın! İnkâr edenler, kendilerine yazık edenlerdir." (Bakara, 254). "Ey inananlar! Malımı insanlara gösteriş olsun diye harcayan, Allah'a ve ahiret gününe inanmayan kimsenin (yaptığı) gibi, sadakalarınızı (insanların) başlarına kakarak ve (onları) inciterek boşa çıkarmayın! (Gösteriş için sadaka verenin) durumu, üzerinde biraz

57

toprak bulunan bir kayanın durumu gibidir: Nasıl ki, üzerine kuvvetli bir yağmur düşünce, onu (hiçbir işe yaramaz) çıplak bir kaya haline getirirse, aynı şekilde (bu durumda olanlar) da yapmış oldukları (hayırlı işlerden) hiçbir (kazanç)

elde edemezler..." (Bakara, 264). "mallarını Allah'ın rızasını kazanmak ve kendilerini güçlendirmek için harcayanların durumu ise, bir tepe üzerinde bulunan, kuvvetli yağmur aldığında ürünlerini iki kat veren, kuvvetli yağmur almadığında da aldığı az yağmurla bile (ürün vermeye devam eden) bir bahçenin durumu gibidir..." (Bakara, 265). "Sevdiklerinizden (başkaları için de) harcamadıkça, erdeme asla ulaşamazsınız..." (Ali İmran, 92). "Ey inananlar! Sözleşmelerinizi yerine getirin!... Erdemli davranma ve Allah bilincini canlı tutma (takva) konusunda birbirinizle yardımlaşın; ama günah işleme ve düşmanlık etme konusunda birbirinizle yardım-laşmayın. Allah bilincini içinizde canlı tutunuz..." (Maide, 1-2). "Ey inananlar! Şarap, kumar, tanrılar adına dikilen taşlar ve fal okları ile gelecek hakkında kehanette bulunma şeytan işi birer pisliktir. O halde on(lardan) uzak durun ki kurtuluşa eresiniz." (Maide, 90). "De ki: ' O halde gelin de Allah'ın size neleri haram kıldığını anlatayım: O size, kendisine herhangi bir şeyi ortak koşmanızı, annenize ve babanıza kötü davranmanızı, çocuklarınızı açlık korkusu ile öldürmenizi - (korkmanıza gerek yoktur: çünkü) sizi de onları da besleyen Bizizdir- açık ya da gizli kötülüklerle yaklaşmanızı ve -(meşru müdafaa, idam hükmünün infazı, savaş v.b. durumlarda olduğu gibi) haklı kılan durumlar dışında- Allah'ın kutsal kıldığı cana kıymanızı haram kılmıştır. İşte bunlar, Allah'ın, aklınızı kullanmanız için, size koymuş olduğu yasaklardır. Ergenlik çağına erişmedikçe, yetimin malına, onun lehine en iyi sonuçlar verecek durumlar dışında dokunmayın! Adalet gereği, ölçüyü ve tartıyı tam olarak gerçekleştirin! Bununla birlikte Biz, bir kimseye ancak gücü oranında yük yükleriz. Görüş belirttiğiniz zaman, yakınınız da olsa, yine de âdil davranın..." En'am, 151-152). "Biz ona, iki göz, bir dit, iki dudak vermedik mi? Biz, ona, (iyi ve kötü olmak üzere) iki yol göstermedik mi? Ama o sarp yokuşu aşmayı denemedi! Sarp yokuşun ne olduğunu sen nereden bileceksin ki...? O, bir köleyi özgürlüğüne

58

kavuşturmak, ya da şiddetli bir açlık gününde yakını olan bir yetimi veya yerlerde sürünen bir yoksulu doyurmak ve sonra da inananlardan, birbirlerine güçlükler göğüs germeyi ve sevmeyi tavsiye edenlerden olmaktır. İşte onlar (amel defterleri) sağ tarafından verilenlerdir." (Beled, 8-16). "Güneşe ve aydınlığına; Onu izlediğinde aya;Güneşi çıkaran gündüze; Onu örten gece-ye;Göğe ve onu bina edene;Yere ve onu yayıp döşeyene; Nefse ve o nefse fonksiyonlar verene ve böylece ona kötülük duygusunu ve Allah bilincini aşılایana andolsun ki, nefsinin arındırıp yücelten kurtuluşa erecek, onu alçaltan ise kaybedecektir." (Şems 1-10).

Din ahlaktır; onu hayata geçirmek ise terbiyedir: "...Yine sana neyi harcayacaklarını soruyorlar. De ki: 'İhtiyaçtan fazlasını'(bağışlamayı)"... (Bakara, 2i9).(1) "...Güzel bir söz ve bağışlama, incitmeye yol açan bir sadakadan daha hayırlıdır..." (Bakara, 263). "Rabbimizin bağışlanmasını ve genişliği gökler ve yer kadar olan cenneti (elde etmek için) birbirinizle yarışın: o (cennet), bollukta ve darlıkta (başkaları için de) harcayan, öfkelerini yenen ve insanları affeden muttakiler (Allah bilincini içlerinde canlı tutanlar) için hazırlanmıştır. Allah iyilik yapanları sever." (Ali İmran 133-134). "Ey inananlar! Güçlüklere göğüs gerin, güçlüklere göğüs germede birbirinizle yarışın, (düşmana karşı her zaman) hazırlıklı ve uyanık bulunun ve içlerinizde Allah bilincini her zaman canlı tutun ki, kurtuluşa eresi-niz." (Ali İmran, 200). "Yetimlere mallarını verin, (size ait olan) kötü (malları) (onlara ait olan) güzelleriyle değiştirmeyin ve mallarını mallarınıza katarak yemeyin; çünkü bu çok büyük bir günahdır". (Nisa, 2). "Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, (aslında) karınlarında ateşten başka bir şey yememektedirler; çünkü onlar, alev alev yanan bir ateşe gireceklerdir." (Nisa, 10).

1- Yazar bu ayeti daha sonra da kutlanacaktır. Biz tercüme ederken Türkçe yapılan meallerden İstifade ettik ve gördük ki Türkçe meallerde Arapça "afv" kelimesi genelde artan, fazlalık olarak tercüme edilmiştir. Fakat yazarın bunu Boşnakça meallerden aldığı için bu kelimeyi af, bağışlama olarak almıştır. Anladığımız kadarıyla yazar burada af, yani bağışlama kelimesine vurgu yapmaya çalışmaktadır ve bu sebeple biz bu açıklamayı yapmaya uygun bulduk.

59

"Hakikaten Allah, kendini beğenenleri ve kibirlenenleri sevmez. Onlar cimrilik ederler, insanlara da cimri (olmalarını) söylerler ve Allah'ın kendilerine lütfundan verdiğini gizlerler." (Nisa, 37). "...Gerçekten O, büyüklük taslayanları sevmez" (Nahl, 23). "(Ey petgamber! Bütün insanları) rabbinin yoluna bilgelikle ve güzel bir öğütle çağır ve onlarla en güzel bir biçimde tartış; çünkü rab-bin, yolundan sapanları da doğru yolda olanları da en iyi bilendir." (Nahl, 125). "Sana kitaptan vahyolunanı oku ve namazı kıl; çünkü namaz, (insanı) hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar..." (Ankebut, 45). "Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay haline! Onlar, insanlardan bir şey ölçüp alırken tam olarak alırlar. Ancak, kendileri onlara bir şey ölçerlerken ya da tartarlarken eksik verirler. Onlar, büyük bir gün, insanların; âlemlerin Rabbinin huzurunda duracakları gün için diriltileceklerini bilmiyorlar mı?" (Mu-taffifin, 1-6).

Din, aklın ürünü değil, fakat onunla çatışma içinde de değildir. İlim ve bilgi, dini yargılamak ve ya onu tesis etme imkânına sahip değilse de, onu zenginleştirebilir ve heyecanımız ile derin düşünmemizin sınırlarını kıyaslanmayacak derecede genişletebilirler:

"Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ve gündüzün birbiri ardından gelmesinde; ayakta iken, otururken ve yatarken Allah'ın anan, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünen ve: 'Ey Rabbimiz! Sen bütün bunları anlamsız ve amaçsız olarak boşuna yaratmadın. Seni tenzih ederiz. O halde ateşin azabından bizi koru!' diyen gönül erbabı için deliller vardır." (Ali İmran, 190-191). "Ey inananlar! Sarhoş iken, ne dediğinizi bilene, cü-nüp iken de - yolcu olan müstesna- gusledene kadar namaza yaklaşmayın". (Nisa, 43). "O halde ey inananlar! Allah'a ve elçisine itaat edin ve işittiğiniz halde ondan yüz çevirmeyin ve işitmedikleri halde 'İşittik' diyenler gibi olmayın! Gerçekten de Allah katında yaratıkların en kötülere, akıllarını kullanmayan sağırlar ve dilsizlerdir..." (Enfal, 21-22). "Onlara de ki: 'görmeyenle

gören ya da karanlıklarla aydınlık bir' olur mu"... ? (Ra'd; 16). "...Hiç kimse yarın ne kazanacağını ve nerede öleceğini bilemez. Allah, gerçekten çok iyi bilen, çok iyi haberdar olandır!" (Lok-60

man, 34) "İnsan görmez mi ki, biz onu meniden yaratık. Bir de bakıyorsun ki, apaçık düşman kesilmiş. Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: 'Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?' diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir." (Yasin, 77-79). "İnsanlar devenin nasıl yaratıldığına, bakmazlar mı? Göge bakmıyorlar mı nasıl yükseltilmiş? Dağların nasıl dikildiğine, bakmazlar mı? Yeryüzünün nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı? O halde (Resulüm), öğüt ver. Çünkü sen ancak öğüt vericisin. Onların üzerinde bir zorba değilsin." (Gaşiye, 17-22). "Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri peşinden gelmesinde, insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki toprağı canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgarları ve yer ile gök arasında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için (Allah'ın varlığını ve birliğini isbatlayan) birçok deliller vardır." (Bakara 164)2 "(Kafirler) yeryüzünde hiç gezmediler mi ki, kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görsünler!" (Yusuf, 109). "Yeri döşeyen, onda oturaklı dağlar ve ırmaklar yaratan ve orada bütün meyvelerden çiftler çiftler yaratan O'dur. Geceyi de gündüzün üzerine O örtüyor... Yeryüzünde birbirine komşu kıtalar, üzümlükleri, ekinler, bir kökten ve çeşitli köklerden dallanmış hurma ağaçları vardır. Bunların hepsi bir su ile sulanır. (Böyle iken) yemişlerinde onların bir kısmını bir kısmına üstün kılarız. İşte bunlarda akıllarını kullanan bir toplum için ibretler vardır." (Ra'd, 3-4). "Yerin bitirdiklerinden, insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah'ı teşbih ve takdis ederim. Gece de onlar için bir ibret alametidir. Biz ondan gündüzü sıyrıp çekeriz de onlar karanlıklara gömülürler. Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner). İşte bu, aziz ve alim olan Allah'ın takdiridir. Ay için de birtakım menziller (yörüngeler) tayin ettik. Nihayet o, eğri hurma dalı gibi (hilal) olur da geri döner. Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzerler." (Yasin, 36-40). Şu anda ortaya koyduğumuz ayetlerde İslam'ın tabiatla olan

61

bağı ve onun dış dünyaya karşı olan açıklığı göze çarpmaktadır. Kur'an Allah'a iman hakkında, sorumluluk ve adalet hakkında, ancak aynı zamanda bizi kuşatan yıldızlar, Güneş, karınca, arı, palmye ve deve hakkında da konuşmaktadır. Bu, eşyaların iç ve doğal sıralanmasında uçurum bulunmayan dünya ile alakalı İslam'ın tek ve benzeri olmayan resmini ortaya koymaktadır. Belki bu durum, İslam ahlakının, sevgi ve merhamet yerine, daha çok hak ve adaleti önceliğinin cevabıdır:

"Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendini, ana-babanız ve akrabalarınız aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun. (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin olsunlar, fakir olsunlar Allah onlara (sizden) daha yakındır. Hislerinize uyup adalatten sapmayın, (şahitliği) eğer, bükür (doğru şahitlik etmez), yahut şahidlik etmekten kaçınırsanız (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan haberdardır." (Nisa, 135). "Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adil davranmamaya itmesin. Adaletli olun; bu, Allah korkusuna daha çok yakışan (bir davranış) tır. Allah'a isyandan sakının. Allah yaptıklarınızı hak-kıyle bilmektedir." (Maide, 8). "...Ve eğer hüküm verirsen, aralarında adaletle hükmet. Allah adil olanları sever." (Maide, 42). "Eğer ceza verecekseniz, size yapılan işkencenin misliyle ceza verin. Ama sabrederseniz, elbette o, sabredenler için daha hayırlıdır." (Nahl, 126). "Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık. O halde insanlar arasında adaletle hükmet. Heva ve hevese uyma, sonra bu seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu Allah'ın yolundan sapanlara, hesap gününü unutmalarına karşılık çetin bir azap vardır." (Sâd, 26).

Bu ahlak adaleti, sosyal adalet ve eşitlik sahibi bir toplumu yaratma için İslam'ın gayretinin temelidir. Aşağıda vereceğimiz ayetler, İslam'ın geçmişteki muazzam zaferleri ile günümüz Müslüman toplumlarının yenilgilerinin gerçek sebeplerini anlamamıza yardımcı olacaklardır. Eğer Kur'an düzeni, israfsızlık ve sefaletsizlik düzeni olarak tanımlanacaksa, o zaman bugünkü İslam toplumlarının çoğunda israf ve sefaletten başka bir şey görmediğimizi itiraf etmek zorundayız:

62

"Eğer Allah'a ve hak ile batılın ayrıldığı gün, iki ordunun birbiri ile karşılaştığı gün (Bedir savaşında) kulumuza indirdiğimize inanmışsanız, bilin ki, ganimet olarak aldığımız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Resulüne, onun akrabalarına yetimlere, yoksullara ve yolcuya aittir..." (Enfal, 41). "Sadakalar (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak ancak, yoksullara, düşkünlere, (zekat toplayan) memurlara, gönülleri (İslam'a) ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda çalışıp cihad edenlere, yolcuya mahsustur..." (Tevbe, 60). "Allah kiminize kiminizden daha bol rızık verdi. Bol rızık verilenler, rızıklarını ellerinin altındakilere verip de bu hususta kendilerini onlara eşit kılmazlar. Durum böyle iken Allah'ın nimetini inkâr mı ediyorlar?" (Nahl, 71). "De ki: Rabbimin rahmet hazinesine eğer siz sahip olsaydınız, harcanır korkusuyla kısıtıkça kısırdınız. İnsanoğlu da pek eli sıkıdır!" (İsra, 100). "İçinizden faziletli ve servet sahibi kimseler akrabaya, yoksullara, Allah yolunda göç edenlere (mallarından) vermeyeceklerine yemin etmesinler; bağışlasınlar; feragat göstereyinler. Allah'ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız...?" (Nur, 22). "Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden hayra sarfediniz, denildiğinde, kafirler müminlere dediler ki: Allah'ın dilediği takdirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız...?" (Yasin, 47). "...Çünkü Allah, kendini beğenip böbürlenmiş kimseleri sevmez. Onlar cimrilik edip insanlara da cimriliği emrederler..." (Hadîd, 23-24). "Dini yalanlayanı gördün mü? İşte o, yetimi itip kakar; Yoksulu doyurmaya teşvik etmez. (Maun, 1-3). "O halde sen,

akrabaya, yoksula, yolda kalmışa hakkını ver. Allah'ın rızasını isteyenler için bu, en iyisidir. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir." (Rûm, 38).

Karşılıklı yardımlaşma hakkındaki bu hükümler, toplumun zayıf olanların hakları ile güçlü olanların vazifeleri son ayetle (Rûm, 38), üst seviyeye çıkarılmış ve bütün insanların eşit oldukları ilkesiyle mükemmel uyum içindedirler. Kur'an'a göre seçilmiş halk veya üstün ırk yoktur:

"İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında, anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla be-

63

raber hak yolu gösteren kitapları da gönderdi..." (Bakara, 213). "Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rab-binizden sakının..." (Nisa, 1). "Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır..." (Hucurat, 13). "Sizden, hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun..." (Ali İmran, 104).

İnsanların eşitliği meselesi kadın durumuyla çok yakından alakalıdır. Bu meselenin önemi daha az değildir, zira bildiği gibi insanlığın yarısı kadınlardan oluşmaktadır. Eşitliğin kendisinden değil fakat belli bir pratik olarak ve hayat tarzı ve biçim itibarıyla birçok çeşitleri İslam bakımından kabul edilemez bulunan Avrupa'ı anlamda ki kadını eşitliğini reddederek, Kur'an kendine ait olan kadın eşitliği anlayışını ilan eder. Bu eşitlik her şeyden evvel kadının insan olarak aynı değerinde olduğudur. Erkek ve kadın eşit değerdedir fakat farklıdır. Kur'an bu farklılıkları silmek istemediği gibi onları ayakta tutmaya çalışmaktadır ve işte Avrupa ve İslam yolu arasındaki fark buradadır. Ancak eşit değer prensibi söz konusu olduğunda Kur'an onu teyit etmekle kalmaz, kesin ve yanlış anlamalara yer vermeyecek şekilde ifadeler kullanarak koruma altına almaktadır:

"...Ben, erkek olsun kadın olsun -ki hep birbirinizdensiniz-içinizden, çalışan hiçbir kimsenin yaptığını boşa çıkarmayacağım..." (Ali İmran, 195). "... Erkeklerin de kazandıklarından nasipleri var, kadınların da kazandıklarından nasipleri var..." (Nisa, 32). "Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alıkoşur... Allah, mümin erkeklerle ve mümin kadınlara, içinde ebedi kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vaat etti..." (Tevbe, 71-72). "Erkek veya kadın, mümin olarak kim iyi amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız. Ve mükâfatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz." (Nahl, 97). "Namuslu, kötülüklerden habersiz mümin kadınlara zina isnadında bulunanlar, dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir.

64

Onlar için çok büyük bir azap vardır." (Nur, 23). "(Resulüm!) Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır. Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler..." (Nur, 30-31). "Müslüman erkekler ve müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar, taata devam eden erkekler ve taata devam eden kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevazî erkekler ve müte-vazî kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve (ırzlarını) koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve zikreden kadınlar var ya; işte Allah, bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır." (Ahzab, 35). "Münafık erkeklerle ve münafık kadınlara, müşrik erkeklerle ve müşrik kadınlara azap edecek, inanan erkeklerin ve inanan kadınların da tevbesini kabul buyuracaktır..." (Ahzab, 73). "Onlar ayetlerimize inanan ve Müslüman olan (kullarım)idiler. Siz ve eşleriniz, ağırlanmış olarak cennete giriniz!" (Zuhruf, 69-70).

Yani, biri erkeklere diğeri de kadınlara mahsus olan iki ahlak çeşidi yoktur. Kur'an'ın bu benzersiz ahlak anlayışının her insandan istedikleri ise şunlardır:

"... Ana-babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine "of!" bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle. Onları esirgeyerek alçakgönüllülükle üzerlerine kanat ger ve: "Rabbim! Küçüklüğümde onlar beni nasıl yetiştirmişlerse, şimdi de sen onlara (öyle) rahmet et!" diyerek dua et." (İsra, 23-24). "Bir de akrabaya, yoksula, yolcuya hakkını ver. Gereksiz yere de saçıp savurma." (İsra, 26). "Yetimin malına, rüşdüne erinceye kadar, ancak en güzel bir niyetle yaklaşın. Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir. Ölçtüğünüz zaman tastamam ölçün ve doğru terazi ile tartın... Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gö-

65

nül, bunların hepsi ondan sorumludur. Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma. Çünkü sen (ağırlık ve azametle) ne yeri yarabilir ne de dağlarla ululuk yarışına girebilirsin. Bütün bu sayılanların kötü olanları, Rabbinin nezdinde sevimsizdir." (İsra, 34-38). "Ey iman edenler! Kendi evinizden başka evlere, geldiğinizi farkettiler-rip (izin alıp) ev halkına selam vermedikçe girmeyin... Eğer size, "Geri dönün!" denilirse, hemen dönün..." (Nur, 27-28). "...Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz..." (Nur, 58). "...Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur. Buna (bu güzel davranışa) ancak sabredenler kavuşturulur..." (Fussilet, 34-35). "...Deki: Ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum..." (Şûra, 23). "Biz insana, ana-babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu. Taşınması ile

sütten kesilmesi, otuz ay sürer. Nihayet insan, güçlü çağına erip kırk yaşına varınca der ki: Rab-bim! Bana ve ana-babama verdiğin nimete şükretmemi ve razı olacağın yararlı iş yapmamı temin et. Benim için de zürriyetim için de iyiliği devam ettir. Ben sana döndüm. Ve elbette ki ben Müslümanlardanım." (Ahkaf, 15). "Ey iman edenler! Eğer bir fa-sık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz." (Hucurat, 6). "Eğer müminlerden iki gurup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönüncüye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, adil davrananları sever. Müminler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz." (Hucurat, 9-10). "Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler... Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın..." (Hucurat, 11). "Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı...?" (Hucurat, 12). "Gevşeklik gösterme-

66

yin, üzüntüye kapılmayın. Eğer inanmışsanız, üstün gelecek olan sizsiniz." (Ali İmran, 139). "...Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret... Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez. Yürüyüşünde tabii ol, sesini alçalt. Unutma ki, seslerin en çirkinini merkeplerin sesidir." (Lokman, 17-19). "...Şu halde İnsanlardan korkmayın, benden korkun..." (Maide, 44). "(Ey bilginler!) Sizler Kitab'ı (Tevrat'ı) okuduğunuz (gerçekleri bildiğiniz) halde, insanlara iyiliği emredip kendinizi unuttuysanız musunuz? Aklınızı kullanmıyor musunuz?" (Bakara, 44).

Herhangi bir kanun kitabının ne daha evvel ne de daha sonra yapmadığı şekilde faiz ve tefeciliği sert bir şekilde kınayan, güçlü toplumsal vurgusuna sahip böyle bir ahlak anlayışına sahip olarak Kur'an, bunlara yönelik özellikle duyarlı olmak zorundaydı. Faizi kınamakla ve reddetmekle Kur'an dürüst olarak çalışanların tarafında olduğu ve her türlü hazırcılığa, sömürüye ve rantiyeye dayalı hayata karşı olduğunu açık bir şekilde gösterdi:

"Faiz yiyenler (kabirlerinden), şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden kalktığı gibi kalkarlar. Bu hal onların "Alım-sa-tım tıpkı faiz gibidir" demeleri yüzündendir. Hâlbuki Allah, alım-satımı helal, faizi haram kılmıştır... Allah faizi tüketir (Faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir... Ey iman edenler! Allah'tan korkun. Eğer gerçekten inanıyorsanız mevcut faiz alacaklarınızı terkedin. Şayet (faiz hakkında söylenenleri) yapmazsanız, Allah ve Resulü tarafından (faizcilere karşı) açılan savaştan haberiniz olsun..." (Bakara, 275-279). "İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte zekât veren o kimseler, evet onlar (sevaplarını ve mallarını) kat kat arttıranlardır." (Rum, 39).

Son olarak, bazılarının, delillere dayanarak, İslam'ın altıncı şart olarak ifade ettikleri: insan hayatının iki büyük kanunu, çalışma ve mücadeleyi hatırlatalım ki bunlar olmaksızın her türlü ibadet ve tebliğ sadece riya olarak kalmaktadır:

"Size karşı savaş açanlara, siz de Allah yolunda savaş açın.

67

Sakın aşırı gitmeyin, çünkü Allah aşırıları sevmez." (Bakara, 190). "Allah yolunda harcamın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. Her türlü hareketinizde dürüst davranın. Çünkü Allah dürüstleri sever." (Bakara, 195). "Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılınmıştır... Nice az sayıda bir birlik Allah'ın izniyle çok sayıdaki birliği yenmiştir... (Bakara 216, 249) "...Eğer Allah'ın insanlardan bir kısmının kötülüğünü diğerleriyle savması olmasaydı elbette yeryüzü alt üst olurdu..." (Bakara, 251). "... Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele!" (Tevbe, 34). "(Bedir de) iki katını (düşmanımızın) başına getirdiğiniz bir müsibet, (Uhud'da) kendi başınıza geldiği için mi "Bu nasıl oluyor!" dediniz? De ki: O, kendi kusurunuzdandır..." (Ali İmran, 165). "Ey inananlar! Güçlüklere göğüs gerin, güçlüklere göğüs germede birbirinizle yarışın, (düşmana karşı her zaman) hazırlıklı ve uyanık bulunun ve içlerinizde Allah bilincini her zaman canlı tutun ki, kurtuluşa eresiniz." (Ali İmran, 200). "Ey iman edenler! Tedbirinizi alın; bölük bölük savaşa çıkın, yahut (gerektiğinde) top-yekun savaşın." (Nisa, 71). "Müminlerden -özür sahibi olanlar dışında- oturanlarla malları ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler bir olmaz..." (Nisa, 95)

Kur'an'ın bazı hükümlerinin küçük bir görüntüsünü bitirirken, değerlendirmeye başladığımız, bu sefer, bu konunun özel bir tarafına işaret etmek amacıyla, Allah'a iman meselesine bir daha dönelim.

Din söz konusu olduğunda insanları genel olarak, inanan ve inanmayanlar olarak ayırırız. Dikkat edelim ki bu ayırım çok sathî ve epey basitçedir. Bunun içinde en kalabalık olan, üçüncü topluluk eksiktir. O topluluk kendini inanan sayan ve öyle ifade eden fakat hakikatte öyle olmayan kimseler topluluğudur. Onlar az ya da çok Allah'a ibadet eden, bayramları kutlayan, dinin belli bazı "adet" ve sembolleri yerine getiren, fakat onlar korkudan savaş alanından hemen kaçan, ticarete son derece soğukkanlı olarak aldatan, vicdan azabı duymadan başkasının sırtından geçinen, içki içen ve eğlenen, bin sene yaşayacakmış gibi hayatlarını, mallarını ve makamlarını korkuyla koruyan veya kendilerin-

68

den güçlü olanlara esirmişçesine yalalaklık yapan kimselerdir v.s. Bu tip insanların belirgin özellikleri korkudur. Hayat için korku, mal için korku, makam ve mevki için korku. Bir güç sahibi veya hükümetin desteğini kazanmak için çabadır onların yaptıkları. Bütün bu korkular arasında bir tek korku eksiktir: Allah korkusu. Bu ruhla ve böylesine belirsiz ve ikiyüzlü atmosferde kendi nesillerini büyütürler.

Ancak bu üçüncü kitlenin varlığını dikkate aldığımız zaman, dünyada birçok şeyi daha kolay anlamaya başlarız ve neler olduğu ile neden öyle olduğunu anlama imkânına kavuşuruz.

Bugünkü İslam dünyası, içinde gerçek dinin az, fakat sözel, şeklîdinin çok olduğu tipik örneğidir. Hiçbir yerde dine adanmışlık yok -fakat aynı zamanda ve sadece prensip olarak- din kayıtsız olarak öne çıkarılır ancak aynı dinin somut taleplerinin pratikte bu kadar az yerine getirildiği görülmemiştir. İşte bu paradoks, şekil ve içeriğin bu karşıtlık durumu, İslam ülkelerinin çoğundaki vaziyeti açıklayabilir. Belki bu, iradesiz ve hareketsiz bir durum olmayan, artık uyusukluktan uzak ancak hakikî yönü ve neticesi olmayan kendine has bir yerde sayma ve zaaf durumudur.

Bu dünyadaki Kur'an'ın vaziyeti çok plastik bir biçimde durumu yansıtmaktadır. Orada, her evde Kur'an'ı özel, yüksek bir yerde bulacaksınız. O en iyi hediye olarak kabul edilir, onun için en iyi kâğıt kullanılır, insanlar ise bugün bile onun için en iyi kaligrafiyi kullanmak ve onun kapakları ve sayfalarını en fantastik süslemelerle çizmekte yarışmaktadırlar. Çocuğun ilk okuduğu ve öğrendiği şey Kur'an'dır fakat bütün bunların yanında bu çocukların çok büyük bir bölümü Kur'an'ın gerçek içeriğini ve önemini öğrenmeden büyüyecek ve yaşlanacaktır. Kur'an, tartışmasız bir semboldür. Ancak kanun olmaktan çıkmıştır. Halbuki tersi olmalıydı. Dikkat edin ki Kur'an okunmak yerine, güzel sesle seslendirilip yorumlanmaktadır. "Seslendirmekte" ne Araplar ne de arap olmayanlar artık onun manasına ulaşmıyorlar ve Kur'an'ın benzersiz melodisinde, artık hiç kimse emredici ve kesin, bazen tatlı tatlı uyaran ve davet eden bazen ise tehdit eden yüksek sesle haykıran fakat her zaman ve yeniden tüm insan hayatının değişmesini talep eden hükümlerini tanıyamamaktadır.

69

Din rahatlık değildir. O çağrı, görev, taleptir. Gerçek inanan bir nesil, sadece şuursuz bir dinî aidiyet içinde bulunan düzinelerce nesilden çok daha fazla şey yapabilir. İslam'ın bin sene içinde kültür, ahlak ve kuvvet alanında yarattığı her şeyin temellerini pratikte başlangıçtaki iki-üç İslam nesli tesis etmiştir. Ondan sonra gelen her şey, gücünü bu ilk gayretten almıştır.

Bu sebeple, İslam dünyasında gelecekte gerçekleşecek devrim her şeyden evvel dinî devrim olmak zorundadır. İnsanların ruh ve kalplerinde gerçekleşecek olan bu devrim, daha sonra mucize yapacak durumda ve bugün imkânsız görünen her şeyi gerçekleştirebilecektir. Çok kısa süre içerisinde hayatın bütün alanlarında yepyeni yollar açabilecek duruma gelecek, her türlü işgalciyi fırara zorlayacak, sefaleti, hurafeciliği, adaletsizliği, cehaleti, şehirlerimiz ve köylerimizdeki pisliği yok ederek, şimdi ihmal edilmiş geniş bir alanda insanlığın ve kültürün yeni devresini açacaktır.

Allahım, İslam halklarına ve bütün dünyaya iman bağışla!

(Eylül, 1969)

70

MÜSLÜMANLAR VE İSRAİL

I

Biri, çağdaş neslin şaşkırtıcı bir biçimde tarihi bilmediğini tespit etti. Belki bu tespitin gerçekliği Filistin meselesinden başka hiçbir yerde bu kadar yalın bir biçimde ortaya çıkmış değildir. Bu mesele hakkında nerede söz edilirse, sadece kendilerini aydın sanan kimselerde değil, kafa karıştıran bir yığın kavramlarla karşılaşılır. İşte bu sebeple bazı temel tarihi gerçekler:

- İsa'dan evvel, 1270 yılı civarında Musa, Yahudileri Mısır'dan "Va'd edilmiş topraklar" olarak bilinen yere çıkardı;
- Yahudi krallığının dört asrı, İsa'dan evvel X. asırdan VII. Asra kadar olan dönemini kapsıyor. Kral Davud (990 civarı) ve Kral Süleyman (960 civarı),
- IX asırda Yahudi devleti iki küçük devletçiğe bölünür: İsrail ve Yudeya. Asuriler İsa'dan evvel 721. senesinde İsrail'i hakimiyeti altına alırlar, Yudeya ise 604. senesinde düşer fakat tekrar ayağa kalkar ve Roma çarı Titus'un Kudüs'ü yıkıp itaat altına aldığı İsa'dan sonra 70 yılına kadar ayakta kalmayı başarır;
- İsa'dan evvel 587. senesinde II. Nabukodonosor Yahudileri Babil'e tehcir eder (Mısır'a giden alt tabakadan küçük bir kısmı hariç hemen hemen hepsi), 540 senesinde Yahudiler Babil esaretinden döner ve yeniden tapınağı inşa ederler;
- İsa'dan sonra 142. senesinde Tertulyan Yahudilerin hemen hemen hepsini hicrete zorlar. Bir kısmını gemilerle gönderir, diğer bir kısmını ise çarlığı barbarlardan korusunlar diye Ren bölgesine gönderir (Eşkenaz'ların ataları bu sonunculardandır);

Bu tespitlerden görülüyor ki Filistin'deki Yahudi devleti bütünüyle İsa'dan evvelki dönemde varlığını devam ettirdi.

71

70. yılından 14.05.1948 yılına kadar - son on dokuz asır boyunca- Filistin topraklarında hiçbir Yahudi devlet topluluğu yoktur. Bu dönemin ilk 6 asrında Kudüs hâkimleri değişmektedir. (Roma, Bizans, Pers). 638 senesinde Kudüs'ü Müslümanlar feth ederler ve Halife Ömer, şehri bizzat piskopos Sofroniyus'tan teslim alarak, şehri, her üç büyük dünya dini için, din özgürlüğünün bulunduğu bir şehir olarak tespit eder. O zamandan 1918 senesine kadar-yaklaşık 13 asır boyunca- Filistin ve Kudüs'ün hâkimi Müslümanlardır. Müslümanların süreklilik arz eden bu hâkimiyetinin kısa sayılabilecek iki kesintisi vardır: İlki 1099-1187 arası 88 yıl boyunca Kudüs'ü elinde tutan Buyonlu Gotfrid'un zamanı ve ikincisi 16 yıllık (1228-1244) Mısır'ın Fatimî kralıyla yaptığı anlaşmaya bağlı olarak bu şehri elinde tutan İkinci Fridrih zamanıdır. Bu tespitlerden, Yahudilerin Filistin üzerindeki sözde "tarihî hakları" ile alakalı olan hakikat görülebilir.

II

Bir bakıma İsrail, siyasî tarihte benzeri olmayan bir vaka olarak görülmektedir. Kuruluşu esnasında bu devletin ne toprakları ne de nüfusu vardı. Topraklarını satın alarak ve gasp ederek, nüfusunu ise dünyanın her tarafından insanlar getirterek edindi.

Filistin'deki Yahudi devleti ile alakalı olarak ilk belli fikir Siyonist teşkilatının (1895 civarında) kurucusu olan Teodor Herzl'in Der Judenstaat adlı eserinde ortaya çıkar. Bu fikrin gerçekleşmesinde ve bugünkü İsrail'in kurulmasındaki önemli tespitler şunlardır:

- Filistin topraklarında Yahudi devletinin kurulması için Büyük Britanya'nın yardımını öngören 1917 yılındaki Balfour Bildirisi;

- Bu bildiriye istinaden Yahudilerin Filistin'e hicret etmeleri (bu şekilde iki savaş arası 400.000'den fazla Yahudi buraya geldi);

-14 Mayıs 1948 Yahudi Ajansı (dünya Siyonist teşkilatının en üst organı) İsrail'i ilan eder; bundan hemen sonra İsrail ile komşu arap devletleri arasında savaş çıkar;

72

-18.07.1948 tarihinde barış anlaşması yapılır ve Filistin bölünür. İsrail 6400 mil kare, Araplar 3600 mil kare alır;

- İsrail'in benzer iki genişlemesi ve aynı zamanda toprak gaspı ve Arapların bölgeden uzaklaştırılması; ilki 1956 savaşı sonrası, ikincisi 1964 savaşı sonrası.

İsrail'in kuruluşu esnasında Filistin'de yaklaşık 750.000 yahu-dinin yaşadığı tahmin edilmektedir. Ki Yahudiler ile Araplar arasındaki oran 3:1 idi. İsrail'in kuruluşundan 1967 yılına kadar 1.350.000 yahudi daha getirildi. Bazı tespitlere göre 1967 yılında İsrail'in nüfusu 2.300.000'den biraz fazla idi. Göç için gerekli olan parayı daha çok XX. asrın başında kurulan ve bu amaçla dünyadaki bütün Yahudilerden gönüllü yardımlar toplayan "Yahudi Halk Cephesi" (Keymet) adıyla bilinen kuruluş temin etmiştir.

Avrupa Yahudileri -Aşkenaziler- İsrail nüfusunun çoğunluğunu oluşturmaktadırlar. Dahası var, onlar hükümette, askerde ve bürokraside bütün önemli mevkileri ellerinde bulundurmaktadırlar. Ortadoğu kökenli Yahudiler genelde vasıfsız iş gücüdür. Daha evvel Araplarla hiç teması olmayan Aşkenaziler, Araplara karşı olan sert ve aşırı tutumun taraftarlarıdır. Onlar, Fransa, Rusya ve Almanya'dan gelmiş, çok iyi silahlanmış, eğitilmiş ve acımasız, yerli halkı önünden kovarak yeni devlet için "hayat alanı" yaratmaktadırlar.

Zulüm ve adaletsizlikten doğan bu devletten ne beklenebilir? İsrail'in "ideolojisini" oluşturan bazı şeyler kendi paradoksal durumuyla dehşete düşürmektedir. İşte sadece onlardan bir kaç:

- Yahudilerin Avrupa'ya sürgün edilmesi tepkisi üzerine ortaya çıkan Siyonizm, içinde biriktirdiği bütün zehrini, kin ve intikamını, Yahudilerin her zaman emniyet ve koruma altında yaşadıkları bölgedeki Araplara karşı kustu. Mesela bugün İsrail Araplarla düşmanlık içerisinde, halbuki her türlü mantığa göre tersi olması gerekmektedir;

- Kendilerini kozmopolit ve enternasyonel olarak tarif eden Yahudiler (en azından başkalarını böyle olmaları için ikna ediyorlardı) bugün en fanatik ırkçılığın örneğidirler;

- İrkçılığın ve katliamın en büyük kurbanları olan Yahudiler

73

bugün onun uygulayıcılarıdır; pratikte onlar Hitler'in acımasız güç kullanım, sürgün, mağlup olanlara karşı zulüm, askeri taktik olan blitzkrieg ansızın saldırı, acımasız hesaplaşma ve intikam metotlarının uzantısı oldular;

-Yahudiler özgürlük, kardeşlik, hukuk ve liberalizm parolalarının taşıyıcıları idiler, bugünkü İsrail'de ise biz İsparta ahlakı, toplumun askeri ihtiyaçlara göre dizayn edilmesi, insanın fanatik hale getirilmesi, devlet siyasetinin Makyavel prensiplerine göre oluşturulması, Niçe'nin gücünün hakkı ve gücün ahlakı prensiplerini görmekteyiz. Bu güç felsefesi, uluslar arası hukuk kurallarının hiçe sayılması ve uluslar arası kamuoyu ve onun kurumlarının görmezden gelinmesinde olduğu gibi hiçbir yerde daha açık ortaya çıkmış değildir.

Mesela Birleşmiş Milletler 11.12.1948 tarihinde arap mültecilerinin kendi evlerine ve mülklerine dönmeleri ve verilen zararın tazmin edilmesi için bir kararı oylayarak kabul etti. Bunun yerine İsrail, arap mültecilerinin mallarına el koyarak evlerini yıkmış ve onların yerlerinde Avrupa'dan gelen Yahudi göçmenler için yerleşim merkezleri kurmuştur. 9.12.1949 tarihinde Birleşmiş Milletler Kudüs'ü uluslararası bir konu olarak ilan etti. İsrail bu kararı kabul etmemekle kalmayıp, 1967 yılının yazında Kudüs'ün ilhaki hakkında bir karar aldı. Biraz sonra bu ilhakin bütün Yahudi olmayanlar için ne anlama geldiğini göreceğiz.

1967 yılın Temmuz ayında Birleşmiş Milletler İsrail'den işgal ettiği topraklardan çekilmesini istemiş, İsrail Dış İşleri Bakanı Aba Aban ise bir beyanatta "İsrail, Genel Kurul 121'e karşı bir oyla karar verse bile, ateşkes hatlarına dönmeyecektir" demiştir. Her halükarda dünya teşkilatı 1970 yılına kadar Filistin hakkında 70 adet karar kabul etmiş, İsrail hepsini yok saymıştır.

III

Yahudiler ile Müslümanlar arasındaki ilişkileri değerlendirirken her zaman bir gerçeği göz önünde bulundurmak lazımdır; çok sayıda ülke ve asırlar boyunca Yahudiler Müslümanların çoğunlukta ve hâkim oldukları bölgelerde yaşadılar; buna karşın

74

Müslümanlar şimdiki İsrail'in kısa hâkimiyet dönemi haricinde, hiçbir zaman Yahudilerin hâkimiyeti altında yaşamadılar.

Bugünkü İsrail'de Yahudilerin Müslümanlara olan tutumu nasıldır, bunu herkes bilir çünkü bu günümüzün gerçeğidir. Fakat Müslüman devletinde Müslümanların Yahudilere olan tutumunun nasıl olduğu hususu daha az bilinir çünkü bu tarihe ait olan bir durumdur. Yahudilerin Müslümanlara karşı olan bugünkü tutumları Müslümanlara, tarihi hesapları görmek maksadıyla "misli ile iadede" buldukları düşünülebilir.

Tarih apaçık olarak iki gerçek hakkında şahitlik yapmaktadır:

1- Yahudiler bütün Müslüman ülkelerinde azamî barış ve dinî hoşgörüyü sahiptiler ve

2-Yahudilere karşı nadiren de olsa bazı haksızlıklar yapıldıysa da, bunlar münferit hadiselerdi ve muazzam büyüklükteki karşılıklı ilişki ve tesir döneminde kaybolup gitmektedir. Avrupa antisemitizm tepkisine benzer bir tepki arap ve İslam dünyasında hiçbir zaman söz konusu olmamıştır.

İspanya'daki son Müslüman devleti olan Gırnata 1492 yılında düştüğünde, Müslümanlar ve Yahudiler sürgün ve yok edilme kaderini birlikte yaşadılar. O sırada yaklaşık 300.000 Yahudi oradan kaçtı ve çoğunluğu (tespitlere göre yaklaşık 200.000), samimiyetle kabul edildikleri, hayat ve çalışmak için normal şartlara kavuştukları Türk İmparatorluğunda sığınak buldu.

Yahudi Ansiklopedisi İspanya'daki Arap hâkimiyeti altındaki Yahudilerin hayatı "o zamana kadar, özellikle kültürel planda, kıyaslanmayacak derecede ilerleme kaydettiğini" kesinlikle itiraf eder. Buradan da, birçok ülkede, farklı şartlarda ve asırlar boyu süren Yahudi-Arap kültür simbiyozunun (ortak yaşama) fenomeninin ortaya çıkmasını anlamak mümkündür.

Haklı olarak şu soru sorulabilir: Araplar ve Yahudiler arasında var olan bugünkü karşıtlık kimin işine yaradı ve sebebi neydi? Bu ilişki, şu andaki değil de daha kalıcı bakış açısından değerlendirilirse eğer, bu sorunun sorulması daha da yerinde olur. O zaman apaçık ortaya çıkar ki, gerçekte ne Filistinliler ile Yahudiler arasında, ne de Araplar ve Yahudiler arasında bir karşıtlık söz konusudur. Kudüs'ün spesifik önemine binaen bu karşıtlık

75

er yada geç tüm Müslümanlar ve bütün Yahudiler arasında bir karşıtlığa dönüşmek zorundadır. Kudüs meselesi Müslüman meselesine dönüşünce -ki aslında daha başından beri öyledir-neler olur acaba?

Bu küresel bakış açısından İsrail, İslam dünyası denizi içerisinde kendine has bir "getto", muazzam büyüklükteki bir organizmanın içinde yabancı madde olarak karşımıza çıkar.

Fakat bu sefer nefretle kuşatılmış olan gettoyu Yahudilerin kendileri yarattı. Bu tespit, bu durumu özel yapmaktadır.

İsrail'in manevi babası Theodor Herzl, Yahudi Devlet adlı eserinde ve 70 sene evvel yazdığı romanlarında, Yahudilerin göçleri, İsrail'in kurulması, bilimsel temellere dayalı sanayi ve modern tarımın inşa edilmesi, toplumun teşkilatlandırılmasını ve birçok başka şeyi detaya kadar şaşırtıcı bir biçimde tahmin etmiştir. Ancak -sehven veya isteyerek- en önemli bir etkeni ıskalamıştır: Yerli halkın direnişini. Onun Yahudi devleti, etrafı sanki boş bir atanmış gibi yaşıyor ve genişliyor. Onun devleti, etrafındaki her şeyi ezmekte, gasp etmemekte ve her şeye zulüm etmemektedir. Herzl'in bu ıskalaması, onun bütün kehanet vizyonunu bütünüyle geçersiz kılacak gibi görünmektedir. Çünkü direniş faktörü, sadece onun devletinin gerçek karakterine tesir etmekle kalmayacak, onun nihaî kaderini de etkileyecektir.

IV

Kudüs alışılmış bir şehir değildir. O, üç büyük dünya dininin vazgeçemeyecekleri kutsallıkları bulunan bir şehridir.

Herkese tamamen açık olacak, özgür bir Kudüs şehrini kim temin edebilir?

Hem teorik hem de pratik olarak bunu sadece Müslümanlar yapabilir.

Teorik olarak çünkü sadece İslam Musa'yı, İsa'yı, İncil ve Tevrat'ı tanır, aksine ne Hıristiyanlar ne de Yahudiler ne Muhammed a.s. ne de Kur'an'ı tanırlar. Bu tespit, Müslümanların bu meseledeki üstünlüklerinin unsurudur.

Pratik olarak, Kudüs Müslüman dünyasında bulunmaktadır.

76

Kudüs'te olacak her türlü gayr-ı İslamî hâkimiyet, sadece güçle ayakta durabilen anormal bir durum olur ve gerginlik durumu hiçbir zaman özgürlük durumu değildir.

Tarih bu tezleri açık olarak teyit etmektedir.

Kudüs, İslam hâkimiyeti boyunca her üç din için özgür bir şehir idi. İçindeki özgürlüksüzlük durumu onun Müslüman hâkimiyetinin yokluğuna denk gelmektedir. Bu iki defa oldu. İlk defa, haçlıların onu ele geçirdikleri zaman esnasında (1099-1187) ve ikinci defa da bugün, İsrail'in elinde iken olmaktadır.

Britannica Ansiklopedisinde ilk haçlı seferi esnasında Kudüs'ün ele geçirilmesini şöyle okumaktayız: "...Bir aydan fazla süren kuşatmadan sonra Kudüs ele geçirildi (15.07.1099). korkunç katliam meydana geldi. Sokaklarda mağlup edilenlerin kan dereleri akmaktaydı. Ancak akşam olduğunda haçlılar, deli coşkusundan ağlayarak, Kutsal Mezar'a doğru gidip ve orada hala kanlı olan ellerini duaya bağladılar. O sıcak Temmuz gününde ilk haçlı seferi böylece sonuçlanmış oldu."

Bununla, H.G.VVels'in Dünya Tarihrinde tasvir ettiği gibi Kudüs'ün 638 yılında Müslümanların fethini karşılaştırdın: "Kudüs'ün devri konusunda yapılan müzakereler esnasında alışılmamış bir şart öne sürüldü: Kudüs'ün bizzat halife Ömer'e teslim edilmesi istendi. Ömer, 600 mil yolu sadece tek bir yoldaş-ı beraber kat etti. Deveye binmiş ve yolculuk eşyası sadece büyükçe çavdarla dolu bir kap, hurma ile dolu başka bir kap, su torbası ve yemek çanağı... Beraberinde kimse olmaksızın, şehrin idaresini, büyük ihtimalle Bizans hükümeti adamlarının ellerinden alan Kudüs

başpiskoposu ile karşılaştı. Bu ikisi, hemen güzelce anlaştılar. Başpiskopos halifeye kutsal yerleri gezdirdi, Ömer ise keyiflenerek şaşalı giyinmiş iteri gelenlerin hesabına espriler yapmaktaydı".

Müslümanlar Kudüs'ü barış içinde ve acı olmaksızın, gerçek sahibi gibi ve adeta asırlarca sahibiymiş gibi teslim aldılar. O bir fetih değil, misyondu. Haçlıların Kudüs'e sahip oldukları 88 sene boyunca, ne Müslüman ne de Yahudi ayağı onun toprağına basabilmiş değildi, hâlbuki Kudüs Müslümanların elinde iken burada Sahralı Petar birkaç defa bulunma fırsatını elde etmiştir.

77

Sultan Selahaddin Kudüs'ü geri aldığında (1187) Yahudilerin şehre dönmelerine imkân sağladı ve Müslüman ile Yahudi çocuklar arasında, iki farklı halk arasında benzeri bulunmayan, meşhur kardeşlik âdetini uygulamaya koydu. Yahudiler, 1967 savaşı sonrasında Kudüs'e tamamen hâkim oldular. Bu "üç dinin şehrinde" onlar nasıl bir özgürlük rejimi kurdular? Bu konuda kısa bir süre evvel, Filistin'in Katolik, Ortodoks ve Evangelist kiliselerinin ileri gelenlerinin Birleşmiş Milletler Anket Komisyonu'na verdikleri tespitler açıklandı. Bu tespitler tahmin edilebilenleri sadece teyit etmektedir.

Katolik piskoposu Seman, İsraililerin, eski Kudüs surları yanında bulunan Suriye Katolik kilisesinin tamamını tahrip ettiklerini bildirdi. Aynı zamanda Aziz Antius kilisesi duvarlarının bir kısmı, İsrail askeri araçlarının yeni şehirden eski şehir kısmına geçebilmesi için yıkılmıştır. Kudüs'teki Aziz Kurtarıcı Ermeni kilisesi hemen tamamen tahrip edilmiştir. Onun pencereleri İsrail askerlerinin tüfek deliklerine çevrilmiş, içinden ise IV. asırdan kalma meşhur mozaik götürülmüştür.

Yunan Ortodoks Kilisesi başpiskoposu Arhiepiskop Diyoto-ros, İsrail askerlerinin Ayn Karin'deki Aziz Yuhanna Vaftizci kilisesini bastıklarını ve götürülebilir her şeyi götürdüklerini söyledi. Askerler duvarlarda "WC" yazmış ve gerçekten de kilise tuvalet olarak kullanılmıştır. Beytlahim caddesindeki Aziz Eliyas kilisesinden İsrail asker ve subayları ikonaları, vazo ve mobilyaları götürmüşler.

Zağa'daki Eski Camü'nden İsraililer antika el yazmaları götürmüş, aynı şehirdeki Kıptî kilisesinden ise her şey götürülmüştür.

En sonunda, Kudüs'teki Yahudi olmayan binalar etrafında yarattıkları atmosfer sonucunda, doğal olarak, Mekke'deki Kabe'den sonra Müslümanlar için en kutsal yer olan Aksa Cami-i de yakıldı.

Bu tarihi gerçeklerin gerçek mahiyetini ancak, onlarda tesadüf değil kural gözlemleyen kimseler kavrayabilir. Gördüğümüz gibi söz konusu olan, vahye dayalı dinlere karşı İslam'ın farklı tavrıdır. İslam'ın Yahudilik ve Hıristiyanlığa karşı olan tutumu

78

hoşgörü üzerine değil, tanıma üzerinedir. İslam Yahudilik ve Hıristiyanlığı tolere etmez, onları tanır. Onların ibadethaneleri, aynı tanrının yüceltildiği gerçek ibadethanelerdir.

Buna karşın bizler, Hıristiyanlardan ve Yahudilerden, Kudüs'te ve de başka yerde en iyi ihtimalle hoşgörü bekleyebiliriz ve hoşgörü, bağlayıcı olmayan, geçici ve esasında olumsuz olarak belirlenmiş bir durumdur.

Bu sunumu sona erdirirken, çoğu zaman üzerinde yeteri kadar durulmayan bir gerçeğe dikkat çekmek istiyoruz.

Araplarla olan kavgasında İsrail'in gücü diasporasının, yani tüm dünya Yahudilerin olağanüstü destek ve dayanışmasının sonucudur. Bizim zaafımızın sebebi ise tam tersi, bölünmüşlüğümüzün, yetersiz destek ve bazı durumlarda da açık anlaşmazlığın sonucudur. İşte burada birlik, bölünmüşlüğün karşısındadır.

Böylesine saldırgan bir pan-yahudiliğe karşı en azından savunmacı bir pan-islamizmi ortaya koymaktan daha doğal ne olabilir ki?

Eğer bütün dünya Yahudileri adil olmayan ve saldırgan bir savaşı desteklemek için bir araya gelmişse, adil bir barışı temin maksadıyla Müslümanların yine adil olan bir savunmada organize olmalarına daha fazla hakları vardır.

Yahudilerin dayanışması sadece sözde değildir. İşte bazı ilginç ve ibret verici tespitler:

1950 yılından 1963 yılına kadar, İsrail ekonomisine, genel olarak Batı'da yaşayan Yahudilerin sağladığı 900 milyon dolar yabancı sermaye yatırıldı. 1963 yılından sonra Yahudi yatırım miktarı yarım milyar dolardan fazla bir yekûn teşkil etmektedir. (Kanada Yahudileri).

Şahsî bağışlar yıllık 15 milyon dolar miktarına ulaşmaktadır. Sadece Rotschild ailesi, babalarının doğum gününde 100 milyon dolar bağışladı. Hesaplamalara göre 20 sene içinde İsrail çeşitli bağış şekillerinde yaklaşık 7,5 milyar dolar veya kişi başına 3.100 dolar bağış elde etti.

1967 Ağustos'unda Kudüs'te, İsrail Devleti'nin ekonomik gelişmesine katkıda bulunmaya hazır olan, 15 ülkeden 60 sanayici

79

ve finans yöneticisi bir araya gelerek Yahudi milyarderlerin konferansına katıldı, v.s.v.s.

Bu dayanışmadan dolayı Yahudilerden nefret etmemiz gerekmiyor. Bunun yerine, buradan ibret almamız gerekir. Onlar gibi güçlü ve birlik olmaya çalışmak zorundayız.

Bizim gücümüz sadece bizim için faydalı olmaz. Zayıf olan kimse sadece kendine karşı değil, komşularına karşı da adil değildir, zira onlara kendisine saldırımları için fırsat yaratır, islam'ın siyasî gücü sıfır noktada olduğu bir sırada İsrail hakkında bir fikrin doğması tesadüf değildir. XIX. asır sonuna ve XX. asrın başına kadar İslam dünyasında şimdiki gibi bir durum hâkim olmasaydı eğer, ne İngilizler ne de Yahudilerin, Yahudi devletini bizim canlı vücudumuz üzerine tasavvur etmeleri mümkün olmazdı. Kendi zaafımız sebebiyle onları yanlış yola sevk ettik, onlardan maceraperest ve

megaloman kimselere fırsat verdik ve onların kafalarında, sadece Küçük ve Büyük İsrail ile alakalı değil, dünyamızın geniş bölgelerinde efendilik taslamaları gibi, akıllarına her türlü uçuk düşüncenin meydana gelmesine izin verdik. Biz koyun olduğumuz için onlar kurt oldular. Bu sebeple hem kendimiz, hem onlar ve hem de dünyanın bu bölgesindeki barışı için güçlü olalım.

Ancak vurgulayalım ki, Kudüs'ün yarın sadece Müslüman şehir olması için değil, onun yeniden herkese açık olması ve oradan insanlığın üç büyük nehrin aktığı berrak bir kaynak kalması için bizim güçlü olmamız gereklidir.

(Ağustos, 1970)

80

İSLAM VE ÇAĞDAŞLIK

Çağdaşlık nedir? Acaba o, dünyayı harekete geçiren arzular ve fikirler birikimi mi, yoksa gözlemlenen bir anında dünya durumunun toplamı mıdır? Veya her ikisi birden midir?

Her halükarda çağdaşlık, uyumlu, mantıkîye içi bakımından barışık bir durum değildir. Bir taraftan o, takibinde, refah toplumunun inşası, insanî, durağan ve kozmopolit fikirlerle karışık yazılı söz ve eğitimin gelişimi, sürekli devam eden teknik bir devrimdir. Aynı zamanda o, ideolojilerin mücadelesi, 700 milyon yeteri kadar beslenemeyen insanın, standartların ideolojisidir. Şüphesiz bizim durumumuzda çağdaşlık, sanatta pop-art (pop sanat) ve felsefede ise saçmalığın fikridir. Bütün bu karşıtlıklar genelde çağdaşlık olarak adlandırdığımız şeyin parçalarıdır. Sert, neredeyse püriten Mao hareketi ve hippilerin aşırı serbest (utanmaz) nihilist hareketi birbirinin çağdaşdır. Bu iki hareketten hangisi "çağdaş"tır? Acaba çağdaş dünya hiç "çağdaş" mıdır? Nasıl ölçü kullanalım? Bu sebeple şu belirsiz çağdaşlık kavramını idealize etmeyelim. Çünkü sonunda, bizim şu anki çağdaşlığımız, diğer bütün eskileri gibi sadece bir zamanın (hakikatler ve sapkınlıklar) toplamıdır.

Onun için başlıkta saklı bulunan soruya cevap vermeye çalışsak daha iyi yapmış oluruz, onun cevabı da büyük ihtimalle şudur: Acaba İslam gelişmiş ve zamanla aşılmış mıdır, o zamanın önünde mi arkasında mıdır ve bizim zamanımızdaki dünyaya önemli bir mesajı var mıdır? Bu soruya belli bir cevap vermek mümkündür ancak -göreceğimiz gibi- sadece okuyucuların katkısıyla.

İslam'ın çağdaşlığı hususunda genelleyerek konuşmak mümkün değildir. Tartışma, İslam'ın belli bir hükmünün güncel olup

81

olmadığı hakkında, daha doğrusu, onun herhangi bir hükmünün insanın ve gelişmekte olan insan toplumunun ihtiyaçlarıyla bariz bir karşıtlık içinde olup olmadığı hususunda yapılabilir.

İslam'ın temel, hatta en temel parolası Allah'tan başka ilah yoktur parolasıdır. Bu, her Müslümanın her gün en az birkaç defa söylediği o meşhur La ilahe illallah tır. Bu tanıklığı yorumlayan meşhur bir İslam yazarı, bunun, insanın hayatının hâkimi olan yalan tanrılardan kurtulması için devrimin habercisi olduğunu yazmıştır. O, insan hayatı ve ruhuna, ruhbanıyet, kabile reisleri, prens ve makam sahibi insanlar gibi hâkimiyet kuran her şeyden kurtuluş ve tahakkümünün sadece Allah'a izafe edilmesi demektir. Bu parola ve "İnsanlardan korkmayın, Allah'tan korkun" ayetiyle Kur'an pratikte teslimiyeti ortadan kaldırmıştır. Sahte büyüklükler ve otoritelere teslimiyet yerine Kur'an sadece bir tane - Allah'a olan teslimiyeti- farz kılmıştır. Allah'a olan bu teslimiyette Kur'an, insan için özgürlük, onun her türlü teslimiyet ve korkudan beraatini inşa etti.

Sahte tanrılar- ki eskiden bunlar idoller, firavunlar, tanrıkrallar- bugün ise çeşitli babalar ve vatan kurtarıcıları, en bilgili, tartışmasız, hatasız, büyük v.s., özgürlükten refaha kadar - ki çoğu zaman olmayan özgürlük ve olmayan refah- her şeyi sağlayan kimseler. Böylece, büyük bir Asya ülkesinde, tarımdaki hasatlardan karmaşık beyin ameliyat metotlarına kadar her şey, bütün başarılar için büyük lidere müteşekkir olmak gerektiğine insanları ikna etmeye çalıştılar, bazılarını ise ikna ettiler. Bu şükran ve tanıklığı herkesin her şartta öne çıkarması gerekir. Kısa bir süre evvel bir Avrupa ülkesinde, yine öylesine büyük ve bilgili, resmî şairin de onu tarif ettiği gibi "diğerlerinden bir baş daha uzun" olan biri, korkuya dayalı bir iktidarı hayata geçirdi ve kendi olağanüstü bilgeliğinde (!) milyonlarca insanı katletti. Şair ve bilim adamlarının ülkesi olarak bilinen başka bir Avrupa ülkesinde ise, halkını düşünme ve karar verme zahmetinden kurtaran, çünkü "o herkes için düşünen" ve "her şeyi bilen" bir lider olarak, en çok kendi halkına olmak üzere, başka halklara daha evvel görülmemiş acılar ve trajediler yaşattı. Örnekler daha çoktur, bunlar sadece en çarpıcı olanlardır.

82

Şimdi sormak gerekir: Sahte tanrıların böylesine güçlü bir biçimde hüküm sürdüğü bir dünyada, insanların tanrı olmadıklarını, insanın ubudiyete layık olmadığını, Tanrı'nın sadece bir olduğunu, mülkün de sadece ona ait olduğunu, her insanın zayıf olduğu ve onun sahte tanrı olacağına gerçek bir insan olması için mücadele etmesinin yeterli olacağını söyleyen İslam'ın söyleyecek bir şeyi var mıdır?

Sahte tanrılardan insanın özgürleşmesi hakkındaki ifade edilen İslam prensibinin, her zaman güncel ve eskimez bir fikir olduğunu düşünmekteyiz.

Çok güncel olan ve sonsuza dek böyle kalacak olan böylesine bir fikrin başka bir örneği de, tüm insanların eşit ve kardeş oldukları hakkındaki düşüncedir. Kur'an bu düşüncüyü açık ve belli bir şekilde ilan etmiştir:

"Ey insanlar! Sizi tek bir canlıdan yaratan, ondan eşini var eden ve her ikisinden de birçok erkek ve kadın türeten Rabbini-zin bilincinde olun..." (Nisa, 1). "İnsanlar (aslında) bir tek ümmet (millet) idi. Bu durumda iken Allah, müjde verici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri

için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitaplar da indirdi...." (Bakara, 213). "Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için de sizi halklar ve kabilelere ayırmıyızdır. Allah katında, kuşkusuz en onurlu ve asil olanınız onun bilincine, en derin bilincine varmanızdır..." (Hucurat, 13).

Burada, Kur'an'ın diğer çok sayıda önemli hükümleri yanında, insanların eşit oldukları hakkındaki düşüncenin sadece basit bir ilan olarak kalmadığını belirtmek belki daha da önemlidir. Müslüman dünyasında, ırk, milliyet, maddî durumu ve kökeni ne olursa olsun, insanların eşit değerde oldukları hususundaki İslam'ın prensibinin benimsenmesine rağmen diğer çok sayıda İslam prensiplerinin yeteri kadar kabul görmediğinden ve günlük hayatlarının bir parçası olmadığından üzüntü duyabiliriz. Doğudaki bir camide, Cuma namazı esnasında, renk cümbüşü içinde, beyaz, zenci, fakir ve zenginlerle beraber oturma fırsatı elde eden kimse, bu eşitliğin ne kadar hakikî olduğundan emin olabi-

83

rir. Onu burada hiç kimse özel olarak öne çıkarmıyor çünkü onu doğal bir durum olarak kabul ediyor. Bu prensibe riayet edilen dünyanın başka yerlerinde ise bu durum öğretilmiştir, bazı yerlerde ise gösteriş veya tutumdur. Müslüman dünyasında bu, hava ile teneffüs edilen ve dünyayı algılama ve görme biçiminin bir parçası olarak nakledilen, tamamen doğal ve dayatılmayan bir tutumdur.

İnsanların eşitliği konusu, dünyadaki bütün insanların açık düşüncelerinde aynı derecede hâkim olabilmiş midir?

Geri kalmış dünya taraflarını, "çağdaşlık" tartışmasında da bir etkileri olmadığından dolayı bir kenara bırakalım. Dünyanın en medenî ülkelerinden biri, Amerika'da, kamu hayatında beyaz ve zenci insanların eşit olduklarını karara bağlayan kanun ancak birkaç yıllık geçmişe sahiptir (1965 yılında ilan edildi). Ayrıca bu, çok sayıda kimse tarafından itiraz gören, hala sadece bir kanundur. Zencilerin eşitsizliği ayan beyan ortadadır. Güney Afrika cumhuriyeti ve Rodezya'da ırkçılık kanunu, apartheid hâkimdir. XX. asrın 40'lı yıllarında Almanya'da insanların eşit olmadıkları "bilimsel" olarak ortaya konuluyordu. Bütün bunlar açık ırkçılık örnekleridir, fakat şekli eşitlik taraftarı olan çok sayıda ülkedeki gizli, kamufle edilen ancak hissedilen ırkçılık durumu nedir? Ve nihayet, sadece ırksal ayırımla yetinilmemekte-dir. Ona millî, son zamanlarda ise sınıf ve fikir ve siyasal ayrımcılık katılmaktadır.

İnsanların eşitliğinin hala uzak bir rüya olduğu ve Allah'ın eşit olarak yarattığı insanların ayrımcılığa tabi tutulmasının rutin bir hal aldığı bir dünyada İslam'ın yapabileceği bir şey var mıdır? Şimdiki haliyle insanlık toplumu, İslam'ın eşitlik ülküsünü aşmış mıdır yoksa tersine, İslam çok ilerde midir?

Çağdaşlık hakkında konuşurken, insanlar onu, ilerleme, kültür, peşin hüküm ve dalaletlerden kurtuluş olarak algılamaya hazırdır. Gerçekte ise çağdaş dünya çok ama çok eksik (gayr-ı mükemmel) ve bu onun için söylenebilecek en hafif bir ifadedir. İşte, onun belki "en çağdaş" kısmı şöyledir:

1960 yılında Kaliforniya'da boşanma sayısı % 50'ye ulaşmış, yani her iki nikâhtan birisi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Aynı öl-

84

çüde çocuk suçları, uyuşturucu ve ruhsal hastalıklar yayılmıştır. Amerika'nın Kamu Sağlığı Ajansı'nın tespitlerine göre (1968), her beşinci Amerikalı sinir krizi yaşamış veya yaşama noktasına gelmiştir. Amerika'daki her 1000 kişiden dördü psikiyatri kliniklerinde bulunmaktadır. 1963 yılında New York'ta eroin ve diğer ağır uyuşturucu kullanan 23 000 kişi tespit edilmiş, gerçek sayının ise 100 000'in üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. New York'taki Hanter kolejinde, talebelerin yarısından fazlasının marihuana kullandıkları ortaya çıkmıştır. 1964 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde her 12 saniyede bir suç, hemen hemen her saatte bir cinayet, beş dakikada bir saldırı, 25 dakikada bir tecavüz ve her dakikada bir araba hırsızlığı cereyan etmektedir (FBI'nin yıllık raporundan).

Ortaya konulan bütün bunları sadece Amerika hadisesi olarak düşünmek yanlıştır. Amerikalılar sadece, medeniyetlerinin bu tür karanlık taraflarının ilan edilmesinde daha açık davranmaktadırlar, diğerleri ise bunu istemeksizin ve utanarak yapmaktadırlar hatta başkaları bunu gizli tutmayı ve üzerini örtmeyi tercih etmektedirler. Dahası, ileri sürülen hadiseleri, daha az veya daha fazla olarak, ülkenin "çağdaşlık" derecesine bağlı olarak, (yani ne kadar çağdaş ise o kadar fazla) Avrupa'nın bütün ülkelerinde, hatta uzak Japonya ve Çin'in tüm büyük şehirlerinde bulmak mümkündür.

Medeniyetin devam eden gelişimi, eğitim, hayat standardının yüksekliği ve din ve ahlak dışındaki diğer etmenlerin, bu sonsuz sayıdaki sorunlarla başa çıkmasını beklememiz mümkün müdür?

Eldeki veriler böyle bir beklentiye cesaret vermemektedir. 1951 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde 100 000 kişiye 3,1 cinayet, 1960 yılında 6, 1967 yılında ise 9 cinayet tespit edilmiştir. Yani 16 sene içinde bu tip cinayetler üçe katladı. Böylesine mükemmel olmayan bir dünyada, İslam'ın söyleyebilecek ve yapabilecek bir şeyi var mıdır?

Kur'an'da şu cümleleri okuyoruz.

"Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır..." (Bakara, 115). "De ki: 'İçinizde olanı gizlese-

85

niz de açıklasınız da Allah onu bilir. Göklerde olanları da, yerde olanları da bilir. Allah her şeye Kâdir'dir". (Ali İmran, 29). "...Allah sana Kitap ve hikmet indirmiş, sana bilmediğini öğretmiştir. Allah'ın sana olan nimeti ne büyüktür." (Nisa, 113). "Taneyi ve çekirdeği yaran şüphesiz Allah'tır; ölüyü çıkarır.... O, gökten su indirendir. Her bitkiyi onunla bitirdik, ondan bitirdiğimiz yeşilden, birbirine benzeyen ve benzemeyen yığın yığın taneler, hurmaların tomurcuklarından sarkan salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar çıkardık. Ürün verdiklerinde ürünlerine, olgunlaşmalarına bir bakın. Bunlarda, inananlar için, şüphesiz, deliller vardır." (En'am, 95-99). "Allah şüphesiz adaleti,

iyilik yapmayı, yakınlarla bakmayı emreder; hayâsızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Tutasınız diye size öğüt verir. Ahitleştığınız zaman Allah'ın ahidini yerine getirin. Allah'ı kendinize kefil kılarak sağlama bağladığınız yeminleri bozmayın. Allah yaptıklarımızı şüphesiz bilir." (Nahl, 90-91). "Gece ile gündüz, güneş ile ay Allah'ın varlığının belgelerindedir. Güneşe ve aya secde etmeyin; eğer Allah'a kulluk etmek istiyorsanız, bunları yaratana secde edin." (Fussilet, 37). "Kupkuru gördüğün yeryüzünün, Biz ona su indirdiğimiz zaman harekete geçmesi, kabarması, Allah'ın varlığının belgelerindedir. Ona can veren Allah şüphesiz ölülerini de diriltir. Doğrusu O her şeye kâdir'dir." (Fussilet, 39). "...Allah'tan başkasına kulluk etmeyin, anne babaya, yakınlarla, yetimlere, düşkünlere iyilik edin, insanlarla güzel güzel konuşun, namazı kılın, zekâtı verin..." (Bakara, 83). "...Hayırlı işlerde birbirinizle yarışın. Nerede olursanız olun Allah sizi bir araya toplar..." (Bakara, 148). "Yüzlerinizi doğudan yana ve batıdan yana çevirmeniz iyi olmak demek değildir; Lakin iyi olan, Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, Kitap'a, peygamberlere inanan, O'nun sevgisiyle, yakınlarına, yetimlere, düşkünlere, yolculara, yoksullara ve köleler uğrunda mal veren, namaz kılan, zekât veren ve ahitleştik-lerinde ahitlerine vefa gösterenler, zorda, darda ve savaş alanında sabredenlerdir. İşte onlar doğru olanlardır ve sakınanlar ancak onlardır." (Bakara, 177). "Sevdiğiniz şeylerden sarf etmedikçe iyiliğe erişemezsiniz..." (Ali İmran, 92). "Ey İnananlar! Akidle-ri yerine getirin... iyilikte ve fenalıktan sakınmakta yardımlaşın,

86

günah işlemek ve aşırı gitmekte yardımlaşmayın ve Allah'tan sakının..." (Maide, 1, 2). "Ey İnananlar! İçki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir, bunlardan kaçın ki kurtuluşa eresiniz." (Maide, 90). "De ki: "Gelin size Rabbinizin haram kıldığı şeyleri söyleyeyim: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, anaya babaya iyilik yapın, yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin, sizin ve onların rızkını veren Biziz, gizli ve açık kötülüklerle yaklaşmayın, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın. Allah bunları size düşüncesiz diye buyurmaktadır. Yetim malına, erginlik çağına erişene kadar en iyi şeklin dışında yaklaşmayın; ölçüyü ve tartıyı doğru yapın. Biz kişiye ancak gücünün yeteceği kadar yükleriz. Konuştuğunuzda, akraba bile olsa sözünüzde adil olun. Allah'ın ahidini yerine getirin. Allah size bunları öğüt almanız için buyurmaktadır." (En'am, 151-152). "...Ne sarfedeceklerini sana sorarlar, de ki: 'Artanı' (bağışlamayı)..." (Bakara, 219). "...Allah, kendini beğenip öğünenleri elbette sevmez. Onlar cimrilik ederler, insanlara cimrilik tavsiyesinde bulunurlar, Allah'ın bol nimetinden kendilerine verdiğini gizlerler..^ Nisa, 36-37). "...O, büyüklük taslayanları asla sevmez." (Nahl, 23). "Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır; onlarla en güzel şekilde tartış; doğrusu Rabbin, kendi yolundan sapanları daha iyi bilir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilir." (Nahl, 125). "Kitap'tan sana vahyolunanı oku; namaz kıl; muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve fenalıktan alı kor..."(Anekbüt, 45). "Bu insanlar, devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseldiğine, dağların nasıl dikildiğine, yerin nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı? Sen öğüt ver! Esasen sen sadece bir öğütçüsün. Sen, onlara zor kullanacak değilsin." (Gaşıye, 17-22). "... Yeryüzünde dolaşmıyorlar mı ki, kendilerinden önce geçenlerin sonlarının ne olduğunu görsünler..." (Yusuf, 109). "Ey İnananlar! Kendiniz, ana babanız ve yakınlarınız aleyhlerine de olsa, Allah için şahit olarak adaleti gözetin; ister zengin, ister fakir olsun, Allah onlara daha yakındır. O halde, adaletten ayrılmamanız için heva ve heveslerinize uymayın..." Nisa, 135). "Yakınına, düşküne, yolcuya hakkını ver; elindekileri saçıp savurma." (İsra, 26).3 "...Birbirinizden meydana gelen sizlerden, erkek olsun, kadın olsun, iş ya-

87

panın işini boşa çıkarmam..." (Ali İmran, 195). "... Erkeklerle, kazandıklarından bir pay, kadınlara da kazandıklarından bir pay vardır... (Nisa, 32). "Ey inananlar! Eğer yoldan çıkmışın biri size bir haber getirirse, onun iç yüzünü araştırın, yoksa bilmeden bir millete fenalık ederseniz de sonra ettiğimize pişman olursunuz.." (Hucurat, 6). "Bir haksızlığa uğradıklarında, üstün gelmek için aralarında yardımlaşsınlar. Bir kötülüğün karşılığı, aynı şekilde bir kötülüktür. Ama kim affeder ve barışırsa, onun ecri Allah'a aittir. Doğrusu O, zulmedenleri sevmez. Zulüm gördükten sonra hakkını alan kimselere, işte onların aleyhine bir yol yoktur. İnsanlara zulmedenlere, yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere karşı durulmalıdır. İşte, can yakıcı azap bunlardır." (Şura, 39-42). "Ey inananlar! Zannın çoğundan sakının, zira zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin suçunu araştırmayın; kimse kimseyi çekiştirmesin; hangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır..? (Hucurat, 12). "Sizden, iyiye çağırın, doğruluğu emreden ve fenalıktan meneden bir cemaat olsun..." (Ali İmran, 104). "Yerin yetiştirdiklerinden, kendilerinden ve daha bilmediklerinden çift çift yaratan Allah münezzehdir. Onlara bir delil de gecedir; gündüzü ondan sıyrırız da karanlıkta kalıverirler. Güneş de yörüngesinde yürüyüp gitmektedir. Bu, güçlü ve bilgin olan Allah'ın kanunudur. Ay için de sonunda kuru bir hurma dalına döneceği konaklar tayin etmişizdir. Aya erişmek güneşe düşmez. Gece de gündüzü geçemez. Her biri bir yörüngede yürürler." (Yasin, 36-40). v.s.v.s.

Kur'an-ı Kerim'den çok sayıda enteresan cümle daha nakletmemiz mümkündür. İfade ettiğimiz cümleler çağ dışı görünüyor mu? Acaba bu cümleler, sadece binlerce sene öncesinde yaşayan insan ve toplumun problemleriyle alakalı ve günümüz insanını hiçbir şekilde alakadar etmez midir? Daha evvel ortaya koyduğumuz bazı tespitler bu soruya cevap için yardımcı olabilir.

Fakat, İslam'ın "çağ dışı" olduğu bazı konuların var olduğunu itiraf etmeli ve hatta bu iddianın savunucusu olmalıyız.

Medenî bir ülkede-kendini öyle tanımlamaktadır ve başkaları da onu öyle görmekteler- insanları, onların inançları dolayısıyla takibata uğrattıyorlar. Bazı resmî gerçekler vardır ve bu ger-

88

çeklere kamuoyu önünde itiraz edenler hapse giderler. Eğer bu çağdaşlık ise ki bazıları gelişmenin uyuma, aynılığa ve seriye, yani özgürlük ve bireyciliğin sınırlandırılmasına doğru gittiğini ifade ederler, o zaman İslam çağ dışıdır, islam

din özgürlüğü ve buna bağlı olarak da vicdan (kanaat) özgürlüğü prensibini ilan etmiş ve genelde bu prensibe bağlı kalmıştır. Biz Müslümanlar için Kur'an'ın tüm ayetleri aynı derecede yücedir, ancak bazı yabancılar din özgürlüğünü ilan eden ikinci surenin 256. ayetini en yüce ayeti olarak ilan ettiler. Bu olağanüstü ayet şöyledir: " Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğru yol ile eğri yol artık birbirlerinden ayrılmıştır..."

Vicdan özgürlüğü ve hoşgörü meselesi ahlaki bir sorundur ve her insan, bu iki zıt hükümden hangisinin taraftarı olduğunun cevabını kendi ruhu içinde aramak zorundadır. Tabii ki İslam, tavizsiz olarak, özgürlük ve hoşgörü tarafında durmakta ve maddeci evrimcilerin bütün karanlık kehanetlerine rağmen bu prensibin zaferine inanmaktadır.

Veya İslam'ın, en sert şekilde yasakladığı alkol ve esrar meselesi konusundaki tavrı.

Şüphesiz çağdaş ve modern ülkesi olan Fransa'da bir yılda sadece şarap olarak 2 milyar litreden fazla içilmektedir. Bu konudan iyi anlayan kimse, bugün 500 çeşitten fazla alkollü içeceklerinin üretildiğini söyler ve ayrıca "alkollü içecekleri kültürü" tanımlaması da vardır. Bu içeceklerin, genelde hayal mahsulü isimlerinden çok sayıda bilmek veya bilir gibi yapmak, onların aroma ve tat nüansları hakkında fikir sahibi olmak, "stil" işaretidir. Ayık bir Müslüman bu manada tam bir cahildir ve bu hususta neredeyse "barbarca" görünmektedir.

Çağdaş insan çok enteresandır. O, adeta kendi fonksiyonlarına çözülmüş gibidir. Bir tarafta o her gün alkollü içeceklerinin üretimi, nicelik ve niteliğini iyileştirmeye gayret etmektedir. Aynı zamanda aynı çağdaş insan, diğer fonksiyonunu yerine getirerek, bilimsel metotları titiz bir şekilde kullanarak, alkolün zararlı olduğunu tespit edip, panik bir şekilde tehlikeye işaret etmektedir. Gazetelerde, her çağdaş insanın suptil kalitelerini tatması gereken Cezarveya B/tter(şarap markaları) hakkında tavsiyeler

89

görme şansınız olacaktır, gazetenin hemen arka sayfasında ise kalıcı sakatlığa mahkûm olan çok sayıda alkolik insanın her geçen gün artan sayılarına işaret eden ifadeleri veya bütün suçların ve trafik kazaların en az % 50'sinde alkolün sebep olduğunu görmemiz mümkündür. Bunlar, insanların yaşamaktan çok fonksiyon görevi yaptıkları (işledikleri) bizim "çağdaş" zamanımızın saçmalıklarıdır.

Tam da çağdaş dünyamızdaki alkolün hükümlerine bakarak, İslam'ın, bu defa gururla, çağdaş olmadığını söylemek zorundayız. Fakat diğer taraftan, XX. asrın otuzlu yıllarında uygulanan ve başarısız olan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kesin ve tam yasaklamadan başlayarak, bazı İskandinav ülkelerindeki kısmi yasaklamalara, çok sayıda ülkede süreli olarak getirilmeye çalışılan yasaklamalara, hatta son zamanlarda bu hususta bizde yapılmaya çalışılan gayretlere kadar, bazı en ileri ülkelerdeki alkolü yasaklama çabalarını göz önünde bulundurarak biz, haklı olarak, İslam'ın, geleceği evvelden ifade ettiğini ve bu konuda bugünkü dünyanın çok ilerisinde bulunduğunu iddia etmek için gerekçelere sahibiz.

Belki bu konuda çağdaş dünya "çağ dışıdır".

İslam'ın "çağ dışılığı" hususunda çok sayıda örnek daha vardır. Bazı hesaplamalara göre, gelişmiş ülkeler sadece kozmetik ürünleri için yılda, dünyada yeterince beslenemeyen yaklaşık 700 milyon insanın sorununu tamamen çözebilecek bir rakam olan 15 milyar dolar para harcamaktalar. "Nevsvveek" dergisinin verdiği bilgilere göre ABD'de üretilen şahsî ürünlerin 2/5 lükse yöneliktir. Eğer çağdaşlık buysa -ki birçoğu bu olduğunu düşünmektedir- İslam çağdışıdır, çünkü hem yazısı hem de ruhuyla basitlik, dayanışma ve tevazu talep etmektedir.

Az veya çok geçerli çok sayıda tespiti daha saymak mümkündür. Sonrasında enteresan ve dikkat çekici notlar da olabilir, ancak tam belirli sonuçlar olmaz. Çünkü konuyu bütünüyle ele alarak, İslam'ın çağdaşlığı (veya çağ dışılığı) meselesinin, gerçekte bizim şahsî tutum ve felsefemize bağlı olduğu gittikçe daha fazla ortaya çıkmaktadır. Bunun cevabı, okuyucunun ilerleme, me-

90

deniyet, insaniyet veya insan hayatının mahiyetinden ne anladığı, tek kelimeyle onun neye inandığına bağlıdır.

Son olarak, okuyucuyu, burada ortaya konulan veya kendisinin bildiği başka tespitlere ve kendi kanaatine dayanarak, söz konusu ikilemi çözmeye davet etmek kalır. Tabii ki böyle bir ikilem varsa eğer.

(Mart, 1971)

91

KUR'AN-I KERİM HAKKINDA GAYR-I MÜSLİMLERİN SÖYLEDİKLERİ

Tarihte, Kur'an gibi sert saldırılara maruz kalan ve aynı zamanda heyecan ve sebatla savunulan başka bir kitap nadir bulunur. Kur'an lehine ve aleyhine kütüphane dolusu kitap yazılmıştır. Kur'an sonsuz insan bağlılığını ve fanatik nefretini tanıdı. Her halde, tanımadığı sadece kayıtsızlık kalmıştır.

Ortaçağ Avrupa'sı İslam karşıtı mücadele ve Kur'an'a karşı türlü saldırıların yorulmaz odağı idi. XVII. asırda yayılmaya başlayan aydınlanma ruhuyla beraber İslam'a karşı tutum yavaş yavaş değişmeye ve başlangıçta şurada burada daha sonra ise daha sık olarak anlayış, destek hatta açık sempati sesleri duyulmaya başlamıştır. Genelde yeni zamanımıza ait olan Kur'an hakkındaki bir kısım batılı yazarların fikirlerinden bazıları şunlardır:

F.F. Arbutnot:

"Edebî açıdan Kur'an, yarısı nesir yarısı şiir olan en temiz Arap dilinin şaheseri sayılmaktadır. Dil bilimcilerin bazen, Kur'an'da kullanılan belli ifadelerle uyum sağlamak maksadıyla kurallarını değiştirdikleri iddia edilmiş ve yazı zarafetine benzer bir eserin yazılması için teşebbüsler olduğu halde asla başarıla-mamıştır. Kur'an'ın nihai ve tam metni Muhammed'in ölümünden (632 senesi) sonraki 20 sene içinde düzenlenmiş ve günümüze kadar hiçbir değişikliğe maruz kalmadan gelmiştir. Maalesef aynı şeyi Eski ve Yeni Ahit kitapları için söylemek mümkün değildir."

(F.F. Arbuthnot: The Construction of the Bible and the Coran, London, 1885, s.5) Paul Casanova:

" Muhammed'den, misyonunun orijinalliğini teyit etmesi için

93

ne zaman talepte bulundularsa, o, tanrısal kaynaklı olduğunun delili olarak, Kur'an'ı ve onun benzersiz içeriğini ileri sürmekteydi. Gerçekten de, Müslüman olmayanlar için bile, onun melodisi ve dolgunluğuyla adeta esir eden mucizevî dili, hitabete âşık olan bu basit halkı sadece dinlemekle heyecana ve coşkuya sürükleyen bu kitaba başka hiçbir şey benzememektedir. Olağanüstü ritim ve muazzam uyum içinde olan onun zengin satırlarının en sert düşmanlara ve endişeli şüphecilere karşı büyük önemi vardır."

(Paul Casanova: L'Enseignement de l'Arabe au College de France, 26 Nisan 1909 tarihinde yaptığı bildirisinin girişinde). John William Draper:

"Kur'an olağandışı tavsiye ve kurallarla doludur: Onun öyle bir kompozisyonu var ki, herhangi bir sayfasını çevirdiğimizde, hiçbir fark gözetmeksizin, bütün insanlar desteklemek zorundadırlar. Bu içerik, normal insanın hayatının bütün durumlarındaki ihtiyaçlarına uygun olan metinler, prensipler ve kurallar sunmaktadır".

(John William Draper: a History of the Intellectual Development of Europe, London 1875, Vol., sayfa 343-344). Harry Gaylord Dorman:

"Kur'an, büyük melek Cebrail tarafından Muhammede dikte edilen ve her harfinde mükemmel olan ilahî vahiydir. O, kendine şahit olduğu gibi Allah resulü olan Muhammedi de tasdik etmeye her zaman hazır olan bir mucizedir. Onun mucizevî sıfatları kısmen, öylesine mükemmel ve yüce olan stilinde var ki, insanlar ve cinler bir araya gelip de Kur'an'ın en kısa suresine benzeyecek bir tane sure bile yapamazlar, bilgiler ve özellikle gelecekle alakalı haberler içeren kısmında ise şaşırtıcı doğru bilgilendirmeler içermektedir ve böylece okuma-yazması olmayan Muham-med'in kendi başına böyle bir şeyi yapması mümkün değildir."

(Harry Gaylord Dorman: Towards Understanding Islam, New York 1948, s.3)

H.A.R.Gibb:

Yani eğer Kur'an onun (Muhammedin) eseri olmuş olsaydı o zaman diğer insanlar da onunla yarışabilirlerdi. Ona benzeyen

94

sadece 10 satır yapsınlar. Eğer yapamazlarsa (yapacak durumda olmadıkları ortadadır) o zaman Kur'an'ı olağanüstü ve açık mucize olarak kabul etmeleri gerekmektedir".

(H.A.R.Gibb: Mohammedanism, London 1953, s. 33)

Hartwig Hirschfeld:

"Kur'an'ın birçok bilimin hareket noktası olduğunu tespit ettiğimizde şaşırmanın gerek. Yeryüzü ve sema, insan hayatı, ticaret veya Kur'an'da duruma bağlı olarak değerlendirilen işlerle alakalı her şey, Kutsal Kitab'ın bazı kısımlarını yorumlayan çok sayıda monografinin yazılmasına sebep oldu. Böylece, o verimli tartışmalar Kur'an'a müteşekkik olmalıdır. Dolaylı olarak ondan İslam dünyasında olağanüstü gelişen bütün dallar kaynaklanmaktadır... O, sadece Arap mütefekkilere etkili olmadı, aynı zamanda Arap metotlarına dayanarak metafizik ve dinî meseleleri değerlendirmeleri için Yahudi düşünürleri harekete geçirdi. Nihai olarak, aşağıda, Hıristiyan skolâstiğinin Arap teosofiy-le nasıl zenginleştiği açıklanacaktır..."

İslam bölgesinde meydana gelen manevî hareket sadece te-olojik değerlendirmelerle sınırlandırılmazdı. Yunanlıların felsefe, matematik, astronomi ve tıp yazılarıyla tanışmakla bu araştırmaların devamını sağladı. Kendi açıklayıcı vahiylerinin Muhammed, Allah'ın mucizeleri olduklarından dolayı tapılmasını değil, insanların hizmetinde olan gök cisimlerinin hareketlerine dikkat edilmesini istemiştir. İslam halklarının tüm ırklarının, astronomi alanındaki araştırmalarda ne derece başarılı olduklarına, onların, asırlar boyunca astronomi biliminde tartışmasız önder olarak kaldıkları durum tanıklık etmektedir. Bugün bile yıldızların isimleri ve çok sayıda teknik terim Arapçadır. Avrupa'nın ortaçağ astronomları Arapların talebeleriydi..."

Aynı şekilde Kur'an tıp ilimlerinin de tahrir odağı idi, doğanın bir bütün olarak araştırılması ve ona hayranlık duyulmasını tavsiye ediyordu."

(Hartwig Hirschfeld, Ph. D., M.R.A.S.: New Researches into the Composition and Exegesis of the Quran, London, 1902, s. 9) Rev. G. Margoliouth:

"Genel olarak ele alınacak olursa; Kur'an dünyadaki büyük

95

kitaplar arasında önemli bir yer almaktadır. Çağ anlamına gelen bu tür kitaplar arasında en genç olmasına rağmen, geniş insan kitleleri üzerinde yaptığı mucizevî tesirler bakımından o geri kalmadı. O, insan düşüncesinin tamamen yeni bir etabını yarattı ve yeni şahsiyet tipi ortaya çıkardı."

(Rev. G. Margoliouth: Rev. J.M. Rodwell'in The Koran adlı eserinin önsözünde, London 1918)

Edward Montagu:

"Kur'an'ın Arapça orijinaliyle tanışan herkes bu dinî kitabın güzel olduğuyla hemfikirdirler. Şeklinin muhteşemliği öylesine yücedir ki, onun Avrupa tercümelemelerinin hiç biri o hususta hüküm vermemize izin vermemektedir."

(Edward Montagu: traduction Française du coran, Paris 1929, Giriş, s. 53)

James A. Michener:

Büyük ihtimalle Kur'an dünyada en çok okunan, en çok ezberlenen ve belki de ona inanan insanların gündelik hayatlarında en tesirli bir kitaptır. Yeni Ahit gibi kapsamlı olmamasına rağmen o heyecanlandırıcı bir stille yazılmış, ne nesir ne de normal şiir değildir fakat dinleyicilerini dinî bir kendinden geçişe yükseltme yeteneğine sahiptir...

Kur'an, Muhammede 610 ila 632 yılları arasında Mekke ve Medine'de vahy edildi., ilk vahiyler iyi ve merhametli olan tek bir ilahın var olduğuna yöneliktir: 'İşte o Allah'tır, Yaratan ve her şeyi inşa eden ve şekil verendir. Yerde ve gökte ne varsa onun şanını ilan eder: O Kadir'dir, Hakim'dir... Putperestliği ortadan kaldıran, insanların ve onların topluluklarının hayatını değiştirmelerini sağlayan odur. Daha sonraki yıllarda, İslam'ın geniş Arabistan topraklarını feth etmeye ve güç kazanmaya başladığı vakit, vahiy, toplumu düzenlemekle, onun kanunlarıyla, sorunlarıyla ve tavırlarıyla meşgul olmaya başladı...

Hıristiyanlık ve Yahudiliğin çok sayıda bilinen ismi Kur'an'da ortaya çıkmaya başladı. Mesela beş önemli surenin ismi: Nuh, Honah?, Yusuf, İbrahim ve Meryem'dir. Kur'an'da suresi olmayan fakat aynı derecede önemli rolü bulunan isimler ise: İsa, Âdem, Davud, Job (Eyüp), Musa, Lut ve Süleyman'dır...

96

Doğru yaşamak hususundaki meselelerin değerlendirilmesinde Kur'an son derece gerçekçidir. Unutulmayan bir suresinde O: 'Ey İnananlar! Birbirinize belirli bir süre için borçlandığınız zaman onu yazınız. İçinizden bir kâtip doğru olarak yazsın; kâtip onu Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan çekinmesin, yazsın. Borçlu olan da yazdırsın, Rabbi olan Allah'tan sakınsın, ondan bir şey eksiltmesin. Eğer borçlu, aptal veya aciz, ya da yaz-dıramayacak durumda ise, velisi, doğru olarak yazdırsın. Erkeklerinizden iki şahit tutun; eğer iki erkek bulunmazsa, şahitlerden razı olacağınız bir erkek, biri unuttuğunda diğeri ona hatırlatacak iki kadın olabilir'...

Günlük hayatla alakalı pratik tavsiyelerle dolu, tek ve bir olan Allah'a teslimiyet kombinasyonu Kur'an'ı benzersiz kılan şeydir. Her İslam ülkesinde, ülke kanunlarının Kur'an'a uyumlu hale getirildiği taktirde, ülkelerinin iyi düzenlenmiş ve iyi idare edilmiş olacağını düşünen çok sayıda insan vardır."

(James A. Michener: İslam- the Misunderstood Religion, The Reader's Digest'te, /amerikan neşri/, Mayıs 1955.)

John Nash:

"Arapça orijinalinde Kur'an'ın, sadece kendine mahsus olan cezbedici güzelliği ve ihtişamı vardır. Kısa ve yüce stilde verilen ve çoğu zaman mısra olarak onun üstün cümleleri, tercümesinde korumak neredeyse imkânsız olan dikkat çekici güce ve enerjiye sahiptir."

(John Nash, M. A. /Oxon./, D.D.: The Wisdom of the Quran, Oxford 1937, önsöz, s. 8) Rev J. M. Rodwel:

"Güç, ilim, genel şeffaflık ve birlik hususundaki ilahî doğasının kavranmasında Kur'an'ın en iyi takdiri hak ettiğini vurgulamak gerekir. Onun, yeryüzü ve semanın Bir olan Tanrıya olan imanı ve güveni derin yakıcıdır, Kur'an ayrıca çok sayıda kerametli ve derin ahlaki tespitleri ve güçlü peygamberlik hikmetleri içerdiği gibi, kudretli milletler ve muzaffer çarlıkların inşa edilebileceği unsurları da ihtiva etmektedir."

(Rev J. M. Rodwel, M.A.: The Koran, London 1918, s. 15)

E. Danison Ross:

97

"Allah'ın birliğinin, Muhammed'in tebliğ ettiği ana doktrin olduğunu unutmamak gerekir ve İslam'ın yayılmasında, onun getirdiği dinin basitliği, askerî komutanlarının kılıçlarından çok daha etkili olduğu kuvvetle muhtemeldir".

(E. Danison Ross: George Sale'nin Introduction to the Koran, adlı eserinde, London, s 5-7)

Laura Veccia Vaglieri:

"Bir bütün olarak baktığımızda Kur'an'da en zeki insanlar, en büyük düşünürler ve en akıllı devlet adamları tarafından kabul görebilecek hikmetler toplamı bulmaktayız... Ancak Kur'an'ın ilahi kaynaklı olduğunu gösteren başka bir delil daha vardır; o da onun, vahiy edilmeye başladığından bugüne kadar değişmemiş olarak kaldığı gerçeğidir... Bütün Müslüman dünyasında okunan ve yeniden okunan bu kitap inananlar nezdinde bıkkınlığa sebebiyet vermedi; tekrar edilmekle, günden güne ona olan sevginin arttığı daha çok söylenebilir. Onu okuyan veya dinleyen insanlarda O, saygı ve derin huşu duygularını ortaya çıkarır... Bu sebeple, İslam'ın büyük ve hızlı yayılmasını güç ve kudretin vasıtalarında ve dayatmacı misyonerlerin baskılarında aramamak gerek, aksine, Müslümanlar tarafından kabul ve reddedilebilir olarak sunulan bu kitap, hakikatte Allah'ın kitabı olduğundandır..."

(Laura Veccia Vaglieri: Apologie de l'islamisme, s. 57-59)

George Bernard Shaw:

"Muhammed'in dinine, onun şaşırtıcı canlılığı sebebiyle her zaman yüksek saygı duymuşumdur. Öyle görünmektedir ki İslam, ondan her çağ için davet oluşturabilen ve varlık etaplarını değiştirecek asimilasyonun sahibi olan tek dindir..."

Muhammed'in dininin, bugünkü Avrupa için kabul edilebilir olduğu gibi, gelecek için kabul edilebilir olduğuna dair düşüncemi defalarca ortaya koydum. Ortaçağ ekleziasıtları (derleyenleri), cehaletleri veya dinî körlükleri sebebiyle İslam'ı en karanlık renklerde gösteriyorlardı. Aslında onlar Muhammed ve onun dinine nefret duyulmasını öğretiyorlardı. Onlar için Muhammed antihrist (İsa karşıtı) idi. Ben o muazzam insanı araştırdım ve benim düşünceme göre o antihrist olmadığı gibi, aksine onu insanlığın kurtarıcısı olarak isimlendirmek gerek... Avrupa Mu-

98

ammed'in dinine sempati duymaya başladı. Günümüz dünyasının sorunlarına çözüm bulmak maksadıyla bu dinin faydasını anlamakla bu gelecek asırda daha da ileriye gidebilir ve bu manada benim tahminimi anlayışla karşılamak gerekir".

("The Working Muslim Mission" dan neşredilmiş A collecti-on ofwritings ofSame of the Eminent Scholars, 1935 neşri, s. 77)

Bertrand Russel:

"699 yılından 1000 yılına kadar olan dönemi 'karanlık çağ' olarak kullandığımız cümle, bizim Batı Avrupa'ya olan haksız konsantrasyonumuzun göstergesidir... Bununla beraber o esnada Hindistan'dan ıspanya'ya kadar İslam medeniyeti parlamaktaydı. O sırada Hıristiyanlık için kaybolan şeyler medeniyet için kaybolmuş değildi, aksine... Biz, medeniyet olarak Batı Avrupa medeniyetini görüyoruz ve bu dar ve sınırlı bir görüştür."

(Bertrand Russel: History of Western Philosophy, London 1948, s. 419)

Edmun Burke:

"Taç sahibi insandan ortalama insanına kadar herkes için aynı derecede geçerli olan Muhammed'in kanunu, dünyada var olan tüm zamanların, en hikmetli, en bilge ve en aydın hukukî kurallarla örülen bir kanundur."

(Edmun Burke: İngiliz devlet adamı ve orator (hatip), Impeachment of Waren Hastings adlı eserinde)

H.G.Wels:

"İslam dünyada gerçekleşmiş olan en genel, en canlı ve en dürüst siyasal düşüncedir. İnsanlığa, herhangi bir düzenden kıyaslanmayacak derecede daha iyi hayat şartları sunuyordu... İslam'ın kendisinin de gerilemesi, ancak, insanların, onun temsilcilerinin dürüstlüğüne olan inançlarını kaybettikten sonra ortaya çıkar".

(H.G.Wels: Dünya Tarihi, s. 346.)

Tabiidir ki, İslam'ın geleceği, şu veya bu batılı yazarın söylediğine bağlı değildir, ancak bunu bilmek yabana atılacak bir şey değildir. İslam'ın geleceği, her şeyden evvel, Müslümanlara ve onların kendilerini nasıl ilan ettikleri hususundaki gerçeğe bağlıdır.

(Auğustos, 1971)

99

MÜSLÜMAN MI YOKSA TEBAA MI YETİŞTİRİYORUZ

Bu makaleyi, ebeveynlerimiz ve dinî öğretmenlerimizle küçük bir sohbet olarak tasavvur ediyorum.

Kısa bir süre evvel, iyi ve heyecanlı bir Müslüman olan yakın dostumu, Müslüman gençliğin eğitimi hususunda bir makale yazarken buldum. Bitmemiş, fakat ana fikirleri ortaya konmuş olan makaleyi okudum. Dinin ruhuna uygun bir eğitimde ısrar ederken dostum, ebeveynleri, çocukları nezdinde nezaket, iyi davranma, tevazu, kendisini ön plana çıkarmama, merhamet, bağışlama, kadere boyun eğme, sabır vs. hasletlerini kazandırmaya çalışmalarını davet ediyor. O, çocukların sokaktan, kovboy ve kriminal filmlerinden, faydasız basından, saldırganlığı ve yarış-macılık ruhunu tahrik eden sporlardan vs. uzak tutulmaları hususunda eğitimcileri özellikle ikaz ediyordu. Yine de dostumun makalesinde en sık rastlanan kelime "itaat" idi. Evde çocuk ana ve babaya, mektepte hocaya, okulda öğretmene, sokakta düzen koruyucusuna (polise), yarın ise işte müdüre, şef ve sorumluya karşı itaatkâr olmalıydı.

"İdealini" tasvir etmek maksadıyla yazar, her türlü kötülükten sakınan, sokakta dövüşmeyen, kovboy filmleri seyretmeyen (onun yerine müzik okuluna giden), futbol oynamayan (çünkü bu spor çok fazla serttir), uzun saçı olmayan, kızlarla gezmeyen ("zamanı gelince ana ve babası onu evlendirir") bir çocuğu tasvir etmektedir. O asla bağırılmaz, sesi hiçbir yerde duyulmaz, o her zaman ve her yerde teşekkür eder ve özür diler. Yazar söylemiyor ancak devam edebiliriz: Hakkını yiyorlar o susuyor. Şamar vuruyorlar o karşılık vermiyor, sadece bunun iyi bir şey olmadığını ortaya koymaya çalışıyor. Tek kelimeyle o "karınca bile ez-meyenler" dendir vs.

101

Bu makaleyi okurken, cehenneme giden yolun iyi niyetlerle döşendiğini ifade eden o sözü anladım. Ve sadece bu değil, bizim son asırlardaki gerilememizin en az bir sebebini tespit ettiğimi düşünüyorum: İnsanların hatalı eğitimi.

Aslında, asırlardır, birinci kaynaktan gelen İslamî fikrinin anlaşılmasının neticesi olarak biz, gençliğimizi yanlış eğitiyoruz. Düşmanımız eğitilmiş, sert ve pervasız, Müslüman ülkeleri teker teker işgal ederken biz gençliğimize nazik olmasını, "sineğe bile kötülük düşünmemesini", kaderine boyun eğmesini, "her türlü iktidar Allah'tan olduğuna göre" her türlü iktidara itaat içinde olmasını öğretiyoruz.

Gerçek kökenini bilmediğim, fakat kesin olarak İslam'dan kaynaklanmayan itaatin bu mutsuz felsefesi mükemmel ve bahtsız bir şekilde birbirini tamamlamaktadır: Bir taraftan o, canlı olanları ölü haline getirmekte, diğer taraftan ise din adına yanlış ülküleri ön plana çıkararak, daha yaşamadan evvel ölen kimseleri İslam'ın etrafına toplamaktadır. O, normal insan mahlûklarından, suç ve günah duygularının takibatında, aynı zamanda hakikatten kaçan ve pasiflik ve tesellide sığınak arayan hayatı ıskalamış şahsiyetler için çok cazip olan, kendinden emin olmayan insanlar yaratmaktadır.

Günümüz uyanış asrında, bizzat İslam düşüncesinin savunucuları veya kendini öyle tanımlayan kimselerin her türlü karşılaşmayı (kavgayı) rutin olarak kaybetmeleri ancak bu şekilde açıklanabilir. Yasaklar ve ikilem felsefeleriyle ağa yakalanmış olan yüksek ahlak sahibi bu insanlar, ne istediklerini bilen ve hedeflerine ulaşmak için her aracı mubah gören, daha az ahlaklı, az medenî fakat kararlı ve acımasız karşıtlarıyla karşılaştıklarında kendilerini ikinci derecede (alt, aşağı seviyede) görmektedirler.

Müslüman halkları idare eden kimselerin İslam içinde terbiye görmüş ve İslam düşüncesinden esinlenmiş kişilerden olmalarından daha tabii ne olabilir? Ancak onlar bunu basit bir sebepten dolayı başaramamaktadırlar: İdare etmek için değil idare edilmek için eğitilmişlerdir.

Müslüman ortamında bizzat Müslümanların topraklarına hâ-

kim olan yabancılara, yabancı fikirlere ve siyasî ve ekonomik zu-lûme karşı direnç göstermelerinden daha mantıklı bir şey ne olabilir? Ancak onlar bunu yine o bilinen sebepten dolayı yapamamaktadırlar: Seslerini yükseltmek için değil, itaat etmek için eğitilmişlerdir.

Müslüman değil, tebaa... Mükemmel, sakın, tam tebaa. Neredeyse uşaklar eğitiyorduk (veya topluyorduk). Bizimle her türlü iktidara ne mutlu!

Fitne, esaret ve adaletsizlik dolusu olan bir dünyada, gençliğe sakınmasını, sakın olmasını, itaat etmesini öğütlemek aynı zamanda kendi halkının ezilmesi ve esir edilmesinde ortak olmak değil midir?

Söz konusu psikolojinin birçok bakış açısı vardır. Onlardan biri her zaman tekrarlanan geçmiş hakkındaki hikâyedir. Gencimize İslam'ın ne olması gerektiği değil, eskiden ne olduğu anlatılmaktadır. O, Alhambra ve geçmişteki fetihleri, Binbir Gece'nin şehrini, Semerkand ve Kurtuba'daki zengin kütüphaneleri bilir. Onun ruhunu devamlı olarak geçmişe doğru çevirmektedirler ve o, ondan yaşamaya başlar. Tabii ki geçmiş önemlidir. Ancak bugün, eski atalarımızın yaptığı mükemmel güzellikteki tüm camileri saymaktan çok, mahallemizdeki mütevazı camimizin eskimiş çatısını tamir etmek daha önemlidir. Hatıralardan ve geçmişte arzulararak yaşamaya sebep olacaksa eğer, bütün o muhteşem tarihi yakmak gerekecek galiba. Eğer, geçmişte yaşanamayacağını ve kendimizin bir şeyler yapmamız gerekeceğini öğrenmemiz şart olacaksa, o muhteşem abideleri yakmak daha iyi olur.

Bu yıkıcı teslimiyetçilik ve karşı gelmeme pedagojisinin, en az elli yerinde mücadele ve direniş prensiplerinin zikredildiği Kur'an adına öğütlenmesi ayrı bir paradokstur. Rahatlıkla söylenebilir ki Kur'an teslimiyetçiliği yasaklamıştır. Çok sayıda sahte büyüklük ve otorite yerine Kur'an, sadece tek ve biricik teslimiyeti tesis etmiştir: Allah'a olan teslimiyet. Ancak Allah'a olan bu teslimiyette Kur'an insan için özgürlük inşa ederek, onu bütün korkulardan ve diğer bütün teslimiyetlerden kurtarmıştır.

Şimdi, ana babalara ve eğitimcilerimize ne tavsiyelerde bulunabiliriz?

Her şeyden evvel, gençlerde bulunan güçleri öldürmemelerini tavsiye edebiliriz. Öyle yapacaklarına, onları yönlendirsin ve belli bir şekilde soksunlar. Onların uyuşuğu Müslüman değildir ve ölü birini İslam'a "çevirmenin" imkânı yoktur. Müslümanları eğitmek için insanları eğitsinler, hem de en mükemmel ve kapsayıcı şekilde. Onlara tevazudan çok şeref ve haysiyet, teslimiyetçilikten çok cesaret, merhametten çok adalet hakkında konuşsunlar. Kendi yolundan gidecek ve bunun için kimseden izin istemeyecek şeref sahibi bir nesil yetiştirsinler.

Çünkü aklımızda hep tatalım: İslam'ın ilerlemesini -her türlü ilerlemeyi olduğu gibi- sakın ve teslimiyetçi kimseler değil, cesur ve itiraz (isyankâr) ruhlu kimseler gerçekleştirecektir.

(Kasım, 1971)

İSLAM DEVRİMİ HAKKINDA

İkilem

Bu bildiriye, kesin olarak hepimizin hem fikir olacağı Müslüman dünyasındaki durumun değişmesi gerektiği hususundan başlayacağız. Burada geçmişin yükü başka hiçbir yerde olmadığı kadar büyüktür ve çok şey onları yıkacak bir nesil için adeta yalvarmaktadır. Değişim için eğilim, bu yükün ağırlığı ve var olan gerçek durumun anlamsızlığı ile orantılıdır.

Bu değişimi kim gerçekleştirebilir ve hangi tarafa yönelecektir?

Bu devrimi yapabilecek iki çeşit insan vardır: Müslümanlar ve komünistler. Hiçbir üçüncü taraf durumun taleplerine cevap verebilecek yeteri kadar tam, radikal ve yeteri kadar kararlı değildir.

Bu dünya için devrim sayılan İslam ve komünizm yıkım ve inşa manasına gelir. İslam devrimi geçmişin olumsuz yükünden kurtulmak iken, komünist devrim aynı geçmişin yıkılması, kesintiye uğratılması demektir. İslam, tarihin bir anında inkıta uğramış olan legal bir sürecin devamı olan şartlarımıza, iyi geleneklerimize, karakterimize, anlayışımıza ve inançlarımıza dayanarak geleceğe doğru yol almaktır. İleriye doğru hareket ederek İslam, bir geriye dönüşü, kendimize ve kendimize ait olan manevî kaynaklara olan dönüşümü de içine alır.

Tersine komünizm, devamlılığın kesintiye uğratılması, yıkımın ve yeniden teşkilatlanmanın mekanik süreci, sahiplik ve kurumların ilişkilerinin değişimi demektir. Yani dış devrimdir. Şartlarımız içinde kanunsuz ve yabancı olmasına rağmen, komünizm mümkün bir süreç ve reel bir tehlikedir.

Her iki devrim de dünyayı değiştirebilir. Ancak ilkinde bu yeniden teşkilatlanmış, yenilenmiş İslam dünyası olur, ikinci durumda ise yine güçlü ve organize edilmiş bir dünya olabilir, fakat

bu durumda artık bu İslam dünyası olmaz. Bu iki olabilirlik arasında şu anda, içinde boş inanç sınırında bulunan ilkel inanç en alt sınıftaki Avrupa manevî ürünleriyle karıştığı, anlamsız şeylerin bir arada bulunduğu, orta durumu vardır. İşte bu, gelecekle alakalı tam bir dezoryantasyon, manevi boşlukla, gece kulüpleriyle, alkol, esrar, politikan ve pratik, kaba (terbiyesiz) maddecilikle, üstüne üstlük bu şartlarda artık hiçbir manası olmayan ve kimsenin de inanmadığı "dış kullanımına uygun" amerikanlaş-madır.

Eğer komünizm yasaksa, İslam, her yerde iki defa yasaklanmıştır: Ona saldırmak yasak, fakat onu tebliğ etmek ve kamu ve siyasî hayatta onun gerçekleştirilmesini de istemek yasaktır. Bugünkü Müslüman ülkelerin çoğunda İslam fikrinin bulunduğu bu çaresiz durum, her türlü gerçek ilerlemeyi ve çıkış yolunu bloke eden en önemli etkidir.

Fakat hadiselerin gerçek hareketi ile alakalı olarak bu yasaklar çok da bir şey ifade etmezler. Beklemediğimiz, en sık da yasakladığımız şey gerçekleşecektir.

Söz konusu ikilem kesinlikle yerel ve geçici bir şey değildir. Bu ikilem sadece bir Müslüman ülkesi veya bir bölge ile alakalı değildir. Onun önünde az veya çok Türkiye ve Fas, Pakistan ve Endonezya bulunmaktadır. Onu, sadece kötü niyetli ve savunma içinde olan insanlar inkâr edebilir.

Allah Adına Devrim

İslam devrimi Allah adına olacaktır. Ancak Allah adına devrim mümkün müdür? Avrupalıların düşündüğü ve aramızda olan ve onların etkisinde bulunan birçok kimsenin de inandığı gibi her devrim Allah karşıtı değil midir?

Eğer devrim, adalet, eşitlik ve özgürlük ise o zaman Allah olmadan imkânsızdır. Daha doğrusu bu ülkeleri Allah olmadan da öne çıkarmak ve bayraklara yazmak mümkündür fakat Allah olmadan onları gerçekleştirmek mümkün değildir. Ateist çarlıklar hiçbir yerde vaatlerini yerine getiremediler ve bunu yapmaları da mümkün değildir. Fransız devrimi ve onun başka ülkelerdeki daha az meşhur olan tekrarları, kapitalist ve materyalist dünya-

106

yı tesis edip güçlendirdiler. Rusya'daki komünist devrim ise, içinde çok güç ve disiplinin olduğu fakat özgürlük ve adalet devrimci ülkelerinin az bulunduğu devlet aygıtının mutlak gücü ve zorlama sisteminin temellerini attı.

Tarihsel olarak baktığımızda, devrim eğilimlerinin çıktığı her yerde, onlar insanın adaletle olan arzusunun neticesi idi, adalet ise üretilmiş veya sosyal değil, dinî bir kategoridir. Dinin talepleri Allah adına olan taleplerdir ancak hiçbir zaman ve asla bir sınıfın, ırk veya milletin, özellikle de iktidar sahiplerinin ve zenginlerinin lehine değil, aksine insanın menfaatlerine uygundur. Dinin adaletsizliğe, daha doğrusu adaletsizliğin sahipleri olarak zenginlere karşı olan bu ebedi savaşın izleri ve tanıklıkları Kur'an'ın her tarafında vardır. Çünkü Kur'an'da, bizzat ileri gelenler, reisler ve mülk ve mal sahipleri dine ve onun taleplerine muhalif kitle olarak tanıtılmaktadırlar. Aşağıdaki ayetlerin manası ve sesine dikkat edelim:

- Milletinin ileri gelenleri: "Biz senin apaçık sapıklıkta olduğunu görüyoruz" dediler. (Araf, 60)

- Milletinin inkarcı ileri gelenleri: "Senin ancak kendimiz gibi bir insan olduğunu görüyoruz. Daha başlangıçta, sana bizim ayaktakımı dışında kimsenin uyduğunu görmüyoruz.... (Hud, 27)

- Milletinin büyüklük taslayan ileri gelenleri, "Ey Şuayb! Ya dinimize dönersiniz ya da, and olsun ki seni ve inananları seninle beraber kentimizden çıkarırız" dediler... (Araf, 88)

- "Ey Şuayb! Babalarımızın tapıtığını bırakmamızı emreden veya mallarımızı istediğimiz gibi kullanmamızı meneden senin namazın mıdır..? (Hûd, 87)

- Sonra Musa ve kardeşi Harun'u, Firavun ve erkânına mucî^ zelerimiz ve apaçık delille gönderdik. Büyüklük tasladılar. Zaten mağrur bir topluluklardı. Bu yüzden: "Milletleri bize kul iken, bizim gibi iki insana mı inanacağız?" deyip onları yalancı saydılar... (Mu'minûn, 45-48)

Kur'an vahyini fakirler kabul edip zenginler ret etmediler mi:

- "Allah'a inanan ve Peygamberinin yanında savaşın" diye bir sure inmiş olsa, onların zengin olanları sizden izin isterler ve "Bizi bırak oturanlarla beraber kalalım" derler. (Tevbe, 86)

107

- Varlık sahibi olup da seni yalanlayanları Bana bırak; onlara az bir mehil ver. (Muzzemmil, 11)

- "Suçluyu yakalayın, cehennemin ortasına sürükleyin... Sonra ona: "Tad bakalım, hani şerefli olan, değerli olan yalnız sendin... (Duhan, 47-49)

Doğrusu uyarıcı göndermiş olduğumuz her kentin varlıklı kimseleri, "Biz sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz" dediler. (Sebe, 34)

İslam'ın ilk günlerinde, zekât vermeyi ret eden ve Ebu Bekir'in silahla bastırduğu isyanı, kesinlikle varlık sahibi olmayan kimseler yapmadı. Fakirlerin lehine olan bu devrimci tedbirin karşısında zenginler vardı ve İslam şeklindeki din devriminin kılıcı onlara karşı dönmüş oldu.

Allah resulleri hiçbir zaman sadece unutulmuş kült veya ihmal edilmiş ibadetleri tesis etmek için gelmediler. Onların her zaman, bozulan ahlakî ve sosyal ilerlemeyi yenileme görevleri vardır. Bakınız, yanında en ayak takımı denilen kimselerin olduğu için Hz. Nuh'u ret ediyorlar. Apaçık ortadadır ki o toplumda kabul edilemez bir insan ayrımcılığı vardı. Musa ve Harun'a, halklarını esaretten kurtarma görevi verildi. Şuayb, ticarete var olan soygunculuk ve aldatmaya karşı harekete geçti. Lut, fuhuş ve sapıklığa karşı ayağa kalktı. Bizim peygamberimizin ortaya çıkışı ise o sırada Arap toplumunda ve dünyanın genelinde var olan ağır ahlakî durumun cevabıydı. Hazreti İsa ortaya çıktığı vakit, Yahudiler arasında din tanımazlığın var olduğu söylenemez. Dahası İsa. a.s. dinde var olan aşırı şekilcilığe karşı harekete geçti. Daha doğrusu o, o dinde ahlak ve hakikati tesis etmeye geldi. Hıristiyanlık kanadı içindeki reformasyon, dar bir anlamda dinle alakalı değildi. O, dinin bilinen ve tanınan normlarının kendi aslî manasına dönmeleri için bir taleptir ve bilindiği gibi çok güçlü ahlakî ve toplumsal yenilenmeyi harekete geçirdi.

Fransız Devrimine kadar insanların toplumsal hayattaki yüce istekleri dinî duruşla motive edilmiş ya da esinlenmiştir. Eğer Fransız Devrimi'nin kendisi hakkında onun büyük taraftarı olan Robespierre'e bakarak hüküm verecek olursak, onun ladinî (ateist) olduğu söylenemez. O sadece ruhban karşıtı idi. Robers-

108

pierre, Apsolut (Mutlak) Varlık hakkında konuşmalar yapmış ve devrimin bu dinin lehine olmasını talep etmiştir. Ancak bu düşünce, samimi olmasına rağmen sunî bir yapı idi ve böylece pasif kaldı. Bir kırılma noktasına geldi,

devrim Allah adına değil, halk adına devam etti. Doğası ve orijini gereği dinî kaynaklı olan kardeşlik, özgürlük ve eşitlik hakkındaki ülkeleri tarihte ilk defa kaynağından, bütün insan mahlûklarının ortak ilahi kaynağa sahip olduklarına dair olan inançtan açıkça ayrılmıştır.

Bir Programın ve Eylemin Dış Hatları

İslamî yeniden doğuşu gerçekleştirmeye yönelik mücadelede başlamamız gereken durum bazen acıklıdan da ötedir. Gerçekten de, Müslüman devletlerin hemen hemen hepsi bağımsızlığı mücadele edip kazandılar, fakat çoğu durumda bu bağımsızlık şeklidir. Batıya olan ekonomik ve daha da kötüsü manevî bağımlılık kaldı. Belli sayıdaki Müslüman ülkelerde doğrudan veya dolaylı olarak basın ve eğitim yabancıların elindedir ve onlar ruhları zehirlemeye devam ediyorlar. Daha özel bir belâ ise halkıyla her türlü bağına kaybetmiş olan belli entelektüel sınıf içindeki yerli yabancılarıdır. Bu aydınlar takımı, hem duygusal hem de emelleri bakımından İslamî olan bir halka batılı, gayr-ı İslamî, reçete ve çözümler sunuyorlar ve bu trajik anlaşmazlık sonsuza doğru devam ettirilmektedir. Bazı durumlarda, Batılı saplantısından uyanış başladı, fakat açık bir İslamî konseptin eksikliği nedeniyle o yavaş ve zik-zak olarak ilerlemektedir. Müslüman ülkeler kesin olarak ortak çıkarlar ve ortak düşmanlara sahiptir ve birbirlerine doğal müttefiklerdir. Yine de bununla alakalı bilinç yavaş ilerlemekte ve Müslüman ülkelerin resmî siyaseti üzerinde pratikte etkisizdir. İsrail'le olan çatışmada Arap ülkelerin peş peşe üç defa yenilmeleri ve kısa bir süre evvel Pakistan'ın askerî mağlubiyeti tasvir edilen durumun sadece neticesidir.

Müslüman ülkelerin çoğundaki İslamî kurumlar ve onun yüksek temsilcileri, görevlerini yerine getirmede her türlü bağımsızlığı kaybettiler. Onlar İslamî fikir ve çıkarların savunucuları değil, aksine iktidardaki rejimlerin memurlarıdır. Onlar, İslam hakkında, siyasi iktidarın iradesi istediği kadar konuşurlar ve

109

genel olarak bu iktidara hizmet ederler. Bir ülkede kralın feodal düzenini savunurlar, başka bir ülkede hükümet hutbeleri yazar ve doğal olarak işine gelenleri duyururlar, üçüncüsünde yüksek din memuru olarak hükümetin apaçık gayr-ı İslami olan tedbirlerini savunurlar, dördüncüsünde cahiliye mazisinin kutlanmasını sakın olarak karşılarlar v.s. Müslüman ülkelerin iktidar sahiplerinin çoğunun özel hayatı apaçık gayr-ı İslamidir ve din memurları buna karşı seslerini yükseltme cesaretini gösteremiyorlar. Onların görevi, devlet törenlerinde, devlet başkanlarının sağlığına dua etmektir. İslam dünyasının bugünkü hayatı, İsa a.s.'ın geldiği vakitteki Yahudilerin hayatına benzemektedir. Dinin şekli tarafı yerine getiriliyor fakat dinin ruhu yok olmuştur. Din işleri ülküsüz ve kayıtsız insanların, bazı durumlarda ise meşhur münafıklar ve hatta açık mürtetlerin elindedir.

Gözlemden sonra hüküm verecek olur ve sadece İslamî cepheyi müşahede edecek olursak, kendilerini Müslüman olarak ilan eden kimselerin sayısına nazaran onun da, olmak zorunda olduğundan çok daha zayıf olduğunu fark ederiz. Bu cephe, kendini, bir olan İslam adına onlarca farklı ve çoğu zaman birbirine aykırı programın varlığıyla, tam bir fikir ve eylem uyumsuzluğuyla belli eder. Her önde gelen birey tek başına bir program, partidir ve birbirine tamamen zıt olan şeyler İslam'ın sağlam kaynağına izafe edilmektedir. Toprak reformunu hayata geçirenler ile ona karşı çıkanlar İslam'a dayanmaktadır. Birileri spesifik İslam sosyalizmi hakkında konuşurken, diğerleri İslam adına mutlak şahsî mülkiyeti savunurlar.

Diğerleri yanında, sorunlarla olan karşılaşmalarımızdan başarısızlığımız, her zaman geç kaldığımızda, mücadelemizi sebeplerle değil sonuçlara karşı yaptığımızdaki tespitlerdedir. İsrail ile olan çatışmamızdaki mağlubiyetlerimiz, bizim hastalık sebebi yerine belirtiyeye karşı mücadele ettiğimizizin örneğidir. İsrail adı altındaki zehirli tohum, çoğunun düşündüğünün aksine, İkinci Cihan Harbi sonrasında ekilmiş değildir. Kökler çok daha derinlere uzanır ve en yakını da 1914-1917 arasında yapılan Arap-Türk kardeş savaşında bulunmaktadır. İsrail bu anlaşmazlığın yavrusudur. Bu durumun sonraki eğilimi de ruhların sürekli ze-

110

hirlenmesinde ve sadece şeklini ve vasıtalarını değiştirmiş fakat asta bitmemiş olan haçlı seferindeki Müslümanlara karşı nefretin yaratılmasıdır. Bunun neticesi olarak da İslam ve Müslümanlara zarar vermek gerektiğinde her zaman kolaylıkla bir araya gelecek bir dünya yaratıldı. 1971 yılında, Pakistan'a karşı yapılan ve klasik bir örnek olan askeri saldırı, bir süper gücün doğrudan izin vermesiyle, diğerinin de sessiz izin vermesi ve geri kalan dünyanın da suskun kalmasıyla gerçekleşmiştir. Bugün Müslüman karşıtı olan bu dünyanın kısmîde olsa onların lehine olması için hiçbir şey yapmadık... Böylece her zaman sonuçlara karşı mücadele ederek, sebeplere vakit ayıramaz olduk ve biz her zaman geç kalmaktayız. Haklı olarak soruyoruz: Şu anda dünyanın başka bir yerinde yeni bir, iki, daha fazla Filistin yaratılmıyor mu? Gelecekteki sıkıntılara nasıl zamanında ve etkili bir biçimde karşı koyabiliriz?

Bu soruya cevap verirken diyoruz ki: Düşmandan öğrenelim! Eğer eğitimli ve sinsî düşman, aralarında fikrî ve manevî dezen-formasyon sokarak ve anlaşmazlık ve şüpheler yayarak en kolay bir şekilde Müslümanları zayıflatacağını ve hareketsiz kılacağını kavradıysa o zaman bizim yapacağımız açıkça ortadadır: Sarsılmış olan dini her yerde sağlamlaştıralım, İslama güven inşa edelim, gençliğimizin ruhu için mücadele edelim, yabancıların elinde bulunan eğitim ve basın kuruluşlarını geri alalım, her yerde toplumsal şuur, sorumluluk, birlik ve beraberliği kuralım, saflarımızı her yerde sık tutalım, tek kelimeyle: En güzel ve mümkün olan en geniş ölçüde organize olalım.

Batı dünyasında, biri teknoloji diğeri ahlak alanında olmak üzere, iki süreç paralel olarak devam etmektedir. Süreklilik arz eden teknolojik devrim, batılı insanın eline umulmadık bir güç vermektedir. Aynı zamanda, ruhi dezenformasyon, şüphecilik ve pratik maddecilik sonucu ortaya çıkan genel ahlaksızlık o dünyanın ahlakî temellerinin altını oymakta ve

teknolojinin hızlı gelişmesinin verdiği gücü neredeyse etkisizleştirebilmektedir. Bu durum, İslam dünyasına, yakın gelecekte dengeyi temin etme şansını vermektedir. Dinî ve ahlakî temeller üzerine bina edilmiş

111

olan genç neslin eğitimi, ailenin güçlendirilmesi, alkolün, esrarın ve fuhuşun ortadan kaldırılması, zengin fakat morali bozulmuş Batıya karşı dengenin devamını sağlayacak ahlakî gücü temin edebilir. Daha sonra olması gereken mevcut teknolojinin fethedilmesi, söz konusu dengenin sağlamaştırmasını yapacak, ikinci bir etap sayılır.

Hiç hak etmediğimiz halde bazı gerçekler lehimize ve bize cesaret vermektedir. Onlardan en önemlisi tabîî ki petroldür. Allah, dünya petrol rezervlerinin % 60'ının Yakın ve Orta Doğu'da bulunan Müslüman ülkelerinde bulunmasını (düşman tesadüfen diyor) istemiştir. Bu muazzam gerçek bizim de yardımımız ve katılımımızla mucizeler yapabilir ve daha evvel örneği olmayan bir biçimde dünya tarih akışını değiştirebilecektir. Daha bugün bu alanda, Cezayir, Libya, Suudi Arabistan, Kuveyt, İran ve birkaç küçük Müslüman ülkesi bu kıymetli sıvıdan on milyarı aşan bir meblağı elde ediyorlar, hesaplamalara göre ise bu gelir bu on yıllık sürenin sonunda dört katına çıkacaktır. Amerikalı ekonomistler, petrol üretici ülkelerin bir sonraki on yıllık süre içinde dünyanın en zengin ülkeleri olabilecekleri iddiasındalar ve bu ülkelerin on yıl içindeki gelirleri tüm amerikan sanayisinden fazla olabilir, ya da sadece Suudi Arabistan'ın döviz rezervleri ABD ve ya Japonya'nın döviz rezervlerinden fazla olabilir.

Şaşırtıcı görünüyorsa da, Müslüman dünyasındaki fakirlik ve sefalet sorunları artık geçmişe aittir. Gelecek ise anî zenginleşmenin karmaşık sorunlarıyla karşılaşacaktır. Acaba beraberinde güç ve zehir taşıyan bu "dolar darbesini" karşılamaya psikolojik olarak hazırlıklı mıyız?

Petrol Müslüman dünyası için hem büyük şans hem de aynı zamanda büyük tehlike oluşturmaktadır. O, asırlar boyu ortaya çıkan gerileme açısının kapatılmasına yardımcı olması gereken Allah'ın bir lütfü olabilir. Ancak o aynı zamanda enerjiyi uyuşturan, sahte zenginlik duygusunu veren esrar ve sadece bireyler için değil, bütün halklar için bile rant hayatının psikolojisini yaratan bir etken de olabilir. Allah bizi sınamakta, fakat bu ikilemin sonucu belli değildir. Kur'an diyor ki: "Size ne isabet ederse

112

kendinizdendir". Petrol sadece araçtır ve diğer bütün araçlar gibi o da, ne olduğumuz, ne istediğimiz ve imkânımıza bağlı olarak güç veya zaaf kaynağına dönüşebilir. Zenginlik artı fikirler eşittir yeniden doğuş. Bu durumun komutu açık İslami taraftarlıktır.

Bu zamanda ve bu mekânda pratik olarak İslami taraftarlık ne demektir?

Allah'a güçlü imanla beraber şu demektir:

-Yabancı manevî, fikrî ve siyasî saldırganlığına karşı ve Müslüman ülkelerin şekli ve gerçek bağımsızlıkları için mücadele etmek;

- Bireysel teşebbüsü boğmaksızın, her yerde, eğitim, sanayileşme, toprak reformu ve büyük doğal kaynaklarının millileştirme programlarını desteklemek;

- Kadının yeni, İslami durumu için (harem ve kadının haksızlığa uğramasına karşı), ailenin sağlamaştırılması ve onu tahrip eden bütün faktörlere karşı mücadele etmek;

- Okulların ve iletişim araçlarının İslamlaşmasını hayata geçirmek;

- "Sefaletsiz ve israfsız bir toplum için" parolası ile her yerde sosyal adalet programlarını desteklemek;

- Alkol, pornografi, fuhuş ve yanlış anlaşılabilir özgürlüğe karşı mücadele etmek;

- Şovenizm, ayrımcılık ve farklılıkların öne çıkarılmasına karşı fakat Müslüman halkların birlikteliğine katkıda bulunacak her şey için mücadele etmek.

Bu program için mücadele, her yerde teşkilatlanmış bir hal almalıdır ve inananların en geniş tabakalarını kapsamak zorundadır. İlk Müslümanlar müstesna insanlar idi, fakat onlar organize olmuş mücadelecilerdi de. Çünkü İslam düşünme şekline çok eylem biçimi, felsefeden çok hayat pratiğidir...

Bu ve böyle bir İslam dünyada kendi misyonuna sahip, karşıt siyasal sistemlerin ve ideolojilerin küresel çatışması zamanında, kendisinin, üçüncü ve bağımsız olan konumunu ilan eder. Ancak bu basit bir siyasal katılımsızlık değildir. İslam, dünyada var

113

olan gruplaşmalara basit bir sebepten dolayı fikren katılamaz çünkü onlar, kendi tanımlamalarına göre de gayr-ı İslamîdir. Fakat ayrılmış dünyanın çatışmasından sadece İslam galip gelebilir. Bunun sebebi, söz konusu çatışmanın, iyi ve kötünün, aydınlık ve karanlık arasındaki savaşın sadece İslam için basit bir çatışma olmadığından kaynaklanmaktadır. Aksine, İslam bakışı açısından, bu drama katılan her bir katılımcı bir miktar sapkınlığa olduğu gibi hakikat ve adaletin bir parçasına da sahiptir. Bu çağdaş çatışmaya işte tam da böyle baktığı, ne dini ne de sosyalizmi ret edebildiği hatta kabul etmek zorunda olduğu içindir ki İslam, kaybolamayacak, üstün bir alternatif olarak ortaya çıkar. Çünkü eğer sosyalizm tamamen bir sapkınlık ise, İslam tam bir hakikat olamaz. Kelimenin en geniş anlamında olmak üzere din ve siyaset arasında, sağ ve sol hareketler arasındaki çatışma, kendi doğasından dolayı zafer veya mağlubiyetle sonuçlanamaz - bu basit İslami bir hakikattir. Bu çatışma orta, berabere bir durumda sakinleşecek ve bu İslam'ın dolaylı zaferi demek olacaktır. Kur'an'ın İslam'a tayin etmiş olduğu "arabulucu millet" rolü, bugün de hala güncel kalmaya devam etmektedir. Konuyu kapatalım: İslam yeniden ne ise o olmak zorundadır: Allah adına haksızlığa, cehalete, hastalığa ve pislığe karşı protesto ve mücadele. İslam'ı sadece kendi siyasal hedefleri için kullanan, diğerleri de İslami olan her şeye karşı açıkça savaşan günümüz idarecilerin pratiği sona erdirilmek zorunda. İslam kendi siyasetini

tanımlamak zorundadır. O, kendi mücadelelerini toplamalı ve sağlam sıralarda sıralamak zorundadır. Fikren, sadece İslam'a bağlılık gösteren yeni güçler bulunmak zorundadır. Bu yeni güçler Cezayirliler, Libyalılar, Iraklılar, Afganlılar, Somalililer, Nijeryalılar v.s. gibi çalışmak ve düşünmeyi bırakmak zorundadır. Onların hepsi sadece Müslüman olmak zorundadır. Onların siyaseti Arap, Türk, İran veya Endonezya değil sadece İslami olmak zorundadır. Eğer bunu yapmazlarsa o zaman sadece Tevbe süresindeki tehdidin gerçekleşmesini bekleyebiliriz. "De ki: "Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabalarınız, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret, hoşunuza

114
giden evler size Allah'tan, Peygamberinden ve Allah yolunda savaşmaktan daha sevgili ise, Allah'ın buyruğu gelene kadar bekleyin. Allah fasık kimseleri doğru yola erdirmez!" Şimdiye kadar yaşanan mağlubiyetler yeteri bir ikaz değil midir?

(Haziran, 1972)

"5

KUR'ANI NASIL OKUMALI?

Hayatım boyunca Kur'an'ı defalarca okudum, fakat daha evvel hiç kendime sormamıştım: Kur'an'ı gerçekten nasıl okumalıdır? Sorunuz beni bununla alakalı düşünmeye şevketti ve işte burada sırasıyla bazı düşüncelerimi sunacağım. Her şeyden evvel Kur'an'ın bir bütün olduğunu akılda tutmak gerekir. Tek başına alınmış ve metinden ayrılmış hiçbir ayet tam bir hakikat değil, sadece hakikatin bir parçasıdır. Sadece Kur'an bütün ve eksiksiz hakikattir. Ayetleri tek başına zikretmek kaçınılmaz bir durumdur ancak bu sefer hedefin sınırlılığına dikkat etmek gerekir. Bu mozaikteki duruma benzer. Mozaik içindeki küçük kırmızı ya da siyah taş, ancak kompozisyonun tamamında bir anlam kazanır. Kendi bütünlüklerinden ayrılmış olarak onlar, parçası oldukları resmin görülmesinde çok az ya da hiç katkıda bulunamıyorlar. Açıklamak için bazı örnekler vereceğim.

Kur'an'ın bir ayeti kötülüğe kötülük olarak intikamı farz kılarken (Bakara, 179), başka bir ayet de bağışlamaya davet eder. Veya bir ayet şu şekildedir: "... Allah'ın size helal ettiği temiz şeyleri haram kılmayın..." (Maide, 87), başka bir ayet ise şöyle tavsiyede bulunur: "Kendilerini sınamak için, dünya hayatının süsü olarak bol bol geçimlik verdiğimiz kimselere sakın göz dikme..." (Taha, 131) v.s. Kur'an'ı öylesine okuyan bir kimse, kesinlikle hatalı olarak, burada çelişkilerin söz konusu olduğunu düşünebilir. Aksine bu, Kur'an ve İslam'ı üstün ve benzersiz kaliteli kılan bir durum, ilk bakışta çelişkili görülen taleplerin sentezi söz konusudur. Açıkça Kur'an, sadece birini değil her ikisini de istemektedir. O sadece ceza değil, bağışlamayı da istemektedir (ve tersini). Aynı şekilde o, sadece bu dünyayı değil, ahireti de istemektedir, asla tek birini değil. Haklı da olsalar her zaman sadece ceza veren kimseler tam Müslüman olmazlar çünkü hiç bağışla-

117

mamış olurlar. Fakat her zaman bağışlayan kimseler de, kötülüğü kötülükle def etmemiş olurlar ve Müslüman olmazlar. Müslümanlar sadece her birinin gerçek ölçüsünü bilen kimselerdir.

Ancak ortaya konulan sonuçlar, ayetleri ayrı ayrı okumakla değil, sadece bir bütün olarak Kur'an'dan çıkarmakla mümkündür. Bunun, İslam'ın tam manasını ve onun mesajının özünü anlamaya doğru yavaş yavaş yükselmemiz için tek bir metot olduğunu düşünüyorum.

Kur'an'ı okumadaki ikinci kural şu olabilir: Belli zaman aralıklara riayet ederek Kur'an'ı her zaman tekrar tekrar okuyun. Bu Kur'an'ın katmanlığı olarak da ifade edilebilecek şeyi keşfetmenin yoludur. Her yeni okuma Kur'an'da yeni bir şeyi keşfeder. Tabii ki Kur'an aynı kalmıştır, fakat değişen bir şey vardır: Siz, sizin şahsi şartlarınızı veya yaşadığınız dünya değişmiştir. İşte bu değişimler daha önce fark etmediğiniz katmanları Kur'an'da keşfetmenize imkân sağlar ve daha evvel üstlerinden fark etmesizin geçtiğimiz bazı ayetler şimdi ruhunuzda başka türlü yankı bulmaktadırlar. Herkes bunda kendisi ikna olabilir, ben ise burada kendi tecrübelerimden bazılarını sunacağım.

Çok eskilerde, genç bir insan iken Kur'an'ı okuduğumda, özellikle çalışma, mücadele, adaletle alakalı ayetler üzerinde durduğumu biliyorum. O duruma tanıklık eden ve o zamandan kalma, hadiselerden bir şekilde korunmuş ve bunlara benzer ayetlerle dolu olan küçük bir deftercik vardır. Genç iken zulüme karşı direniş görevi yükleyen ayetten özellikle çok etkilendiğimi iyi hatırlarım. Yani, Kur'an bir yerinde müslüman-mü'minden bahsederken, diğerleri yanında onları şöyle de tarif eder "...Bir haksızlığa uğradıklarında, üstün gelmek için aralarında yardım-laşırlar." Bu ayet Şura suresinin 39. ayetidir. Onu her fırsatta severek nasıl naklettiğimi hatırlarım. Ancak bugün, Allah'a, hayatın rölativitesi hatta geçiciliğe, yani eylemden çok derin düşünmeye yönelik ayetler bana daha fazla cazip geliyor. Kısa bir zaman evvel, Allah'ın, geçici olmayan tek gerçek varlık olduğunu ifade eden ayetin, üzerimde çok özel tesir bıraktığını hatırlarım. "Her şey geçicidir, sadece Rabbinin yüzü baki kalacaktır..." Yani, Allah, yıldızlardan evvel de var olan ve onlardan sonra da var olacak olan Kimsedir. O tek gerçek ve tek realitedir. Annem ve-

118

fat ettiğinde ise, daha acı ruhumda taze iken, şu cümlelerin bulunduğu Kur'an sayfasını severek açardım: "Ey huzur içinde olan can! O, senden, sen de O'ndan hoşnut olarak Rabbine dön! Ey can! İyi kullarımın arasına gir. Cennetime gir." (Fecr suresinin sonu). Bu cümleler her zaman gözyaşlarının dökülmesine sebep oluyorsa da, aynı zamanda en iyi şekilde beni teselli de ediyorlardı. O zaman düşünüyordum: Kendi ölü çocuğuna şahit olması takdir edilen bir insanı hangi en iyi teselli sözcükleri ifade edebilir? Yani Kur'an bazen kanun veya cihat çağrısı, bazen ise bu dünyanın kaçınılmaz musibetlere bir tesellidir. Bazı durumlarda birine bazen de diğerine rastlarız.

Bireyin şahsî şartlarına bağlı olan Kur'an'ın bu değişik "katmanların" veya tonlarının keşfi tarihsel planda, toplum hayatında da geçerlidir. O zaman Kur'an'ın bazı ayetlerinin özel güncelliğinden bahsedebiliriz. Rasizmin (Irkıçılığın) kudurduğu yerlerde insanların ortak kökenine ve dolayısıyla da eşitliğine işaret eden ayetler özel öneme sahip olacaklardır. (Mesela Nisa suresinin ilk ayeti). Dinî zorlama ve zulmün yaşadığı yerlerde ise üç kelimelik "... Dinde zorlama yoktur"... (Bakara, 256) açık-seçik kanunu ön plana çıkarmak zorundadır. Biz Müslümanlar Kur'an ayetleri arasında herhangi bir ayırım yapmayız fakat yabancıların neredeyse ittifakla öne sürdükleri şey, dinî hoşgörü bakımından zikredilen ayetin Kur'an'ın en yüce ayeti olduğudur. Bu manada değerlendirmeyi uzatmak mümkündür, fakat bu, bu kısa makalenin amaçlarını aşar.

Kur'an'ın okunması söz konusu olduğunda, onun özel bir okuma biçimi olan, yani Arapça orijinalinin okunması hakkında da bir şeyler söylemek gerekir. Bazı insanlar, çoğumuzun manasını anlamadığından ötürü, bu çeşit Kur'an okumasını çok değerli olarak görmüyorlar. Bu düşünceye katılmadığımı ifade etmek zorundayım. Burada, yaşadığım ve asla unutamayacağım bir hadiseyi hatırlamadan geçemeyeceğim.

Birkaç sene evvel, İslami yeniden doğuş sorunlarıyla ilgili alakalı olarak düzenlenen bir konferansa katılma fırsatını elde ettim. Avrupa'nın büyük bir şehrinde düzenlenen konferansta, çok sayıda meşhur âlim, dini ve diğer İslami yenilenmeyle alakalı kendi düşüncelerini sunuyorlardı. Çalışmalar her gün, meşhur

119

dünya hafızlarından birinin okuduğu Kur'an'ın birkaç ayetin (aşere) okunmasıyla başlıyor ve sonlandırılıyordu. İnsanların konferans katılımcıların bildirimlerini dikkatle izledikleri halde, yine de kitlenin varlığı (birkaç yüz kişi) hissediliyordu. Bazı kısık sesli konuşmalar, sandalye ve evrak gıcırması v.b. Fakat hafızın Kur'an okumasını başlattığında, her şey yavaş yavaş sakinleşir ve birkaç saniye sonra tam bir sessizlik hâkim olurdu. Okuma esnasında hafızın yaptığı duraklamalarda, başka hiçbir şey duyulmazdı, adeta hiç kimse nefes bile almıyor gibiydi. Bu öyle bir sessizlikti ki insanlar kalplerinin düzgün vuruşlarını duyabiliyorlardı. Bu kaliteli hafızın ağzındaki Kur'an, bazen sessiz ve sakin, bazen ise sizi alıp götürerekmiş gibi gürültülü şelaleye dönüşen akan bir nehre benziyordu. Bu tecrübenin zirvesi, hafızın ayrılık anısına bizi onurlandırmaya karar verdiğinde, konferansın son gününde yaşandı. Bu defa o, uyum ve güzelliğiyle meşhur olan Rahman suresini okudu. Bu tesiri tasvir etmemin mümkün olmadığını düşünüyorum. Bu surenin manasını (nakarat gibi sürekli tekrar edilen ayetler hariç) bilmiyordum, ancak ben ve diğer insanların tamamıyla anladığımızı zan ediyordum. Bu okumaların sonrasında her defa ben kendimi diğerlere ölçsüz bir biçimde daha yakın hissediyordum ve bütün bu insanların birbirlerine şöyle demek istediklerini zannediyordum: Hepimiz kardeş olduğumuzu görmüyor musunuz!

Bu hadiseden sonra, Kur'an'ın orijinal biçiminin beraberce okunması veya dinlenmesi sorusunun değerini bir daha asla sorgulayamam. Bütün gerçek Müslümanlar şöyle yada böyle Kur'an'ı anlıyorlar.

Bu kısa sunumu, Kur'an okunmasının, bilinen ve bilinmeyen ülkelere yolculuk yapmak gibi olduğu düşüncesiyle noktalamak istiyorum. İki insan aynı yoldan geçer, fakat birinin tecrübe ve tesirlerle dolu olarak, diğeri de sanki gözleri kapalı gibiymiş döner. Bu durum, geçtikleri şehir ve manzaralara bağlı değil, onlara bağlıdır. Herkes Kur'an'da kendisinin değeri kadarını bulacaktır.

(Mayıs, 1977)

120

HİCRET HAKKINDA DÜŞÜNCELER

Genelde hicret olarak adlandırdığımız tarihi gerçekler büyük ölçüde bilinmektedir: Allah resulü Muhammed a.s. öncülüğünde küçük Müslüman topluluk Mekke'deki evlerini terk etmek ve uzaktaki Medine'ye göç etmek zorunda kalmıştı. Bu esnada bu topluluk bütün malvarlıklarını bırakmak zorunda kalmış, yanında sadece kendi inancını götürmüştür. Bu Muhammed a.s. risa-letinin 13. yılında, Eylül 632 yılında oldu.

İnsanların hayallerini her zaman coşturan bu hadise, çok sayıda heyecanlı ve ibret verici detaylarla beraber rivayetlerde tasvir edilmiştir. Elbette ki en heyecanlı olanı da, içinde, Muhammed a.s.'ın Ebu Bekir'e söylediği o ünlü " Korkma, Allah bizimledir" sözleri, ağzında bir örümceğin ördüğü ağ ve bir güvercinin yaptığı yuva ile mağara hakkındaki olan kıssadır.

Bugünkü tarihi uzaklığından, XIV. ile XV. asır arasındaki dönemde, bu hadise ve onun sonuçları hakkında yeniden düşündüğümüzde biz bir ikilem içindeyiz: Hicret'in hangi önemini özellikle ön plana çıkarmak gerekir? Bütün bu hadiseler yumağında, en büyük öneme sahip olan şey nedir?

Mesela, İslam'ın gelişimi esnasında bir fikir ve hayatın programı olarak Hicret'in ne anlama geldiği hakkında konuşmak mümkündür. Ve o anda onun, İslam tarihinde 23 sene vahiy süresi içinde en önemli kırılma noktası olduğu hususu her zaman ortaya çıkacaktır. Doğada güneşin doğuşu neyse, İslam tarihindeki Hicret olayı odur. Çünkü her ne kadar tanyeri Mekke'de ortaya çıktıysa da, kendi göz alıcı parlaklığı içinde gün, Medine'de kendini gösterdi. O zamana kadar sadece manevî hareket olan İslam, Hicret'le beraber toplumsal birliğe dönüşerek, toplum, organizasyon, devlet olmaya başladı. Dinin gizemiyle göz göze

121

kalmak veya imanın mavi derinlikleri üzerinde gözlemlenmek isterseniz, Mekke'de nazil olan bazı sureleri dinleyin. Ancak İslam'ı bir kanun bütünü, düzen olarak tanımak isterseniz eğer, o zaman Medine'de nazil olan sureler olmaksızın bunu yapamazsınız. Hicret, Mekke ve Medine arasında bir bağ, bu yolda bir iz, ancak ikisi birden İslam

dediğimiz şeyi yapan bu iki dünyaya gözlem fırsatı sunan yüksek bir tepedir. Bu sebeple Hicret, yeni İslam döneminin ilk evresidir.

Bu, Hicret hakkında, gerçekten hakiki ve reel olan tek düşünce biçimidir. Fakat aynı derecede gerçek ve daha da ibret verici başka bir noktayı da gözlemlenmek mümkündür: Müslümanlar Mekke'yi gerçekten terk etti, fakat aynı zamanda oraya geri de döndü. Daha sekiz sene bile geçmeden onlar galipler olarak Mekke'ye döndüler. Sahte din ve dinsizlik merkezinden onlar, Allah'a gerçek imanın gelecekteki dünya merkezini yarattılar. Müşriklerin baskıları sonucunda Mekke'yi terk ederken onlar manevî olarak güçlü, maddî olarak ise zayıftılar. Mekke'ye döndüklerinde ise artık fiziksel olarak da güçlü idiler. İbret açıktır: Müslümanlar, vahşi hayvanlar gibi takip edilmek için değil, hazırlık yapmak için gidiyorlar. Onlar gidiyor ancak geri de dönüyorlar. Sadece bu gerçek Hicret'tir.

Ancak yine de bu hadise üzerinde ne kadar çok düşünürsek, onun dış, tarihi tarafı değil, onun iç, insanî tarafı o ölçüde dikkatimizi çekmektedir. Onun tarihî çerçeveleri izlerini kaybetmeye, dağılmaya başlıyor, biz ise bu muhteşem sefere katılanların yüzlerini tanımak için büyük gayret sarf ediyoruz.

Bu insanların, Allah'a olan teslimiyeti ve onların din için fedakârlığı, Hicret hakkında hakikî ve en yüce gerçektir.

Burada insan, hadiselerin bu fakir anlatımı yerine İslam için yaşayan cesur bir neslin kıssasını heyecanlı bir biçimde anlatmak için şair olmadığımızdan dolayı üzülebilir. Fakat onsuz da olsa, sorular kendiliğinden fıskırmaktadır: Resulün daveti üzerine, kendileri için değil, din için, evini-barkını terk edip yeni bir yurt arayan bu insanlar kimdi? Onlar nasıldı? Bizden neden o kadar farklıdır? Ve özellikle de onlara kıyasla bizler kimiz?

Bu soruların birçoğuna, özellikle de bu sonuncusuna isteksiz

122

olarak cevap veriyoruz. Cevaplar da genellikle bizim için mağlubiyet vericidir. Eğer onlar Müslüman idiyse, o zaman biz bugün öyle miyiz? Onlar ve bizlerin, İslam'ın aynı büyük ağacına ait olduğumuz söylenebilir mi?

Aynı bizim dediğimiz gibi onlar da "Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in de onun kulu ve resulü olduğuna inanırım" diyorlardı. Biz de onu ifade ediyoruz. Fakat onlar buna inanıyorlardı da. Hayatlarıyla, fedakârlıklarıyla, Hicret'leriyle ve onu takip eden her şeyiyle onlar imanlarını teyit ettiler. Tersine, pasifliğimizle, teslimiyetçiliğimizle, başarının, kariyer, para arkasındaki koşuşturmamızla biz her gün sadece gördüğümüze inandığımızı gösteriyoruz. Onlar, din için ölüyor, dahası onun için yaşıyorlardı. Biz ise çeşitli korkulardan, kalp krizi, trafik kazası, şişmanlık ve stresten ölüyoruz, bugünden yarına da yaşıyoruz. Tek kelimeyle onlar Allah'tan, biz ise insanlardan korkuyoruz. İtiraf etmelisiniz ki fark çok büyüktür. Ve sonuçları da öylesine büyüktür.

Hicret'in sadece en bilinen hikâyelerden biri olduğu, ilk Müslümanların acı ve trajedileriyle karşı karşıya kalan birçoğumuz şu soruyu soracaktır: Her şeye Kadir olan Allah resulünü ve onu takip eden küçük insan topluluğunu neden öyle sınavlara tabi tutmuştur? Daha evvel aşığılamaların her türlüüne katıldılar, sonra üç yıllık boykot ve açlığa maruz kaldılar, şimdi ise şehirlerini ve evlerini terk etmek zorunda kaldılar. Allah - her şeye kadir olduğuna göre- gücünün bir atom parçasıyla müşrikleri ve onların güçlerini yok edebilirdi. Onlara hastalık veya kalplerine zaaf salabilirdi. Şu veya bu şekilde, O'nun ismini büyük aşkla zikreden bu inanan topluluğun önünde bulunan bütün engelleri ortadan kaldırabilir ve o yolun rahat ve düz olmasını sağlayabilirdi. Ancak, her şeye kadir olan bunu yapmadı. Aksine, O, haklarında çok şey dinlediğimiz Müslümanların o ilk küçük topluluğunu bütün o sarsıcı sınavlara tabi tuttu. Neden?

Sadece bir açıklaması vardır. İyi ve her şeye kadir olan Allah, samimi olanları samimi olmayanlardan, doğru olanları doğru olmayanlardan, sağlam müminleri tereddüt içinde olanlardan ayırmak istedi. Tarihi durum öyle bir noktaya geldi ki artık dün-

123

yanın temizlenmesi, değişmesi ve yeni bir biçimde organize edilmesi gerekiyordu. İnsanlar ve onların kurumları tamamen bozulmuştu. Demir sabanı dünya yolculuğuna çıkmalı ve yeni medeniyetin tohumlarının ekilebilmesi için çürümüş ve kokuşmuş şeyleri temizlemeliydi.

Bu görevi kim yerine getirebilirdi? O, herhangi biri olamazdı. Bunu sadece bu misyona layık olacak bir nesil yapabilirdi. Allah böyle bir nesli, Hicret insanlarında, Mekke'de buldu. Dine olan bağlılıkları, her türlü fedakârlığa hazır olmalarıyla onlar bu tarihi görev için hazır olduklarını göstermişlerdi.

Ondan sonra, tarih sahnesinde, zamanın dünyasında meydana gelen o muazzam değişiklikleri burada saymak mümkün değildir. İki büyük ve eski imparatorluk tamamen yok olacak, yeni şehirler ortaya çıkacak, muazzam ahlakî yeniden doğuş takip edecek, insanlar ilmin yeni alanlarını fethedecek, tek kelimeyle, yeni bir medeniyet doğacaktır.

Bu fırsatta öne çıkarılması gereken şey ise bu yeni medeniyetin tohumunun, tâ 622 senesinde dünyaya açılan o küçük Müslüman topluluğu olduğudur; o sırada bütün dünyada ona karşı duracak ve onunla boy ölçüşecek de başka bir topluluğun bulunmadığıdır. Onlar kalplerinde Allah'a olan imanlarını taşıyorlardı. Onların bütün gücü sadece ve sadece bu imanlarında bulunmaktaydı.

Sonunda o bilinen soruyu sormak gerekli midir: Hicret'in mesajları ve ibretleri nasıldır? Bütün ifade edilenlerin yanında yine de gerekiyorsa o zaman cevap verelim: Bu soru ve ikilemin güncelliğidir. Çünkü söz konusu hadiseyi onun özüne indirgeyecek olursak, o eskiden olduğu gibi bugün de güncel olan bir soruya dönüşür. "İslam için mücadele edecek miyim yoksa sadece kendimi mi düşüneceğim? Bir sahabi için gitmek veya kalmak neyse (kalanlar da vardı fakat onlar hakkında tarih konuşmuyor), benim içinde, İslam'ın mı yoksa kendi iyiliğim için mi, kendi çocuklarımın iyiliği mi yoksa dünya çocuklarının iyiliği için mi çalışacağım aynıdır." Yani hepimiz ve her gün Hicret ikilemi önünde

bulunuyoruz. Soru aynıdır, sadece cevaplar farklıdır. İlk Müslümanların yaptığı gibi herkesin kendi önünde ve Allah'ın önünde

124

bu soruya bizzat kendisi cevap vermesi gerekir. Onların cevabını biliyoruz ve ilk Müslümanlar bizim yerimize cevap da veremezler, onu kendimiz yapmamız lazımdır. Ancak onlar büyük ve görmezden gelinemeyecek bir örnek verdiler. O örnek Hicret'tir.

(Mart, 1978)

125

KUR'AN VE İSLAM ŞARTLARI

Genel olarak okuyoruz ki beş büyük dinî görev vardır: Şehadet, namaz, oruç, zekât ve hac. Onlar İslam'ın beş direği olarak da adlandırılırlar veya daha sık - beş İslam şartı. Bunu elifba kitabında da ansiklopedide de buluyoruz. Beş kıtaların her tarafında Müslüman çocuklar böyle öğreniyorlar. Müslümanların ve yaşlıların anlayışı bunun üzerindedir ve İslam'ın ne olduğuna bakılmaksızın, insanların büyük çoğunluğu, ret etse de kabul etse de fark etmeksizin, onun (İslam'ın) şartlarda verildiğini düşünür. Beş şart bilgisinde bizim İslam hakkındaki tüm bilgimiz bulunmaktadır. İslam hakkındaki tüm bilgisizliğimiz de içinde bulunduğu daha az bilinen bir şeydir. Bu makale işte bu bilgisizliğe ithaf edilir. Kur'an'ı okuyun ve şartları öğrenin ve siz, şartların Kur'an'ı yansıtmadığı hususundaki fikirden kendinizi alamazsınız. Şartlar, Kur'an'ın kısaltılmış bir cümlesi olmalıydı, fakat onlar bu değildir. İnsanlar onları İslam'ın tanımlaması olarak bilirler, fakat durum bu değildir.

Bir mantık kitabında, "tanımlama; onunla tanınabilecek ve diğerlerinden farklı olduğunu gösterecek, bir şey ve ya bir kavramın içeriği belirlenen mantıkî bir işlemdir" diye okuyorum. Dahası "tanımlama; şeyin ölçüsüne uygun olmak zorunda, yani ona ne dar ne de çok geniş olmamalı, içinde, sadece ve sadece, kavramın mantıkî kapsamını ve içeriğini belli edecek zorunlu özelliklerini taşımalıdır. Bundan ne daha fazla ne de daha az. Böylece mesela: Kare, kenarları birbirine paralel ve eşit olan bir dörtgendir. Önemli unsurlar: Kenar sayısı (dört), kenarların eşitliği ve aralarındaki açılar (dik). Bu önemli unsurlardan birinin eksik olduğu bir tanımlamada, biz kareyi tanıyamazdık. Bu kare tanımlaması olmazdı.

127

Buna benzer bir durum, şartları ve İslam'ı kıyasladığımızda da meydana gelmektedir. Şartlar, taşıdıkları isim dolayısıyla öyle olmalı iken ve herkesin bunu beklemekte olduğu halde, Kur'an'ın bütün önemli unsurlarını temsil etmemektedir. İslam şartlarının bilinmesi hususunda sahte bir tesir yaratılmaktadır. Hatalı bilgi bilmezlikten daha tehlikelidir çünkü konu hakkında hatalı tasvir yaratmakta ve bilmediğimizi öğrenmek için çabamızı bloke etmektedir. Bugünkü biçimde "şartları" tanımlayan kimdir bilmiyorum, fakat eğer onlar Kur'an'ın ruh ve bütünlüğünü ifade etmiyorlarsa, onu yapan otoritenin ismi çok da önemli değildir. Şartların öğrenilmesi (ezberlenmesi) Kur'an'ı anlayarak okumanın yerini aldı. Kısaltılma metotları çok riskli ve bu sebeple de sorumluluk taşır. Onlar, içlerinde ana fikrinin sakatlanması tehlikesini taşırlar, kendileri ise insanların manevî tembelliğinden destek görmektedirler. Yani, insanlar, kısaltılmış versiyonları, kısalığı, özeti, hazır tanımlamaları severler. Bu durum onları uzun ve zahmetli şahsî araştırmalardan kurtarır. Beş şartını ezberlemek Kur'an'ın bütününe araştırmaktan daha kolaydır. Çok açık ve kesin bir biçimde âdil olma çağrısı, aynı açıklık ve kesinlikle ifade edilen mücadele (cihat) emri, Kur'an'ın çok yerinde zikredilen ve bu sefer iyiliğin sadece namaz ve oruçta değil, çok geniş anlamda, Kur'an'ın ışığında olan "iman edin ve iyilik yapın (salih amel)" şeklindeki çağrılarını nerededirler? Şıklığıyla bütün Kur'an'ı bezemiş olan ve Kur'an'ı okuyan herkesin ruhu içinde ilk ve son etkilenmeyi oluşturan bu iyilik yapma çağrısı, işte bu davet bu şartlar arasında yerini bulabilmiş değildir.

Herkes şu sonuca varıyordu: Namaz kılıyor, oruç tutuyor, malımın % 2,5'ini veriyor ve neticede hacca gidiyorsam (Kabe'yi ziyaret edersem), ben emin bir biçimde her iki dünyanın saadetini garantilemiş oluyorum. Acaba öyle midir? Kitaplarımız, cami kapılarının eşiklerini eskiten fakat ruhları boş olan kimselerin kıs-salarıyla doludur. Maalesef bu kıssaları sadece kötü niyetliler yazmıyor.

Eğer insanlar, yüzyıllarca ve nesilden nesile, ruha, anlayışa ve davranışa şekil veren önder ve sürükleyici düşüncenin sakat,

128

arızalı ve eksik örneğine sahip iseler, sonuçların da aynı şekilde arızalı, eksik ve natamam olması mucize midir?

Kur'an'ın içinden bakarak İslam'ın her şeyden evvel iki şartı vardır: Birincisi - iman etmek, ikincisi de - iyilik yapmaktır. Eğer birisi, söz konusu iyiliğin sadece namaz, oruç ve zekat'la sınırlandırılabilirliğini düşünüyorsa, o kişi, her şeyden evvel kendine karşı büyük bir adaletsizlik ve İslam'a çok kötü hizmet ediyor demektir.

Tabii ki bazıları, itirazımın gerçek manasını anlamadan, adalet, basitlik, karşılıklı yardımlaşma, güzel davranış v.s. hakkındaki o kalın kitabı olan ahlak, İslam etiğini unuttuğumu bana hatırlatacaktır, fakat zaten ahlak, şartlardan farklı olarak ikinci planda değil midir? Yapılacak bir anket, Müslümanların büyük bir çoğunluğunun, şartları bilerek fakat ahlak ve onun hükümlerini bilmeden yaşayıp öldüğünü garantili olarak ortaya koyardı. İşte, tam da ahlakın bazı hükümlerinin "şart" olmaları gerektiği söz konusudur. Bu hükümlerden birisi şüphesiz, Kur'an'ın Allah'a imandan sonra en çok zikrettiği, dünyada iyilik misyonudur.

Kur'an bu çifte çağrısını bütün 23 yıllık nüzülü esnasında, doğrudan gönderilmiş olduğu topluluğun geçtiği bütün durumlarda ısrarla ve yorulmadan tekrar etmeye devam etmektedir. Sadece Bakara suresinde sekiz yerde buldum (ayet.

58, 62, 82, 83,177, 224, 254 ve 277), daha sonra aynı şekilde takip eden surelerde: 3/92, 3/104. 3/180, 4/36, 4/58, 4/124, 4/149» 5/1. 5/3. 5/10, 5/38, 5/51, 5/72, 7/156, 7/198, 9/21, 9/72, 9/113,11/23, 13/22-24, 16/90, 16/97, 17/7. 17/100, 18/30, 18/108, 19/60, 19/97, 20/75, 20/82, 21/73, 21/94, 22/41, 22/50, 22/56, vs.v.s.Bu Kur'an'ın sadece ilk yarısıdır. Devamını, "iman edin ve Salih amel yapın" ilkesini kitabın diğer yarısında da aynı şekilde bulması için okuyucuya bırakıyorum.

İman edip salih amel işlemek -Kur'an'ın sayısız yerinde ve aynı zamanda tüm insanların kalplerinde de yazılı bulunan insan hayatının sarsılmaz bu iki kanunu- her namazdan, oruçtan, sadakadan ve ibadetten daha büyük önceliğe sahiptirler. Ancak onları takip edip saygı duyarsak, yani iman edip salih amel işlersek biz Müslümanız. Onlarsız biz öyle değiliz, Beşvakit ve diğer

129

güzel şeylere rağmen. Çünkü bunlar, bu iki büyük ve basit hükme karşı adeta şeklin içeriğe, fikrin tekniğe, hedefin vasıtaya olan ilişkisi gibidir. Hatta bu şekillerin içerikle, canlı imanla doldurulmuş mu olacağı yoksa boş ve cansız taşlaşmış kabuklar mı olacağına, hakikaten iman edip iyi amel işlediğimize bağlıdır. Bu iki kanun seviyesine yavaş yavaş Kur'an'ın diğer bütün talepleri, emirleri, tavsiyeleri ve yasakları eşitlenebilir. Onların kendileri ise temel, biri diğerine dönüşemez. Çünkü İslam'ın özünü oluşturmaktadırlar. Sadece dinden, onun dışı vurulduğu, teyit edildiği ve kontrol edildiği ameller olmaksızın, İslam yoktur. Ve tersine, sadece iyi amellerden, içinde onların gerçek sebebinin olduğu, onların metafizik öneminin, dünya resminin genelinde onların yerini ve gerekliliğinin görüldüğü iman olmaksızın da İslam yoktur: Allah'ın emri olduğu için iyi amel yapıyor, yasakladığı için de kötülüklerden sakınıyorum. İyi amel işleyerek ben mükemmel olmayan bir dünyanın düzeltilmesine, mükemmelleşti-rilmesine Allah'a yardımcı oluyor, O'nunla işbirliği içinde bulunuyorum. (Bakara, 152). Benim katkım olmaksızın dünyanın bir kısmı ebediyen eksik, bitmemiş, gerçekleşmemiş olarak kalacaktır. Bu sebeple sadece iman edemem, aynı zamanda faal olmak, eylemlerde bulunmak ve çalışmak zorundayım.

Hıristiyanlıktaki sevginin parolası ("Yakınımı, kendini sevdiğin gibi sev"), Hinduizm'deki zulümsüzlük hükmü ("satiyagra-he") veya Marksizm'deki "çalışan halkın iktidarı" veya "ihtiyaca göre paylaşım" (veya ona benzer bir şey) neyse, İslam'da o, "iman etmek ve iyi amel işlemektir." Bu hükümde, birincisi iç davranış, bir bilgi, şuur, kararlılık, dünya ve fezanın iç resmi olan (İman etmek) ve ikincisi (iyi amel işlemek) ise o iman ve şuura uygun davranmak, yani faaliyet, tek kelimeyle imanın dış görünümü, İslam'ın o temel iki direği bulunmaktadır. Biri İslam'a olan aidiyetinin subjektif, diğeri de objektif olan tarafıdır. İslam'a göre insanî ve bu sebeple de İslamî olan her şey son raddede iman etmek ve iyi amel işlemekten oluşmaktadır. İslam'ın bütün iyi niyet sahibi insanları davet ettiği iki hedef bunlardır.

İslam'ın bu tarafını öne çıkarmak neden önemlidir? İnsan namaz kılabilir, oruç tutabilir ve hatta (nispeten zor olan) zekât bi-

130

le verebilir. Fakat yine de boş kalabilir. Tersine, bir insan Kur'an'ın iyilik yapma emrini takip edip de insana dönüşmeden ve de öyle kalmadan olmaz. Çünkü basit bir sebepten dolayı o aynı anda başka bir şey (iyi ve kötü olmak) olamaz. Çünkü namaz hedef değil, araçtır.

Genelde düşünüldüğü gibi inanca olan ana tehlike dinsizlerden gelmemektedir. Hakikî tehlike zayıf, layık olmayan inananlardan gelmektedir. Din, dinsizlikle olan polemik veya mücadelede ortaya çıktı, yaşadı ve ayakta kaldı. İnsanlık kadar eski ve belki de onun kadar kalıcı olan bu karşılaşma, dini ve onun iç hayatını sadece kuvvetlendirebilir, onun sebeplerini temizleyebilir, şuurunu uyanık tutabilir. Burada duruşlar açık, ilişkiler de temizdir. Ancak kurallar, kurumlar, hiyerarşi, poz, söylemler ve kendi kendini yanıltma ile kendini göstermiş olan şekli imanla ne yapacağız? Bazen bu çıplak şekildeki anlam yitirme hadisesi, inanılmaz dereceye kadar yükselir, mesela günde beş defa yıkanmak ve temizlenmek gibi. Doğuda, camide öyle insanlar gördüm ki abdesti öyle rutin bir şekilde alıyorlar ki vücudun yıkanması gereken bütün uzuvlarını yıkamayı biliyor fakat yine de pis kalıyorlar. Şaşırılmış olarak soruyoruz: Bunu nasıl becerebiliyorlar? Bu, suyla dolu bir havuza atlamak ve yine de kuru kalma becerisine eşit bir şey değil midir? Bütün beceri ise yıkamanın ıslak elle mesh etmeye dönüşmesindedir. Temizlik kaybolmuş, sadece semboller kalmıştır. Burada abdestin başına gelenler, İslam'ın bütün veya neredeyse bütün hükümlerinin başına gelmiştir. İslam, boş ve muhtevassız bir ritüele indirgendi. Tabii olarak da, gerçek hayattaki sonuçlar da aynı şekilde yenilgi vericidir.

Bu sebeple de, bana biri "İslam nedir?" diye sorduğu ve özellikle de bunu çocuğum yaptığı zaman cevabım şu olacaktır: İman etmek ve iyi amel işlemektir. Ondandır da namaz, oruç, zekât ve hac hakkında konuşurum ve sonunda da şunu vurgularım, bunlar ibadetlerdir. Eğer senin ruhun Allah'a olan imanla ve davranışların iyilik etmekle doluyorsa onlar İslam'a aittir. Yok eğer bunlar yoksa bu ibadetler diğer bütün boş inançlar gibi anlamsızdırlar.

Söz konusu durum, bütün insanî yorumlara ve uygulamalara

131

rağmen, her zaman yeniden İslam'ın kaynaklarına ve ana kaynak olarak da Kur'an'a neden dönmemiz gerektiğini açıklamaktadır. İslam'da sadece Kur'an tam ve bütün bir hakikattir. O Allah'ın kelimidir. Şartlar insanîdir, çok fazla insanî...

(Eylül, 1978)

132

ALLAH RESULÜ MUHAMMED A.S.

1410 sene evvel bugün İslam'ın habercisi, Peygamberimiz Muhammed a.s. doğdu.

Dünya genelinde milyonlarca Müslüman gibi, burada ona olan hatırayı canlandırmak için toplandık. Bunu tapınmaktan değil sevgiden yapıyoruz çünkü biz Müslümanlar sadece Allah'a taparız.

Özellikle Kur'an'ın da ifade ettiği gibi kendi hayatımız için en güzel numune ve örnek peygamber olduğu için, onun verimli hayatının bazı hadiselerini hatırlamak için bu bir fırsattır.

Peygamberimiz itibarlı fakat fakir olan Kureyş kabilesine mensup Haşim ailesinde doğdu. Şerefli ve zarif bir kadın olan annesi Amine'nin çok erken ölümü hakkında, genç Muham-med'in yetim olarak hayatı hakkında, korumaları altında büyüüp yetiştiği dede Abdülmuttalib'in daha sonra da amcası Ebu Talib'in ona olan sevgisi hakkında çarpıcı kıssaları duymayan Müslüman azdır. Muhammed'in hayatının bu kısmıyla alakalı çocukken dinlediğimiz bu kıssalardan bazı detaylar, gözyaşları-mızın dökülmesine sebep oluyordu ve çoğumuz için bunlar çocukluğumuzun en dikkat çekici hatıraları olarak kalmıştır.

Gençlikte oluşmuş olan bu temel tasavvur üzerine daha sonra çok sayıda başka bilgiler eklendi ve böylece her birimizin hayalinde Allah resulü hakkında elde ettiği, onu nasıl gördüğü ve nasıl hayal ettiği hususundaki tasavvurun tamamlanması gerçekleşmiş oldu. Onu çeşitli durumlarda görüyoruz: Hz. Hatice'nin mutlu ve heyecanlı eşi, Hira tepesinde düşüncelere dalmış bir derviş, Uhud savaşında cesur bir savaşçı, Hudeybiye'de mahir bir diplomat, ölü dostunun mezarı üzerinde gizli gizli ağlayan normal bir insan ve her şeyden evvel, misyonunun dünya

133

için önemine sarsılmaz bir biçimde inandığı için o zamanki bilinen dünyanın dört bir tarafına mesajlar gönderen biri olarak görüyoruz.

Genelde birbirini devre dışı bırakan bütün bu sıfatlar, beceriler ve güçler tek bir insanda, Allah resulü Muhammed a.s. şahsında birleşmiş oldu. Eğer İslam beden ve ruhtan olan ve birbirine karşı güçlerin armonisi ise, o zaman Muhammed a.s.'ın getirdiği ve dünyaya ilan ettiği bu bilimin en mükemmel timsalidir. Kur'an'ın, Muhammed a.s.'ın karakterini bu insanî tarafını sürekli olarak ön plana çıkardığı ve onun sadece bir insan olduğunu her zaman ve yeniden vurguladığı zaman, o peygamberi aşā-ğılammakta, aksine insanı yüceltmektedir. Çünkü - Kur'an'a göre - o ne aziz ne de melektir, Allah'ın yaratılışı içinde en yüksek örneği olan bir insandır. Muhammed a.s. bir insandı - daha evvel ve daha sonra var olanlar arasında en büyük.

Muhammed a.s. güzeldi fakat manken değildi. İyi idi fakat enayi değildi. Cesurdu fakat acımasız değildi. Akıllı idi fakat filozof değildi. Basiretli, fakat hayalperest değildi. Isırcı idi fakat inatçı değildi. Bilge fakat ukala değildi. Bütün bunlar onun şahsında hakikî ölçüde bulundurulacak ve bu üstün insanlıkta Muhammed'in çevreyi fetheden gücünün sırrı bulunmaktaydı. Bir batılı yazar, Muhammed a.s. aleyhinde iftiralarda bulunan kitaplarla polemige girerek - ki böyle kitaplar çok sayıda var - şöyle yazmaktadır: "Bu insanda hakikî kahramanların bir şeyi vardı, yoksa 23 sene boyunca sıkışık bir vaziyette yanında koşuşan ve her zaman çok yakınında bulunarak mücadele eden (savaşan) o vahşi Araplar o ölçüde saygı duymazlardı... 23 sene içinde gelip geçen acımasız ve gerçek sınavlar esnasında örtüsünün söküğünü kendisinin diktiği o insana duyulan saygı gibisi hiç bir taç sahibi Çar'a duyulmuş değildir".

Vahiy hariç, Muhammed a.s.'ın başına gelen hiç bir şey olağanüstü ve insanlık üstü değildi ve öyle olması da gerekmezdi zaten. Çünkü o, burada, yeryüzünde bulunan insanlara, onların oldukları gibi kabul ederek geldi. Aynen bizim gibi o da korku, arzu, acı hissediyordu. Uhud'ta yaralandı. Müslüman ordusu mağlup ve peygamber yaralı olduğu Uhud'ta ki dram, herhalde,

134

Allah'ın kanunlarını (Sünnetullah R.A.) değiştirmedeğini -ki bu kanunlar Müslümanlar için de aynen geçerlidir- Müslümanların da çalışıp mücadele etmeleri gerektiği, hatta başarmak istiyorlarsa eğer akıllı çalışmaları ve mücadele etmeleri gerektiğini bize göstermektedir. Allah, çalışmaksızın ve mücadele etmeksizin elde edebilecekleri, sadece onlara mahsus bir şey hazırlamış değildi. Bu Uhud'un sadece mesajı ve ibreti değildir, bu aynı zamanda bütün İslam'ın ve Allah resulünün hayatının da mesajıdır. Yani Muhammed a.s.'ın hayatı beşeri idi. Ancak bu kelimenin en iyi anlamında beşeri idi.

Muhammed a.s. büyüüp çalışma gücüne kavuştuğu anda hemen faydalı bir iş aramaya başladı. Parası yoktu ve bu konuda dedesi de yardımcı olamıyordu. Bu sebeple amcasının deve ve koyunlarını olatmaya karar verdi ve bazı komşularına da sürülerine bakmak için hazır olduğunu söyledi. Bu dedikoduya sebep oldu. Bazı zengin akrabaları buna karşı çıktı çünkü bu onların şanını zedeliyordu çünkü sürü bekçiliği köle ve fakir kızların işiydi. Fakat Muhammed a.s. engellenmeye izin vermedi. İşini zevk alarak yapmaya devam etti çünkü bu çocukluğunu hatırlatıyordu ve onu istediği kadar düşünebildiği ve gözlem yapabildiği tabiata yaklaşıyordu.

Muhammed a.s. hayatının bu detayını zikrediyoruz çünkü bu bize, Muhammed a.s karakterinin önemli bir çizgisi hakkında bilgi vermektedir. Yani, o kibirden ve sahte onurdan tamamen özgürdü. Kavramlar ve eşya içinde hakikati ve özü seviyordu. Ölene dek de böyle kaldı. Yaşlandığı ve zaferi elde ettiği, halkının lideri ile bütün Arabistan'ın tartışmasız hâkimi olduğunda, özünde, Mekke civarındaki ovalarda sürüler güden fakir bir çoban iken olduğu, aynı insan olarak kaldı. O zaman da onun evi en mütevazı evlerden, onun yemeği ise çoğu zaman arpa ekmeği ve bir avuç hurma idi. Kendi mütevazı örtüsünün ve yırtık ayakkabısının söküğünü kendi elleriyle diker, aynı zamanda da devlet işlerini yürütürdü. Bütün bunları bildikten sonra bu insanı sevmemek mümkün müdür!

Muhammed a.s. her sene, Ramazan ayı boyunca yalnızlık ve inzivaya çekilmeyi, o ayı ibadet ve tüm zamanlarda gerçek in-

135

sanların ruhlarını meşgul eden: "Ben neyim?" İnsanların feza dedikleri şey bu sonsuz alan nedir? Hayat nedir? Neden ölüyoruz? Neye inanmalıyız? Ne yapmam gerekir?" gibi o büyük meseleler hakkındaki düşüncelerle geçirmeyi adet edinmişti. "Ne Hira tepesinin sert kayaları ne de karanlık kum çölleri cevap vermiyordu.. Parlak mavi yıldızlarla bezenmiş olan gök de cevap vermiyordu. Hiçbir cevap yoktu. Sadece o insanın kendi ruhunun ve Allah'ın ilhamının buna cevapları vardı." Bir yazar ve peygamberimize büyük saygısı olan biri, vahiy öncesinde Muhammed a.s.'ın ruhi durumunu böyle tasvir ediyordu.

Bildiğimiz gibi bu soruların cevabını Muhammed a.s. bir Ramazan gecesinde, onun iç dramının zirvesinde olduğu bir durumda iken aldı. "İkra bismi Rabbike...", Allah ona merhamet etti, onun ruhunu nur kapladı ve o ruhunun uzun zaman boyunca aradığını bir anda algıladı (bildi). Vahiy o zamandan başlayarak hayatının geri kalan 23 yıllık süresi içinde hep devam etti, ancak en önemli, en belirleyici şey olan ve insanın yalnız olmadığı, Allah'ın var olduğu ve dünyayı idare ettiği meselesi, Hira tepesinde sadece tek bir anda çözüme kavuştu. Bunu takip eden her şey sadece en önemli şey olan bir hakikatin açılımı idi, çünkü Allah ve insan arasındaki ilişkilerle alakalı olan bu temel hakikat ile beraber bu aynı zamanda, insan ile insan arasındaki ilişkileri düzenlemek zorunda olan başka hakikatin de açılımıydı. Muhammed o zaman kırk yaşındaydı.

Bu ilk vahiyden sonra, ikilem içinde ve son derece heyecanlanmış olarak Muhammed a.s. kendi sadık arkadaşı olan Hatice'ye nasıl gittiği ve ona nasıl sırrı açıkladığı, onun da nasıl cesaret verdiği, desteklediği ve ilk tabî- Müslüman olduğu bilinen bir şeydir. Bu tespitten bizim türümüzün kadın kısmının çok önemli haklı ve gururlu olarak kendileri için çok olumlu sonuçlar çıkarabileceği gibi, burada peygamberin bir insan olarak açığa çıkan bir özelliğinin detayı da vardır. Yani yıllar sonra iyi Hatice'nin çoktan ahirete göçmüş olduğu sırada, Muhammed a.s. genç ve güzel eşi olan Ayşe, Muhammed'in ilk eşine olan ve açıkça görülebilen aziz hatırasına olan bağlılığına karşı, ona, biraz da kıskanarak, şu sözlerle hitap etti: "Ben Hatice'den daha iyi değil miyim; o dul ve yaşlı idi cazibesini kaybetmiş biriydi;

136

onu sevdiğinden beni daha fazla seviyorsun değil mi?" "Hayır Vallahi," cevabını verdi Muhammed a.s., "hiç kimsenin istemediği bir zamanda o bana inandı. O sırada bütün dünyada benim sadece tek bir dostum vardı, o da oydu". Bu büyük kadının zür-riyeti de ona karşı nankör olmadı ve onu onurlu bir lakap olan "Umul müslimin" - bütün Müslümanların anası- ile ödüllendirdi.

İlk heyecandan sonra ona verilen misyonu algılayıp kabul et-tiğinde artık Muhammed a.s. 'ı durdurabilecek her hangi bir güç ve engel yoktu. Yeni din, bütün taşıdığıyla beraber, sadece inançta, kültürlerde ve adetlerde değil, aile ve toplumsal ilişkilerde de genel bir devrim manasına geliyordu. İşte buradan, kendi tebaasının hem bedenleri hem de ruhlarının tartışmasız olarak

hâkim olan kabile aristokrasisi nefretle dolu bir direnç ve putlara olan Sahte inanç ile her şeye kadir olan Allah arasındaki ölüm kalım mücadelesi de bundan kaynaklanmaktadır. Bir defasında, iyi kalpli amcası olan Ebu Talib'in, Muhammed'in hayatı için endişe ederek onu çağırıp s^u teklifte bulunduğu rivayet edilmiştir: Her şey hakkında susması, kendine güvenmesi, o zamanki adet-

V%\% "g^rt^ . SÛtaA.e.SÂVttVN kovurrvakla yükümlü olduğu içi" de M.eU-

İİ (t ">*:;)• i)»*} ao}oo}oz}Dİ)(ud>rw3WSS) İCİD keDÛİSİDE

« i III8K

.«» cvrt\tm«>Y tgeT inanmış olsaydı o zaman değen tartışmaya açılmayacak ve her türlü çıkar, hesap, sebep, hatta hayat ve ölüm dışında bulunan şeylerin var olduğunu anlardı. Allah vardır ve biz onun mahlûklarıyız - diğer bütün sebeplerin aciz kaldığı temel, basit, her türlü başka hakikatin öncesinde ve üstünde olan hakikat işte budur. Ebu Talip ve Muhammed a.s. arasındaki bu karşılaşmada çok derin sembolik anlamlar vardır. Ebu Talip iyi ve anlayışlı bir insandı. Muhammed a.s. ise metanet içinde o düzeni yavaş yavaş değiştirmektedir.

Bu inancın gücüyle Muhammed a.s. ve ona tabi olan küçük

137

onu sevdiğinden beni daha fazla seviyorsun değil mi?" "Hayır Vallahi," cevabını verdi Muhammed a.s., "hiç kimsenin istemediği bir zamanda o bana inandı. O sırada bütün dünyada benim sadece tek bir dostum vardı, o da oydu". Bu büyük kadının zür-riyeti de ona karşı nankör olmadı ve onu onurlu bir lakap olan "Umul müslimin" - bütün Müslümanların anası- ile ödüllendirdi.

İlk heyecandan sonra ona verilen misyonu algılayıp kabul ettiğinde artık Muhammed a.s.'ı durdurabilecek her hangi bir güç ve engel yoktu. Yeni din, bütün taşıdığıyla beraber, sadece inançta, kültürlerde ve adetlerde değil, aile ve toplumsal ilişkilerde de genel bir devrim manasına geliyordu. İşte buradan, kendi tebaasının hem bedenleri hem de ruhlarının tartışmasız olarak hâkim olan kabile aristokrasisi nefretle dolu bir direnç ve putlara olan sahte inanç ile her şeye kadir olan Allah arasındaki ölüm kalım mücadelesi de bundan kaynaklanmaktadır. Bir defasında, iyi kalpli amcası olan Ebu Talib'in, Muhammed'in hayatı için endişe ederek onu çağırıp şu teklifte bulunduğu rivayet edilmiştir: Her şey hakkında susması, kendine güvenmesi, o zamanki adetlere göre sülalesinin korumakla yükümlü olduğu için de Mekke'nin kudret sahibi ileri gelenlerini kızdırmaması için kendisine ricada bulunmuştu. Muhammed a.s. şöyle cevap verdi: "Güneşi sağ , ayı da sol elime verseniz dahi ben misyonumdan vazgeçmem".

Bu kararlı sözler Ebu Talib'i mağlup etti. O, Muhammed'i korumayı bıraktı, ancak onu anlayamadı. Onu anlayamamıştı çünkü iman etmemişti. Eğer inanmış olsaydı o zaman değeri tartışmaya açılmayacak ve her türlü çıkar, hesap, sebep,

hatta hayat ve ölüm dışında bulunan şeylerin var olduğunu anlardı. Allah vardır ve biz onun mahlûklarıyız - diğer bütün sebeplerin aciz kaldığı temel, basit, her türlü başka hakikatin öncesinde ve üstünde olan hakikat işte budur. Ebu Talip ve Muhammed a.s. arasındaki bu karşılaşmada çok derin sembolik anlamlar vardır. Ebu Talip iyi ve anlayışlı bir insandı. Muhammed de öyle idi ancak her şeyden evvel mümindir. Bundan dolayı Ebu Talip, var olan durumun tarafındadır, Muhammed a.s. ise metanet içinde o düzeni yavaş yavaş değiştirmektedir.

Bu inancın gücüyle Muhammed a.s. ve ona tabi olan küçük

137

bir grup, tabi tutuldukları her türlü sınav ve denemeyi atlatacaklardır. İlk Mekke'de aşağılama ve hakaretler, daha sonra Şa-ab'ta boykot ve açlık, Medine'ye sürgün ve Bedir ve Uhud'ta kanlı savaşlar. Bu küçük topluluğun her hareketi, hakikî fikirle yönlendirildiği, gerçek yerde ve zamanda meydana geldiği için tarihin bir sayfasını oluşturdu. Avrupa'da bir yazar şöyle yazacaktır: " Bu, Arap halkı için karanlıktan aydınlığa bir doğuş manasına geliyordu. Arabistan ancak bununla canlandı. Ezelden beri kendi çöllerinde bilinmez olarak sürekli gezip dolaşan bu fakir çoban halkına, onların inanabileceği bir kelimeyle Gök'ten bir kahraman gönderilmiş oldu - peygamber ve bakınız: Bilinmeyen ne varsa bütün dünya artık tanımış oldu, küçük olan ne varsa da dünya büyüklüğüne kadar büyüdü. Sadece bir asır sonra Arabistan'ın bir tarafı İspanya'da diğer tarafı da Hindistan'da oldu. Cesaret ve dâhilerin parlaklığıyla parlayarak Arabistan uzun zaman boyunca dünyanın büyük bir kısmı üzerine aydınlık saçmaktadır. Din büyük, hayat vericidir. Bir halkın tarihi verimli olmaya başladı, halk inanmaya başlayınca da ruhu yüceltir. O Araplar, o insan Muhammed ve o bir asır - o, kara, acılı bir kumdan dünyaya düşen bir kıvılcım- sadece bir kıvılcım gibi değil midir?"

Yazar açıkça dedi ki: Araplar için İslam'ın kabulü bir doğuş, karanlıktan aydınlığa doğru bir doğuş ve tarihe girişti. Bu kanunun diğer yarısı da şöyledir: İslam'ın terk edilmesi karanlığa dönüş ve tarih sahnesinden inıştır. Bu kanunun sadece Araplar için değil, aynı zamanda ve apaçık olarak Türkler, İranlılar, Berberler ve İslam dairesi içindeki diğer halklar için de geçerli olduğuna tarih tanıklık yapar. O kanun bugün de geçerlidir.

Böylece bu kısa bildirinin sonunda, bugün mevlidi kutlayarak, aslında biz sadece bir insanın doğuşunu değil, bir halkın, çok sayıdaki halkın ve nihayet bir büyük medeniyetin doğuşunu kutluyoruz.

Bu kutlu günün büyüklüğü ve gerçek önemi işte buradadır. Teşekkür ederim!

(Ocak, 1981)

138

İSLAM VE MÜSLÜMAN HALKLARIN MİLLÎ VE SOSYAL KURTULUŞ İÇİN MÜCADELELERİ

I

İslam hakkında çok farklı düşünülür ve yazılır fakat bir şey hakkında tam bir ittifak vardır: İslam'ın her şeyi kapsamaması. Yani hem insanın şahsî felsefesini hem de cemaatte bulunmayı is-tekmekteki gayretini, tek kelimeyle hayatın bütününe kapsamaktadır. Bu noktada, onun heyecanlı taraftarları, kayıtsız ana-listler ve rahatsız edilen tenkitçiler aynı ölçüde buluşmaktadırlar. Tabii ki bu satırların yazarı da aynı düşünceyi paylaşmaktadır. Aslında işte bu sebeple, Müslümanların kurtuluş mücadelesinde İslam'ın rolünden bahsetmek mümkündür.

Bu mücadelenin, siyasî (özgürlük mücadelesi), kültürel (kimlik mücadelesi) ve sosyal olarak üç tarafı vardı. En kısa hatlarıyla tabii ki, bir makalenin kapsamının izin verdiği ölçüde, her birini değerlendirmeye niyetimiz vardır. İkinci Dünya Savaşı bittiğinde, dünya haritasında sadece dört bağımsız Müslüman ülkesi vardı. Onlar, Türkiye, Afganistan, Suudi Arabistan ve Yemen'di. . Bugün (1981 yılında) kırktan fazla vardır. Bu büyük tarihi devrim, dünya sonuçlarına göre asırmızda en önemli olanlardan biri, İslam Dünyasının Avrupa tarafından kuşatılması olarak da tarif edebileceğimiz sadece dış sonuç veya nihaî neticedir. Sadece XIX. ve XX. asır boyunca (daha doğrusu 1798 senesindeki Hollanda'nın Hindistan işgalinden 1979 senesindeki Sovyetlerin Afganistan işgaline kadar) üstünlüklerini sağlamaya çalışan Avrupa sömürgeci güçler ile özgürlüklerini müdafaa eden Müslüman halklar arasında 60'tan fazla büyük veya küçük savaş tespit edilmiştir. Bu savaşların çoğu mağlubiyetle sonuçlandı, ancak bir bütün olarak savaş, nihaî olarak galiba zaferle bitmiş oldu.

139

Daha evvel tarihte görülmemiş olan bu kuşatmaya direnen güçler hangisidir ve hangi fikirlerden ilham alıyorlardı?

Her türlü objektif tarihi araştırma kesin bir sonuca ulaştırmaktadır: Onlar Müslüman güçlerdi ve o güç de İslam'dı. Ve sadece bu değil. Müslüman dünyasında, eskiden de bugün de, onun adına ve yardımıyla halk kitlelerini harekete geçirebilmek ve herhangi hakikî bir değişimi gerçekleştirebilmek için tek fikir İslam'dı.

Konuya uzak olanlar için bu sonuç beklenmeyen olabilir. Bunun sebebi de, söz konusu hakikate yönelik, Müslüman ülkelerin çoğunda hâkim olan gayr-ı İslamî ve laik yapılanmaların perdeleme faaliyetidir. Müslüman toplumlarının bu önemli çelişkisi hakkında, daha fazla şey söylemek maksadıyla yeniden döneceğiz.

XIX. asrın başından bugünkü Afganistan'daki olana kadar Müslüman ülkelerindeki hemen hemen bütün savaşlar, cihat, İslam adına kutsal savaş olarak yürütülmüştür.

Hollandalılara karşı olan savaşın (1825-1830) lideri Prens Di-ponegoro (batıda adlandırıldığı gibi Endonezyalı prens Hamlet) gönüllüleri çağırırken, bu gönüllülerin çoğu köylerdeki ulema ve ya din öğretmenleri idi. Tam 16 sene süren (1821'de başladı) Sumatra'daki meşhur "Padri- savaşı"nı Müslüman uleması başlattı ve onunla adını da aldı (Hollandalılar Müslüman ulemasını "Padri" olarak adlandırmıştı). Java'daki Tjirebon isyanının liderleri İslami Kadiri tarikatının mensuplarıydı. 1927 senesinde, Su-matra'nın batı yakasındaki son isyanın öncüleri de yine ulema idi. 1912 senesinde ve kısa süre içinde 2 milyondan fazla üyeye ulaşan Endonezya İslami hareketi, Sarekat İslam (İslam Birliği)

kuruldu. Aynı sene, temeli dinî olduğu kadar sömürge karşıtı da olan Muhammediye hareketi tesis edildi. Jong İslamieten Bong (Genç Müslüman Birliği) hareketinden, gelecekte Endonezya bağımsızlığını kazanan çok sayıda lider çıkacaktır. Bu hareketlerden seküler ırkçılığın ayrılması çok daha sonra gerçekleşecektir. (1930 ila 1940 yılları arasında).

Fransız sömürgecilere karşı sürdürülen yorucu 15 yıllık savaştan sonra Cezayir'deki Abdülkadir'in hareketi (1932-1847), radikal İslami hareketti (Abdülkadir'in babası murabıt ve Ceza-

140 yir'deki Kadiri tarikatının ileri gelenlerindendi). Abdülkadir'in kendisi de işgalcilere karşı sürdürdüğü savaşın ne Cezayirli, ne de Arap olduğunu, aksine İslami olduğunu her zaman beyan etmiştir.

Cezayir'in bugünkü yeşil-beyaz renkli bayrağı aslında bu efsanevi savaşçının bayrağıydı. Aynıını alarak Cezayirliiler aslında kendilerinin yürüttükleri bağımsızlık savaşı ile 140 sene evvelinde yürütülen dinî savaş arasında açık devamlılığı vurgulamak istediler.

Bugünkü savaşın olduğu gibi, ilk Afganistan savaşının dini motifleri (1839-1842) şüphe götürmez niteliktedir. O zamandan kalma resmî bir rapordan şu özellikli tespiti rastlıyoruz: "bize karşı birleşmiş durumda ve aynı zamanda hem millî hem dinî özelliği bulunan bir savaşta Afganistan halkının tümünün topyekûn düşmanlığıyla karşı karşıya kaldık." (Alastair Horm'un A Savage War of Peace'deki bilgileri). Aynı raporu, neredeyse kelimesi kelimesine, bugünkü Afganistan'dan bir Sovyet subayı da gönderebilir. (Kısa bir süre evvel "Politika" gazetesinin muhabiri Pakistan'daki Afgan mülteci kamplarını ziyaret ettiğinde, isyan ve ülkelerini terk etmelerinin sebebi ne olduğu sorusuna, neredeyse istisnasız aynı cevabı alıyordu: "Afganistan'ın Sovyet işgali ülkenin İslamî özelliğini tehlikeye düşürmektedir" - "Politika, 4.12.1981).

Sudan'daki Mehdi isyanı ve onu takip eden her şey (General Gordon'un mağlubiyeti, Mehdi Devletinin kurulması, 1881-1898 dönemi) çağdaş bir yazarın sözlerine göre "başından sonuna kadar İslamî eylemden başka hiçbir şey değildi".2' Hakikatte buna benzer 20'den fazla isyan hareketi oldu. Onların sonuncusu olan, 1927 senesindeki Darfur'daki hareketi bir sufi derviş yönetti.

Somali'deki İslam âlimi ve Salihî tarikatı mensubu olan Muhammed Abdullah'ın cihadı 20 sene sürdü (nihayet 1920 senesinde bastırılabilirdi). Bu insanın kurduğu devlet şeriata dayalıydı.

Şanlı Şamil, Kafkasya'daki Rus işgalcilere karşı tam 25 sene

2- Godfrey Janssen, Millitant islam, Pam Boks, London, 1979, s. 101.

141

direnış gösterdi. Nihayet yenilmiş olarak geri çekildi ve Mekke'de vefat etti. Bu İslam mücahidinin kahraman mücadelesini Lesley Blanche The Sabus of Paradise adlı eserinde mükemmel tasvir etti.

Libya'da 1912 senesinden 1932 senesine kadar kesintisiz olarak İtalyan işgalcilere karşı yürütülen mücadelenin manevî önderleri, gerçekte, sûfi tarikatların zenginliği olan Sünusiler'di. İkinci dünya savaşı sonrasında Libya Devleti Sünusilerin önderliğinde kurulduğunda, herhalde o, tarihte, dinî bir tarikat tarafından kurulan tek devlet idi. Gaddafi'nin gelmesiyle bu devletin stili değişmiş oldu, ancak Sünusi özelliği değişmedi.

Fas'ın bağımsızlığı için mücadele eden savaşçılara da büyük bir İslami örnek ilham veriyordu. Bu Rif in cömert lideri olan efsanevî Abdütkerim idi. 1921 senesindeki isyandan sonra o İslam (Fas veya Arap değil) Cumhuriyeti'ni ilan eder. Hatta bugünkü İran-İrak savaşında bile her iki taraf, halklarına, İslam için savaştıklarını söylerler. Savaşta ölenler şehit olarak ilan edilmekte ve ön plana çıkarılmış askerî törenlerle toprağa verilmektedir. Tabii ki burada sadece bir taraf samimidir, ancak bu durum sonucu değiştirmemektedir. Hatta daha sonra Türkiye'de Mustafa Kemal bile, kurtuluş savaşı esnasında, kendi Anadolu savaşılarına, İslam'ın kurtuluş mücadelesinin söz konusu olduğunu söylüyordu. Bütün büyük muharebeler, M.Kemal'in kendisinin de katıldığı dinî müsamerelerle başlardı.

Sadece dört ülkede direniş temelinde İslamî güçler yoktu. Onlar Tunus, Lübnan, Suriye ve bugün Filistin. Ancak bu ülkelerden homojen Müslüman nüfus çoğunluğa sahip sadece Tunus'tur. Suriye'de çok sayıda mezhep grubu var, Lübnan ise karışık bir ülkedir. Aynı durum Filistin için de geçerlidir (ortak Müs-lüman-Hıristiyan-Yahudi devleti konsepti).

Belli bazı ikilemlere sebep olan ve görünüşte bizim tezimize aykırı da görünen, ulemanın Pakistan fikrine karşı olan rezervinin aslında, Müslüman Birliğinin İngiltere'ye karşı olan aşırı bağımlılık gibi görünen şüphesinden kaynaklandığını göz önüne alırsak kolay anlaşılacaktır. Bu çekincenin haklı olduğu daha sonra ortaya çıkmıştır. Bizzat (batı yanlısı) laiklik taraftarı olan

142

güçlü akım sebebiyle Birlik, sürekli istikrarsızlık sebebi olan, Pakistan'ı İslam Cumhuriyeti olarak ortaya çıkarma gayretinde tamamen aciz görüldü. Pakistan'da otuz seneden fazla netice edilmeksizin sürdürülen İslam Anayasası için mücadele, neredeyse bütün İslam ülkelerin siyasi bağımsızlıklarını elde ettikten sonraki durumunu çok açık bir biçimde göstermektedir. Bu, halkları her şeyiyle beraber bir İslam cumhuriyeti istediği fakat batıda eğitim görmüş, yabancılaşmış üst tabaka kesiminin -batı ya da doğu kaynaklı fark etmez- yerli olmayan ülkü ve reçete dayattığı, bir çeşit pat durumudur. Müslüman halklar bu defa tehlikede olan kimlikleri ve yerli yabancılara karşı yeniden mücadele etmek zorundadırlar. Fakat bu mesele bizim bir sonraki yazımızı ilgilendirmektedir.

II

Kısa bir süre evvel Cezayir'de yaptıkları protesto gösterilerinde Müslüman öğrenciler sık rastlanmayan "Eğer Fransız olmamız gerekiyorsa bu iki milyon öldürülmüş insan olmadan da olabiliriz" parolasını dile getirmişlerdi. Bu parola o kadar açıktır ki hiçbir açıklamaya ihtiyaç duymamaktadır. Halk bir şey hissettiği fakat dile getiremediği vakit gençlik bunun en doğru sözünü bulur. Bu söz "uzaklaşmak için vakit bulamadı", o, halkın bağrında, hala kalbinin yakınındadır. Müslüman ülkelerindeki sıradan insanların, geniş kitlelerin İslam'la "emzirilmiş" oldukları söylenir. Bu daha çok pejoratif (aşağılayıcı) manada kullanılmaktadır. Her neyse bu tam bir hakikattir. Basit olarak İslam, sıradan insanların düşündüğü, yaşadığı ve hissettiğinin biçimidir. Burada İslam inanç ve kanaattan çok hayatın kendisi, adeta doğanın bir parçasıdır. Bu, geçici sapmalarına rağmen Müslüman dünyasında yeniden işleri düzene koyacak, her zaman gözden kaçırılmayacak bir gerçektir

Her şeyden evvel bu gerçek, bu dünyadaki elit kesiminin, kanun da diyebileceğimiz bir şeye maruz bırakarak, pozisyonunu tanımlamakta: Söz konusu elit ne kadar halkçı ise o kadar İslamidir.

Doğası gereği elitist olan cinsellik hareketleri, az sayıdaki is-
143

tisnalar hariç, ilk İslamî özgürleştirme temellerinden ayrılmakla ortaya çıktı. Şekli bağımsızlığa kavuşulduğu andan itibaren kurtuluş hareketlerinin temelinde karşıt olan bu iki unsur birbirine karşı gelmeye başladı ve klasik bölünmüş toplumun görüntüsüne kavuşana dek, aydınların bir tarafa, halkın ise aralarındaki bağı kopmuş, hakikî iletişim olmaksızın, aşılmaz uçurumla ayrıldığı duruma kavuştu.

"Elit" ile halk arasında ayrışma başka taraflarda da mevcuttur ancak bu manada İslam dünyasında olan hadiseler tarihte neredeyse benzeri olmayan bir şeydir. Çeşitli şekiller ve farklı derecelerde ortaya çıkmasına rağmen hadisenin kendisi genel bir öneme sahiptir.'3' Eski Pakistan başkanının Eyüp Khan, "Toplumumuz çok sayıda karşıtlıkla parçalanmış, onlardan en önemlisi ise toplumun eğitilmiş kesimini geleneksel..."den ayırmış olmalıdır diye yazar.14' Bir Avrupalı ise aynı kanaattedir: "Pakistan'ın geçmişte ve şimdi maruz kaldığı bütün sıkıntıların sebebi Pakistan liderleri ile halk kitlelerinin istediği derin uyumsuzluk olmuştur.'5' Batı yanlısı "elit gruplardan" bahsederken Pakistan'ın eski eğitim bakanı I.A. Quereshi, onların, "halk hayatının her türlü çeşidini boğan eğitim, ekonomi, kamu kurum ve davranışlar sisteminin dayattığını söyler. Her şey, batılı hayat tarzı ile özdeşleşen ilerleme adına yapıldı. Her türlü sefaletin mimarı olan, ülkelerini derin aşağılık kompleksine sürükleyen ve aynı derecede onların düşünce ve eylemini dumura uğratan bu eliti iktidardan uzaklaştırmadan Müslüman halklar kendi kimliğine giden yolu bulamazlar.'"6'

Neden bu böyledir? Bu durum neden ortaya çıktı ve Müslüman toplumlar bu bölünmüşlüğe neden son vermezler?

İki temel sebep vardır.

İlki, sömürgeci iktidarı devretmek zorunda kaldıktan son-

3- Bu olay bizde de görüldü. "Müslümanların yaptığı gibi, aydınlarının öylesine kolay bir biçimde halkını terk eden Avrupalı başka bir halk yoktur." / 1970 senesinde yapılan bir polemikte Kasım Sulyevic'.

4- Ejub Khan, Friends not Masters, OUP, Nev York, 1967, S. 98.

5- Godfrey Jansen, s. 135

6- I.A. Quereshi, İslam and the West, A. Ganhar, London, 1978, s. 213.

144

ra bu iktidarı, kendi manevi talebelerine, yabancılaşmış batı yanlısı aydınlarına teslim etti. İkincisi, çok daha önemli sebep ise sömürgeci efendilerinden devralınan, bağımsızlığa kavuşmuş bir millete yapılan tüm zamanların en büyük ve en hain tarihî saldırısı olan eğitim sisteminde yatmaktadır. Müslüman dünyasında bulunan çeşitli Fransız, Amerikan ve İngiliz kolejleri devasa "danay hediyeleri"7' (Kaz'ın geleceği yerden tavuk esirgenmez misali -R.A-) olarak ortaya çıktı. Yunan hebriyar olarak adı geçer. Satrançta daha iyi bir figürü elde etmek için daha basit olanı feda etmek manasına gelir.)

Bu iki etken karşılıklı bağımlılık içinde faaliyet gösterir. İktidarda bulunan yabancılaşmış elit var olan eğitim sistem sayesinde sürekli olarak yeniden üretilmektedir. O, bu sistemde kendi "türünün devamlılığının" enstrümanını buldu. Bunun yanında büyülenmiş bir daire yaratılmaktadır: Sorunu görebilmeleri için insanlar eğitilmelidir. Eğitildikleri taktirde ise artık sorunu görmez olurlar veya gerektiği gibi görmezler. Durum, sonsuza dek devam etmekle tehdit etmektedir.

Şüphesiz bu, Müslüman halklarının tehdit altında bulunan kimlik için başarı elde edilebilmesi yolunda, İslam hareketlerinin kendilerine koyduğu hedeflerinin başında var olan eğitim sisteminin değiştirilmesi arzusunun sebebidir. Verilen kanaatler çok sert görülebilir. Bu sebeple iki batılı yetkili yazarın düşüncesini görelim:

H.A.R.Gibb: "Çeşitli borçlar perdesi altında kendine yer bulmaya çalışan batılı kültür değerlere yönelik İslam'ın iç tepkilerinin önemi gerçekçidir. Her şey, Batının istilası karşısında İslam toplumunun kendi değerlerini ve kültür geleneklerini koruyabilecek yeteneğine sahip olup olamayacağına bağlıdır. Eğer bunda başarılı olmazsa, bu taktirde o, az veya çok, çeşitli ülkelere ve dillere has olan tali özelliklere sahip batılı toplumunun iyi bir kopyası ve bir İslam toplumu olarak kaybolmuş olur."8'

G.H Jansen: "Batının istila taktiği, gerek tamamen parçala-

7- Danay hediyeleri açıklaması olacak.

8- H.A.R. Gibb, The Reaction in the Middle East Against Western Culture, s. 324.

145

mak gerekse görmezden gelerek yerli eğitim sistemini yok etmekte ve yerine mümkün olan en az ölçüdeki batılı eğitimi, hem de Avrupalı dillerde koymak ve böylece toplumda ayrışma meydana getirerek kendi kültür mirasına tamamen yabancılaşmış durumda olan bir elit takımını yaratmak olmuştur."9

Açıkladığımız sebeplerden dolayı, durum yabancılar gittikten sonra da devam etmiştir. İktidarı elinde tutan kesimler bu durumu değiştirmek için acele etmediler ve eğer bir şey yapıldıysa da halkların sürekli baskısı altında ve bu baskıların gücüne bağlı olarak yaptılar.

Mesela Endonezya'da bu asrın başından beri (XX. asır. R.A) iki paralel eğitim sistemi vardır; Arkasında Müslüman, halk kaynaklı, Sarakat İslam ve Muhammediya gibi iki büyük kitlesel hareketin olduğu ve diğeri, hükümetin desteklediği batı tarzında ve Hollandalılardan miras kalan. Suriye'de milli eğitim sistemi içinde kısmen entegre olmuş özel, genelde misyoner okullar vardı, fakat bu sistem dinî okulları kapsamıyordu. Onlar sistemin dışında kaldı. Cezayir'de bağımsızlıktan on beş sene sonra üç ayrı eğitim sistemi vardı: Katolik Kilisesi'nin yürüttüğü yabancı olan, yerli ve batı tarzında ve Din İşleri Bakanlığı'nın sorumluluğunda bulunan İslamî olan.

Ancak 1976 senesinde bütün bu üç sistemin birleşmesi gerçekleşti fakat bu durumun şekli tarafidir. Eğitim meselesinin özü - ders verilmesinin Arapçalaşması-, kısa bir süre evvel meydana gelen öğrenci protestolarının (resmî olarak "köktendinci" olarak adlandırılan) da sebebi olan çok yavaş ilerlemektedir.

Kuzey Afrika'da (Tunus, Cezayir, Fas) akut bir sorun olan okullar ve kamu işlerindeki Arapçalaşmayı samimî ve gerçek olarak sadece Müslümanlar savunmaktadır. Laikçilerde bu popülaritesi yüzünden kullanılan sadece seçim öncesi ileri sürülen ve hemen sonra da unutilan bir paroladır. Böylece geri kalan dünya için anlaşılabilir olan, bürokrasi hatta Devlet Başkanı'nın millete, eski işgalcilerin diliyle hitap etmeleri gibi paradokslar ortaya çıkar.

9- G.H. lansen, s. 108.

146

Bu manada sol hareketler katıyen bir istisna değildir. Meşhur Fas'tı solcu lider olan Mehdi ben Barka (hanedan karşıtı, Fransa'da belli olmayan şartlar altında katledildi) bunu "batı kültürüne karşı pencerelerin açılması" olarak açıklayarak Fas okullarında Fransızca eğitim verilmesini savunmaktaydı. Elbette o var olan yerli İslam kültürünün varlığını ve bizzat Arapçanın bunun "penceresi" olduğunu bile görmemekteydi.(10)

Bu yabancılaşmış yapıların halk üzerindeki kontrollerininin devam etmeleri yönündeki gerçekler nedir?

Onların hakikî güçleri nedir?

İslam hareketlerinin dayanağı halktır. Seküler olanı ise (genelde iktidarda olan) orduya dayanmaktadır. Onların gücü burada büyük ve geçicidir.

Eğer son zaferin halka ait olduğu hakikati varsa o zaman İslam da bu dünyada zafere ulaşacaktır.

III

Son yıllarda bununla alakalı çok konuşulduğu ve kitaplar yazıldığı halde İslamî ekonomi sistemi olarak adlandırılabilir, evvelden ve sonsuza dek tespit edilmiş bir üretim ve paylaşma sistemi yoktur. Ancak doğrudan Kur'an'a dayalı olan, bir kısım toplumsal ve ekonomik özelliği olan ve böylece Müslümanlar için kayıtsız şartsız bir öneme sahip olan belli sayıda kuralları vardır. Bu kurallar arasında şüphesiz en büyük paya sahip olan kısım, toplumun daha zengin kesiminin daha fakir ve zayıf kesimine bakması ile alakalı olarak tespit edilmiş görevdir. Zekât kurumuyla tespit edilmiş olan bu kural "İslam'ın dördüncü direği" olarak bilinmektedir. Mülkle alakalı olarak açıkça iki aşırılık devre dışı bırakılmıştır: Roma hukuku bağlamındaki mutlak şahsî mülk anlayışı (ius utendi et abutendi) ve tam kamulaştırma (kolektivizasyon), ilki Kur'an'ın açık emirlerle, diğeri onun dolaylı fakat apaçık tespitlerle sabittir. Eğer buna kesin faiz yasa-

10- Fransız (ve Cezayir) Komünist Partisi, Cezayir kurtuluş savaşını desteklemedikleri bilinen bir şeydir.

147

ğını da ilave edecek olursak o zaman, pratiği çok "çivilemeyen", içinde bulunan kenarlarda İslamî kriterlerini aynı derecede yerine getirecek çok sayıda ekonomik ve toplumsal sisteminin kombinasyonları olan, sabit ancak çok kapsayıcı prensipler şemasını görürüz. Bu metnin bağlamında ön plana çıkarılması gereken şey, İslam'ın, hiçbir zaman var olan durumun muhafaza edilmesi taraftarı olmadığıdır. Değişim isteyenler onu (İslami) işaret ediyorlardı. İslam, başlangıcından beri buydu. Durumu basitleştirmek isteyenler İslam hadisesini şehir fukarasının Mekke aristokrasisine karşı sınıfsal bir hareketi olarak gördüler. Bu tespit elbette yanlıştır ancak karakteristiktir. İlk İslamî gurup olan Hariciler (657. senesinde ortaya çıktı) meşhur olan cumhuriyetçilik ve feodalizme son verilmesi şeklindeki iki taleplerini Kur'an'a dayandırmıştır. Yakın tarih, karakteristik örnekler vermektedir. Sudan'da zikredilen Mehdi Devleti (isyanın bastırılması sonucunda yıkılan, geçen asrın sonu, XIX. asır sonu) kendi programında "zengin ve fakirlerin eşit hale getirilmesi" talebi vardı. (Bakınız: W.S. Trimmingham: The Influence of İslam upon Africa, Longmans, London, 1973, s.155). "Müslüman Kardeşler" hareketinin sosyal ve ekonomik programı tam manasıyla devrimcidir. Onlar toprak reformu, sendika organizasyonu ve doğal kaynaklarının millileştirilmesini öngörür. (Refah içinde yaşayan elit tabaka bu grubu "tepkisel" olarak adlandırır).

Bu değerlendirmede en taze ve en dikkat çekici örnek olarak bugünkü İran gözden kaçırılmaz. Titiz değerlendirmesi ile İslam hukukçuları meclisinden çıkan kararlar sonucunda bankaların millileştirilmesi, maden ocakları, demir-çelik, otomobil, gıda ve ecza sanayilerinin sigortalanması yapıldı. Toprak reformu hakkındaki kanun ise şimdi getirilmektedir. Bu muazzam değişimleri (Biz Avrupalıların dediği gibi "yapısal") İran'da Marx adına değil, Kur'an adına ve neredeyse dirençsiz olarak gerçekleştirilmiştir (Halkın Mücahitleri Örgütüyle var olan çatışmanın bu

değişikliklerle alakası yoktur, yani çatışma sınıfsal değildir). Burada sıradan halk, devrimin sağlam bir dayanağıdır ve yine bu özde hiçbir "sınıfsal" sebep mevcut değildir. İslam'a bağlılık derecesi söz konusudur. Sıradan halk büyük ölçüde bağlıdır, üst

148

tabakalar ise hem İslam'a hem de onun devrimine yabancılaşmışlardır.

Bu sunumlar kaçınılmaz olarak "İslam Sosyalizmi" denilen meseleyi dayatmaktadır. Az evvel ortaya koyduğumuz hadiseler, reel olmasa da ihtimal olarak, İslam Sosyalizmi adını haklı kılar mı? Bu hadiseler hakkındaki şimdi elde ettiğimiz bilgilere nazaran, bu sorunun cevabının olumsuz olmak zorunda olduğunu düşünüyoruz. Dışarıda görülen -çok önemli de olsa - bazı uygulamalara bakarak herhangi bir eşitleme veya benzeşme yapılması için hem İslam hem de Sosyalizm çok fazla geniş ve karmaşık sistemlerdir. Bu iki farklı sistemin arkasında iki farklı felsefenin var olduğunu akıldan tutmak gerekir.

İslam bir dindir ve böylece her şeyde Allah'tan yani vicdandan hareket etmektedir. Sosyalizmin her çeşidi ise tam tersi bir hareket noktasından başlar ve başlamak zorundadır. Hiçbir din toplumun birey üzerindeki tahakkümünü kabul etmez ve tam da bu öncelik sosyalizmin temelinde vardır. Her din insan yaratılışı ile alakalı kendi "gök hadisesi" versiyonuna sahiptir, sosyalizmin ise Darwin ve devrimi vardır. Din, hayatı iyi ve kötünün dramı olarak, sosyalizm ise ihtiyaçların karşılanması olarak görünür. Din ahlakî, sosyalizm sınıfsal kriterleri savunur. Din, özgürlük, insanîyet ve insan haklarına ağırlık verir, sosyalizm ise öncelikle düzen, ilerleme ve sosyal hakları savunur. Din için en yüce değer insan onur ve şerefidir, sosyalizm için ise sosyal güvencedir. Din anne ve aile taraftarıdır, sosyalizm onların ters değerinde bulunan kreşler ve toplumsal eğitim taraftarıdır. İnsanı yetiştirmek (mükemmelleştirmek) ayrı, toplumu düzenlemek ayrı şeydir, v.s.v.s. Farklılıklar öz itibarıyla ve karşılaştırmak için neredeyse hiçbir yer yoktur.

Yine de bu eşyanın sadece teorik kısmıdır, hayat ise, karşıtlıkların bir araya getirilmesi konusunda ulaşılmaz yeteneği ile bilinir. İnsanın kendisi de teorik olarak imkânsız değil midir? Acaba gelecekte hayat, İslam ve sosyalizm arasında yapıcı bir karşılaşmanın gerçekleşmesi ve bir çeşit dinsel, İslamî sosyalizmin gerçekleştirilmesi için bir yöntem bulacak mıdır? Bilmiyoruz. Tarih sadece geriye doğru bakıldığında mantıklı ve "öngörü-

149

lü"dür, hakikatte ise o, imkânsızın sürekli olarak gerçekleşmesi hakkında bir hikâyedir.

Bizim tahmin etme yeteneğimiz yoktur. Bize, geleceğin "gerçekleşmesi"ni beklemek ve onu o zaman açıklamak kaldı. Belki bugün bazı imkânsızlıklar o zaman tam mümkün hale gelmiş olur.

(Aralık, 1981)

150

İSLÂM DEKLARASYONU

(MÜSLÜMAN HALKLARIN VE MÜSLÜMANLARIN İSLAMLAŞMASINA DAİR BİR PROGRAM)

HEDEFİMİZ: Müslümanların İslamlaşması SLOGANIMIZ: İnanmak ve mücadele etmek

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Bugün kamuoyuna sunduğumuz bildiri, yabancılara ve şüphe içinde olanlara, İslam'ın şu veya bu sistemin, şu veya bu düşünce grubunun üzerindeki üstünlüğünü ispatlayacak bir metin değildir.

Bildiri, hangi tarafta olduklarını apaçık bir biçimde kalplerinde hisseden ve nereye ait olduklarını bilen Müslümanlara yöneliktir. Bu gibi insanlar için bu bildiri, onların sevgisi ve aidiyetinin ne gibi görevler yüklediği hakkında gerekli sonuçların çıkarılması için bir çağrıdır.

Bütün Müslüman âlemi bir değişim ve kaynama durumunda bulunmaktadır. Bu değişimlerin yapacakları ilk yukarıya doğru çıkışından sonra, bu dünyanın görünümünü nasıl olursa olsun bir şey kesindir: Bu âlem artık XX. asrın ilk yarısındaki dünya olmayacaktır. Sükunet ve pasiflik devresi ebedî olarak geçmiştir.

Bu hareket ve değişim anından, özellikle güçlü Batılı ve Doğulu yabancılar, herkes istifade etmeye çalışmaktadır. Orduları yerine onlar şimdi düşünce ve sermayelerini benimsetmektedirler ve bu yeni tesir biçimi ile yine aynı hedefe varmak istemektedirler: Müslümanlar arasındaki varlıklarını teminat altına almak, Müslüman halkların siyasi ve maddi bağımlılığını ve manevi güçsüzlüğünü devam ettirmek.

Çin, Rusya ve Batılı ülkeler, Müslüman âleminin neresinde hâkim olacakları hususunda mücadele etmektedirler. Onların

153

kavgası boşunadır. İslam dünyası onlara değil, Müslüman halklara aittir.

Çünkü coğrafi olarak birinci mevkide, muazzam doğal kaynaklara ve 700 milyonluk bir nüfusa sahip, çok büyük siyasi ve kültürel geleneklerin mirasçısı ve canlı İslam düşüncesinin taşıyıcısı olan bir dünya, uzun zaman boyunca kiracı olarak kalamaz. Bu anormal duruma son verecek yeni Müslüman neslin önüne engel olabilecek bir güç yoktur.

Bu inançla biz, Müslümanların İslam dünyasının kaderini ele almaya karar verdiklerini ve o dünyayı kendi düşüncelerine göre tanzim edeceklerini, dost ve düşmanlarımıza ilan ediyoruz.

Bu manada deklarasyon tamamen yeni sayılabilecek fikirler ihtiva etmemektedir. O, değişik taraflarda duyulan ve hemen hemen bütün Müslüman âleminde umumi ehemmiyeti olan çeşitli düşüncelerin sentezidir. Ancak onun yeniliği, düşünce ve plan safhasından, söz konusu düşüncelerin gerçekleşmesi için organize edilmiş eyleme geçilmesini istemesindedir.

Yeni hedefler için mücadele bugün başlamış değildir. Aksine, bu mücadelenin tarihi, kendi şehitlerini, kurban ve mezalim dolu sayfalarını gördü. Fakat bu durum, cahiliyyenin güçlü taraftarlarıyla karşılaşan önde gelen bireylerin veya küçük grupların fedakârlığı idi. Ancak, sorunların ve zorlukların büyüklüğü milyonların tam teşekküllü eylemini gerektirmektedir.

Mesajımızı İslam için canını veren arkadaşlarımıza ithaf ediyoruz.

Saraybosna, 1970 Cemaziye'l Evvel, 1390

154

Müslüman halkların, aynı yerde devr-i daim yapmaktan, bağımlılıktan, fakirlikten ve geri kalmışlıktan kurtulmalarını istiyor muyuz?

Yeniden ve emin adımlarla şerefle ve aydınlık yolunda, kendi kaderlerinin sahibi olmalarını istiyor muyuz?

Ahlaklılığın, dahiliğin ve cesaretin kaynaklarının bütün gücüyle yeniden fıskırmasını istiyor muyuz?

0 zaman bu hedefe götüren yolu açık bir şekilde işaret edelim:

İslam'ın bireysel, ailevi ve toplumsal hayatımızın tüm alanlarında İslam düşüncesinin yenilenmesi ve Endonezya'dan Fas'a kadar tek bir İslam birliğini gerçekleştirmek.

Bu hedef uzak ve ihtimal haricinde görülebilir, ancak imkân dairesinde bulunduğu için gerçektir. Aksine her bir gayr-ı İslamî program çok yakın ve hedefin yanında görülebilir; ancak o, İslam âlemi için tam bir ütopyadır, çünkü imkânsız dairesinde bulunmaktadır.

Tarih apaçık bir tespiti göstermektedir: Müslüman halkların hülyasını heyecanlandıracak ve onlar arasında gerekli olan disiplin, ilham ve enerjiyi gerçekleştirecek tek düşünce İslam'dır. 1950'li yıllarda sadece birkaç bin hakiki Müslüman mücahidi İngiltere'yi Süveyş kanalından çekilmeye zorladı, Arap ırkçı rejimlerinin müttefik orduları ise İsrail'e karşı üçüncü defa savaşı kaybetmektedirler. İslam ülkesi olarak Türkiye dünyaya hâkim idi. İslami kabul eden halk ve birey, kabulden sonra, başka herhangi bir ideali için yaşaması ve ölmesi mümkün değildir. Bir Müslümanın adı ne olursa olsun herhangi bir kral ve hükümdar, bir milliyeti, partiyi yüceltmek ve ona benzer bir şey uğruna kendini

155

feda etmesi düşünülemez. Zira en güçlü İslamî bilinçaltı düşüncesine göre o burada, bir çeşit putperestlik ve Allahsızlık fark eder. Müslüman ancak Allah adıyla ve İslam'ın yücelmesi adına ölebilir, yahut savaş alanından kaçabilir.

Onun için, gerileme ve pasif devreleri aslında İslamî alternatifin yokluğu veya bu yokuşa tırmanmak için Müslüman âleminin hazır olmayışıdır. Onlar, İslam'ın Müslümanlar üzerindeki manevi tekelinin olumsuz tezahürüdür.

Bu durumu Allahın takdiri olarak kabul ederek biz, açıkça iddia ediyoruz ki, Müslüman dünya İslamsız ve İslam'a karşı olarak yenilenemez. İslam, İslam'ın insana dair, insanın dünyadaki yeri, insan hayatının hedefi ve insan -Allah ilişkileri ve insan- insan ilişkileri hakkındaki tavrı, Müslüman halkların durumunun iyileştirilmesi yolunda her hakikî eylemin ebedi ve değiştirilemez ahlakî, felsefî, fikrî ve siyasî temeli olarak kalmaktadır.

Alternatif apaçıktır, ya İslamî yenilenmeye doğru hareket veya pasiflik ve gerileme. Müslüman halklar için üçüncü ihtimal yoktur.

156

I.

MUHAFAZAKÂR VE MODERNİSTLER

İnsanı sadece terbiye etmekle kalmayan aynı zamanda dünyaya nizam verme yeteneği olan İslam, kendi kabulleri doğrultusunda, İslamî yenilenme fikrine, her zaman iki tip insan tarafından karşı çıkmaktadır: Muhafazakârlar eski reçeteleri, moder-nistler ise başkasına ait (yabancı) reçeteleri istemektedirler. Birinciler İslam'ı geçmişe çekmekte, ikinciler ise ona yabancı bir gelecek hazırlamaktadırlar.

Aralarında mevcut olan büyük farklılıklara rağmen bu iki grup insanın ortak tarafları vardır. Her ikisi de Avrupalıların anladığı manada İslam'ı sadece din (religion) olarak görmektedirler. Mantık ve dil inceliklerine yönelik belli eksiklikleri ve İslam'ın özü, onun tarihte ve dünyadaki rolü hakkındaki anlama kabili-yetsizliği, bir sebepten dolayı tamamen yanlış olarak, onların İslam dinini religion olarak tercüme etmelerini sağlamaktadır.

İnsanın varlığı ve görevi hakkındaki temel gerçeklerinin tekrarlanması manasına geliyorsa da, İslamın bir şey hakkındaki yaklaşımı tamamen yenidir. Din ve ilmin, ahlak ve siyasetin, emel (ideal) ve çıkarların ittifakının sağlanmasındaki talebidir. Zahirî ve Batınî dünyanın varlığını tanıyarak İslam, bu iki dünya arasında bulunan uçurumun köprü vazifesini, insanın yaptığını göstermektedir. Bu ittifak ve birlik olmadan religion geriliğe (her türlü verimli hayatın reddedilmesi), ilim ise ateizme doğru çekmektedir.

İslam sadece religion'dur noktasından hareketle muhafazakârlar, İslam'ın dış dünyaya nizam vermemesi gerektiğini, ilericiler ise bunu yapamayacağını düşünmektedirler. Pratikte sonuç aynıdır.

157

MÜSLÜMAN HALKLARIN GERİ KALMIŞLIĞI

Müslüman dünyasında muhafazakâr düşüncesinin, tek olmasa da, en büyük temsilcileri şeyh ve hocaların kesimidir. Onlar, İslam'ın "İslam'da ruhbanîyet yoktur", şeklindeki açık düsturuma rağmen, kendilerini ayrı bir sınıf gibi organize ettiler ve İslam'ın yorumlanmasını tekellerine alarak kendilerini Kur'an-ı Kerim ile insanlar arasında aracı olarak konumlandırıdılar. Din adamı olarak onlar ilahiyatçıydılar, ilahiyatçı olarak onlar dogmatiklerdir ve din bir defa ve ebedi olarak verildiğine göre, onların düşüncesine göre aynı din bir kere ve ebedi olarak yorumlanmıştır. Bu sebeple de en iyisi her şeyi, bin küsur sene öncesinde tarif edildiği gibi bırakmaktır. Statükocuların bu kaçınılmaz mantığına göre,

ilahiyatçılar her yeni şeyin amansız düşmanıdır. Dünya gelişimi içinde ortaya çıkan yeni durumların düzenlenmesi ve Kur'an-ı Kerim'in hükümlerini hayata geçirmek amacıyla şeriatın yeniden ve tekrar yapılması, dinin bütünlüğüne yönelik saldırı olarak tanımlanmaktadır. Belki burada İslam'a karşı bir sevgi duygusu vardır, ancak bu patolojik, gerici ve dar ufka sahip insanların sevgisidir ve henüz canlı olan İslam düşüncesini boğan bu gibi insanların sarılışından başka bir şey değildir.

Ancak İslamın, ilahiyatçıların elinde kapalı bir kitap olarak kaldığını düşünmek yanlıştır. Hâlâ bilime karşı çok kapalı ve tasavvufa (misticizm) karşı ise çok açık olan ilahiyat, bu kitabın (İslam) içine İslam ilmine aykırı çok sayıda irrasyonel ve hatta boş inançların girmesine izin vermiştir. İlahiyatın (teoloji) doğasını iyi bilenler onun misticizme neden diremediğini, hatta bu şekilde burada neden dini düşüncesinin zenginleştiğinin sanıldığını iyi anlarlar. Tarih boyunca, dinler arasında en temiz ve en mükemmel olan Kur'an'ın monoteizmi, tedricen kompromite (sulandırılmış) edilmiş, pratikte ise dinî ticaretin iğrenç şekilleri ortaya çıkmıştır. Kendilerini din koruyucusu ve yorumcusu sanan kimseler, her halükarda çok güzel ve kârlı olarak, dinden meslek yaptılar ve hiçbir vicdani rahatsızlık duymadan dinin hayata geçirilmeyişini kabul ettiler.

Böylece ilahiyatçılar yanlış yerde yanlış insanlar oldular. Ve İslam dünyasının uyanış emareleri gösterdiği şu günlerde bu kesim, bu âlemin her türlü sert ve karanlık göstergelerinin temsil-

158

çileri oldu. Bu kesim, İslam dünyasına baskı yapan sıkıntılarla başa çıkılması için herhangi bir yapıcı adım atma hususunda yetenek gösterememiştir. Sözde ilericiler, batıcılar, modernistler ve kendilerini daha nasıl adlandıran kimseler, onlar bütün İslam dünyasında tam bir felaketi temsil etmektedirler, zira çok sayıdadırlar ve özellikle hükümet, eğitim ve kamu hayatının tümünde çok etkilidirler. İslam'ı hocalar ve muhafazakârlarda görerek -başkalarını da buna inandırarak- modernistler bu düşünceyi temsil eden her şeye cephe almaktadırlar. Bu kendi kendini reformist ilan eden kimseleri, genelde utanmaları gereken şeylerle gurur duyduklarından tanırız. Genelde onlar; "babasının oğlu", Avrupa'da eğitim görmüş ve oradan zengin Batı'ya karşı büyük eziklik, ait oldukları geri kalmış ve fakir ortama karşı ise çarpıcı üstünlük (kibirli) duygularıyla dönmüşlerdir. İslamî terbiye, halkla manevi ve ahlakî bağ olmaksızın onlar çok hızlı bir şekilde temel ölçütleri kaybederler ve yerli kanaatleri, adet ve inançların tahrip edilmesi, yerlerine ise yabancılara ait olanların ikame edilmesiyle, topraklarında bir gecede, aşırı hayranlık duydukları Amerika'yı yaratacaklarını (kuruntusuna saplanmaktadırlar) sanmaktadırlar. Standart yerine onlar standart kültürünü getirirler, o dünyanın imkanlarını geliştirmek yerine onlar hevâ ve heveslerini geliştirirler ve böylece rüşvet, ikelliğin ve ahlakî kaosun (kargaşa) yolunu açarlar. Onlar, batının gücünün, nasıl yaşadığında değil, nasıl çalıştığında bulunduğunu anlayamamaktadırlar. Batının gücü modada, allahsızlıkta, gece kulüplerinde ve ahaksız gençlikte değil, batılı insanların hayranlık bırakan çalışkanlık, ısrarlı gayretleri ve sorumluluklarında yatmaktadır.

Bizim en büyük felaketimiz batıcılarımızın kullandıkları yabancı reçeteleri kullanmalarında değil, bu reçeteleri nasıl kullanacaklarını bilmediklerinde -daha doğrusu- bu esnada iyiye yönelik yeterince güçlü duygu geliştiremediklerinde yatmaktadır. Onlar faydalı mamul yerine, aksine medenî sürecin zararlı ve boğucu yarı mamullerini aldılar.

Bizim batıcıların evlerine getirdikleri değer bakımından şüpheli aksesuarlar arasında, genelde çeşitli "revolusyonel" (devrim gibi) fikirler, programlar, reformlar ve "bütün sorunları çö-

159

zen" benzer "kurtarıcı doktrinler" bulunur. Bu "reformlar" arasında inanılmaz ufuksuzluk ve uydurma örnekler vardır.

Bir asırdan fazladır ki batı medeniyeti dışında bulunan bir çok halk için, söz konusu medeniyetle tespit edilecek ilişkilerin sorunu ortada durmaktadır. Bu karşılaşma esnasında tamamen red tavrını mı koymalı, dikkatli uyum sağlama veya bu medeniyetin bütün unsurlarını sorgulamaksızın ve seçmeksizin kabul etmeli mi? Birçok milletin zafer veya trajedisi, onların bu kader sorusuna nasıl cevap verdiklerinde yatmaktadır.

Öyle reformlar vardır ki içinden bir milletin bilgeliği ortaya çıkarken, diğer taraftan ihanetlerin en büyüğünü barındıranlarda vardır. Yakın tarihimizde Japonya ve Türkiye örnekleri bu hususta klasik durum arz ederler.

XIX. asrın sonu ve XX. asrın başında bu iki ülke benzer ve kıyaslanabilir durum arz ediyorlardı. İkisi de eski imparatorluk, kendine ait yapıları ve tarih içinde kendi yerleri belli olan ülkelerdi. İkisi de gelişmişlik bakımından birbirine yakın ve hem imtiyaz hem de yük olabilecek muhteşem tarihe sahip idiler. Tek kelimeyle bu ikili gelecek için hemen hemen aynı fırsatlara sahipti.

Ondan sonra iki ülkede de bilinen reformlar gerçekleşti. Başkasının değil, kendi hayatını yaşamak için Japonya ilerlemeyi ve geleneği birleştirmeye çalıştı. Türkiye ile alakalı olarak, onun modernistleri tam tersi bir yol seçmişlerdi. Bugün Türkiye üçüncü sınıf bir ülke, Japonya ise dünya milletlerin zirvesine çıkmıştır.

Yazı meselesinde Japon ve Türk reformistlerin gösterdikleri tavırdaki anlayış farkı, başka konulara nazaran, belki en açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Basitliği ve sadece 28 harfli olan arap yazısı, (Osmanlıca) bu özellikleri sebebiyle dünyanın en mükemmel ve yaygın yazısıdır, Japonya kendi Latinlerin (Romalılar) teklifini reddeder. O bütün reformlardan sonra ancak 46 işaret yanında 880 Çin ideogram (anlamı belirten işaret) olarak tespit edilen ve karmaşık (komplike) olan kendi yazısını korur. Bugün Japonya'da okuma-yazması olmayan bulunmamaktadır, Türkiye'de ise -harf inkılabından 40 sene sonra- nüfusun yarısın-

160

dan fazlası ümmidir. Bu durum bir sonuçtur ve bu konuda âmâ olanlar dahi görmeye başlamalıdır.

Sadece bu değil. Çok kısa bir süre sonra, yalnızca basit tescil aracı olan yazının sorun olmadığı anlaşıldı. Gerçek sebepler, sonra da sonuçlar, hakikatte çok daha derin ve önemli idi. Bütün medeniyetlerin özü ve ilerlemesi, yok edilmesi ve inkâr edilmesine değil, devam ettirmesine bağlıdır. Yazı, milletin tarihteki devamını sağlar ve "akılda tutma" şeklindedir. Arap harflerinin kaldırılmasıyla Türkiye için, yazıda korunan geçmişin bütün nimeti kaybolmuş oldu. Bir çok diğer "paralel" reformlarla beraber, yeni Türk nesli kendini manevi dayanaktan yoksun ve adeta bir çeşit manevi boşluk (vakum) içinde buldu. Türkiye kendi "hafızasını", geçmişini kaybetti. Bu durum kime gerekli idi?

Demek ki İslam dünyasının reform taraftarları, yeni, değişmiş şartlarda ve yeniden eski ideal ve değerleri gerçekleştirmeyi bilen, akıllı ve bilge halk temsilcileri olmadılar. Onlar değerlerin bizzat kendilerine karşı ayaklandılar ve sık sık soğuk alayla ve şok edici basiretsizlikle halkın kutsallarını çiğneyip yerine sahtesini yerleştirebilmek için hakiki hayatı yok ettiler. Türkiye ve başka ülkelerde bu vahşiliğin sonucu olarak hasta millet yarattılar veya yaratmak üzeredirler. Kendine benzemeyen ve kendi yolunu hissedemeyen, manevi açıdan kafası karışmış ülkeler. Hakiki güç ve heyecandan yoksun, tıpkı onların Avrupalılaştırmış şehirlerin sahte parlaklığı gibi onlarda var olan her şey sunidir ve otantik değildir. Ne olduğunu ve köklerinin nereden geldiğini bilmeyen bir ülke, nereye gideceğini ve yüzünü neye doğru çevirmesi gerektiğini bilebilir mi? Batılıların istediği sözü edilen reformlar, onların İslam dünyasına olan bakış açılarını ve o dünyayı nasıl "tamir" etmek istediklerini açıkça göstermektedir. Bu, her zaman yabancılaşma, gerçek sorunlardan ve halkın ahlaki ve bilimsel kalkınması için zorlu çalışmadan kaçınma ve dış, basit şeylere yönelmek olmuştur.

Kamu idaresini bu tip insanların elinde bulunduran Müslüman bir ülkenin bağımsızlığı ne manaya geliyordu? O özgürlüğü onlar nasıl kullandılar?

Yabancı örnekleri kabul etmek ve siyasi destek aramakla -

161

Batılı ve ya doğulu olsun fark etmez- yöneticileri sayesinde bu ülkelerin hepsi yeni bir işgal hareketini uygun gördüler. İçinde başkasına ait felsefe, hayat tarzı, yardım, sermaye ve başkasına ait destek olan bir çeşit maddi ve manevi bağımlılık ortaya çıktı. Bu ülkeler hakiki değil, sahte bağımsızlık elde ettiler çünkü gerçek bağımsızlık her şeyden evvel manevi bağımsızlıktır. İlk evvela manevi bağımsızlığı için mücadele edip kazanmayan halkın bağımsızlığı kısa bir süre sonra sadece milli marş ve bayrağa indirgenir ki bu iki şey hakiki bağımsızlık için çok yetersizdir.

Müslüman halkların gerçek bağımsızlığı için mücadele, her yerde ve yeniden başlamalıdır.

162

GÜÇSÜZLÜĞÜN SEBEPLERİ

Bu iki tip insan -muhafazakar ve modernistler (ilericiler)- bu günkü Müslüman halkların durumunu anlamak adına bir anahtar teşkil etmektedirler. Gerçekte onlar bu durumun hakiki ve son müsebbipleri değildir. Daha sonraki değerlendirmede her iki durum, daha derin bir sebebin ifade edilmesini göstermektedir: İslam düşüncesinin aşağılanması veya red edilmesi.

İslam tarihi çoğunlukla sadece İslam'ın geliştirici (ilerici) özelliğinin gerçek hayatta gerçekleştirilmesi değildir. O aynı zamanda bu düşüncenin anlaşılmamasının, ihmalin, aldatılmasının ve kötüye kullanılmasının tarihidir de. Bu bakımdan her Müslüman halkın tarihi, parlak başarılarının dizini olduğu kadar aynı zamanda esef verici bâtil düşünce ve yenilgilerin tarihidir. Bütün bizim siyasi ve ahlaki başarı ve başarısızlıklarımız gerçekte sadece bizim İslam'ı kabulümüz ve onu hayata geçirmemizin yansımasıdır. İslam'ın, halkların gündelik hayatına olan etkisinin zayıflaması her zaman sosyal ve siyasi kurumlar ve insanların aşağılanması ile sonuçlanmıştır.

İslam tarihinin tümü, başlangıcından bugüne dek, kaçınılmaz olarak bu etkileşimin dairesinde gelişme göstermiştir. Bu "paralellik" içinde Müslüman halkların değişmez kaderin parçası ve İslam tarihinin bir kanunu bulunmaktadır.

İslam tarihinin, bu kanunun işleyişini çok çarpıcı bir biçimde gösterebilecek -biri yükselme diğeri de gerileme devrinden- iki karakteristik anı vardır.

Hazreti Muhammed'in vefat ettiği 632 senesinden 100 sene geçmeden İslam'ın manevi ve siyasi hâkimiyeti bir taraftan Atlas okyanusu ile Hind nehri ve Çin, diğer taraftan Aral gölünden Nil nehrinin aşağı kısımlarına kadar muazzam bir bölgeye yayılmış-

163

ti. Suriye 634, Şam (Dimeşk) 635, Ktesifon (Bağdat'ın 35 km. güneydoğu tarafında bulunur. Fars/Sasani İmparatorluğunun başkentidir.) 637, Hind ve Mısır 641, Kartagina (Bugünkü Tunus bölgesi) 647, Semerkand 676, İspanya 710 yılında fethedildi. Müslümanlar 717 senesinde İstanbul önlerinde, 720 senesinde güney Fransa'da idiler. 700 senesinden itibaren Şantung'da (Çin) camiler vardı. 830 senesinde ise İslam Java'ya ulaştı.

Ne daha evvel ne de daha sonra kıyaslanamayacak derecede görülmemiş bu örnek genişleme (fetih) daha sonra İslam medeniyetinin üç kültürel dairede gelişmesi için zemin hazırladı: İspanya'da, Ortadoğu ve Hindistan'da.

Bugünkü dünyada Müslümanlar neyi ifade ediyor?

Soru başka bir şekilde de sorulabilir: Ne ölçüde müslümanız?

Bu soruların cevapları birbiriyle ilişkilidir.

Biz esir durumdayız: 1919 yılında, bir müddet için bağımsız Müslüman devleti yoktu, ki bu durum ne daha evvel ne de daha sonra görülmüş bir şey değildir.

Biz eğitimsiziz: İki dünya savaşı arasında hiçbir Müslüman ülkesinde okuma-yazma oranı % 50'yi geçmemektedir. Bağımsız olduğunda Pakistan'da okuma-yazma oranı % 25, Cezayir'de % 20, Nijerya'da ise sadece % 10 idi. (Buna karşı Dreper'e göre X ve XI. asrın Müslüman İspanya'sında okuma-yazması olmayan bulunmamaktaydı) Biz fakiriz: Millî gelir İran'da 220, Türkiye'de 240, Malezya'da 250, Pakistan'da 90, Afganistan'da 85, Endonezya'da 70 Amerikan dolarına karşı ABD'de 3000 dolar. (1966 yılındaki durum). Müslüman ülkelerin çoğunda sanayi üretimin milli gelire olan katkısı %10 ila %20 arasında olmaktadır. Gündelik beslenmesinde kalori sayısı 2000 iken, Batı Avrupa'da kalori sayısı 3000 dir.

Biz bölünmüş topluluğuz: Miskinlik, aşırı zenginlik ve tüketim çılgınlığı olmaması gerekirken, Müslüman toplum kendi zıddına evrim geçirdi. Kur'an-ı Kerim'in emrine aykırı olarak "... bu zenginlikler (nimetler) zenginleriniz arasında toplanmasın" (Kur'an-ı Kerim 39/7), nimetler yavaş yavaş çok az sayıda kişinin elinde toplandı. 1958 yılında toprak reformu öncesinde

164

Irak'taki 22 milyon dönüm işlenebilir arazinin yaklaşık 18 milyonu veya % 82'si büyük toprak sahiplerinin elinde idi. Aynı zamanda 1,4 milyon köylünün hiç toprağı yoktu.

Bu öyle bir haldir ki bazıları haklı olarak bunu "İslam'ın gecesi" olarak adlandırdı. Aslında bu gece bizim kalplerimizde akşam karanlığı olarak başladı. Daha evvel bize ne olduysa ve bugün her ne oluyorsa sadece içimizde cereyan eden şeylerin tekrarı ve yansımasıdır. (Kur'an-ı Kerim 13/12)

Çünkü biz Müslümanlar olarak esir, ümmi ve kavgalı olamayız. Biz ancak İslam'ın mürtedi olarak öyle olabiliriz. İlki Uhud'da sonuncusu Sina'da gerçekleşen bütün yenilgilerimiz bu tezimizi destekler mahiyettedir.

Çoğunlukta canlı ve faal hayat dairesinden günlükçü (günü kurtarma) ve pasif dairesine itilmesiyle İslam'ı terk etme fenomeni (hadisesi), tam da İslam ideolojisi ve pratiği bakımından merkezi konumda bulunan Kur'an-ı Kerim'in örneği üzerinde en açık olarak takip edilebilir.

Tespit edilmelidir ki Müslüman halkların her kalkınması, her şerefle dolu dönemi Kur'an-ı Kerim'in öncelenmesiyle başlamıştır. Mucizevî akışını burada zikrettiğimiz ve iki nesil dönemi içinde İslam'ı batıda Atlas okyanusuna ve doğuda Çin'in girişine kadar getiren erken İslam'ın genişlemesi, sadece tek örnek değil en büyük örnektir. İslam tarihi esnasında bütün hareketlenmeler paralelizmin (ikiliğin) bu kanununu belgelemektedir.

Gerileme ve çekilme dönemi öncesi zamanda Kur'an-ı Kerim'in durumu neydi?

Bu kitaba olan teslimiyet bitmiyordu ancak aktif karakterini kaybetmiş, irrasyonel ve mistik olana tutunmaktaydı. Kur'an-ı Kerim kanun otoritesini kaybedip, buna karşın eşyaların "kutsal"! oldu. Kur'an-ı Kerim'in araştırılmasında ve yorumlanmasında bilgeliğin yerini ince ince (kafa ütüleme) yorumlar, büyük fikirlerin yerini okuma becerileri aldı. Devamlı surette İlahiyat formalizmin tesiri altında Kur'an-ı Kerim hep daha az (anlayarak ve manası düşünülerek) ve daha çok (güzel sesle) okundu ve mücadele, doğruluk, şahsi ve maddi fedakârlıklar hakkındaki emirle-

165

ri, tembelliğimize aykırı ve sevimsiz olarak, güzel sesle okunan Kur'an-ı Kerim metninin zevk veren (rahatlatan) sesi içinde eriyip gitti. Bu doğal olmayan durum yavaş yavaş normal olarak kabul edilmeye başlandı, çünkü bu vaziyet, sayıları her geçen gün artan ve Kur'an-ı Kerim'le yollarını ayıramayacak durumda olan, fakat aynı zamanda hayatlarını onun isteklerine göre düzenleyecek kudrette olmayanların işine gelmekteydi.

Kur'an-ı Kerim'in (sesli olarak) aşırı okunmasındaki (veya ezbere okumasındaki) psikolojik açıklamayı burada aramak gerekir. Kur'an-ı Kerim'i (sesli olarak) okuyor, yorumluyorlar sonra yine (sesli olarak) okuyorlar, inceliyorlar ve sonra yine (sesli olarak) okuyorlar. Bir defa olsun uygulamak zorunda kalmamak için bir cümlesini binlerce defa tekrarlıyorlar. Hayatta nasıl uygulanacak sorusundan kaçmak için Kur'an-ı Kerim'in nasıl okunması gerektiği hususunda geniş ve itinalı bir ilim ürettiler. Nihayetinde, Kur'an-ı Kerim'i, anlaşılabilir bir manası ve içeriği olmaksızın çıplak bir ses haline getirdiler.

İslam dünyasının söz ve amel arasında iki arada bir derede bulunmasının bütün hakikati; fuhşu ile pislîği, adaletsizliği ve pısrıklığı; ihtişamlı fakat içi boş camileriyle; ülküstüz ve cesaretsiz büyük beyaz sarıklarıyla; riyakârlıkla dolu İslami gösterisiyle ve dini duruşuyla; bu dinle fakat dinsiz. Kur'an-ı Kerim'in içinde bulunduğu bu temel karşıtlığın sadece zahiri görünümüdür ve bu Kitaba karşı olan ateşli teslimiyet zamanla onun hayata geçirilmesi gereken ilkelerin mutlak manada yok sayılması hareketiyle birleştirildi.

İşte, burada Kur'an-ı Kerim ile beraber Müslüman halkların gerilemeleri ve kudretsizliğinin ilk ve en önemli sebebi bulunmaktadır. Evrensel değeri olan diğer bir sebep ise en geniş manada eğitim daha doğrusu terbiye sistemidir.

Asırlardır halklarımız eğitilmiş (aydın) insanlara sahip değildir. Onların yerine, aynı derecede istenmeyen iki ayrı sınıf insana sahiptir: Eğitimsiz ve yanlış eğitilmiş. Hiçbir Müslüman ülkesinde halkın ihtiyaçlarına cevap verecek ve islam ahlakının anlayışına uygun olarak gelişmiş bir eğitim sistemine sahip değiliz. Bu en hassas kurumu bizim iktidar sahipleri ya ihmal ettiler ya

166

da yabancılara bıraktılar. Yabancıların para, kadro ve tabî-i ki program ve ideoloji verdikleri okullar, Müslümanları hatta milliyetçileri eğitmedi. O okullarda bizim müstakbel aydınlarımıza itaat, teslimiyet ve yabancıların zenginliği ve gücüne karşı hayranlığın "hasletleri" enjekte edilmekte; orada yabancı terbiyeciler, daha sonra onların görevlerini mükemmel bir şekilde üstlenecek, tabî anlayışına sahip aydınlar yetiştirilmekte. Böylece onların kendi memleketlerinde kendilerini tam yabancı gibi hissetmeleri ve öyle davranmaları istenmektedir. Yabancıların doğrudan veya dolaylı

olarak açtıkları okul ve kolejlerin sayısını tespit etmek ve daha sonra da onların bu olağanüstü cömertlikleri üzerinde fikir yürütmek çok ibret verici olurdu. Bu kurumların programlarını, içerdikleri ve özellikle de içermedikleri ile birlikte derinden incelemeli. Bu durumda apaçık bir biçimde ortaya çıkar ki gerçek sorun bizim aydınlarımızın kendi halkına ve onun gerçek meyil ve çıkarlarına doğru bir yol bulmak isteyip istemediğinde değil, asıl mesele, şu andaki durumlarıyla aydınlarımızın böyle bir yolu bulabilecek imkâna sahip olmadığıdır. Sözü edilen konu, dayatılan ve meydana getirilen psikolojik uçurumda bulunan ülkeler ve değerlerin derecelendirilmesidir. Halklarımızın itaatkâr olmaları için artık demir zincirlere ihtiyaç yoktur. Bir halkın eğitilmiş olan insanların vicdan ve iradesini paralize eden bu yabancı "aydınlatmanın" ipekli ipleri aynı güce sahiptir. Böyle eğitim varken yabancı güç sahipleri ve onların Müslüman ülkelerindeki yerli işbirlikçilerinin kendi mevkileri için korkmamaları gerekir. Onlara karşı bir isyan ve direniş olması gerekirken, böylesine bir eğitim onların en iyi destekçisidir.

Aydınlar ile halk arasında bulunan ve bizim genel durumumuzu tasvir eden en karanlık işaretlerden biri olan bu korkunç uçurum başka taraftan da derinleşmektedir. Onlara sunulan yabancı ve gayr-ı İslami özelliğini hisseden bu eğitimi halk içgüdüsel olarak reddetmekte ve böylece uzaklaşma iki taraflı olmaktadır. Müslüman toplumunun eğitim ve okula karşı soğuk olduğu yolunda anlamsız ve saçma bir suçlama ortaya atılmaktadır. Hakikatte ise, okula karşı bir ret tavrı olmadığı açıktır, tepki, İslam ve halkla her türlü manevi bağını kaybeden yabancı okula karşıdır.

167

MÜSLÜMAN YİĞİNLARIN KAYITSIZLIĞI

Modernistlerin birçok Müslüman ülkesinde gerçekleştirdikleri devrim, adeta kural olarak din karşıtı ve sosyal ile siyasal hayatın laikleştirilmesi adına yürütülmüştür. Bu manada o, Yeni Çağda Avrupa'da uyanmış olan ve ulus devlet ile Kilise arasındaki mücadeleyi hatırlatmaktaydı. Fakat Batı için ilerleme ve hukukun üstünlüğü olarak ifade edilen şeyler, İslam dünyasında doğal olmayan ve hiçbir yapıcı değişiklik üretemeyen bir süreci temsil etmekteydi. Laiklik ve milliyetçilik burada hiçbir olumlu içeriğe sahip değillerdi ve hakikatte sadece bir şeylerin yalanlanması idiler. Kökü ve içeriği bakımından yabancı olan bu iki fikir aslında hüküm süren miskinliğin ifadesi idiler. Pratikte İslam dünyasındaki dramın son perdesinin başlatılması bu iki cereyan sayesinde oldu. Gerçekleştiği durum itibarıyla biz bu faaliyeti "ikili saçma" olarak adlandırabiliriz. Bu ne demektir?

Her rönesans (fikir devrimi) bir toplumun ileri unsurları ile geniş halk kitleleri arasında gerçekleşen yapıcı temaslar, sempati veya iç anlaşma sonucu meydana gelir. İleri unsurlar her derin hareketin irade ve düşüncesidir, halk ise onun kanı ve kalbidir. Normal insanların katılımı veya en azından rızası olmaksızın gerçekleşen her türlü eylem, hakiki vurucu gücü olmayan, sathi eylem olarak kalır. Kitlelerin yavaşlığını yenmek ancak onun sıkıntı, tehlike ve mücadeleye karşı doğal direncinin sonucu olursa mümkündür. Eğer bu hareketsizlik bizzat mücadele ülküsüne karşı ise o zaman onu yenmek mümkün olmaz. Çünkü söz konusu ülkü kitlelerin en derin iradesi ve özel duygularına karşıdır.

Bütün Müslüman ülkelerdeki modernistlerin hayata geçirmeye çalıştıkları programlarda, daha kapalı veya daha açık bir biçimde, bu ikinci durumu görmekteyiz. Onlar yalakaçlık yapar ve

169

tehdit ederler, rica eder ve zorlarlar, organize eder ve yeniden yapılandırır, isimler ve kişileri değiştirirler. Ancak halkın çoğunluğunu oluşturan kesimlerin ısrarcı direnci ve kayıtsızlığıyla karşılaşmaktadırlar. Burada sadece yayılmış meylin temsilcisi ve örneği olarak zikredilen Habib Burgiba Avrupa elbisesi giyer, evinde Fransızca konuşur, Tunus'u sadece İslam dünyasından değil Arap dünyasından da izole etmekte, din eğitimini sınırlandırmakta, Ramazan orucunun terk edilmesi için çağrı yapmakta "zira oruç çalışmanın üretimini azaltmaktadır" ve kendisi kamu önünde bunu örneklemek amacıyla portakal suyu içmekte ve hemen sonrasında da Tunus halk kitlelerini bu gibi "bilimsel" reformlarına karşı olan eylemsizliği ve yeterli olmayan desteğine şaşırılmaktadır. Modernistler bu gibi körlükler yapmasalardı oldukları gibi olmazlardı.

Müslüman halklar İslam'a aykırı olan bir şeyi hiçbir zaman kabul etmezler çünkü İslam burada sadece kanun ve ülkü değildir, o artık sevgi ve duygu olmuştur. İslam' a karşı kalkışan kimse, direniş ve nefretten başka bir şeyi biçmez.

Modernistler kendi uygulamalarıyla iç karışıklık ve karşıtlık ürettiler ve burada bütün programlar, İslami veya yabancı olsun, imkânsız olmaktadır. Kitleler İslam eylemi isterler ancak kendi aydınları olmadan bunu başlatamazlar. Yabancılaşmış aydın kesimi kendi programını dayatır fakat bu kâğıttan ibaret olan ülkü için kanını, terini ve heyecanını verecek yeterince insan bulamamaktadır. Karşılıklı olarak güçlerin etkisizleştirilmesi durumu, bir çeşit acz ve hareketsizlik ortaya çıkarır.

Bu topraklarda ve gökyüzü altında inşa edilebilecek bir düzen, bir dinamik, bir refah vardır ancak bu düzen, ilerleme ve refah Avrupa ve Amerika'nın değildir. Müslüman kitlelerin kayıtsızlığı umumi bir kayıtsızlık değildir. Bu halk İslam'ının yabancı saldırılardan kendini koruma biçimidir. Her nerede İslami mücadelenin en ufak emaresi görüldüğünde, sıradan insanın mücadele, sabır ve zorluklara maruz kalmaya hazır olduğunu göstermiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan yenilgiden sonra Türkiye'nin Yunanlılara karşı yürüttüğü bağımsızlık savaşı, Libya'nın İtalyan işgaline karşı olan kahramanca direnişi, yakın za-

170

manda Süveyş civarında cereyan eden İngiltere karşıtı mücadele örnekleri, Cezayir'in kurtuluşu için savaş, Endonezya'nın korunması için ve Pakistan'daki İslami tesirin sağlanması için verilen mücadelelerde görülür. Halk kitlelerini harekete geçirmek gerektiğinde, geçici olarak ve samimi olmaksızın da olsa her zaman İslamî parolalar kullanılmıştır. İslamın olduğu yerde kayıtsızlık yoktur.

Müslüman kitlelerin sahip oldukları açık duygularını harekete geçirecek ve yönlendirecek fikir lazımdır. Ancak bu herhangi bir fikir olamaz. Fikir bu derin duygulara uygun olmak zorundadır. Demektir ki bu ancak İslamî fikir olabilir. Müslüman kitlelerin ve şimdiki sahip oldukları siyasi ve entelektüel önderliğinin, kararsızlık ve bekleme durumunun ne kadar daha devam edebileceğinden bağımsız olarak, onlardan birinin kendi ülküsünü bırakmasını beklemek hiçbir şekilde gerçekçi değildir. Ufukta ancak bir çıkış görünmektedir: Bu da İslamî düşünen ve öyle hisseden yeni entelejansyanın meydana getirilmesi ve toplanmasıdır. O zaman bu aydınlar kesimi daha sonra İslami düzenin bayrağını öne çıkarıp Müslüman kitlelerle beraber onun gerçekleşmesi için harekete geçebilecektir.

171

II.

DİN VE KANUN

İslamîdüzen, neslimizin düşündüğü, konuştuğu ve hissettiği ile bu kelimenin manası nedir?

İslami düzen, en kısa biçimde şu şekilde tanımlanabilir: Din ve kanun, terbiye ve güç, ülkü ve çıkarlar, manevi toplum ve devlet, gönüllülük ve zorlamanın birliğidir.

Bu unsurların sentezi olarak İslami düzenin iki temel öngörüsü vardır: İslami toplum ve İslami iktidar. İlki İslami düzenin içeriği, ikincisi de formudur. İslami iktidar olmadan İslamî toplum tamamlanmamış ve güçsüzdür; İslamî iktidar ise İslamî toplum olmaksızın ya ütopya veya zulümdür.

Genel olarak Müslüman, birey olarak değildir. Müslüman olarak yaşamak ve ayakta kalmak istiyorsa eğer o, ortam, topluluk ve düzen yaratmak mecburiyetindedir. O dünyayı değiştirmek zorundadır, aksi takdirde o değişecektir. Tarihte var olan hiçbir hakikî İslami hareket yoktur ki aynı zamanda siyasi hareket olmasın. Bunun sebebi İslam'ın bir din olmakla beraber aynı zamanda da onun bir felsefe, ahlak, düzen, tarz, atmosfer, tek kelimeyle hayatın tamamını kuşatan bir şey olmasındandır. İslamî inanç ile, gayr-ı İslamî yaşamak, üretmek, eğlenmek ve hüküm sürmek mümkün değildir. Bu durum ya münafıklar ya da mutsuz ve birbiriyle çatışan insanlar için geçerlidir. (Ne Kur'an-ı Kerim'i terk edebiliyorlar ne de buldukları şartları değiştirmek için kendilerinde güç bulabiliyorlar). Ya bir çeşit Keşiş ve yalnızlığı seçen kimseler (onlar dünyadan elini çekiyorlar çünkü o dünya İslamî değildir) veya nihayetinde İslam ile ilgili ikilemede olan insanlar ki bunlar İslam'ı terk edip var olan hayatı ve dünyayı ol-

173

İSLAMİ DÜZEN

duğu gibi daha doğrusu başkalarının o dünyayı biçimlendirdikleri gibi benimserler.

İslamî düzen toplumun bu gibi çatışmalarının olmadığı bir durumdur ve Müslümanın bulunduğu ortamla tam uyum içinde olduğu bir sistemdir.

Müslüman toplumu nedir sorusuna biz: Müslümanlardan oluşan birliktir diye cevap veririz ve bununla her şeyin ifade edildiğini düşünürüz ve iş bitmiştir.

Bu tanımlamanın özünde insanların oluşturduğu ve ayrılmaz parçası oldukları kurumlar sistemi, ilişkiler ve kanunlar yoktur ki onlar için şu tespitte bulunulmasın: İşte bu İslamî düzendir. Hiçbir sistem kendiliğinden İslamî veya gayr-ı İslamî değildir. O, onu oluşturan insanlara göre öyledir.

Avrupalılar toplumun kanunlar yardımıyla düzene girdiğine inanmaktadırlar. Ta Eflatun'un "Devlerinden toplumun mükemmel düzeni ütopyalarına, bu ütopyaların en yenisi olan Marksizm'e kadar, Avrupa ruhu, toplum ilişkilerinin basit bir şekilde değişmesiyle mükemmel bir topluma ulaşılacak bir taslak, bir şema peşindedir.

Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'de izafi olarak çok az "kanun" vardır. O daha çok bu dine uygun bir biçimde hayatı gerçekleştirecek "din" talep etmektedir.

Kanunların çokluğu ve hukuki sistemin karmaşıklığı genel olarak toplumda "bir şeyin çürük" olduğunun ve yeni kanun yapmak yerine insanları terbiye etme gereğinin işaretidir. Toplumun bozulmuşluğu belli birsinin geçtiği vakit kanunlar yetersiz (güçsüz) kalırlar. Onlar ya çürük yargı erkinin eline geçer veya bozuk toplumun gizli veya açık aldatmacasının aleti olurlar.

Orta ve Yakın Doğuda çok yaygın ve kök salmış olan Uç kötülük, şarap, kumar ve sihir, uzun bir müddet için ve muazzam büyüklükteki bölgeden Kur'an-ı Kerim'in tek bir ayetiyle ve tek bir açıklama ile -Allah onu haram etmiştir- ortadan kaldırılmıştır. Bu din zayıfladığı zaman sarhoşluk ve batıl inançlar aynı güçle yeniden ortaya çıkmış ve ortamın kıyaslanamayacak derecede üstün kültürel seviyede bulunması herhangi bir engel teşkil etmemiş-

174

tir. Amerika'nın Prohibition Law (Alkolü Yasaklayan Kanun) asrın bilimi adına ilan edilmiş ve dünyanın en teşkilatlı toplumlarından birinin gücü vasıtasıyla hayata geçirilmiş olmasına rağmen XX. asrın kırklı yıllarında, 13 yıllık umutsuz ve zulüm ile cinayetle dolu çabalarla beraber, nihai olarak geri çekilmek zorunda kalınmıştır. İskandinav ülkelerinde aynı kanunun uygulanma teşebbüsü aynı başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Bu ve buna benzer birçok misal açıkça göstermektedir ki toplum ancak Allah adına ve insanın terbiye edilmesiyle düzeltilebilir ve biz tek olan ve kesin olarak hedefe götüren bu yoldan gitmeliyiz.

Ortaya koyduğu her türlü uygulamasında manevi ve iç kuralları teyit ederek İslam burada durmamıştır. İslam, şeytanın elinde bulunan vasıtaları koparmaya yönelik teşebbüste bulunmuştur. Eğer İslam insan-dünya ilişkisinde insanı merkeze almasaydı din olmazdı; orada kalsaydı da o, sadece İsa'nın, insanın ülküsü ve ebedi ameli hakkındaki getirdiğini basit bir şekilde tekrar eden bir din olurdu. Muhammed (a.s.) ve Kur'an-ı Kerim'in vasıtasıyla İslam

mükemmel insana, dış dünyaya, doğaya yöneldi ve böylece hayatın ve insanın tümünü kapsayan öğretisi oldu. Dinle kanun, terbiyeyle güç birleşti. İslam, düzen oldu.

175

İSLAM SADECE DİN (RELİGİON - İNANÇ) DEĞİLDİR

Dini öğretilerin gelişmesinde gerçek dönüm noktası olan bu konuda İslam diğer bütün din, doktrin ve hayat felsefelerinden farklıdır. Bütünüyle orijinal olan İslam felsefesinin açığa çıktığı, yeni yaklaşım ve yeni gözlemleme söz konusudur. Bu felsefenin aslı, dış ve iç, ahlaki ve toplumsal, maddi ve manevi hayatın aynı anda yaşanmasındaki taleptir. Daha doğrusu bu iki çeşit hayatın insanlık kaderi ve yeryüzündeki hayatın özü olarak gönüllü ve bilinçli olarak kabul edilmesidir. (Kur'an-ı Kerim 28/77) Bu talebi günlük hayatımızın diline çevirerek şunu söyleyebiliriz: Hayatı sadece din ve dua ile değil, aynı zamanda çalışma ve bilimle tanzim etmek gerektiğine inanan, dünya tasavvurunda ibadethane ile fabrikanın yan yana olması gerektiğine izin vermekle kalmayıp talep eden, insanları sadece terbiye etmek değil aynı zamanda onların dünyadaki hayatını kolaylaştırmak gerektiğini düşünen ve bu iki hedefin birbirine kurban edilmesi için hiçbir sebebin bulunmadığı fikrinde olan kimse, o İslam'a aittir.

Allaha olan imanla birlikte burada Kur'an-ı Kerim'in ana mesajı ve bu mesajda İslam'ın tümü bulunmaktadır. Bundan başka her şey sadece onun değerlendirilmesi ve açıklanmasıdır. İslam düzeninin din ve siyaset birlikteliği prensibini içermekle beraber İslam'ın bu bakış açısı, teorik ve pratik önemi muazzam olan başka önemli sonuçlara da götürmektedir.

Bu sonuçların ilki ve en önemlisi kuşkusuz İslam'ın gayr-ı İslamî sistemlerle birlikte var olamayışıdır. "İslam dini" ile gayr-ı İslamî toplumsal ve siyasi kurumlar arasında beraberlik, yan yana var olmak yoktur. Darbe ve değişimlerle sık sık kendini gösteren siyasi kurumların işlevsizliği ve Müslüman ülkelerin rejimlerinin istikrarsızlığı, daha çok onların bu ülkelerdeki halkların

177

temel duygusu ve sürükleyicisi olan İslam'a karşı olan karşıtlığının bir tezahürüdür. Dünyayı tanzim etme hakkını kendinde gören İslam, kendi alanında başka herhangi bir ideolojinin faaliyet göstermesine gerek duymamakta, izin vermemektedir. Yani laiklik prensibi yoktur ve devlet dinin ahlaki içeriğinin yansması ve destekçisi olmalıdır.

Her zaman ve her neslin önünde, yeni şekiller ve vasıtalarla İslam'ın mesajlarını gerçekleştirme görevi durmaktadır.

İnsanlar arası ilişkileri düzenleyen değişmez İslamî prensipler vardır, ancak değişmeyen hiç bir İslamî üretimsel, toplumsal ve ya siyasal terkip bulunmamaktadır.

Bu, kuşatıcı düzen olarak İslam'a yaklaşımın sadece ilk ve en önemli sonucudur. Yine çok önemli ancak alternatifsiz olmayan diğer üç sonuç şunlardır:

Birincisi, bu dünya taraftarı olarak İslam, en iyi düzenlenmiş dünyadan yanadır. Dünyanın daha iyi olmasını sağlayan hiçbir şey peşin olarak gayr-ı İslamî diye red edilemez.

İkincisi, doğaya açık olmak aslında bilime açık olmak demektir. İslamî olması için her çözümün iki şarta sahip olması gerekir: Azamî insanî ve de azamî derecede iyi olmak zorundadır. Yani çözüm, dinî ve bilimsel prensiplerin uyumunun en üst sureti olmak zorundadır.

Üçüncüsü, bugünkü dünyanın ayrılık içinde olduğu meseleler olarak, din ve bilim, ahlak ve siyaset, bireysel ve toplumsal, maddî ve manevî arasındaki bağlantılara işaret ederek İslam yeniden arabulucu düşünce rolüne, İslam dünyası ise bölünmüş dünya içinde arabulucu millet rolüne kavuşmaktadır. "Misti-sizmsiz inanç ve ateizmsiz bilim" taahhüdünü ortaya koyarak İslam, hiçbir fark gözetmeksizin bütün insanlara aynı derecede ilgi odağı olabilir.

178

BİZİM ZAMANIMIZDA İSLAM DÜZENİ - TEZLER

İnsan ile insan ve insan ile cemiyet arasındaki ilişkileri tanzim eden değişmez İslamî prensipler mevcuttur, ancak değişmeyen ve ebedî olarak verilen hiçbir İslamî üretimsel, toplumsal veya siyasi terkip bulunmamaktadır. İslamî kaynaklar böyle bir sistemin tasavvurunu içermemektedir. Müslümanların nasıl üreteceğine, toplumu nasıl organize ve onu gelecekte nasıl idare edeceğine ilişkin bilgiler, geçmişte nasıl ürettiklerine, toplumu nasıl organize ve idare ettiklerine nazaran farklılıklar arz edecektir. Her zaman ve her nesil önünde, İslam'ın ebedî ve değişmez temel mesajlarını, ebedî olmayan ve sürekli değişime maruz kalan dünyada gerçekleştirmek için yeni şekil ve vasıtaları bulma görevi durmaktadır.

Bizim neslimiz de riski göze almak ve teşebbüste bulunmak zorundadır.

Bu tür tanımlamaların mükemmelsizliğini bilerek ve bu sırada bize daha önemli görünen prensiplerle sınırlı kalarak şu sıralamayı ortaya koymaktayız:

1. İnsan ve Toplum

İnsan ve toplum için, sadece maddi görünümü olan bilimsel, devrimci, sosyalist veya başka şekilde ifadelendirilen bir kurtuluş çeşidi yoktur. İç düzeni kapsamayan, insanı değiştirmeyen, onun iç rönesansını sağlamayan -Allah olmaksızın zaten mümkün değildir- bir kurtuluş sahtedir.

İslam toplumu sadece sosyal, ekonomik çıkarlara dayanarak veya diğer ve yalnızca zahiri, teknik bağlantı unsurlar üzerine tesis edilemez. İnananların topluluğu olarak o, kendi aslı içinde dinî ve duygusal aidiyet içermektedir. Bu unsur en açık bir biçim-

179

de, İslam toplumunun ana birimi olan cemaatte görülmektedir.

Soyut bir birlik olan ve zahirî ilişkileri bulunan herhangi başka bir toplumdaki farklı olarak, cemaat, manevi aidiyete bina edilen ve insanlar arasındaki bağları dolaysız, şahsî temasla ve tanışıklıkla sağlanan iç ve somut bir birliktir. İçinde, toplumun isimsiz üyesinin diğer başka isimsiz üyeye karşı değil, insana karşı insan vardır. Tanışma ve yaklaştırma unsuru olarak cemaat, toplumun iç ahengine ve aralarındaki dayanışmaya katkıda bulunur ve teknolojinin ve sürekli büyüyen şehirleşmenin getirdiği yalnızlık ve yabancılaşma duygusunun yok edilmesinde yardımcı olmaktadır.

Ayrıca böyle cemaat, toplumsal ve ahlaki normların potansiyel zorbalıklarına karşı zulüme sapmaksızın etkili bir çeşit kamuoyu yaratır. Cemaatte iki manada yalnız olunmaz: İnsanın canının her istediğini yapma veya kendi kendine bırakılmış olma hususunda Maddî ve manevî desteğinin ihtiyacını hissettiğinde hiç kimse yalnız değildir. Eğer Müslüman başkalarının varlığını hissetmiyorsa, Müslüman toplumu başarılı olmamış demektir.

İslam, insanın diğer insana elini dolaysız bir şekilde uzatmasını ister. Bu olmadan gerçek manada hiç bir şey yapılmış sayılmaz. İslam, devletin zorla arabuluculuk yapacak ve insanları birbirinden koruyacak ebedî durumuna razı değildir. Bu durumu İslam ancak şartlı ve geçici olarak kabul edebilir. Güç ve kanun sadece adaletin vasıtalarıdır. Adaletin kendisi insanların kalplerinde mevcuttur, aksi durumda adalet yoktur.

2. İnsanların Eşitliği

Çok büyük öneme sahip iki konu olan Allah'ın tek olması ve bütün insanların eşitliği Kur'an-ı Kerim'de öyle apaçık ve kesin bir biçimde ortaya konulmuştur ki ancak tek yoruma izin verilmektedir: Tek olan Allah'tan başka ilah yoktur; seçilmiş halk, seçilmiş ırk veya sınıf yoktur, bütün insanlar eşittir.

Sınıfsal kriterlerin yapıldığı ve insanları dış görünüşe göre ve objektif olarak gruplandırıldığı gibi İslam böyle bir bölünmeyi kabul edemez. Bir dinî ve ahlakî hareket olarak İslam için, insan-180

lan farklılaştıran ancak bu esnada ahlakî ölçütleri dikkate almayan bir faaliyet kabul edilemez. İnsanlar eğer farklı iseler, farklılıkları her şeyden evvel tam ne olduklarına göre tespit edilmek, yani sahip oldukları manevî ve ahlakî değerlere göre gruplandırılmak zorundadırlar. (Kur'an-ı Kerim , Sure 49/13). Gün içinde ekmeklerini nasıl kazandıklarına bakılmaksızın bütün iyi insanlar aynı topluluğa aittirler. Tıpkı çalışma faaliyeti içindeki pozisyonlarına ve siyasî tercihlerine bakılmaksızın tüm kötü ve ahlaksız insanların aynı "sınıfa" ait oldukları gibi.

İnsanların sınıfsal ayrımcılığa tabi tutulmaları, tıpkı ırkî ve diğer türlü sebeplerden yapılan ayrımcılık gibi aynı derecede adaletsiz, ahlakî ve insanî açıdan kabul edilemezdir.

3. Müslümanların Kardeşliği

"Müslümanlar kardeşlerdir" (Kur'an-ı Kerim, Sure 49/10). Bu mesajla Kur'an-ı Kerim, uzaklığı sebebiyle sürekli ilerlemek için bir ilham kaynağı olabilecek hedefi belirlemiştir. İlan edilmiş kardeşliğe götüren yolun kısalması için, insanların içinde ve dışında muazzam değişimler gerçekleşmelidir.

Bu kuralda biz, uygun kurumların ortaya çıkarılması ve somut tedbirlerin alınarak, Müslümanların günlük hayatındaki gelişmelerinde daha fazla kardeşliğe yer verilmesi için, İslam birliğinde yetki ve sorumluluk görmekteyiz. Bütün Müslümanların kardeş oldukları emrine uyulması ve ona davet için gerçek İslamî iktidarın alacağı tedbirlerin çeşidi ve sayısı, yapacağı faaliyet ve kanunların sayısı pratikte sınırsızdır.

Büyük maddî ve toplumsal farklılıkları ile en çarpıcı örnek olarak burada feodalizmi zikrelelim. Toprak sahibi ile köylü arasındaki ilişkiler kardeşçe değildir, aksine bağımlılık ve aşağılanma ile kendini gösterir ve böylece bu ilişki doğrudan Kur'an-ı Kerim'in bu emrine aykırıdır.

4. Müslümanların Birliği

İslam'da ümmet prensibi vardır, daha doğrusu, dinî kültürel ve siyasî olarak bütün Müslümanların tek bir birlikte birleşme-

181

lerini ister. İslam milliyet değildir ancak bu toplumun üst milliyetidir.

Gerek ülküsel ayrılıklar (cemaatler, mezhepler, siyasî partiler v.b.) gerekse maddî ayrılıklar (büyük maddî farklılıklar, toplumsal sınıflamalar v.b) bu birlikte ayırıcı olarak ileri sürülen ne varsa bu birliğe aykırıdır ve böylece bunlar sınırlandırılarak ortadan kaldırılmak zorundadır.

Bugünkü Müslüman dünyasında İslamî ve gayr-ı İslamî akımların tanımlanması için İslam birinci, Panislamizm ise ikinci noktadır. Bir toplumun iç düzenini İslam, dış düzenini ise Panislamizm ne derecede sağlıyorsa o toplum o derece İslamîdir. İslam o toplumun ideolojisi, Panislamizm ise onun siyasetidir.

5. Sahiplik

Her ne kadar İslam şahsî mal varlığını tanıyorsa da, yeni İslam toplumu, bütün büyük toplumsal zenginliklerin, özellikle de doğal kaynakların, toplumun tümüne ait olacağını ve bütün üyelerin iyiliği için kullanılacağını açık bir şekilde beyan etmek zorundadır. Bir taraftan toplumun bazı bireylerinin haksız bir biçimde zengin olmalarını ve güç kazanmalarını engellemek için zenginlik kaynakları üzerinde, diğer taraftan halkın hayatında her geçen gün artan organize toplum anlayışına uygun olarak alınacak tedbirlerin ve hayatın çeşitli alanlarında gelişme programlarının gerçekleştirilmesi için lazım olan maddî temelin sağlanması için toplumsal denetim şarttır. Farklı olarak tespit edilmiş ve uygulanmışsa da, ortak işlerin halledilmesi yolundaki toplumun katılımı ABD, Sovyetler Birliği veya İsveç'te aynı derecede büyüktür. Demektir ki mesele ideolojik veya siyasî yaklaşımdan değil, aksine, modern dünyadaki toplumların hayatlarının şartlarından kaynaklanan bir zorunluluktur.

Şahsî mal varlığı Kur'an-ı Kerim'in bir sınırlamasına daha tabidir; o da malın umumun iyiliği için kullanılması şartıdır. (Kur'an-ı Kerim, Sure 49/34). Roma hukukunda olduğu gibi İslam'da şahsî mal varlığı anlayışı yoktur. Roma hukukuna nazaran şeriat hukuku mal varlığı hususunda bir tane eksik (ius abu-

182
tendi - suistimal hakkı) ve bir tane fazla (umum iyiliği için kullanılması) yetki tanımaktadır. Hakikî İslamî iktidar için bu farklılığın uzun vadeli ve pratik sonuçları vardır. Buna ve ifade edilen Kur'an-ı Kerim'in emrine binaen, çeşitli biçimlerde görülebilen şahsî mal varlığının kullanılmaması ve suistimal edilmesi durumuna karşı bütün kanunî ve pratik tedbirler hukukîdir. Fakirlik içinde olan toplumu parçalayan ve insanları ayıran aşırı zenginlik ve aşırı tüketim anlayışı ile adaletsizliğin ortadan kaldırılması hadisesi, İslam düzenin önünde, onun ayakta kalma meselesi ve temsil ettiği hakikî ahlakî değerler ile toplumsal duruş olarak biranda belirecektir.

6. Zekat ve Faiz

İslamî kurallar içinde sosyal tarafı çok belirgin olan ve biri yasak diğeri de farz olan iki emir vardır: Zekâtın emredilmesi ve faizin haram edilmesi.

Zekâtta biz, insanlar arasında karşılıklı sorumluluk ve birbirinin kaderi ile alakadar olma durumunu görmekteyiz. Bir defa tespit ve ilan edilmiş bu kural, toplumun gelişim, ihtiyaç ve imkânlarına bağlı olarak yeni ve değişik ilgi için bir temel oluşturabilir.

Bugünkü İslam dünyasında zekât her bireyin özel alanı dahilindedir ve şu anda var olan toplumsal ve dinî şuur içerisinde tamamen devre dışıdır. Zekâtın eksikliği her adımda görülmektedir. Oysa zekât İslamî düzenin kamusal ve hukukî kurumudur ve onun hayata geçirilmesi için güç de dâhil, her türlü şekilde temin edilmelidir.

Faizin yasaklanması ile (Kur'an-ı Kerim, Sure 2/278-279) İslam toplumunun kamusal düzeninin ebedî normu tespit edilmiş ve böylece çalışmadan yaşamının ve faizin her türlü yasaklanmış ve kanun dışına bırakılmıştır. Yani, İslamî kamusal düzenin dayandığı ahlak anlayışına aykırılık arz eden ve sadece çıplak mal varlığı sayesinde nimetlerin toplanması uygun bulunmamıştır.

183

7. Cumhuriyetçi Yaklaşım

Mal varlığı ile alakalı işler dışında İslam, mirasla ilgili olduğu gibi, mutlak imtiyaz sahibi olan hiç bir hâkimiyeti tanımaz. Allanın mutlak hâkimiyetini tanımak aynı zamanda diğer bütün ka-dir-i mutlak olan hâkimiyetleri tanımamak demektir. (Kur'an-ı Kerim, Sure 7/3,12/40). "Yaratıcıya itaatsizliği içeren ve yaratılana olan her türlü itaat yasaktır" Muhammed (a.s.). Tarihin ilk ve belki şimdiye kadar orijinal olan tek İslamî düzende -ilk dört halifenin devri- biz cumhuriyetçi hâkimiyetin üç önemli ögesini görmekteyiz:

1. Devlet başkanının seçilmesi,
2. Devlet başkanının halka karşı olan sorumluluğu
3. Genel ve toplumsal işlerinin beraberce halledilmesi.

Bu sonuncu maddeyi özellikle Kur'an-ı Kerim emretmektedir. (Kur'an-ı Kerim, Sure 3/159, 42/38). İslam tarihinin ilk dört hükümdarı hiçbir biçimde kral-çar değillerdi. Onlar halk tarafından seçilmişlerdi. Mirasla kalan hilafet, İslamî ve siyasî kurum olarak apaçık ortaya çıkan seçilme prensibinin terk edilmesi demektir.

8. Allah'tan Başka İlah Yoktur

İslamî düzenin gerçekleştirilmesi yolunda değiştirilemez hedef olarak düşündüğümüz ölçü de şudur. Ki bu her hangi bir oylama konusu olamaz. Aynı ölçüde, bulunduğu mevki ve başarıları ve topluma olan katkıları ne olursa olsun, bireyin dokunulmazlığını red ediyoruz. Bu manada İslamî düzen mutlak otoritenin (programa nazaran) ve mutlak demokrasinin sentezidir (bireye nazaran). İslam'da aşırı bilge, her şeyi bilen, hatasız ve ölümsüz kimseler yoktur. Muhammed (a.s.) kendisi hata yapan kimse idi ve böylece ikaz edilmiştir (Kur'an-ı Kerim, Sure 80/1-12). Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim gerçekçi, adeta kahraman karşıtı bir kitaptır. Bu gün ve geçmişte, Doğu'da olduğu kadar Batı'da da sık sık görülen şahsın yüceltilmesi hadisesi İslam'a kesinlikle yabancıdır. Çünkü bu bir çeşit putçuluktur. (Kur'an-ı Kerim, Sure 9/31). Her insanın değerinin hakikî ölçüsü onun kendi şahsî ha-

184

yatı ve topluma ne verdiği ve ondan ne aldığı ile alakalıdır. Bütün yücelik ve şükran Allah'a aittir ve insanların gerçek kalitesini ancak Allah tespit edebilir.

9. Eğitim-Terbiye

İslam toplumunun temeli ve dayanağı din olduğuna göre eğitim onun sadece bir görevi değildir, aynı zamanda eğitim onun var olma durumudur. Bu, ilk evvela aile, daha sonra da okulların bütün dereceleri vasıtasıyla gerçekleşen dinî ve ahlakî eğitimidir.

Anti eğitimin (terbiyesizliğin) bütün şekillerini ortadan kaldırmak için etkili mücadele etmek İslamî düzenin özellikli görevidir. İslam yasaklamıştır ve İslamî düzen somut tedbirlerle; halkın alkolik olmasını sağlayan her şeyi, açık ve gizli fuhuşu, sözlü, resimli film ve televizyondaki pornografiyi, kumarhaneleri, gece ve dans kulüplerini ve İslamî ahlak anlayışına aykırı olan bütün eğlence şekillerini imkansız hale getirecektir.

10. Öğretim

Bu kapsamlı eğitimin bir parçası yeni nesle çalışma alışkanlıkları ve talimleri kazandırmak ve okula gitmesini sağlamaktır. Müslüman dünyasının şu anda bulunduğu aşağı durumdan daha hızlı bir şekilde kurtulması için birlik ve

beraberliğin yanında, öğretim ikinci çok önemli etkidir. Müslüman ülkeler yeteri kadar sermaye sahibi değildir ve öyleyse var olan sermayelerini her şeyden verimli olan öğretime yatırmalıdır.

Bilimin kazanımlarını kullanma ve onları ileriye götürme yeteneğimizi geliştirmeden gerçek bağımsızlığımız olamaz. İslam, ilk ortaya çıkışında, eski medeniyetlerin bütün bilgilerine hiçbir komplekse kapılmadan yaklaştı ve onları değerlendirdi. Bugünkü İslam'ın, uzun hat üzerinde temasta bulunduğu Avrupa-Ame-rika medeniyetinin kazanımlarına karşı farklı davranması için herhangi bir sebebi bilmiyoruz.

Aslında bilim ve teknolojiyi benimseme sorunumuz yoktur -zira ayakta kalmamız için benimsemek zorundayız- sorun, bunu yaratıcı veya mekanik bir biçimde, şerefle mi yoksa aşağılık

185

duygusu içinde mi yapacağız. Demek ki mesele, bu kaçınılmaz gelişme içerisinde kaybolup yok olacak mıyız yoksa kendi şahsiyetimizi, kültürümüzü ve değerlerimizi koruyabilecek miyiz de.

Verilere bakarak kesin olarak ifade edebiliriz ki bugünkü İslam dünyasında, nicelik ve nitelik bakımından en radikal ve en acil değişim isteyen kurum öğretim kurumudur. Nitelik bakımından öğretimin, yabancılara manevî ve bazı durumlarda da maddî bağımlılıktan kurtarılması ve böylece İslam toplumunun üyeleri olarak Müslümanların eğitimine katkısı sağlanmış olsun. Nicelik bakımından mümkün olan en kısa süre içinde bu alandaki eksikliklerin tamamlanması ve halkın bütün katmanlarının çocuklarını kapsayacak bir eğitim ve öğretimin sağlanması. İlk etapta cami yeniden okul gibi kullanılabilir. Eğer eğitim-öğretim programlarında başarısızlığa uğramazsak, yenilmemizi sağlayacak alan yoktur.

11. Vicdan Özgürlüğü

Halkın eğitimini sağlayan ve özellikle etki alanı kitlesel olan basın, radyo, televizyon ve film, İslamî, entelektüel ve ahlakî otoritesinde şüphe duyulmayan insanların elinde bulunmalıdır. Bu gibi kurumların, ahlaksız, dejenere olmuş ve kendi boş ve manasız hayat anlayışını başkalarına benimsetecek kimselerin insiyatifinde olması neredeyse kural olarak görülen bir durumdur. Buna kesinlikle izin verilmemelidir. Cami minarelerinden ve televizyon vericilerinden halka yönelen mesajlar birbirine zıt olursa ne elde edebiliriz ki?

Ancak İslamî düzende hakikatleri iktidarın ilan edeceği, üniformalı ve şekilsiz gençliğin meydana getirileceği ve adeta bu düzenin manevî diktatörlüğe dönüşmesinin mümkün olduğu söylenemez. Bu sadece, her zaman ve şartlarda saygı duyulacak temel bazı tavırların ve davranış kurallarının var olması gerektiği demektir. Din özgürlüğü ile alakalı olarak ilan edilen prensip gereğince (Kur'an-ı Kerim, Sure 2/266) aidiyet hususunda psikolojik veya fizikî olsun herhangi bir zorlama, yasak, icma (uzlaşma) prensiplerine göre gereksizdir. "Benim halkım batıl şey üzerinde ittifak edemez" Muhammed (a.s.). Ahlakî hususlarda

186

katı olduğu kadar doğa ve mutluluğa karşı olan açıklığı sebebiyle de İslam özgürlükçüdür ve buna İslam tarihinin tümü şahittir. Her hangi bir dogma ve hiyerarşi yerine Allah'ı tanıdığı için İslam diktatörlüğe dönüşemez ve her türlü terör ve engizisyon hareketini imkânsız kılar.

Yolumuz iktidarı ele geçirmekten değil, insanları kazanmaktan başlar.

12. İslam ve Bağımsızlık

Hürriyet ve bağımsızlık olmadan İslamî düzen olamaz. Ve tersi: İslam olmadan hürriyet ve bağımsızlık olmaz. Bu son kanaat iki şekilde anlaşılabilir: İlk olarak bağımsızlık, ancak ve sadece, manevî fethin, ülküsel bağımsızlığın sonucu olduğu zaman hakikî ve kalıcı olur, yani halkın elde ettiği bağımsızlığın içini doldurması ve uzun zaman koruyabilmesi için, söz konusu bağımsızlığın kendini bulduğu, kendi iç güçlerini keşfettiği işareti olmalıdır. Günlük hayattaki İslamî düşüncenin tasdik edilmesinde, her Müslüman halk bunu yaşar ve kendisiyle özdeşleştirir. Ayrıca kendi manevî kurtuluşunu toplumsal ve siyasî kurtuluşun şartı olarak görür.

İkincisi, bir Müslüman halkın iktidara verdiği gerçek destek, aynı iktidarın İslamî karakteri ile doğrudan orantılıdır. Yani rejim İslam'dan uzaklaştığı oranda bu destek azalır. Gayr-ı İslamî rejimler bu destekten hemen hemen tamamen yoksundur ve ister istemez daha çok yabancılardan dayanak aramak zorundadırlar. Düşükleri bağımlılık, onların gayr-ı İslamî yönelişinin doğrudan bir sonucu olarak görünmektedir.

Bu veriler üzerine İslamî düzenin yapısı form olarak değil, demokrasinin özü ve uzlaşması olarak tespit edilmiştir. Bu tür demokrasinin, halkın isteklerinin düşünce ve eyleme dönüştürüldüğü ve halkın iradesinin doğrudan bir ifadesi olduğu yerlerde vardır. İslamî düzenin tesis edilmesi demokrasinin zirvesi olarak görülmekte, çünkü sıradan insanın ve Müslüman halkların en derin isteklerinin ifadesidir. Bir şey kesindir: Zenginler ve aydınların bir kısmının istediğinden farklı olarak sıradan insan kendi

187

Müslüman toplumunda İslam'ı istemektedir. Burada demokrasinin kaynağı kurallar ve bildireler değil, verilerdir. İslamî düzen zulümü (zorlamayı) basit sebepten dolayı uygulamaz. Ona ihtiyaç yoktur. Tersine gayr-ı İslamî düzen halkın devamlı olan direnişi ve düşmanlığını hissederek, tek çıkışı zulmü uygulamakta bulur. Onun diktatörlüğe dönüşmesi, kaçınmadığı bir çeşit kötülük ve kanundur.

13. Çalışma ve Mücadele

İslamî toplum insanî ve doğal kaynaklarının seferber edilmesi için üzerine görev almalı ve kendine tedbirlerle çalışmayı ve hareketliliği (canlılığı) teşvik etmelidir. İslamî toplumun hayatta kalması, güçlü veya zayıf olması, çalışma ve mücadele kanununa bağlıdır ve diğer toplumlarıki ile aynıdır ve bu manada bizim toplumumuz Allah indinde herhangi bir imtiyaza sahip değildir (Kur'an-ı Kerim, Sure 5/57).

Bizim açık düşünce psikolojimizden iki şeyi ortadan kaldırmak gerekir: Mucizeye inanç ve başkalarının yardımı. İnsanların çalışma ve bilgi sonucunda ürettikleri mucizeler dışında mucize yoktur. Düşmanları mucizevi yolla kovacak, fakirliği ortadan kaldıracak, refah ve aydınlığı (eğitimi) ekecek herhangi bir mehdi yoktur. Mehdi bizim tembellüğümüzün adıdır veya sıkıntılar ve sorunların ağırlığı imkânlar ve mücadele vasıtalarıyla kıyaslanamayacak derecede büyük olduğunda, güçsüzlüğümüzden büyüyen yalancı bir umuttur.

Başkalarının yardımına güvenmek ayrı bir batıl inancın şeklidir. Belirli İslam ülkelerinde fedakâr dost veya azılı düşman aramak ve bulmak alışkanlığımız oldu ve bu durumu dış siyaset olarak isimlendirdik. Ne gerçek dost ne de hakikî düşman olmadığını anladığımız ve kendi sorunlarımız için "düşmanın felaket planlarını" değil kendimizi suçlu gördüğümüz zaman, daha az hayal kırıklığı, sorunların azaldığı ve olgunlaşmamızın başladığı bir dönem yaşarız. Aslında siyasi ve maddi çıkar beklemeksizin yardım etme hazırlığı içinde olanlar varsa bile, bu bizim durumumuzu önemli derecede değiştiremez. Çünkü zenginlik bir ülkeye ithal edilemez. O kendi çalışma esası üzerinde ve o ülkede yara-

188

tılmak zorundadır. Elde etmek istediğimiz her neyse, tek başımıza yapmak zorundayız. Bizim yerimize hiç kimse onu yapmak istemez ve yapamaz.

Bu çalışma programı ve faaliyetin muazzam cesaret verici olabilecek zemini vardır. İslam dünyasının doğal kaynaklar ve imkânları muazzamdır ve o dünyanın sadece bir parçası olan Endonezya, ABD ve Sovyetler Birliği'nden sonra, dünyanın en zengin üçüncü yoğun bölgesidir. Bir bütün olarak İslam dünyası bu manada birincidir.

Yeniden doğuşu ilan ederek biz emniyet ve rahatlık dönemine değil, aksine sınav ve sorunlar devresine işaret etmekteyiz. Kendi tahripçilerine yalvaran pek çok şey vardır. Onun için bu devre refah ve bolluk günleri değil, şeref ve onur günleri olacaktır. Uyuyan millet ancak darbelerle uyandırılabilir. Toplumumuza iyilik isteyen herkes onu tehlikeler, çabalar ve sıkıntılardan korumamalıdır. Aksine bu toplumun kendi güçlerini kullanması, imkânlarını sınava koyması, risk alması için tek kelimeyle uyumaması ve yaşaması için elinden geleni yapmalıdırlar. Toplumumuz sadece uyanık ve hareketli olarak kendi yolunu bulabilir.

14. Kadın ve Aile

Müslüman toplumun her tarafında kadının durumu yeni neslin doğal terbiyecisi ve analığına uygun olarak değişmek zorundadır. Okumamış, ihmal edilmiş ve mutsuz bir anne, Müslüman halkların yeniden doğuşunu başlatacak ve başarılı bir şekilde devam ettirecek oğul ve kızları büyütemez. Anneliğe toplumsal etkinliğin rütbesi verilmesi için İslam'ın ilk adımını atması gerekmektedir. Haremlere (çok eşliliğe) son verilecektir. Kadına haksızlık yapmak için kimse İslam'a dayanma hakkına sahip değildir ve bu tür suistimallere son vermek zorundadır. Bu tezler, hiçbir şekilde, topluma, kadın kesiminin ahlaksız üyelerinin savunduğu ölçüler, heva ve hevesleri ile hâkimiyet kurmak isteyen batı menşeli feminizm düşüncesinin sonucu değildir. Bu Avrupa manasında bir eşitlik de değildir. Bu, kadın ve erkeğin eş değerde olduklarını vurgulamak suretiyle, aralarında mevcut olan ve

189

muhafaza edilmesi lazım olan farklılıklara da dikkat çekmektir. Eş değerlik prensibi, doğrudan doğruya Kur'an-ı Kerim'de defalarca ve apaçık bir biçimde ifade edildiği gibi (özellikle ayet 33/55) erkekve kadın için aynı dinî ve ahlakî kurallarının mükellefiyetinin sonucudur.

Medeniyet kadından kullanılan veya tapılan bir nesne yarattı, ancak bu esnada, tek saygıdeğer özelliği olan şahsiyetini aldı. Anneliği ihmal ederek o, kadını, temel ve yeri doldurulamaz rolünden yoksun bıraktı.

Ailenin ciddi krizden geçtiği ve değeri soru işareti altında bırakıldığı bu sıralarda, İslam yeniden insanın bu tarz hayatına olan desteği ve bağlılığını teyit etmektedir. Aile yuvasının emniyetine katkıda bulunarak ve onu tahrip eden iç ve dış faktörleri ortadan kaldırarak (alkol, fuhuş ve sorumsuzluk), İslam pratikte, normal ve sağlıklı kadının en büyük ve gerçek menfaatini muhafaza etmektedir. Soyut eşitliğin yerine o, kadına, onun için bütün kıymetleri ile beraber, sevgi, nikâh ve çocuk temin etmektedir.

İslam'ın ilk asırlarında formüle edilen aile ve nikâh hukuku bugünün getirdiği ihtiyaçlara ve insanlığın ulaştığı toplumsal şura uygun olarak yeniden sorgulanmalı ve çok eşliliğin daha fazla sınırlandırılmasına hatta günlük hayattan tamamen ortadan kaldırmaya yönelik tedbirler alınmalıdır. Aynı zamanda boşanmanın sınırlandırılmasıyla, bu durumlardaki kadın ve çocukların etkili maddî korunması sağlanmalıdır.

15. Hedef Vasıtayı Mubah Kılmaz

İslamî düzenin sağlanması için cinayet hariç her yol mubahtır. Kontrolsüz ve aşırı zor (zulüm) kullanarak İslam ve bu mücadelenin güzel ismini lekelemeye hiç kimsenin hakkı yoktur. İslam toplumu adaletin temellerinden biri olduğunu yeniden teyit etmelidir. Kur'an-ı Kerim bizim düşmanlarımızı sevmemizi em-retmemiştir ancak kesinlikle adil olmamızı ve affetmemizi emretmiştir (Kur'an-ı Kerim, Sure 4/135, ve 16/126). Gücün kullanılması bu emirler çerçevesinde olmak zorundadır.

"Hedefe ulaşmak için her yol mubahtır" formülü sayısız cinayetlerin sebebi olmuştur. Ulvî hedef aşağılık (alçakça) bir vasıta-

190

yı kutsal kılamaz, fakat aşağılık bir vasıta her hedefi küçültebilir ve yıpratır. Ahlakî olarak ne kadar güçlü olursak-ki karar verme meselelerinde kuvvet güçlü olanların değil zayıfların silahıdır- o kadar az güce ihtiyacımız olur. Gücün yapamadığını âli cenaptık, tutarlılık ve cesur duruş yapar. (Kur'an-ı Kerim, Sure 16/125, 26/34-35).

16. Azınlıklar

İslami düzen ancak nüfusun çoğunluğunu Müslümanların oluşturdukları ülkelerde gerçekleşebilir. Bu çoğunluk olmaksızın İslamî düzen sadece iktidar olur (çünkü ikinci unsur olan İslam toplumu eksiktir) ve zorbalığa dönüşebilir. İslam devlet içinde gayr-ı Müslim azınlıklar, bağlılıkları karşılığında, dinî özgürlüğe ve her türlü korunmaya sahiptirler. Gayr-ı Müslim devleti içinde Müslümanlar, dini özgürlüklerinin, normal hayatın ve gelişimin sağlanması kaydıyla, o topluluğa bağlı olmak ve İslam'a ve Müslümanlara zarar verenler hariç, tüm görevleri yerine getirmekle mükelleftirler. Müslüman olmayan ülkelerinde yaşayan Müslümanların durumu her zaman, dünya İslam toplumunun gücü ve itibarına bağlı olacaktır.

17. Diğer Topluluklar İle Olan İlişkiler

İslam toplumunun diğer toplumlara karşı olan ilişkiler şu prensipler üzerindedir:

1. Dinî aidiyetinin hürriyeti (Kur'an-ı Kerim, Sure 2/256),
2. Güç, kararlı ve etkili savunma (Kur'an-ı Kerim, Sure 8/61-62, 42/39-42, 2/190-192),
3. Saldırgan savaş ve cinayetin yasaklanması (Kur'an-ı Kerim, Sure 2/190-192, 42/42),
4. Karşılıklı işbirliği ve halkların tanışması (Kur'an-ı Kerim, Sure 49/13).
5. Kabul edilmiş mükellefiyetler -antlaşmalara saygı (Kur'an-ı Kerim, Sure 9/4).
6. Mütakabiliyet esası (Kur'an-ı Kerim, Sure 9/8).

191

III.

İSLAMÎ YENİDEN DOĞUŞ - DİNÎ VEYA SİYASÎ DEVRİM?

İslamî düzen dinî ve sosyo-politik sistemin birliğidir. Ona ulaşmak için dinî tecdid (yenilenme) yoksa siyasal devrim yolunu mu kullanmalı?

Bu sorunun cevabı şudur: İslamî düzen dinî devrim olmaksızın başlayamaz ancak onun başarılı bir şekilde devam ettirilmesi ve nihayete erdirilmesi siyasal devrime bağlıdır. İslamî yeniden doğuşu çifte devrim -ahlakî ve sosyal- olarak tanımlayan bu cevap dinî tecdide öncelik vermekte ve bu İslam doğuşunun prensiplerinden ve bugünkü Müslüman dünyasının gerçeklerini nitelendiren ve pek hoş olmayan bazı tespitlerden kaynaklanmaktadır.

Bu tespitler Müslüman dünyasındaki ağır ahlakî yozlaşmasına, davranış bozukluğuna, rüşvet ve batıl inançların hâkimiyetine, tembellik ve ikiyüzlülüğe, gayr-ı İslami adet ve alışkanlıkların baş tacı edilmesine, köklü maddecilik ve düşündürücü bir biçimde umut ile heyecanın olmayışına işaret etmektedir. Böylesine bir vaziyette herhangi bir sosyal veya siyasal değişim doğrudan başlayabilir mi?

Tarihteki rolünü gerçekleştirilmeye davet edilmeden evvel her millet, iç temizlenme dönemini yaşamak ve bazı temel ahlakî tavırları benimsemek zorundaydı. Dünyadaki her güç ahlakî güç olarak başlar. Her yenilgi ahlakî tökezleme olarak başlar. Gerçekleşmesi istenen her neyse ilk evvela insanların ruhlarında (nefislerinde) gerçekleşmek zorundadır. İslamî düzenin ön şartı olarak dinî tecdid ne demektir? Her şeyden evvel yeni anlayış (vicdan) ve yeni irade demektir.

Dinî tecdid hayatın gerçek hedefi hakkında, neden yaşanır ve

193

İSLAMÎ DÜZENİN BUGÜNKÜ SORUNLARI

ne için yaşanması gerektiğine dair bir anlayıştır. Bu hedef şahsî mi yoksa toplumsal standart mıdır, benim ırkımın büyüklüğü ve sâni mi, kendi şahsımın öne çıkarılma gayreti mi yoksa yeryüzünde Allah'ın kanunlarının hakimiyeti mi? Bizim durumda dinî tecdid pratikte, kendilerine Müslüman diyen veya genelde başkalarının onları isimlendirdikleri insanların "İslamlaşması" demektir. Bu "İslamlaşmanın" hareket noktası Allah'a güçlü iman ve Müslümanlar tarafından İslam'ın dinî ve ahlakî normlarının kesin ve samimi olarak uygulanmasıdır.

Dinî tecdid'in ikinci parçası da hedef anlayışının emrettiğini yerine getirme hususunda hazır olmaktır. Onun için dinî tecdid, ahlakî heyecanın kalitesi, eşya üzerinde hâkim olma psikolojisi, sıradan insanların olağanüstü işleri yapabilme kabiliyet ve cesaret kazandıkları, fedakârlık gösterdikleri bir gerçek ve pratik idealizmin yaşanmasıdır. Dini tecdid, içinde günlük imkân ölçülerinin kıymetinin kalmadığı birey ve bütün toplulukların kendi idealleri uğruna beklenmedik bir fedakârlık derecesine yükseldikleri, dinin yeni kalitesidir (niteliğidir).

Ruhun bu yeni hali ve duygusu olmaksızın bugünkü Müslüman dünyasında gerçek bir değişimi gerçekleştirmek mümkün değildir.

Bu değerlendirmeler arasında anlık da olsa her zaman, İslamî düzene giden yolun daha kısılması için, İslam toplumunun inşa edilmesi için ön şart olarak uygun kurumları ortaya çıkaracak ve halkın sistematik dinî, ahlakî ve kültürel eğitilmesini sağlayacak iktidarı ele geçirme ikilemi ortaya çıkacaktır.

Bu ikilem sadece bir sınavdır. Tarih, hiçbir gerçek değişimin iktidardan geldiğini bilmez. Hepsi de terbiyeden başladı ve özünde ahlakî bir davetti.

Ayrıca, İslamî düzenin tesis edilmesini bir iktidar ve onun kurumlarına emanet eden çözüm fikri, bizzat o iktidarın nasıl gerçekleşeceği sorusuna cevap vermez. Onu kim tesis edecek ve onun kurumları ne tür insanlardan oluşacaktır? Nihayetinde bu iktidarın davranışlarını kim kontrol edecek ve bozularak tesis edildiği amaca değil de kendine hizmet etmemesini kim temin edecek?

194

İktidardaki bir gurubu bir başkasıyla değiştirmek mümkündür ve bu her zaman olmaktadır. Bir zulmü başka bir zulümle değiştirmek mümkündür ve dünya nimetlerine sahip olan kimselerin değişimi de sağlanabilir. Yapanların adına

ortaya konulan isimleri, bayrakları, milli marşları ve parolaları değiştirmek mümkündür. Ancak bununla, dünyayı yeniden hissetmek sağlanamaz ve insanın kendisine, diğer insanlara ve dünyayla olan ilişkilerin değişimini sağlayan İslamî düzene bir adım atması bile gerçekleştirilemez.

Her zaman ve her yerde bir güç veya iktidarın yardıma çağırılması fikri, insanın, cihadın ilk ve en zor devresinden -kendi nefsi ile mücadele- kurtulmak için fitrî bir özelliğinden kaynaklanmaktadır. İnsanları terbiye etmek zordur, ancak kendi kendini terbiye etmek daha da zordur.

Dinî tecdid, adı ve tanımlamasına göre, bizzat kendinden, kendi hayatından başlamak demektir. Tersine, güç her zaman başkasını gözünde kestirir (düşünür). Bu düşüncenin baştan çı-karıcılığı da budur.

Onun için, kendine ana hedef olarak İslamî düzeni belirleyecek olan hareket, her şeyden evvel ahlakî hareket olmalıdır. O, insanları yücelten ve onları daha iyi yapan bir fikir olarak insanları ahlakî olarak heyecanlandırmak ve ahlakî faaliyetini temsil etmek zorundadır. İşte İslamî düzen ile insanları ahlakî açıdan meşgul etmeyen ve ahlakî ölçütleri katmayan, düşünce ve menfaatlerin eşitliğini önceleyen siyasî parti arasındaki fark buradadır.

Dinî tecdid'in önceliği hususunda diğerleri yanında, İslam kaynaklarında dayanak vardır.

İlk olarak Kur'an-ı Kerim, bir millet için her türlü değişimin ve düzelmenin ön şartının, iç değişim olduğunu ifade eder (Kur'an-ı Kerim, Sure 13/12).

İkincisi bu kanun erken İslam'ın uygulanmasında ve Muham-med'in (a.s.) dünyanın ilk İslamîdüzenin tesis edilmesi esnasında yaptığı mücadelede de kendini göstermiştir. Kur'an-ı Kerim'in ilk 13 yılında konu edindiği meseleler kesinlikle iman ve

195

sorumluluğa ilişkin olmuştur ve bu 13 yıl boyunca hiçbirtoplum-sal, siyasî sorunu veya İslam'a dayalı herhangi bir kanunun düzenlenmesini değerlendirmemiştir.

Dinîteccid'den üç önemli beklentimiz daha vardır:

1- Kur'an-ı Kerim'in emirlerinin, özellikle köklü sosyal kötülöklere karşı yönelmiş veya zenginliği ve iktidarı elinde tutanları rahatsız edici olanlarını, tereddütsüz ve anlaşma olmadan, yerine getirilmesinin kararlılığını sadece dinî tecdid ortaya koyabilir. Dinî tecdid bütün bunların zulümsüz ve nefretsiz olarak yerine getirilmesini sağlayabilir, zira herkes veya yeniden yapılanmış toplumun kahır ekseriyeti onları anlayacak, Allah'ın emri ve adaletin gereği olarak da yerine getirecektir.

2- İslamî yeniden yapılanma, sadece muazzam bireysel ve maddî fedakârlık yapacak kimseler olmaksızın değil, karşılıklı güven ve bağımlı işbirliği olmadan da düşünülemez. Birilerinin çabası, fedakârlığı ve kurbanlığının başka birilerinin kodamanlığı ve isteklerine dönüşmemesi nasıl temin edilebilir? Yakın İslam tarihinde sık sık rastlanan ahlakî tökezleme trajedisinin tekrarlanmasını ne engelleyebilir? Her düzen, böylece İslamî olan da, her zaman onu ortaya koyan tespitlerden daha çok onu uygulayan insanlara benzeyecektir.

3- Muazzam geri kalmışlığı sebebiyle İslam dünyası çok hızlı eğitim ve sanayileşme temposunu benimsemek zorunda olacaktır. Hızlandırılmış gelişme her yerde, onu takip eden despotluk, rüşvet, ailenin tahribi, hızlı ve haksız zenginleşme, yetenekli ve değer tanımayan bireylerin ön plana çıkması, geleneklerini yok eden hızlı şehirleşme, toplumsal ilişkilerin bayağılaşması, alkolizmin, esrar ve fuhşun yayılması riskleri ile yüklüdür. Bu kültürsüzlük selinin engeli ancak Allah'a olan temiz ve sarsılmaz bir iman ve halkın tüm katmanları tarafından dinî vecibelerin yerine getirilmesi ile olur. Medeniyetin kültürü yok etmemesini ancak din temin edebilir. Bazı hadiselerin gösterdiği gibi çıplak maddî ve teknik ilerleme, açık bir barbarlığa dönüşebilir.

196

İSLAMİ DÜZEN

Dinî ve ahlakî yenilenmenin vurgulanması tespiti, İslamîdüzenin, İslam iktidarı olmaksızın gerçekleştirilebileceği manasına gelmez ve böyle yorumlanamaz. Bu tespit ancak yolumuzun hareket noktasının iktidarı ele geçirmek değil, insanları fethetmek olduğu ve İslami yeniden doğuşun ilk evvela terbiye alanında, daha sonra ise siyasi manada bir devrim olduğuudur.

Yani ilk evvela vaiz, daha sonra ise asker olmak zorundayız. Vasıtalarımız şahsî örneğimiz, kitap ve sözdür. Bu vasıtalara güç ne zaman katılacak?

Bu anın seçilmesi her zaman somut bir sorudur ve birçok etkene bağlıdır. Ancak yine de bir genel kural konulabilir: İslamî hareket, ahlakî ve sayısal güç ve çoğunluğa ulaştığında sadece var olan gayr-ı İslamî iktidarı yıkmak için değil, yeni İslamî iktidarı inşa edebildiği vakit, iktidarı teslim almaya çalışmalı ve yapabilmelidir. Bu fark önemlidir, zira yıkım ile inşa aynı derecede psikolojik ve maddî hazırlığa bağlı degillerdir.

Burada erken davranmak tıpkı geç kalmak gibi tehlikelidir.

Yeteri kadar ahlakî ve psikolojik açıdan hazırlanmadan ve lazım olan asgarî yetişmiş kadro olmaksızın, sadece şansın yaver gitmesi dolayısıyla iktidarı ele geçirmek, İslamî devrim gerçekleştirmek değil, darbe yapmak anlamına gelir (darbe ise gayr-ı İslamî siyasetin devamıdır ve başka insanlar tarafından ve başka hedefler uğruna yapılan bir şeydir). İktidarı ele geçirmede geç kalmak, İslamîdüzenin hedeflerinden biri olan ile alakalı güçlü bir vasitadan yoksun kalmak demektir ve böylece gayr-ı İslamî iktidarın harekete darbe vurmasına ve kadrosunu azaltmasına fırsat vermek demektir. Bu sonucusu ile alakalı yakın tarihimizde yeteri kadar trajik ve ibret verici örnekler mevcuttur.

197

Biz, Müslüman toplulukların pasif kalmalarını mahkûm eden ve hiçbir umuda yer bırakmayan "realizmi" yok saymaktayız.

Tarih sadece sürekli değişimin değil, aynı zamanda ve devamlı olarak imkânsız ve beklenmeyenlerin gerçekleşmesinin hikâyesidir.

198

PAKİSTAN İSLAM CUMHURİYETİ

İslamî iktidar söz konusu olduğunda bugün kendini İslam Cumhuriyeti olarak ilan eden Pakistan örneği bir tarafa bırakılmaz.

Bazı başarısızlıklara ve zorluklara rağmen biz Pakistan'ı selamlıyoruz, çünkü İslamî düzenin kurulması isteğinin meyvesidir ve tasarlayanlarla beraber onu gerçekleştirenler de açık İslamî fikirle yönetilmekteydi.

Bugünkü şartlar ve gelişmişlik düzeyinde Pakistan, İslamî düzenin gerçekleştirilmesine yönelik bir umumi denemedir. Pakistan örneğinde İslam öncülere, nasıl yapmalı ve nasıl yapmamalı hususunda öğrenebilir ve öğrenmelidir.

Pakistan'ın olumsuz tecrübesi -ki olumsuz tecrübeler her zaman daha önemlidir- şu iki noktada özetleyebiliriz:

İkbal'in Pakistan hakkındaki düşüncesini hayata geçiren temel organize gücün yeteri kadar olmayan birliği ve yetişmişliği-dir. Pakistan'ın yaratılmasından kısa bir süre sonra, Müslüman Birliği etrafına, ana sorunlar ve toplumun düzeni ile devletin teşkilatlanması hususunda aynı yaklaşıma sahip olmayan, birbirine epey uzak unsurları topladığı ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan Birlik, klasik manadaki siyasi partiden az bir şey daha fazla idi ve Pakistan'ın bulunduğu ikilemler karşısında kendi birliğini koruyamamıştır.

Pakistan örneğinde İslamî temel kurallar hakkında şekilci ve dogmatik yaklaşım mevcuttur. Pakistan'ın fikir ve hukuk adamları, eğitimin had safhada bulunan meselelerine dikkat etmek yerine, bölündüler ve enerjilerini, aşağı yukarı şeriat hukukunun ceza ve nikâh meseleleri ile alakalı tartışmalarda heba ettiler. Onlar hırsızın eli kesilmeli mi yoksa basitçe zindana koymalı mı

199

bitmez tükenmez tartışmalarını yaparken, devlet olarak Pakistan'ın temellerini sarsan, krize sebep ve hırsızlığın özel bir durumu olan rüşvet, olağanüstü boyutlara ulaştı.

Pakistan'ın yirmi yıllık hayatı ile alakalı ibretler açıktır. Şunlardır:

İlk evvela, İslamî düzen ve Müslüman toplumun köklü yeniden yapılanması için mücadeleyi, sadece güçlü ve homojen teşkilatta birleşmiş, tecrübeli (bozulma tehlikesi olmayan) ve yetişmiş bireyler başarılı bir şekilde sürdürebilirler. Bu, Batı demokrasi depolarında bulunan siyasi partilerinden biri değil; o İslam ideolojisine dayalı ve aidiyeti ile alakalı açık ahlaki ve ülküsel kriterlerle donatılmış bir harekettir.

İkincisi, İslamî düzen için mücadele bugün, İslam'ı özünü gerçekleştirmek demektir ve pratikte bu, halkın dinî ve ahlaki terbiyesi ile toplumsal adaletin temel unsurlarını temin etmek manasına gelir. Bu sırada formlar tali öneme sahiptir.

Üçüncüsü, İslam cumhuriyetinin işlevi, öncelikli olarak insanların eşitliğini ve tüm Müslümanların kardeşliğini ilan etmek değil, bu yüce hedeflerin bir kısmının pratikte hayata geçirilmesi için mücadele etmek olmalıdır. Uyanmış İslam her ortamda, daha adil bir toplumsal düzen için bayrağı eline almalı ve İslam için mücadelenin, aslında cehalet, adaletsizlik ve fakirliğe karşı bir mücadele olduğunu, bu savaşta herhangi bir anlaşma veya geri adım olmayacağını ilan etmelidir. Eğer İslam bunu yapmazsa, ikiyüzlü hedeflerini gerçekleştirmek için, toplumun demagog ve yalancı kurtarıcıları yapacaklardır.

Bu mesajların acı tadı vardır. Ancak yine de biz Pakistan'a ve onun dünya islam'ı için yapacağı hizmetlerine inanıyoruz. Pakistan gibi sevgili bir şey karşısında titremeyecek bir Müslüman kalp yoktur, her ne kadar bu sevgi, diğer bütün sevgiler gibi, kendi korkuları ve kuşkularını biliyorsa da. Pakistan bizim, sınavla dolu büyük umudumuzdur.

200

PANİSLAMİZM VE İRKÇILIK

Bugünkü İslamî düzen ile alakalı ileri sürdüğümüz tezimizin birinde, dünyadaki bütün Müslümanların ve Müslüman toplulukların bir araya getirilmesi hususunda İslamî düzenin doğal eğilimine değinmiştik. Bugünkü şartlarda bu eğilim Fas'tan Endonezya'ya, tropik Afrika'dan Orta Asya'ya kadar büyük İslam federasyonunun kurulması için bir mücadeledir.

Bu vizyonun dile getirilmesinin, ortamımızda bulunan ve kendilerini realist diye isimlendiren veya öyle zanneden birçok insanı sinirlendirdiğinin çok iyi farkındayız ve bu sebepten dolayı biz bu hedefi daha da sesli vurguluyoruz. Müslüman halkları pasif duruma sokan ve hiçbir çaba ve umuda yer bırakmayan bu "realizm"i yok sayıyoruz. Kaynağı dünyanın güçlülerine karşı bir aşağılılık duygusu ve ona karşı saygı olan o realizm, aslında hâkimlerin hâkim olarak, ırgatların ise ırgat olarak kalmaları demektir. Ancak tarih sadece sürekli değişimin hikâyesi değil, aynı zamanda imkânsız ve beklenmeyen devamlı gerçekleşmesinin hikâyesidir. Çağdaş dünyanın hemen hemen bütün hakikati elli sene öncesinde imkânsız görünmekteydi.

Açık olarak iki realizm mevcuttur: Bizim ile zayıf ve dar ruhlularımızın. Bize göre, ortak sorunları çözmek için Müslümanların, aralarında çeşitli birlik formlarını gerçekleştirme ve yavaş yavaş önemli alanlarda birlikte ve koordineli olarak faaliyet göstermek maksadıyla belli ekonomik, kültürel ve siyasi, milliyet üstü bazı kurumların yaratılmasından, daha doğal dolayısıyla da daha realist bir şey yoktur. Bizim "realistlere" (zayıflarımıza olarak oku) bu fikir gerçekçi görünmüyor. Onlar mevcut durumu uygun görmekte dirler ki bizim realizm anlayışımıza göre bu fikir sun'î hatta saçma bir örnektir. Mesela bizim için bir arap halkın on üç

devlet birliğine parçalanmış olması, birçok önemli dünya meselesi hususunda Müslüman ülkelerin karşıt taraflarda bulunmaları, Müslüman Mısır'ın Etiyopya veya Keşmir Müslümanlarının acıları ile ilgilenmemesi, Arap ülkelerin İsrail ile yaşadıkları en sert cepheleşme esnasında Müslüman İran'ın saldırgan ile dostluk ilişkilerinde bulunması v.s. v.s., kabul edilemez ve gerçekçilik değildir. Yani eğer gerçekçi olmayan bir şey varsa o Müslümanların ittifakı değil, bu birliğin yokluğu ve bugünkü parçalanmışlık ve anlaşmazlıktır.

Doğal veya tarihî kurallara aykırı olmamak kaydıyla, insanların ortak irade ve çalışmaları sonucunda gerçekleşmeyecek tarihî hedef yoktur. İnanılan ve onun için çaba sarf edilen ütopya, ütopya olmaktan çıkar. Bizim zayıflarımız ise ne inanmak ne de çalışmak isterler ve onların aşağılayıcı realizminin açıklamasını burada aramak gerekir. Müslümanların ittifakının gerçekleşmeyecek bir rüya olduğunu söyledikleri zaman, aslında onlar sadece hissettikleri güçsüzlüklerini ifade etmektedirler. O imkânsızlık dünyada değil, onların kalplerindedir. Müslümanların ittifakı hakkındaki fikir, kimsenin keşfi veya şu ya da bu ideolog ve reformcunun güzel arzusu değildir. Onu bizzat Kur'an-ı Kerim meşhur "Müslümanlar ancak kardeşdir" tespiti ile temellendir-miş ve İslam bunu, ortak oruç, tek manevi merkez olarak Mekke ve Kabe'ye hac vasıtasıyla sürekli olarak devam ettirip yenilenmesini sağlamıştır. Böylece bütün Müslüman dünyasında devamlı ve aynı unsurları olan duyguyu yaratmıştır. Uzakta yaşayan bir Müslüman hatkını (felaketi) müsibeti esnasında sıradan insanlar arasında karşın herhangi biri, aralarında bulunan dayanışma ve taziye duygularının gücüne şahit olurdu. Nasıl oluyor da, kitleler arasında kuşku bırakmayacak şekilde mevcut olan "halk panislamizmi", günlük hayat ve Müslüman ülkelerin siyasetine önemli etki yapamıyor? Neden o sadece duygu olarak kalmakta ve ortak kaderin hakikî şuuru haline yükselmemektedir? Filistin, Kırım, Sinkyang (Doğu Türkistan), Keşmir veya Etiyopya'daki Müslümanların felaketi (trajedisi) hakkındaki haberler her yerde ortak kınama ve üzüntüye sebep oldukları halde, aynı zamanda eylemin eksik kalması veya yapı-

202

sa dahi, eylemin duygularla orantısız bir şekilde gerçekleşmesini nasıl açıklamalı?

Bu sorunun cevabı, sıradan halkın ümmetçi duygularına karşın, batıda veya onun etkisinde eğitim görmüş yönetici kesimlerin şuurlu faaliyetlerinin Panislamist değil, ırkçı olmasındandır. Müslüman halkların içgüdüleri ve şuuru parçalanmış ve birbirine karşıt idi ve bu durumda her önemli eylem imkânsız idi ve imkânsız olacaktır.

Bu bakımdan çağdaş Panislamizm, olmak istediğimizi arzulamak ve olmadığımızı ret etmek için, ilk evvela duygu ile suurun uyumlu hale getirilme çabasıdır.

Bu hal, bugünkü Müslüman dünyasının milliyetçiliğinin karakter ve kaderini belirler.

Dünyanın her yerinde milliyetçilik, halkın eğilimlerini (müzik, folklor ve özellikle de dil) vurguladığı için geniş bir halk hareketi özelliğine sahip iken, İslam ülkelerinde kural olarak milliyetçiliğin zayıf bir ifadesi, hatta bir çeşit halk karşıtı, milliyetsiz milliyetçiliğine rastlanmaktadır. Bu tespitin açıklanmasını bir taraftan halkın duygularında Panislamizm'in hâkim olmasında, diğer taraftan burada milliyetçiliğin İslam yerine düşünülmüş bir şey olması ve böylece baştan beri anti İslam hareketi vasfı taşımasında aramalıdır. Geçmiş ve halkın gelenekleri ile doğal çatışma içinde bulunarak -çünkü bu gelenekler her zaman ve sadece İslam'dır- birçok Müslüman ülkesindeki milliyetçi hareketler, kendilerinden önce kolonyal güçlerin yaptıkları gibi, kendilerini bir çeşit denasyonalizm hareketi içinde buldular. Bazı Arap ülkelerindeki Arap dilinin durumu -en azından milliyetçi bürokrasi bakımından- İngiliz-Fransız işgali esnasındakinden daha iyi değildir. Bu manada bir şey yapıyorsa da bu gerçek heyecan olmadan yapılıyor veya bu çalışma halkına yabancılaşmamış olan güçlerin çabalarıdır (karşılaştır: İsrail'de Yahudiler hemen hemen unutulmuş olan İbraniceyi kullanıma soktular). Arapçaya olan bu tavır sebebi basittir: Bir Kur'an ve İslam medeniyetinin dili olarak Arapça, Arapların, Arap yanlılarının ve genelde milliyetçi duyguların enstrümanı olmaktan çok daha fazla İslamî duyguların enstrümanıydı. Milliyetçilik taraftarları bu tespiti doğru

203

olarak farkettiler (veya daha çok içgüdüsel olarak hissediyorlar) ve benzeri olmayan bir çıkış bulmaktadırlar: Onlar ve onların bürokrasisi eski işgalcilerin dili ile konuşmaktadırlar(!). Müslüman dünyasında İslamsız bir vatanperverlik yoktur.

Bu değerlendirmeler ayrıca özel bir biçimde Müslüman dünyasındaki milliyetçi fikirlerin kökeni itibarıyla da gayr-ı İslamî olduğu tespitini ortaya koymaktadır. Bu durum Orta Doğuda, milliyetçiliğin öncüleri olan Suriye entelektüelleri (daha evvel Suriye Protestan Kolejinde) ile Hıristiyan Lübnanlıların Amerikan Enstitüsü ve Beyrut Aziz Yurya Üniversitesi'nde eğitim gördükleri tespitiyle, en bariz bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Endonezya'da Sukarno'nun "pança şıla'Marın, bazı arap ülkelerindeki BAAS partisinin (özellikle de onun bazı fraksiyonları) ve Müslüman dünyasındaki bir yığın milliyetçi ve "devrimci" grupların manevî ve tarihî kökenleri araştırıldığında bu tespit teyit edilecektir. Panislamizm her zaman Müslüman halkların kalplerinden kaynaklanmış, milliyetçilik ise daima ithal malı olmuştur.

Yani Müslüman halkların milliyetçilik "yetenekleri" yoktur. Bu tespit dolayısıyla acı duymaları gerekir mi?

Manevî birlik prensibinin ırk prensibinden üstün olduğunu bir anlık için unutmuş olsak bile, bu mesajı yazdığımız zaman itibarıyla, halklarımıza bu "yeteneğe" sahip olmamaları (benimsememeleri) için tavsiyede bulunmak mecburiyetindeyiz. Asırlarca milli birlik içinde yaşayan halklardan bile, daha geniş bir zemin üzerine birleşmeyi mümkün kılan, yavaş yavaş birlikte yaşamının yeni formlarına alışmaları, gelecek talep etmektedir. Bugünkü Fransa ve Almanya'nın basiretli insanları kendi vatandaşlarına, kendilerini Alman veya Fransız'dan çok, Avrupalı hissetmelerini

tavsiye etmektedirler. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulması -ilk bakışta kabul edilemez bulunsa bile- XX. asırdaki Avrupa tarihinin en yapıcı hadisesidir. Bu milliyet üstü yapının kurulması Avrupa halklarının milliyetçiliğe karşı ilk ve hakikî galibiyetidir. Küçük ve hatta orta büyüklükteki milletler için bile milliyetçilik, aşırı pahalı, lüks olmaya başladı.

Çağdaş dünya, bir manada tarihte benzeri görülmemiş bir gelişimin önünde bulunmaktadır. İnanılmaz pahalı olan eğitim,
204

araştırma, tarım, sanayi, savunma v.d. programlarıyla, bu gelişim şimdiye kadar görülmemiş ve tahmin edilemez büyüklükteki insan toplulukları ve kaynaklarının bir araya getirilmesini gerektirmekte ve bu durum objektif olarak sadece büyük milletlere, ya da daha doğrusu milletler birliklerine şans tanımaktadır. Şu anda dünyaya hâkim olan iki birlik vardır -amerikan ve Sovyet - ve sahneye çıkma hazırlığı içinde olan üçüncüsü -avrupa-oluşma sürecindedir. 200 milyon insanın birliğini ve 200 milyar dolar milli geliri sağlayamayan millet -ki bu rakamlar sürekli yukarı çıkmaktadır- bu harekete adım uyduramaz ve kendine biçilmiş alt olma durumuyla yetinmek zorunda kalacaktır. O, bırakın başkalarını, kendini bile idare edemez. Gelişme derecesi artık en önemli etken olmamaya başlar. Onun yerini bu kesin büyüklükler alır. Çin, gelişmişlik itibarıyla Fransa veya İngiltere'nin çok arkasında bulunmaktadır, ancak sahip olduğu muazzam insan ve kaynak sayesinde, devam eden yarış içinde açık bir üstünlük göstermektedir. Bu durum, gelişmiş olmayan fakat büyük olan Müslüman dünyası için bir şanstır.

Müslümanları acil olarak güç birliği ve beraberlik içinde olmalarına davet eden başka bir şey daha vardır. Her geçen gün yüksek ve hızlı artış içinde olan nüfus, Müslüman ülkelerinin sanayi ve kültürel geri kalmışlığını daha da derinleştirmektedir. İki Müslüman ülke -Mısır ve Pakistan- şu anda nüfusu en hızlı artış gösteren dünyanın ilk iki ülkesidir. Bazı hesaplara göre her yıl 20 milyon Müslüman dünyaya gelmekte ve artış bu hızla devam ettiği takdirde, Müslüman dünyasının nüfusu, buldukları sınırlar içinde XX. asrın sonuna kadar iki katına ulaşacaktır. Doğumu bekleyen bu kadar milyon insanı kabul etmemiz, doyurmamız, eğitmemiz ve onlara iş sahası yaratmamız mümkün müdür? Aynı hızda olacak bir ekonomik ve toplumsal gelişme takip edilmezse eğer, bu dramatik, demografik gelişme tehlike ve belirsizliklerle doludur. Geçmiş 20 sene içinde bu "demografik enflasyon" üretimin tüm artışını kendi içine (ap-sorbe) çekmekteydi ki şu anda birçok İslam ülkesindeki milli gelir 20 sene öncesinden daha düşük seviyededir. Böylece nüfus artışının birleşmiş Müslüman dünyasının güç etkeni olması yeri-
205

ne, parçalanmış Müslüman ülkeleri için kriz ve acı kaynağı olmaya başlamıştır.

Müslüman ülkelerin her birinin ayrı ayrı bu problemlerle baş etmelerinin mümkün olmadığı açıktır. Bu durumla karşı karşıya gelmek ve aynı zamanda kaybedilmiş on yılların geri kalmışlık ve durgunluğunu telafi etmek için ancak ve ancak yeni nitelik olan birlik vasıtasıyla yapabiliriz. Arapların, Türklerin, Farslıların veya Pakistanlıların tek başlarına çözüm getiremediklerini, Müslümanlar ortak ve koordineli bir çabayla çözebilirler.

Her Müslüman ülkenin kendi özgürlüğü ve refahını inşa edebilmesi ancak bütün Müslümanların refah ve özgürlüğünü inşa etmekle mümkündür. Fakirlik denizinde iki zengin ada olan Kuveyt ve Libya'nın ayakta kalmaları mümkün değildir. Eğer İslamî dayanışma içinde bulunmazlar ve komşu Müslüman ülkelere yardımcı olmazlar ve bencilliği rehber edinirlerse, bu durum diğer ülkeleri de benzer davranışa sevk etmez mi? Ve bu, düşmanların arzuladıkları kargaşa ve nefret durumuna götürür. Zengin Müslüman ülkelerin İslamî görevlerini yerine getirirken onların en yüksek menfaatlerinin gerektirdiğini yapmış olurlar.

Her Müslüman ülkenin önünde bulunan alternatif açıktır, Ya diğer Müslüman ülkelerle birlik içinde ayakta kalmayı, ilerlemeyi ve her meseleyle başa çıkacak gücü garanti edecekler veya her geçen gün içinde daha fazla gerileyecek ve zengin yabancılara bağımlılık içine düşeceklerdir. Çağdaş tarihi an bu birlikteliğe yeni bir boyut kazandırmaktadır: O artık idealist ve vizyoncu-ların sadece güzel arzusu değildir; birliktelik olmazsa olmaz bir kaçınılmazlıktır, ihtiyaç hayatta kalma kanunu ve bugünkü dünyada şeref ve onurun şartı olmuştur. Herhangi bir sebep veya dürtüden dolayı şimdiki parçalanmışlığını savunan kimseler pratikte düşman tarafındadırlar.

Müslüman kitlelerin panislamist içgüdüleri bu tarihfemrin durumuyla mükemmel bir biçimde uyuşmaktadır. Burada da ilericiler, kendi milliyetçilikleri dolayısıyla hiçbir şey göremeyen kimselerdir.

206

HIRİSTİYANLIK VE YAHUDİLİK

Bu yazıda, İslam'ın, İslam dışında bulunan bütün önemli sistem ve doktrinlere karşı olan tutumunu ortaya koymak mümkün değildir. Ancak iki en önemli din -Hıristiyanlık ve Yahudilik ve iki hâkim dünya sistemi- kapitalizm ve sosyalizm hakkındaki tutumunu ortaya koymak kaçınılmazdır.

Hıristiyanlıkla ilgili meselede biz İsa'nın bilimi ile Kilise'yi ayırıyoruz. İlkinde biz bazı noktalarda tahrif edilmiş Allah'ın vahyini, ikincisinde ise kendi kaçınılmaz hiyerarşisi, siyaseti, zenginliği ve menfaatleri ile sadece İslam karşıtı değil aynı zamanda İsa karşıtı olmuş bir organizasyonu görmekteyiz. Hıristiyanlığa karşı tavrını belirlemek isteyen herkes, tarihî hayatı içinde her ikisi arasında sürekli sallanan kilisenin hedef-İsa'nın bilimi mi engizisyon mu tanımlamasını bilmek ister. İncilin etik öğretilerin yorumcu ve temsilcisi olmaya yakın olan kilise, bununla aynı oranda İslam'a yakındır. Son Vatikan Konsili'nde ilan edilen Kilise'deki yeni eğilimleri biz selamlıyoruz zira bunu Hıristiyanlığın ilk temellerine nisbî bir yaklaşma olarak görmekteyiz. Eğer Hıristiyanlar isterse gelecek, bütün insanlar

ve insanlığın iyiliği için, iki büyük din arasındaki işbirliği ve anlayışın örneği olabilir. Tıpkı geçmişin aralarındaki anlamsız sürtüşme ve geçimsizliğin alanı olduğu gibi.

İslam'ın Yahudiliğe karşı olan tavrı benzer bir prensip üzerindedir. Yahudilerle asırlar boyu birlikte yaşadık ve hatta bazen, içinde İslamî olan ile Yahudî olan arasında fark edilemeyecek benzerlikte kültür yarattık.

Ancak Siyonistlerin önderliğinde Yahudiler, Filistin'de, gayr-ı insani ve pervasız olduğu kadar, maceracı ve basiretsiz bir eyleme giriştiler. Bu siyaset sadece şu anki durum tespitini dikkate

207

almakta ve dünyadaki Müslümanlar ile Yahudiler arasındaki kalıcı etkenler ile güç dengesini gözden kaçırmaktadır. Bu siyaset Filistin'de bütün dünya Müslümanlarına meydan okumaktadır. Kudüs sadece Filistin veya Arap meselesi değildir. O bütün Müslüman halkların sorunudur. Kudüs'ü elinde tutabilmeleri için Yahudiler İslam ve Müslümanları yenmek zorundadırlar ve bu -Allah'a şükür- onların gücü dışındadır.

Yahudiler kendilerinde fark koyma gücü bulabilirlerse biz Si-yonistlerle Yahudiler arasında farklılık görmek isterdik. Umuyoruz ki kavgalı Arap rejimlerine karşı (Arap ve Müslümanlara karşı değil) elde ettikleri askerî zaferler, onların aklını başlarından almasına sebep olmaz ve Filistin'de beraberce yaşamanın yolu açılması için kendilerinin çıkardıkları karşıtlığın ortadan kaldırılması için çaba sarf ederler. Onlar kibirliliklerinin ittiği yola devam ederlerse -ki şu anda daha muhtemel olarak görünmektedir- İslamî hareket ve tüm dünya Müslümanları için tek bir çözüm vardır: Her karış toprağı geri vermek zorunda kalacakları zamana kadar, günden güne, yıldan yıla, kurbanların sayısı ve zamana bakılmaksızın, mücadeleyi devam ettirmek, genişletmektir. Filistinli kardeşlerimizin temel haklarını tehlikeye düşürebilecek herhangi bir pazarlık ve anlaşma, bizzat dünyamızın oturduğu ahlakî sistemi de tahrip edebilecek bir hainlik olur.

Bu düşünceler hiçbir şekilde şu anki şartlar tarafından dayatılan, İslam'ın Hıristiyan ve Yahudilere karşı yeni bir siyasetin tezahürü değildir. Onlar, İslam'ın Hıristiyanlık ve Yahudiliği tanıma şartlarından ve neredeyse tam olarak Kur'an-ı Kerim'den çıkarılan pratik sonuçlardır (Kur'an-ı Kerim, Sure 29/45, 2/136, 5/47-79)-

208

KAPİTALİZM VE SOSYALİZM

Zamanımızın İslamî yeniden doğuşu, hangi yapısal formlar ve siyasî şekillerde tezahür edecek ve gerçekleşecek? Batı bölgelerine münhasır olan temsile dayalı demokrasi, kapitalizm, sosyalizm gibi bazı toplumsal şekil ve organizasyonlar, İslam toplumu için de geçerli midir ve bizim toplumumuz da bu veya benzer aşamalardan geçmek zorunda mıdır? Son iki asırda, her ülkenin temsili demokrasi devrimini yaşamak zorunda olduğu fikri yaygın olarak yerleşmiştir. En yeni, özellikle de iki savaş arasındaki gelişmeler, bazı karşıt tespitleri gösterdi ve sosyal ve siyasî topluluklardaki gelişmenin, klasik demokrasinin kaçınılmaz bir evresi olmadığını ön plana çıkardı. Benzer bir biçimde bazıları bugün insan toplumlarının isteyerek veya zorunlu olarak, sosyalizmin kaçınılmaz yönleri olduğunu göstermeye çalışmaktadırlar. Ancak, Avrupa ve Amerika'daki sözde kapitalist ülkelerin çağdaş gelişmeleri, epey açık bir şekilde bunu söyleyenleri yalanlamaktadır ve gelişmenin bazı beklenmeyen yönlerine işaret etmektedir. Dünyanın öteki ucunda, Japonya'da, feodal ekonomiden doğrudan doğruya, Avrupa'da tekelci kapitalizmin üst biçimi olarak isimlendirebileceğimiz bir sisteme geçildi. Tarihi gelişmeyi düzenlemek için insanlar tarafından yapılan şemaların epey izafi oldukları görülmektedir ve toplumların gelişimi hakkındaki kurallar, varlıklarına rağmen, XVIII. ve XIX. asır Avrupalı düşünürlerin tarif ettikleri gibi olmadıkları apaçık ortadadır.

Bu hayalî determinizm (gerekircilik) son nesillerin vicdanına baskı yapmaktaydı ve bunun yanında düşüncelerin yaygınlaşması için güçlü bir psikolojik vasıta olarak kullanıldı. Aslında, bir ülkenin rejiminin o ülkeye olan etkisi, ancak bütün zenginlikle-

rin kaynağı olan çalışmayı organize ettiği veya doğrudan çalışmadan kaynaklandığı ölçüde mümkündür.

Tarihi kaçınılmazlığın takıntısından kurtulmuş olarak ve İslam'ın bulduğu orta yol sayesinde biz, herhangi bir peşin hükümlülük olmaksızın sadece kapitalizm ve sosyalizm değil, günümüz dünyasındaki çağdaş toplumların pratiği olarak, var olan rejimlerin iyi ve kötü taraflarını değerlendirebiliriz.

Kapitalizm ve sosyalizmin katıksız biçimleri artık hiçbir yerde yoktur. II. Dünya Savaşı sonrasında hızlı cereyan eden gelişme onları arkada, uzakta bıraktı. Sadece, giderek ilim olmaktan çok siyasetin hizmetçisi olmaya başlayan Marksizm'in taşlaşmış si-yasî ekonomisi, dünyada son elli sene içinde hiçbir şey değişmemiş gibi, eski kanaatleri tekrarlamaya devam etmektedir. Birçok önemli bulgulara göre, yakında beklenen gelişme safhasında ekonomik ve toplumsal gelişmelerin tanımlanması için "kapitalizm" ve "sosyalizm" in klasik ölçütlerinin, yakında tamamen uygunsuz olacağını göstermektedir.

Herhangi parola veya isimlendirmeyi değil, dünyada gördüğümüz tespitleri esas alarak, kapitalist dünyanın son 30 sene içinde kaydettiği olağanüstü gelişimi, dinamizmi, ekonomi ve bilimi harekete geçirme yeteneğini, yüksek seviyede siyasî özgürlükler ve hukukî güvenceyi temin etmesini kabul etmek zorundayız. Aynı şekilde sosyalist sistemin de, özellikle maddî kaynakların seferber edilmesinde, eğitim alanında ve fakirliğin klasik biçiminin ortadan kaldırılmasındaki başarılarını görmezden gelemeziz. ^

Aynı zamanda bizim onların gelişmesindeki karanlık ve kabul edilemez taraflarını, her iki sistemi de zaman zaman sarsan ağır krizleri de görmezden gelmemiz mümkün değildir.

İslam'ın dünyayı tanzim etmeye pragmatik bir şekilde açık olması, her şeyden evvel diğerlerinin ve özellikle Japonya, Sovyetler Birliği ve ABD'nin faydalı ve zararlı tecrübelerinin peşin hüküm olmaksızın değerlendirilmesini sağlayan

önemli bir imtiyazdır. Bu üç ülke teorik ve pratik olarak, refah ve güç gibi temel meselelere üç farklı yaklaşımı temsil etmektedirler.

210

Son 30 sene içinde kapitalizmin gelişmesi, Marksizm'in bazı temel teorilerinin yanlışlığını gösterdi. Burada üçüne yer verelim:

Kapitalizm'de, üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki karşıtlık kaçınılmaz olarak ortaya çıkmadı. Kapitalizm, bu karşıtlığı yenmekle kalmadı, o zamana kadar görülmemiş bir şekilde üretimin, bilimin gelişmesi ve yükselmesi ile çalışmanın verimliliğini sağladı.

Ama en önemlisi kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı devrimci yola gitmedi.

Varlık ve vicdan, "temel" ve "yükselme" arasındaki ilişki Marx'ın iddia ettiği gibi değildir. Biz hem İsveç hem de Arjantin'de kapitalizm görüyoruz. Bu ülkelerdeki temeldeki farklılıklar seviyedeki farklılıklardır (ikisi de kapitalisttir) Onların yükselmesi farklılıkları siyasi iktidarın şekli, kanunlar, din, hâkim felsefe, sanat v.b. ise özde farklılıklardır.

Buna göre dünyadaki gelişim, Marx'ın gösterdiği yoldan gitmedi. Gelişmiş ülkeler kapitalizmi sahiplendi ve daha da geliştirdiler. Sosyalizm ise, Marksizmin bakış açısı tarafından açıklanamayan bir biçimde birçok geri kalmış ülkelerde zafere ulaştı.

Geri kalmış ülkelerin sosyalist ekonomisinin bazı biçimlerine olan ilgilerini nasıl yorumlamalı?

Her şeyden evvel bu üretim biçimi, hiçbir temeli olmayan ülkelerin yönlendirildiği bir tarz olarak, özellikle sermayeleri, yetişmiş kadrolar ve gelişmiş çalışma alışkanlıklarına v.s. sahip olmayan ülkeler için, ekstensiv üretimin organize edilmesi için daha faydalı görünmektedir.

İkincisi, geri kalmış topluluk, daima sosyalizmin bazı tiplerini takip eden çeşitli kısıtlamalara (bireysel özgürlüklerin azaltılması, merkezîyetçilik, sert iktidar v.s) daha kolay uyum sağlar. Üçüncüsü, bilim olarak geçerliliğini kaybetse de sosyalizm, macera ve mit olarak hayatta kaldı. Sosyalizmin bu çok önemli biçimi, sadece onun Protestan ve Germen ülkelere nispetle, Katolik ve Romen ülkelerdeki gözle görülür büyük tesirini açıklamamak-tadır. Aksine, kapitalizmin pragmatik ruhu gelişmiş toplumun

211

akılcılığına daha uygundur. Kapitalist üretimin gelişmiş biçimlerinin, demokratik iktidar şekline, yüksek kültür seviyesine ve ileri derecede bireysel ve siyasî özgürlüklere sahip toplumlarda başarılı bir şekilde işlediği ortaya çıkmıştır. Bu şartlarla, tesirini önemli derecede azaltmayacak bir şekilde, kapitalist ekonominin bazı gayr-ı insanî tarafları da önemli ölçüde etkisizleştirilebilir.

Yani şu veya bu sistemin kaçınılmazlığı hakkında uydurulan fikirler geçersizdir. Kaçınılmaz olan, sürekli gelişen teknik ve bilime dayalı üretimin sürekli olarak hareket etmesidir. Bu arada, insanların çalışmak "zorunda" oldukları tek eylemin üretim süreci ve aletlerin geliştirilmesi ve mükemmelleştirilmesi olduğu görünmektedir.

Bu sebeple İslam ve genel olarak dünya önünde kapitalizm veya sosyalizm ikilemi durmamaktadır -öylesine ikilemler uydurulmuş ve sun'idir- Aksine karşımıza çıkan sorun sahiplik ve üretim ilişkilerini düzenleyen, toplumsal adalet hakkındaki İslamî anlayışa uygun olarak, üretim ve tekniğin kaçınılmaz gelişiminin zorunlu kıldığı sorunları çözecek ve etkili bir biçimde çalışma ve eylemleri motive edecek bir sistemin seçimi ve devamlı mükemmelleştirilmesi meselesidir.

212

SONUÇ

İslamî yeniden doğuşun, İslam'ın şuurunda Müslüman halkların, ahlakî, kültürel ve siyasî olarak her geçen gün daha çok beliren, genel bir yeniden yapılanmayı gösteren önemli ikilemlerinin bir kısmı bunlardır. Bütün hayal kırıklıkları ve yenilgiler içinde İslamî yeniden doğuş, dünyanın geniş alanında umut ve çıkışın bir adıdır.

İslam'ı tesadüfi bir hadise olarak değil, aksine onu görev programı biçiminde kabul eden her Müslüman bu vizyonu red edemez fakat birçok insan ikilem içinde şu soruyu soracaktır: Bu vizyonu gerçekleştirecek güçler nerededir?

Bu kaçınılmaz soruya cevap verirken biz, bu yıllarda yetişen yeni İslam nesline işaret ediyoruz. İslam'da doğan ve yenilgi ve aşağılanma içinde büyüyen, yeni İslamî vatanperverliği içinde birleşmiş, eski ihtişam ile başkasının yardımına dayalı hayatı red edecek ve hakikat, hayat ve şerefi temsil eden hedefler etrafında toplanacak 100 milyonluk bu nesil, imkânsız görüneni gerçekleştirecek ve her türlü zorlukla başa çıkacak gücü kendisinde taşımaktadır.

Bu nesil daha evvel ortaya çıkamazdı. Hayal ve bâtıllık devrinin sonuna kadar yaşanması, sahte tanrıların, çeşitli vatan babalarının ve toplum kurtarıcılarının, krallar ve mehdilerin güçsüzlüğünün ortaya çıkarılması, Sina'da bizi dövmeleri (yenmeleri), Endonezya'yı tehlikeye sokmaları, Pakistan'ı sarsmaları, hürriyet, refah ve ilerleme hakkında çok konuşmaları ancak sadece zulüm, fakirlik ve rüşvet gerçekleştirmeleri hepsi bu dönemde ortaya çıktı. Ayılma zamanı gelene ve her şeyin boş bir arayış olduğunu apaçık görene kadar İslam dünyası için tek çözümün: Kendi manevî ve maddî kaynaklarına, yani İslam ve Müslüman-

213

lara dönerek sahip çıkmak olduğunu kavrayacak neslin doğması için bütün bunlar gerekliydi.

Bugünkü İslam dünyası halkların, ırkların, kanun ve etkilerin olağanüstü karışımıdır. Ancak dünyanın her köşesinde aynı saygı ve teslimiyetle karşılaşılan bir şey vardır: Kur'an-ı Kerim. Ve diğeri de Java'da, Hindistan'da, Cezayir veya Nijerya'da aynı olan: Genel İslam toplumuna ait olma duygusu. Milyonlarca sıradan insan içinde bir temel duygu olarak bulunan bu iki bağlılık, içinde hareketsiz enerjiiyi barındırmakta ve bugünkü Müslüman dünyasında aynı ve eşit

olanı temsil etmektedir. Bu iki duyguya göre Müslüman dünyası daha şimdiden dünya çapında bir duygusal birlik, belki de dünyanın tek çok milletli duygusal ama organize edilmemiş topluluğunu teşkil etmektedir.

Bu duyguların bir parçası ve İslam ahlâkının uzunca süren etkisinin sonucu olarak, halk bilgeliği şeklinde biz, insanların eşitliği, toplumsal adalet, canlı olan her şeye karşı sabır ve merhamet hakkında dünyanın her yerinde yaşayan kavramlar buluyoruz. Bu tespitler kendiliğinden daha iyi ve insanî bir dünya demek değildir, ancak daha iyi ve daha insancıl bir dünya için bir vaattir.

Söz konusu duygular Müslüman dünyasının canlı olduğunu gösterir, çünkü sevgi ve dayanışmanın, paylaşmanın olduğu yerde ölüm değil hayat vardır. İslam dünyası çöl değil, o sürücülerini bekleyen sürülmemiş bir tarladır. Bu tespitler sayesinde görevimiz gerçekçi ve mümkün olmaktadır. Görevimizin terkibi, potansiyel güç olan bu duyguları aktif güç haline getirmekten ibarettir. Kur'an-ı Kerim'e karşı var olan teslimiyetin uygulanması için kararlılığa, duygusal İslam toplumundan teşkilatlanmış şuurlu birliğe, gelecek kanunlar ve kurumların ahlakî ve sosyal içeriğini oluşturacak halk hümanizmi de açık fikirlere dönüşmelidir.

Bu dönüşümü kim ve nasıl gerçekleştirecek?

Hadiselere olan her tesir toplumsal bir etkidir. Her başarılı mücadele sadece ortak ve organize edilmiş mücadeledir. Genç nesil kendi dönüşüm görevini ancak, heyecan ve şahısların bireysel hasletlerinin ortak ve koordineli eylem metotlarıyla bir-

214

[eştiği, arzular ve idealizmin organize edilmiş harekete dönüştüğü zaman diliminde yapmış olacaktır. Tek temel programı ve hedefi olan bu hareketin gerçekleştirilmesi, her Müslüman ülke için kaçınılmaz şart ve yeniden doğuşun hareket noktası olarak görülmektedir.

Bu hareket yetişmiş insanları toplayacak, yetişmiş olmayanları yetiştirecek, yüceltecek ve davet edecek, hedefleri tanımlayacak ve o hedeflere giden yolları bulacaktır. Bu hareket her yerde hayat, fikir ve eylem yaratacaktır. O, uzun ve derin uykudan sonra bir dünyanın vicdanı ve iradesi olacaktır.

Bu mesajı bütün dünya Müslümanlarına göndererek biz açıkça vaat edilmiş bir ülkenin, mucize yapanların ve mehdilerinin var olmadığını ifade ediyoruz. Sadece çalışma, mücadele ve uğruna kurban verilen yol vardır.

Sınav anlarında her zaman iki şey aklımızda olsun: Arkamızda Allah'ın rızası ve halkımızın kabulü vardır ve bulunmalıdır.

215

Aliya İzzet Begoviç _ İslam Deklerasyonu

Kitaplar, uygarlığa yol gösteren ışıklardır.

UYARI:

www.kitapsevenler.com

Kitap sevenlerin yeni buluşma noktasından herkese merhabalar...

Cehaletin yenildiği, sevginin, iyiliğin ve bilginin paylaşıldığı yer olarak gördüğümüz sitemizdeki tüm e-kitaplar, 5846 Sayılı Kanun'un ilgili maddesine

istinaden, engellilerin faydalanabilmeleri amacıyla

ekran okuyucu, ses sentezleyici program, konuşan "Braille Not Speak", kabartma ekran

vebenzeri yardımcı araçlara, uyumlu olacak şekilde, "TXT", "DOC" ve "HTML" gibi formatlarda, tarayıcı ve OCR (optik

karakter tanıma) yazılımı kullanılarak, sadece görmeengelliler için, hazırlanmaktadır. Tümüyle ücretsiz olan sitemizdeki

e-kitaplar, "Engelli-engelsiz elele"düşüncesiyle, hiçbir ticari amaç gözetilmeksizin, tamamen gönüllülük

esasına dayalı olarak, engelli-engelsiz Yardımsever arkadaşlarımızın yoğun emeği sayesinde, görme engelli kitap sevenlerin

istifadesine sunulmaktadır. Bu e-kitaplar hiçbir şekilde ticari amaçla veya kanuna aykırı olarak kullanılamaz, kullandırılmaz. Aksi kullanımdan doğabilecek tüm yasal sorumluluklar kullanana aittir.

Sitemizin amacı asla eser sahiplerine zarar vermek değildir.

www.kitapsevenler.com

web sitesinin amacı görme engellilerin kitap okuma hak ve özgürlüğünü yüceltmek

ve kitap okuma alışkanlığını pekiştirmektir.

Sevginin olduğu gibi, bilginin de paylaşıldıkça pekişeceğine inanıyoruz.

Tüm kitap dostlarına, görme engellilerin kitap okuyabilmeleri için gösterdikleri çabalardan ve

yaptıkları katkılardan ötürü teşekkür ediyoruz.

Bilgi paylaşmakla çoğalır.

İLGİLİ KANUN:

5846 Sayılı Kanun'un "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler" bölümünde yer alan "EK MADDE 11" : "ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa

hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü bir kişi tek nüsha olarak

ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi

kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braille alfabesi ve benzeri formatlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi

bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir."Bu nüshalar hiçbir

şekilde satılmaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılmaz.

Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin

bulundurulması ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur."

bu e-kitap Görme engelliler için düzenlenmiştir.

Kitap taramak gerçekten incelik ve beceri isteyen, zahmet verici bir iştir. Ne mutlu ki, bir görme

engellinin, düzgün taranmış ve hazırlanmış bir e-kitabı okuyabilmesinden duyduğu sevinci paylaşabilmek

tüm zahmete değer. Sizler de bu mutluluğu paylaşabilmek için bir kitabınızı tarayıp,

kitapsevenler@gmail.com

Adresine göndermeyi ve bu isimsiz kahramanlara katılmayı düşünebilirsiniz.

Bu Kitaplar size gelene kadar verilen emeğe ve kanunlara saygı göstererek lütfen bu açıklamaları silmeyiniz.

Siz de bir görme engelliye, okuyabileceği formatlarda, bir kitap armağan ediniz...

Teşekkürler.

Ne Mutlu Bilgi için, Bilgece yaşayanlara.

Tarayan: Müslim Doğmuş

Aliya İzzet Begoviç _ İslam Deklerasyonu